

Tegh

Special Edition
2018-19

Gurudwara Darbar Sahib, Kartarpur

SRI-GURU TEGH BAHADUR KHALSA COLLEGE
UNIVERSITY OF DELHI

Sri Guru Tegh Bahadur (1621-1675)

ਭੈ ਕਾਹੁ ਕਉ ਦੇਤ ਨਹਿ ਨਹਿ ਭੈ ਮਾਨਤ ਆਨ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੁਨਿ ਰੇ ਮਨਾ ਗਿਆਨੀ ਤਾਹਿ ਬਖਾਨਿ॥

He, who fears no one, nor makes others afraid;
says Nanak, O mind, he alone is wise, who knows his God.

President's Message

S. Harmeet Singh Kalka
President (Officiating),
Delhi Sikh Gurudwara Management Committee

Sri Guru Tegh Bahadur Khalsa College, University of Delhi, was established in 1951 to provide higher education to the displaced persons in the aftermath of partition of the country in 1947. Delhi Sikh Gurudwara Management Committee has for years ensured sufficient allocation of resources to promote education among students from different faiths. The College has been named after the Ninth Guru, Sri Guru Tegh Bahadur Sahib, to propagate the great Guru's cherished ideals of service and self-sacrifice amongst the youth with the motto *March Forward*.

Through the passing years, the College has striven towards building an excellent, highly developed teaching and learning environment for generations of students to be the best in their fields. Our results in academics have been impressive and in some courses we rank with the best in the University of Delhi. We have also excelled in the field of sports and extra-curricular activities. Four of our distinguished former sportspersons gymnast Shyam Lal (1961), weightlifter Dalbir Singh (1975), cricketer Mohinder Amarnath (1981) and athlete Vijay Mala Bhanot (2001) have bagged the coveted Arjuna Award, for excellence in their respective sports.

The college has a distinguished teaching staff who have either completed their Ph.D or M.Phil Programs and have also published widely to contribute towards the field of knowledge in society. The college has on its rolls about 3,832 students from all over the country and abroad. For years we have been successfully organizing National and International seminars, conferences, professional development programmes for the students and teachers as an integral part of the academic programs offered by us. Following our NAAC accreditation inspection in October 2016 with an A grade and third position in National Ranking Framework 2017, our Institution ranks among the best five colleges in the University of Delhi.

To promote Punjabi language, we give preference in admissions to students who wish to study this language. No effort is spared to make the institutions of Delhi Sikh Gurudwara Management Committee as distinguished Centers of Excellence. The College has organized an International Conference on Guru Nanak's Philosophy and Legacy to commemorate the 550th Birth Anniversary of Guru Nanak Dev.

Our motto has always been to serve humanity with humility and dedication. Delhi Sikh Gurudwara Management Committee wants to ensure that talented students from economically weaker sections also get equal opportunities in higher education and development of their skills and personalities. Generous scholarships are given to such students of all communities and also to those who are either physically or visually challenged so that they can pursue their higher studies and contribute towards society. Over the years SGTB Khalsa College has thus, helped generations of students from all sections of society in their path towards achieving success in their fields.

General Secretary's Message

S. Manjinder Singh Sirsa

General Secretary

Delhi Sikh Gurudwara Management Committee

Established in 1951 by the Delhi Sikh Gurudwara Management Committee, our statutory body under an act of Parliament, Sri Guru Tegh Bahadur Khalsa College is a prestigious institution of Delhi University, committed to excellence in higher education.

After the partition of 1947, the institution has made significant attempts in many directions to ensure comprehensive social transformation by providing access to quality education to not only Punjabi refugees and Sikhs in particular but also to youth from all sections of society. The teachings of the great Gurus accompanied by the able guidance of highly professional teachers created a propitious environment for academic, moral and aesthetic development of the students. It is satisfying to note that in the years gone by, many of our students have emerged as outstanding achievers in the field of sports, judiciary, bureaucracy, armed forces, corporate sector, business and politics.

In the academic year 2018-19, we celebrate the 550th birth anniversary of Sri Guru Nanak Dev Ji by organizing an International Seminar the College has organized an International Conference on **Guru Nanak's Philosophy and Legacy** on 22-23 February 2019. The conference having a distinct academic orientation combines valuable research studies on the philosophical, historical and social legacy of Guru Nanak Dev, revered as the founder of Sikh religion.

The College has always aimed to promote a skill based development of students who can effortlessly integrate into the demands of a changing society. We have always encouraged students to actively take part in Sports and co-curricular activities. It is a matter of pride for us that we have many active societies in the College, ranging from Photography, Debates and Discussions, Painting, Poetry and Model United Nations (MUN) that have helped students to harness their creative and aesthetic potentials.

It is our constant endeavor to improve the overall infrastructure of the College so that the students and teachers can derive maximum benefits from the same. While expressing gratitude to the teaching and non-teaching staff of the College, I appeal to them and the students to make use of the facilities created in the College due to the benevolence of the Delhi Sikh Gurudwara Management Committee.

Chairman's Message

S. Tarlochan Singh

Former Chairman, National Minority Commission &
Member of Rajya Sabha

The College has been named after the Ninth Guru, Sahib Guru Tegh Bahadur, whose martyrdom for the cause of secularism and principles of compassion provide the guiding spirit for the Institution. In a world torn by internecine strife, Guru Tegh Bahadur's message of freedom of worship can become a guiding principle to restore peace and harmony in our society.

Sri Guru Tegh Bahadur Khalsa College started in July 1951, with admissions to under-graduate courses in Economics, History, Mathematics, Political Science and preparatory courses. The pre-medical stream was introduced from the next session. Archives reveal that our first batch of students appeared in the University of Delhi examinations, in 1952. The leaders of the Sikh community in Delhi in the turbulent years after Partition are to be applauded for their commendable vision in establishing an institute of Higher Education, which has now become one of the premier institutions of the University of Delhi. SGTB Khalsa College had a modest beginning and was situated in four rooms in a school in Dev Nagar. In the initial year, we began with 49 students and a faculty of six teachers. College expanded rapidly during the 1950-60, as new courses in both science and arts were introduced. B.Com (Honours) was first introduced in 1971. For over two decades, from 1951-1973 SGTB Khalsa College flourished in the Dev Nagar premises and then shifted to its current site at the University campus.

Having successfully completed the inspection for NAAC accreditation in October 2016 and being placed third in National Ranking Framework 2017, the college has undergone significant upgradation in infrastructure, which along with a research-oriented environment provides students and teachers with many opportunities to excel in various fields. The College scored an A grade with an outstanding score of 3.41, which puts us among the top five colleges of the University of Delhi. The Guru Angad Dev, Teaching Learning Centre which started the Massive Open Online Courses (MOOCs), has taken many dynamic initiatives towards the vision of building a better teaching-learning environment. I am also delighted that the College has organized an International Conference on Guru Nanak's Philosophy and Legacy to commemorate the 550th Birth Anniversary of Guru Nanak Dev. It provides an excellent platform for thinkers across the globe to present their views on the philosophical, historical and social legacy of Guru Nanak Dev.

Full credit goes to the distinguished office-bearers and members of the Delhi Sikh Gurudwara Management Committee for rapidly improving the infrastructure and facilities at SGTB Khalsa College. The DSGMC is a far-sighted body, which is financially supporting several schools, colleges and training institutes. I also compliment Dr. Jaswinder Singh, Principal and the dedicated staff for their constant endeavours to improve the academic standards in SGTB Khalsa College and to encourage students to also showcase their talent and skills in various sports and extracurricular activities.

I am grateful to S. Kulbhushan Singh Chadha, Honorary Treasurer and all other members of the Governing Body for their willing co-operation.

Principal's Message

Dr. Jaswinder Singh

Principal

Sri Guru Tegh Bahadur Khalsa College

Sri Guru Tegh Bahadur Khalsa College, as one of the leading institutions of University of Delhi is committed towards excellence in higher education, innovation in teaching and learning and a holistic development of students into responsible citizens. *Manas ki Jaat Sabhai Eke Pehchanbo* has been our College's guiding principle. Over these years as part of its outreach programme, the College has helped students of the underprivileged and minority communities by transforming them into informed and vibrant individuals through education.

To develop leaders and morally responsible citizens across disciplines that will make a difference globally, the College is devoted to excellence in learning and thus maintains an amalgamation of modernity and tradition in education. The College is running over twenty two Undergraduate programmes and twelve Master programmes in sciences, social sciences and humanities. To meet contemporary requirements and provide a more composite and application-based education, the College is also running professional courses in Electronics, Business Economics, Forensic Science and Computer Science and has evolved a *Centre for E-Learning* to generate high quality, multimedia-enriched digital content for enhancing the quality of its education.

Guru Angad Dev Teaching Learning Centre committed to collocating teaching and research across wide multimedia and online platforms, has organized a four week long Faculty Induction Programme and numerous Faculty Empowerment Workshops. During this academic year, we have also held several seminars, workshops and public lectures which have been attended by many distinguished personalities. National Ranking Framework 2017 has placed us third in terms of research publications across colleges in the country. The College has also taken up many academic endeavours to promote Sikh and Punjabi Studies.

To commemorate the 550th Birth Anniversary of Guru Nanak Dev, the College has organized an International Conference on **Guru Nanak's Philosophy and Legacy** on 22-23 February 2019. The conference having a distinct academic orientation combines valuable research studies on the philosophical, historical and social legacy of Guru Nanak Dev, revered as the founder of Sikh religion. This event marks the start of a year full of seminars, activities, events and cultural programmes celebrating the 550th Birth Anniversary of Guru Nanak Dev Ji and promoting Sikh Studies.

In the present globalised environment, our students are also being trained in various languages through certificate and diploma courses in French, German, Russian, Spanish, Chinese, Korean and Japanese. Many of our students are leading scientists, teachers, civil servants, journalists, outstanding sports persons and business professionals contributing significantly in the nation building process.

Our parent body, DSGMC has always provided us the guidance and financial support in the infrastructure development and academic projects of the college. I especially thank the Editorial Board for the excellent work in bringing out a well-designed and comprehensive issue of the College magazine, *Tegh 2018-19*.

Chief Editor's Message

Dr. Inderdeep Kaur

Sri Guru Tegh Bahadur Khalsa College

The year 2019 marks the 550th Birth Anniversary of Guru Nanak Dev. This issue of college magazine, Tegh shares in this year-long celebration of the philosophical and social legacy of Guru Nanak Dev, the founder of Sikh religion. This special edition of the magazine is therefore a tribute and contribution to spreading the message of the Guru amongst the youth.

Here I would acknowledge the trust and academic support given to us by our Principal who has taken a keen interest in the making of this particular issue. We have therefore devoted a special section on Guru Nanak Dev which also charts out as well as promotes Sikh studies. At the time of conception, it was not clear to us what shape this section would assume but we got crucial inputs and valuable support from both faculty members and students alike. Several teachers from various departments have contributed articles on a plethora of subjects and topics related to the philosophy of Guru Nanak which is a common legacy of human kind, particularly in the sub-continent.

I am pleased to share that the section will give readers a glimpse into rare archives which are idealized renderings that envision in brush sketches a master design from Guler series. Seeing such visual art on Guru Nanak enthralled us from the very beginning because little beyond common photos and sketches of the Guru have survived in literature and other media. While He is often portrayed as wearing a chola, wooden sandals, with a mala and a 'saify turban', this particular section interestingly carries paintings which attempt to depict his transformations from a child visionary to a Guru-saint. The Kartarpur Corridor is also commemorated with a beautiful painting of Kartarpur Sahib Gurudwara ji created by our own student on the front cover. Besides this special section, our team has worked tirelessly on all the regular sections with much enthusiastic support from students themselves.

It was indeed a great team work with students keeping their spirits up as young journalist, collecting and processing the information from all societies and departments of college. I therefore thank the entire team for their immense coordination and meticulous attention to details along with spirited hard work.

"Nanak, the whole world is in distress. He who believes in the Name, becomes victorious".

Meet the Editorial Board

PATRON: Dr. JASWINDER SINGH
CHIEF EDITOR: Dr. INDERDEEP KAUR

MY KHALSA & GURU SECTION

Dr. Surinder Kaur Walia
Ms Mehul Bhushan

Saumya Kalia
Aseem Pathria
Gopal Batra
Jyot Shikhar
Akshpreet Kaur Tiwana

PUNJABI

Dr. Amarjeet Kaur
Dr. Ravinder Kaur Bedi

Jaspreet Kaur
Falak Kapoor
Dawinder Singh Kalra
Pranjal Talwar
Taranpreet Kaur

ENGLISH

Dr. Madhvi Zutshi
Mr. Ashwin Rajeev

Aishwarya Sharma
Bhavya Sharma

HINDI

Dr. Charanjeet Singh Sachdev
Dr. Amarendra K. Pandey
Dr. Anoop Tiwari

Prabhleen Kaur
Ujjwal Shukla
Abhijeet Singh
Akhilendra
Neha

SCIENCE

Dr. Darshan Kaur Cheema
Dr. Deepak Chandra
Dr. Ritu Pandey
Dr. Neeti Pandey
Dr. Daljeet Kaur

Misha Garg
Shriyanshi Agarwal
Taranpreet Kaur

With Special Inputs From:

Dr. Amanpreet Singh Gill & Dr. Roopam
Jasmeet Kaur - Guru Section
Ms Parminder Kaur Narang - Advisor,
Students' Union & Convener, Lashkara
Dr. Poonam Bedi - Convener, Arts & Culture

COVER PAGE

Daljeet Singh
(Gurudwara Darbar Sahib, Kartarpur)

Contents

Guru Section.....	1
Sikh Guru Series -VIII	16
Dedication to Guru Nanak.....	17
Faculty Achievements.....	18
Reflections: Rabbi Shergill.....	19
Reminiscences.....	20
Hall of Fame: Academics	21
Sports Dart	25
Events @Khalsa	29
International Symposium on Ciliate Biology	
International Conference on Nanotechnology	
College Titbits	
Add-on Courses.....	31
Forensic Science	
Sports Economics and Marketing &Web Journalism	
Centre for E-learning	33
Guru Angad Dev-Teaching learning Centre..	34
National resource centre of chemistry.....	35
Glimpses into Tradition.....	36
Orientation and Founder's Day	
Annual Prize Distribution	
Students All the Way.....	39
Students' Union 2018-19	
Arts and Culture	
Khalsa In Press.....	45
Serving the Society.....	47
National Service Scheme (NSS)	
National Cadet Corps (NCC)	
Staff Endeavours	49
Lest We Forget	49
Botanical Garden.....	50
Internal Complaints Committee.....	50
Students' Welfare Committee	51
Mata Gujri Library	52
Academia	53
Raah: The Business Economics Society	
Academic Affairs Committee-Commerce	
Revel: B.A Programme	
Dastaan: The History Society	
Ecotryst: The Economics Society	
Polis: The political Science Society	
Sparks: The Physics Society	
English Literary Society	
Nav Pallav: The Hindi Sahitya Sabha	
Punjabi Sahit Sabha	
Aavriti: The Electronics Society	
Floridus: The Botanical Society	
Aakriti: The Zoological Society	
Catenation: The Chemistry Society	
Wronskian: The Mathematical Society	
Students Creation	
Punjabi	62
English	78
Hindi	94
Science	110

Guru Nanak Dev's Philosophy and Legacy

Sri Guru Tegh Bahadur Khalsa College is organizing two days international conference on "Guru Nanak's Philosophy and Legacy" on February 22nd and 23rd, 2019. In this conference eminent scholars and public personalities shall be honoured. Prominent among these are Justice Afzal Haider, Iqbal Qaiser, Kazi Nazrul Islam, Prof. N. Muthumohan, Prof. Jai Bhagwan Goyal, Prof. Dharampal Maini, Prof. Himadri Banerjee, Dr. Balbhinder Singh Bhogal and Dr. Francesco Cassia. Research papers on the philosophy and legacy of Guru Nanak shall be presented in three academic sessions. The conference shall be inaugurated by chief guest Mr. Hardip Singh Puri, union minister for housing development. Bhai Gobind Singh Longowal, President, SGPC shall preside over and Mr. Navtej Sarna, former ambassador US shall present the keynote address.

Contents

<i>Archives (Source-Guru Nanak His life & teachings, Rupa & Co.)</i>	2
<i>The Legacies of Guru Nanak Dev Ji</i>	3
<i>Aarti di bhramandak chetna</i>	4
<i>Guru Nanak Dev ji de aadarsh te vichardhara</i>	6
<i>Sach di bani Nanak aakhe</i>	7
<i>Divine Call</i>	9
<i>Situating Guru Nanak in historical context</i>	11
<i>Guru Nanak Dev Ji and Message of Social Responsibility</i>	13

Archives

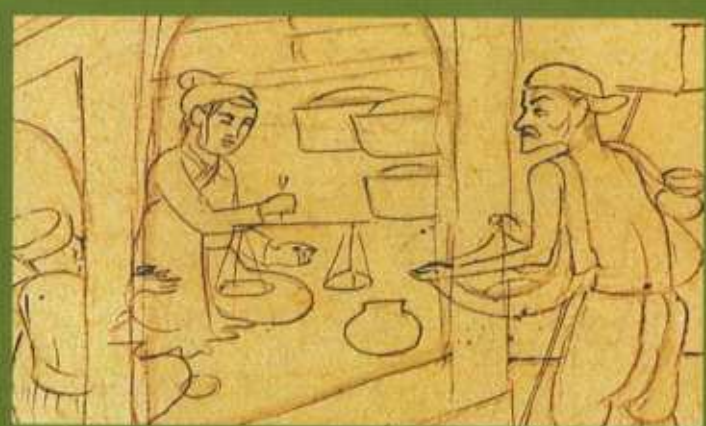
*"The Secret of religion is in living in the world without being overcome by it."
-Guru Nanak Dev*

Pandits greet
the infant
Nanak's parents

Young Nanak
brought to school by
father, Kalu Bedi

Nanak distributing
goods to the
poor in Sultanpur

The Legacies of Guru Nanak Dev

History is a lived experience for any community or nation. It is not confined to what actually took place in the past and how it is recorded in archives. More than that, it is important that how the community remembers it's past and how it shapes their present. Sikhism is the youngest member of world religions and its history is part of everyday experience for its members. Its founder, Guru Nanak Dev's memory and teachings are now part of common heritage of humanity. Guru Nanak Dev is the great force behind the development of Punjabi language and literature. He is a great bridge between the Bhakti movement of Sant tradition and Sufi movement. His visits to all the major Hindu pilgrim places and Sufi establishment in India and west asia are recollected and remembered in the Janam Sakhi tradition popularized by Gurmukhi writers. Popularly called 'Udhasi', these visits reflect Guru Nanak's engagement with the diverse religious traditions. Guru Nanak respected all but he laid particular emphasis on how the people follow a religion in spirit and not merely in letter. His compositions reflect his thought about the true religion and pursuit of truthful living as against the idea of life based on corruption and falsehood.

Year 2019 marks 550th year of Guru Nanak Dev's birth (1469-2019). Since Guru Nanak's legacy is not confined to India, it is being remembered all over the world with much enthusiasm and devotion. Government of India has announced a very grand plan of year long celebrations. Government of Pakistan has announced the opening of Kartarpur Sahib corridor and establishment of Baba Guru Nanak University.

To celebrate the 550th Birth Anniversary of Guru Nanak Dev Ji, Sri Guru Tegh Bahadur Khalsa College organized a series of academic events beginning with a seminar on *Baba Nanak: Life and Legacy* by Dr. Gurinder Singh Mann on 2 November, 2018. It traced the need for remapping the life, mission and contribution of Guru Nanak. It proposed to relocate Guru Nanak in his social and political environs. Talking of the founding of the Kartarpur settlement, it talks of the socio-cultural background of its early caretakers (Sikhs). The occasion was graced by S. Tarlochan Singh Ji, Chairman, Management Committee, SGTB Khalsa College and Dr. Jaswinder Singh, Principal SGTB Khalsa College along with the teaching and non-teaching faculty and students of the college.

'Nanak naam jahaaj hai. Charhe so uttare paar'

(O Nanak, the name of Waheguru is like a ship which will take you to your salvation)

ਆਰਤੀ ਦੀ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡੀ ਚੇਤਨਾ

ਵਿਸ਼ਵ ਦਾ ਹਰ ਧਰਮ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਲਈ, ਉਸਦੀ ਪੂਜਾ-ਅਰਚਨਾ ਲਈ 'ਉਸ' ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ, ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸਦਾ ਮੰਗਲ ਗਾਨ ਕਰਦਾ, ਉਸਦੀ ਆਰਤੀ ਕਰਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਰੰਪਰਕ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜ ਭਾਰਤੀ ਧਰਮਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਨ ਦਾ ਢੰਗ ਲੋਕਯਾਨਿਕ ਧਰਮ ਅਨੁਸਠਾਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਗ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਈਸ਼ ਸਤੁਤੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਗਿਰਜਿਆਂ 'ਚ ਮੋਮਬੱਤੀਆਂ ਜਗਾਉਂਦਾ, ਮਸਜਿਦਾਂ 'ਚ ਮੋਮਬੱਤੀਆਂ ਜਗਾਉਂਦਾ, ਨਦੀ ਘਾਟ ਤੇ ਪੱਤਰਾਂ 'ਚ ਦੀਵੇ ਬਾਲ ਪਾਣੀ 'ਚ ਵਹਾਉਂਦਾ ਜਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਅੱਗੇ ਮੰਦਰਾਂ 'ਚ ਟੱਲ ਖੜਕਾਉਂਦਾ, ਪੂਜਾ ਦੀ ਥਾਲੀ 'ਚ ਪੂਜਾ ਸਮੱਗਰੀ ਧਰ 'ਉਸਦੀ' ਆਰਤੀ ਉਤਾਰਦਾ ਹੈ। ਇਉਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਲਈ ਹਰ ਧਰਮ 'ਚ 'ਉਸਦੀ' ਸਤੁਤੀ ਲਈ ਮੰਗਲ ਗਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਆਪੋ-ਆਪਣਾ ਅੰਦਾਜ਼ ਅਤੇ ਵਿਧੀ ਹੈ। ਡਾ. ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇਕੀ ਨੇ ਰੱਬ ਦੀ ਸਿਫਤ-ਸਲਾਹ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦਿਆਂ 'ਵਿਸ਼ਵ ਅਰਦਾਸ' ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ੨੧੨ ਮੁਲਕਾਂ, ਧਰਮਾਂ, ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਦਿਮ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੀ ਇਸ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਸਮਝਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਧਰਮਾਂ, ਲੇਖਕਾਂ, ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਅਤੇ ਲੋਕ-ਕਾਵਿ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਰਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤਾ ਤੇ ਇਸ ਸਿੱਟੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪੂਰੀ ਟੈਕਸਟ ਹੀ ਇਕ ਅਵਿਰਲ ਸਤੁਤੀ ਹੈ, ਆਰਤੀ ਹੈ ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਹੈ। ਇਹ ਟੈਕਸਟ ਵਿਸ਼ਵ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦੀ ਵਿਆਪਕਤਾ ਅਤੇ ਉੱਦਾਤ ਦੇ ਦੀਦਾਰ ਕਰਵਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਅਨੂਠੀ ਆਤਮ ਸਾਧਨਾ ਹੈ, ਜੋ ਅੰਦਰ ਦੀ ਖਾਮੋਸ਼ੀ 'ਚੋਂ ਮੌਲਦੀ ਹੈ ਤੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣਾ ਰਾਹ ਟਟੋਲਦੀ ਹੈ।

ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਵਿਚ ਆਰਤੀ, ਪ੍ਰਭੂ ਸਿਫਤ ਦੇ ਮੰਗਲ ਗੀਤ ਗਾਉਣੇ ਜਾਂ ਸੋਹਿਲੇ ਗਾਉਣੇ ਹਨ। ਯੂਨਾਨੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਿਰਤਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਜਾ ਯੋਗ ਸਮਝ ਕੇ ਹਰ ਪ੍ਰਕਿਰਤਕ ਸ਼ੈਅ ਦਾ ਦੇਵੀ-ਦੇਵਤਾ ਨਿਸ਼ਚਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਮਨੁੱਖ ਕੁਦਰਤੀ ਉੱਦਾਤ ਸਾਹਵੇਂ ਭੈਭੀਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ ਤੇ ਨਿਗੂਣਾ ਜਿਹਾ ਸਮਝ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਪੂਜਦਾ ਆਇਆ ਹੈ। ਕੁਦਰਤ ਤੇ ਦੇਵੀ-ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਿਚ ਸੂਰਜ ਦੇਵਤਾ, ਅਗਨੀ ਦੇਵਤਾ, ਸਤਯ ਨਾਰਾਇਣ, ਗਣੇਸ਼, ਹਨੁਮਾਨ, ਬਾਂਕੇ ਬਿਹਾਰੀ, ਜਗਦੀਸ਼, ਸ਼ਿਆਮ, ਲਕਸ਼ਮੀ, ਦੁਰਗਾ, ਸ਼ਿਵ ਅਤੇ ਸ਼ਨੀ ਦੇਵ ਆਦਿ ਨੂੰ ਦੇਵੀ-ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਧਿਆਉਂਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਰਤੀ ਉਤਾਰਣ ਲੱਗਾ।

ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਆਰਤੀ ਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਪੂਜਾ-ਅਰਚਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸਦੀ ਵੀ ਲੰਮੀ ਚੌੜੀ ਫਹਿਰਿਸਤ ਹੈ ਤੇ ਮਰਿਆਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ੧੫੧੦ ਈ ਵਿਚ ਪੂਰਬ ਦੀ ਉਦਾਸੀ ਵਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜਗਨ ਨਾਥ ਪੂਰੀ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵੀ ਠਾਕੁਰ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਅੱਗੇ ਵਿਧੀਵੱਤ ਸੰਧਿਆ ਵੇਲੇ ਥਾਲ ਵਿਚ ਦੀਵੇ ਬਾਲ ਕੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਮੱਗਰੀ ਸਹਿਤ ਆਰਤੀ ਉਤਾਰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਇਸ ਕ੍ਰਿਆ ਦੇ ਸਾਹਵੇਂ ਇਕ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਆਰਤੀ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਭੌਤਿਕ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਥਾਂਵੇਂ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਲਈ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਚੇਤਨਾ ਰਾਹੀਂ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਦੇ ਸੋਹਿਲੇ ਹਨ, ਉਸ ਥਾਲ ਨੂੰ ਸਜਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਆਰਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਕਾਸ਼ ਰੂਪੀ ਥਾਲ ਵਿਚ ਉਹ ਸੰਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦੀਆਂ ਅਲਾਮਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਅੱਗੇ ਪਰੋਸ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਉਸਦੇ ਭੈ-ਭਉ ਵਿਚ ਖੰਡ-ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਉਸਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਉਸਦਾ ਗੁਣਗਾਣ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ 'ਆਰਤੀ' ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੰਗ ੬੬੩ 'ਤੇ ਦਰਜ ਹੈ। ਰਾਗ ਧਨਾਸਰੀ 'ਕਾਫੀ ਥਾਟ' ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ ਪੁਰਾਣੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਭੀਮ ਪਲਾਸੀ ਰਾਗ ਨਾਲ ਕਾਫੀ ਮਿਲਦਾ-ਜੁਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸਦਾ ਗਾਨ ਸਮਾਂ ਵੀ ਦਿਨ ਦਾ ਤੀਜਾ ਪਹਿਰ ਹੈ। ਇਸ ਔੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਜਾਤੀ ਦੇ ਰਾਗ ਵਿਚ ਕੋਮਲ ਗੰਧਾਰ ਤੇ ਕੋਮਲ ਨਿਸ਼ਾਦ ਇਸਦੇ

ਸ਼੍ਰੋਤ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮਿਕਨਾਤੀਸੀ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਉਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਆਰਤੀ ਦੀ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ ਚੇਤਨਾ ਇਸਦੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਇਕ ਦੇਵੀ-ਦੇਵਤਾ ਦੇ ਅੱਗੇ ਆਰਤੀ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂਵੇਂ ਸੰਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ 'ਉਸ' ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਆਰਤੀ ਗਾਉਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ :-

ਗਗਨ ਮੈਂ ਬਾਲੁ ਰਵਿ ਚੰਦੁ ਦੀਪਕ ਬਨੇ
ਤਾਰਿਕਾ ਮੰਡਲ ਜਨਕ ਮੋਤੀ॥
ਧੂਪੁ ਮਨਆਨਲੋ ਪਵਣੁ ਚਵਨੋ ਕਰੋ
ਸਗਲ ਬਨਰਾਇ ਫੁਲੰਤ ਜੋਤੀ॥੧॥

ਜਦੋਂ ਸਾਰਾ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਹੀ ਉਸਦੀ ਆਰਤੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਿਸਮਾਦ 'ਚ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਨਹਤ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਇਉਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭੇਰੀ ਵਜਾਉਣਾ ਲੱਗੇਗਾ:-

ਕੈਸੀ ਆਰਤੀ ਹੋਇ॥
ਭਵ ਖੰਡਨਾ ਤੇਰੀ ਆਰਤੀ॥

ਅਨਹਤਾ ਸਬਦ ਵਾਜੰਤ ਭੇਰੀ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

'ਉਹ' ਪ੍ਰਭੂ ਨਿਰਾਕਾਰ। ਨਿਰਗੁਣ ਵੀ ਹੈ ਸਰਗੁਣ ਵੀ, ਤਾਂ ਆਰਤੀ 'ਚ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਉਸਦੇ ਸਰਗੁਣ ਰੂਪ ਦਾ ਵੀ ਜੱਸ ਗਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸਦੀਆਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਅੱਖਾਂ, ਨੱਕ, ਮੂਰਤਾਂ, ਪੈਰ ਆਦਿ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਜੋਤਿ ਵਿੱਦਮਾਨ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਜੋਤਿ ਨੂੰ ਜਗਾਉਣ ਲਈ ਵੈਸ਼ਨਵੀ ਆਰਤੀ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਬਾਲ ਵਿਚ ਪਰੋਸਣ ਦੀ ਥਾਂਵੇਂ ਉਹ ਪ੍ਰਾਕਿਰਤਕ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਕਾਵਿਕ ਬਿੰਬ ਸਿਰਜਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਗਗਨ ਰੂਪੀ ਬਾਲ ਵਿਚ ਸੂਰਜ, ਚੰਨ, ਤਾਰੇ, ਪਹਾੜ, ਪਵਨ, ਤੇ ਫਲ-ਫੁੱਲ ਆਦਿ ਉਸਦਾ ਗਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਅਨਹਤ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਉਹ ਭੇਰੀ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਅਨਹਤ ਸ਼ਬਦ ਤੁਹਾਡੀ ਚੇਤਨਾ ਦੇ ਦੁਆਰ ਤੇ ਬਿਗੁਲ ਵਜਾਉਂਦਾ ਚੇਤਨਾ ਨੂੰ ਜਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਆਰਤੀ ਸਾਰਾ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਹੀ ਹਰ ਖਿਣ ਗਾ ਰਿਹੈ:-

ਸਹਸ ਤਵ ਨੈਨ ਨਨ ਨੈਨ ਹਹਿ ਤੋਹਿ...
ਹੋਇ ਜਾ ਤੇ ਤੇਰੈ ਨਾਇ ਵਾਸਾ॥੪॥੩॥

ਇਉਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਰੰਪਰਕ ਆਰਤੀ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਦਿਆਂ, ਵਿਸਮਾਦੀ ਅਨੁਭਵ ਵਿਚੋਂ ਭੌਤਿਕ ਅਤੇ ਪਰਾਭੌਤਿਕ ਜਗਤ ਦਾ ਦੀਦਾਰ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਯਾਚਨਾ ਵੀ ਹੈ, ਸੁਕਰਾਨਾ ਵੀ, ਵਿਸਮਿਕ ਵੀ ਵਿਸਮਾਦ ਵੀ। ਇਉਂ ਇਹ ਆਰਤੀ ਧਰਮ, ਸਭਿਆਚਾਰ ਤੇ ਕਾਲ ਦੇ ਆਰ-ਪਾਰ ਫੈਲ ਕੇ ਇਕ ਮੰਗਲ ਗੀਤ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹੀ ਨਹੀਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨ ਟੈਕਸਟ ਸਿੱਧੇ-ਅਸਿੱਧੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਕ ਮਹਾਗਾਨ ਤੇ ਮੰਗਲ ਗੀਤ ਦੀ ਆਰਤੀ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਅਖੌਤੀ ਸਮੁਗਰੀ ਦੀ ਥਾਂਵੇਂ ਰੱਬੀ ਗੀਤ ਨੂੰ 'ਨਾਮ' ਜਾਂ 'ਸਿਮਰਨ' ਰਾਹੀਂ ਚਿਤਵਦੀ ਹੈ।

ਸੰਤ ਕਬੀਰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 'ਆਰਤੀ' ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਜੋ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੰਗ ੧੩੫੦ 'ਤੇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਗੱਲ ਹੀ 'ਸੁੰਨ' ਤੋਂ ਅਰੰਭਦੇ ਹਨ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੀ ਬਾਲ ਵਿਚ ਸਜੀ ਸਮੱਗਰੀ ਰੂਪੀ ਆਰਤੀ ਦੇ ਮੰਗਲ ਗਾਨ ਦੀ ਥਾਂਵੇਂ ਹਠਯੋਗ ਤੇ ਰਿੱਧੀਆਂ-ਸਿੱਧੀਆਂ ਸਮਾਧੀਆਂ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਸ਼ਬਦ ਚੇਤਨਾ ਨੂੰ ਜਗਾਉਂਦੇ 'ਇਕ' ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਤੀ ਨਰੋਈ ਸੇਧ ਦਿੰਦੇ ਹਨ:-

॥ਪ੍ਰਭਾਤੀ॥

ਸੁੰਨ ਸੰਧਿਆ ਤੇਰੀ ਦੇਵ ਦੇਵਾਕਰ ਅਧਪਤਿ ਆਦਿ ਸਮਾਈ॥....
ਕਬੀਰ ਦਾਸ ਤੇਰੀ ਆਰਤੀ ਕੀਨੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਿਰਬਾਨੀ॥੩॥੫॥

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਅਤੇ ਜਿਸ 'ਸ਼ਬਦ' ਦੁਆਰਾ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਤੇ ਹੋਰ ਸੰਤ ਕਵੀਆਂ (ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ, ਭਗਤ ਸੈਣ, ਨਾਮਦੇਵ ਅਤੇ ਪੀਪਾ ਭਗਤ) ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਕਰਮਕਾਂਡਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਰੱਬੀ ਉਸਤਤਿ ਦਾ ਮੰਗਲ ਗੀਤ ਸ੍ਰੀ-ਸ੍ਰੀ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਨੂੰ ਪੁਰਾਤਨ ਰੂੜੀਆਂ ਤੋਂ ਹੱਟ ਕੇ ਸੱਚੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ, ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਉਸਤਤਿ ਦੇ ਸੋਹਿਲੇ ਗਾਉਣ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ।

ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਮੁੜ ਉਹਨਾਂ ਰੂੜੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੁੰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਸਾਨੂੰ ਆਰਤੀ ਦੇ ਅਸਲੀ ਅਰਥਾਂ ਤੱਕ ਪੁੱਜਣ ਲਈ ਮੁੜ 'ਸ਼ਬਦ' ਹੀ ਸਹਾਈ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ 'ਸ਼ਬਦ' ਦੀ ਇੱਕੀਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਮੁੜ ਪੂਰਨ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। 'ਸ਼ਬਦ' ਨੂੰ ਮਹਿਜ਼ ਸ਼ਬਦ ਖੇਡ ਹੀ ਨਾ ਬਣਾਈਏ, ਸਗੋਂ ਇਸਦੀਆਂ ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਨੂੰ ਫਰੋਲੀਏ ਤੇ ਸਮਝੀਏ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਪਸਾਰੇ ਤੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦੀ ਆਰਤੀ ਦੇ ਸੋਹਿਲੇ ਗਾਈਏ।

ਡਾ. ਵਨੀਤਾ
ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਤੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ੫੫੦ ਵਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਉਲੀਕੇ ਜਾ ਰਹੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਧੁਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰਬ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਇਸ ਸਮੇਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਟਕਰਾਵਾਂ ਵਿਚ ਗ੍ਰਸੀ ਦੁਨੀਆਂ ਲਈ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਮਾਰਗ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦਾ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਮੁੱਦਈ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਜਾਤ, ਨਸਲ ਅਤੇ ਉਚ-ਨੀਚ ਤੇ ਬੰਧਨਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਆਦਰਸ਼ ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਦੀ ਲੁੱਟ-ਖਸੁੱਟ ਦੀ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਬਿੰਦੂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਜੀਵ-ਜੰਤੂ ਇਕ ਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਹਨ। ਇਹ ਵਿਸ਼ਵੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਾਲੀ ਪਹੁੰਚ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਔਰਤ ਅਤੇ ਮਰਦ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂਦਾ ਜਿਸ ਦੀ ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਲੋੜ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਅਤੇ ਨਸਲ ਦੇ ਭੇਦਭਾਵ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਵਿਤਕਰੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਪਰ ਅਫਸੋਸ, ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਅੱਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵੀ ਜਾਤਾਂ, ਗੋਤਾਂ ਅਤੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਉਸਾਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੇ ਸਿੱਖ ਸੱਚਮੁਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸੱਚੇ ਸਿੱਖ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਕੰਮ ਜਾਤਾਂ, ਗੋਤਾਂ ਅਤੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਉੱਤੇ ਉਸਾਰੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਬਦਲ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਉਚ-ਨੀਚ ਦਾ ਭੇਦਭਾਵ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਕੀ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ੫੫੦ ਵਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨਾ ਸਕੇਗਾ ਜਾਂ ਇਹ ਸਮਾਗਮ ਵੀ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਵਿਚ ਉਲਝ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗਾ? 'ਖ਼ਾਲਸਾ ਏਡ' ਵਰਗੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਮਲ ਵਿਚ ਲਿਆ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਹੋਂਦ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿਚ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਲੋਕ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਚੱਲ ਰਹੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਟਕਰਾਵਾਂ ਜਾਂ ਆਫ਼ਤਾਂ ਕਾਰਨ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਵਿਚ ਘਿਰੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਨੇ ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਤਖ਼ਤ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਹਨ। ਬਾਕੀ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸਰਬ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਕੋਨੇ-ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਓਦਮ ਕਰਨ।

ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ, ਸੀਨੀਅਰ ਪੱਤਰਕਾਰ

“ਸੱਚ ਕੀ ਬਾਣੀ ਨਾਨਕੁ ਆਖੈ”

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਸੱਚ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੈ ਜੋ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਉਸ ਅੰਤਮ-ਸੱਚ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ:

ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ ਹੈ ਭੀ ਸਚ ਨਾਨਕੁ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ। (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਨਾ ੧)

ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਨਾਨਕ-ਬਾਣੀ ਦੇ ਪਰਮ-ਸੱਚ ਦਾ ਮੂਲ ‘ਬ੍ਰਹਮ’ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਮਾਨਵੀ ਸੱਚ ਦੁਆਰਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ “ਸੱਚ ਕੀ ਬਾਣੀ” ਬਣਦੀ ਹੀ ਤਾਂ ਹੈ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, “ਸਚ ਸੁਣਾਇਸੀ ਸਚ ਕੀ ਬੋਲਾ” ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਾਨਕ-ਬਾਣੀ ਭੌਤਿਕਤਾ ਤੋਂ ਪਰਾਭੌਤਿਕਤਾ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸੱਚ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੱਚ ਕੀ ਬੋਲਾ ਤੋਂ ਭਾਵ ਉਸ ਸਮਕਾਲੀ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੋਂ ਹੈ ਜਦੋਂ ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਾਬਰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਉੱਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਤਿਲੰਗ ਰਾਗ ਵਿਚ ਰਚਿਆ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹੀਏ ਤਾਂ ਸਥਿਤੀ ਵਧੇਰੇ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ:

ਜੈਸੀ ਮੈ ਆਵੈ ਖਸਮ ਕੀ ਬਾਣੀ ਤੈਸੜਾ ਕਰੀ ਗਿਆਨੁ ਵੇ ਲਾਲੇ॥

ਪਾਪ ਕੀ ਜੰਵ ਲੈ ਕਾਬਲਹੁ ਧਾਇਆ ਜੋਰੀ ਮੰਗੈ ਦਾਨ ਵੇ ਲਾਲੇ॥...

ਆਵਨਿ ਅਠਤਰੈ ਜਾਨਿ ਸਤਾਨਵੈ ਹੋਰੁ ਭੀ ਉਠਸੀ ਮਰਦ ਕਾ ਚੇਲਾ॥

ਸਚ ਕੀ ਬਾਣੀ ਨਾਨਕੁ ਆਖੈ ਸਚੁ ਸੁਣਾਇਸੀ ਸਚ ਕੀ ਬੋਲਾ॥ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਨਾ ੨੨੨-੨੨੩)

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਧਰਮ ਇਕ ਪਰਾਭੌਤਿਕ ਸੱਚ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮਾਨਵੀ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਸੰਗਠਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਂਦ-ਮੂਲਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉਹ ਸਮੁੱਚੇ ਪਸਾਰ ਸਬੰਧਤ ਹਨ ਜੋ ਸਮਾਜਕ, ਰਾਜਸੀ, ਆਰਥਕ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ-ਬਾਣੀ ਦਾ ਗੌਰਵ ਆਮ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਹੋਂਦ ਅਤੇ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਦੀ ਮੂਲਤਾ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਬਾਰੇ ਨਿਰਭਉ ਅਤੇ ਨਿਰਵੈਰ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਰਾਹੀਂ ਇਕ ਸੰਪੂਰਨ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਵੈਮਾਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਨਕ-ਬਾਣੀ ਵਿਚਲਾ ਸੱਚ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਕੇਂਦਰੀ-ਸਥਿਰਤਾ ਅਤੇ ਆਤਮਕ ਅਨੰਤਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਵੱਲ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਮੁਕੰਮਲ ਅਕਸ ਨੂੰ ਆਤਮਕ ਉੱਚਤਾ ਦੇ ਪੈਮਾਨੇ ਨਾਲ ਰਲਾ ਕੇ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਆਚਾਰਵੰਤ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਚਰਿੱਤਰ ਦੀ ਸੁੱਧਤਾ ਨਾਲ ਹੀ ਰੱਬ ਨਾਲ ਇਕ-ਮਿਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਨਾਨਕ-ਬਾਣੀ ਦਾ ਸੱਚ ਪਰਾਭੌਤਿਕ ਸੱਚ ਦੇ ਸਮਾਨੰਤਰ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਂਦ ਵਾਲੇ ਸੁੱਧ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਵਿਚੋਂ ਉੱਘੜਦਾ ਹੈ। “ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ” ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਗੁਰੂਦੇਵ ਫ਼ਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ:

ਬਲਿਹਾਰੀ ਗੁਰ ਆਪਣੇ ਦਿਉਹਾੜੀ ਸਦ ਵਾਰ॥

ਜਿਨਿ ਮਾਣਸ ਤੇ ਦੇਵਤੇ ਕੀਏ ਕਰਤ ਨ ਲਾਗੀ ਵਾਰ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਨਾ ੪੬੨

ਨਾਨਕ-ਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨੁੱਖ ਆਤਮਕ ਸੱਚ ਨੂੰ ਸੱਚੇ ਆਚਾਰ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ‘ਸਚਿਆਰ’ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਉਹ ਮਨੁੱਖੀ ਸੱਚ ਹੈ ਜੋ ਭੌਤਿਕਤਾ ਅਤੇ ਪਰਾਭੌਤਿਕਤਾ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਅਰਥਾਂ ਬਾਣੀ ਨਿਰਮਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ-ਬਾਣੀ ਵਿਚਲਾ ਸੱਚ ਭੌਤਿਕਤਾ ਤੋਂ ਪਰਾਭੌਤਿਕਤਾ ਤਕ ਦਾ ਸਫ਼ਰ ਹੈ ਜੋ ਸਾਧਾਰਣਤਾ ਤੋਂ ਦਿੱਵਤਾ ਵੱਲ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਨਾਨਕ-ਬਾਣੀ ਵਿਚਲਾ ਸੱਚ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਵਧੇਰੇ ਯਥਾਰਥਕ, ਵਿਗਿਆਨਕ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਆਵੰਤ ਹੈ। ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਵੀ ਸੱਚ (Reality) ਤਕ ਪਹੁੰਚਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦਾ ਵੀ। ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਟੀਚਾ ਭਾਵੇਂ ਸੱਚ ਦੀ ਖੋਜ ਹੈ ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੀ ਹੈ। ਭੌਤਿਕ-ਵਿਗਿਆਨੀ ਸੱਚ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿਚ ਸੂਖਮ ਤੋਂ ਸੂਖਮਤਰ ਖੋਜਾਂ ਕਰਕੇ ਵੀ ਸੱਚ ਦੇ ਕਿਸੇ ਅੰਤਮ ਸਿੱਟੇ ਤਕ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਪਾਉਂਦਾ ਜਦਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਖੋਜੀ ਆਪਣੇ ਅੰਤਰੀਵ ਅਨੁਭਵ ਨਾਲ ਉਸ ਪਰਮ ਸੱਚ ਨੂੰ ਪਾ

ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਅਭਿਵਿਅਕਤ ਇੰਨ-ਬਿੰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਬਾਣੀ-ਲੇਖਨ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਪਰਮ-ਮਨੁੱਖ ਉਸ ਪਰਮ ਸੱਚ ਦੇ ਪਰਮ ਬਿੰਬ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਕ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਾਵਿਕ ਰੂਪਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਤਾਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸੱਚ ਦੇ ਉਸ ਪਰਮ-ਅਨੁਭਵ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ ਉਸ ਲਈ ਵੀ ਔਖਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ-ਬਾਣੀ ਵਿਚਲਾ ਸੱਚ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡੀ ਸੱਚ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਆਧਾਰ ਭੌਤਿਕ ਹਨ। ਉਸ ਪਰਾਭੌਤਿਕ ਅੰਤਮ ਸੱਚ ਦਾ ਵਾਸਾ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਕਣ-ਕਣ ਵਿਚ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਮਨੁੱਖ ਉਸਦੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ “ਸੱਚ ਕੀ ਬਾਣੀ” ਇਤਿਹਾਸਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚੋਂ, ਮਾਨਵੀ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚੋਂ ਅਤੇ ਪਰਾਭੌਤਿਕ ਪਰਿਪੇਖ ਦੇ ਗਿਆਨ-ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸੰਤੁਲਨ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣਾ ਅਸਤਿੱਤਵ ਧਾਰਣ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਡਾ. ਕੁਲਦੀਪ ਕੌਰ ਪਾਹਵਾ
ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ

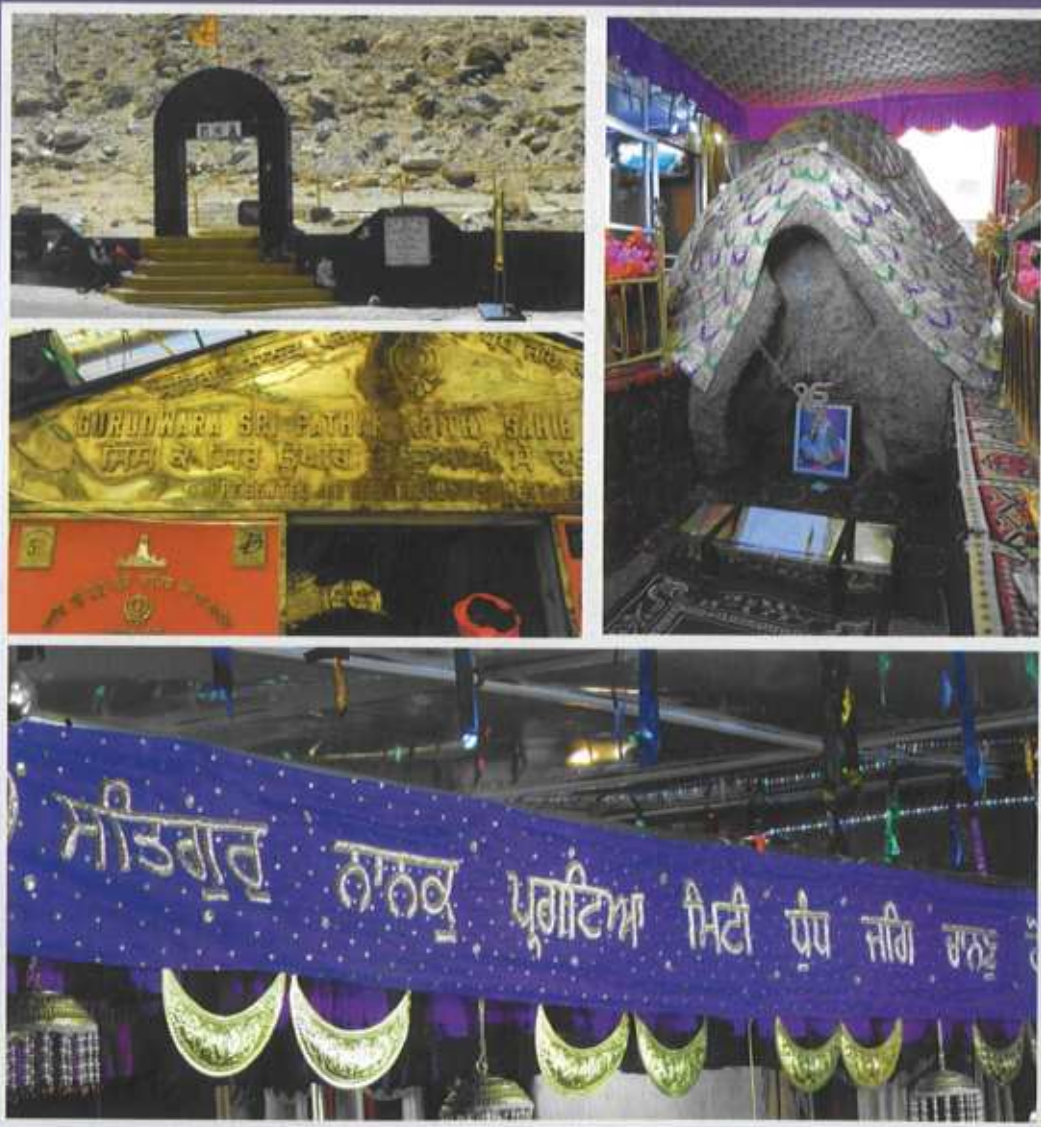

A Muslim by religion, Bhai Mardana with his Rabaab followed the Guru in all his 'Udaasis'. Guru Nanak would say "Mardanya vaja rabaab baani aayi."

A Divine Call

Desire and the universe conspire to give it to you. A motivational thought, sounds good, but when it actually happens then you wonder, "Is it the universe or our Babaji sending signals". I too was the victim of social media, an active member of the Himalayan Group on Facebook, where people shared their travel stories highlighting Leh-Ladakh as the place to be. A search for places of interest there brought back the memories of the stories I had heard as a child from my mother. The stories of our Baba Nanak, about the demons he had killed and various impressions which exist today, like the hand impression at Punja Sahib and the body impression at Pathar Sahib. A silent prayer was made by the heart to visit the Gurdwara Pathar Sahib and experience God in the imprints on the boulder, and also to enjoy the cold Leh desert. All plans fell in place, despite the hurdles, and soon the cold breeze of the snow-clad mountains embraced me and whispered in my ears, "Welcome to the land of Lama". Guru Nanak fondly called as Nanak Lama in Ladakh, is deeply revered among the Ladakhis. Eager to be blessed, the first stop after acclimatization of 24 hours was Gurudwara Pathar Sahib which is at a distance of 40 kms from the Leh city, on Leh-Kargil highway. History reveals that Guru Nanak was in Leh on one of His *udasis* (journey) to Kashmir and Punjab, coming from Sikkim, Nepal, and Tibet. As per the local legend, Guruji was informed by the locals about the presence of a demon on the hills who troubled and killed people. Guruji decided to save the people and settled near the hill and started preaching sermons which ignited the wrath of the demon. He wanted to kill Guruji and threw a huge boulder from the hill top on Guruji meditating on the foothills. The rock on touching Guruji, transformed into soft molten wax and took the shape of back and shoulders of Babaji. The demon on seeing this made a second attempt and kicked the rock with all his might. However, with the rock being soft, his right foot got embedded in it. The foot impression was created even after he took out the foot, which left him thunderstruck. He fell on the feet of Guru after realizing his worthlessness in front of the spiritual powers of Guruji. He begged for forgiveness and from then on, as is written in the pages of history, He started serving the people. Baba Nanak then proceeded on his onwards journey. However, history long forgotten was revived during late 1970 when on the construction of the Leh-Nimu road, a huge boulder covered with prayer flags was encountered, which refused to budge from its position. Following several failed attempts, the crane worker and the army officer overlooking the construction work, both had a dream in which they received an instruction of not removing the boulder. The next day many Ladakhis visited the place and narrated the entire story to the army personnel, who later, along with their help, built a Gurdwara on the site. Today, the Indian army posted there takes care of the Gurudwara and its maintenance. Bowing my head in reverence and seeking spiritual redemption my mind was clam and at home. Listening to the *Gurbani kirtan* the body was eliminated of all pains of the journey. The heart longed to continue to be seated in His shrine, but now the stomach started giving signals to move to the *Langar* Hall. The *langar* served to all is prepared by the army personnel posted there. Having the *langar* sitting on the carpeted warm floor mats along with other tourists at 12000 feet above sea level among the snow-clad Himalayas was truly a divine experience that the soul was in search of. It was the first time, both the heart and the mind in unison, were not approving to proceed further, but the cab driver's call and warnings about time limit made me move towards the *jora ghar* but with strings attached and a desire to return.

The divine heard my prayers and exactly a year later, in 2017, with my school friends a second trip to Leh was planned which materialized without hindrances and soon I was again seated in his sanctum sanctorium. This time I returned with the *Rumala Saheb* for my Guruji, which I had somehow missed out on my first visit. When the *Granthiji*, after the *ardaas*, placed the *Rumala Saheb* on *Guru Granth Sahib ji*, my heart cried with tears of happiness to this divine call. Though on this second trip I was hospitalized a day later with acute mountain sickness, I had no regrets as my wish to visit Gurudwara Pathar Sahib had been granted. Abiding by the teachings of Guru Nanak had made me strong and brave to fight this sickness alone, miles away from home. While in hospital, I realized the goodness of people around me. Our driver from the first trip, who became more like a family member towards the end of the trip, came to my rescue, which strengthened my belief, "*Jaisa Beejai so lune jo khate so khae, Agai puch na hovai je san nisaane jaye*". These are the teachings of *Guru Nanak Dev ji*, which guide us to do good and it shall come back to you.

*Parminder Kaur Narang
Department of Zoology*

Situating Guru Nanak in Historical Context

The advent and evolution of Sikh religion has invoked enormous writings from the historians and other scholars. Various Interpretations regarding the nature of Guru Nanak's movement are part of the mainstream academics. This piece attempts to present an overview of the socio-economic and religious milieu in Punjab during the time of Guru Nanak (1469-1539). A brief synopsis of social composition of the dominant followers and the intellectual premises of Guru Nanak is underlined.

If we trace the historical background of this movement, it is widely accepted that northern regions of India during 13th to 16th centuries were undergoing economic and social transformation. With the introduction of new technology like spinning wheel and Persian Wheel, this era witnessed proliferation of lower castes and peasantisation of pastoral communities. During 13th to 16th century, land under cultivation in Punjab increased remarkably. Abul Fazl writes that Punjab was unrivalled in the prosperity of its agriculture in the sixteenth century, most of which was based upon irrigation from well. Irfan Habib's postulation suggests that any improvement in the mechanism of raising water from wells, like the Persian wheel, was bound to have considerable effect on the extension or development of cultivation in Punjab. He brings into focus that the area of the prevalence of the Persian wheel very closely corresponds to the area where the Jatts are a prominent agricultural caste. Iftikhar Ahmad cites Ain-i-Akbari to indicate the geographical spread of Jatt Zamindaris in Punjab in the 16th century. Jatts had migrated from the region of Sind to Punjab. During the 11th Century they were noticed for the first time in the area of Multan and, by the close of the 16th century, they came to be concentrated in all the central portions of Punjab. The most significant of these developments was the conversion of the Jatts from a pastoral community to agriculturists. It seems unlike other movements, Sikhism has strong roots among the peasantry. It is held that Jatts, originally a pastoralist community, who had been condemned to a humiliating position, inspite of their transformation to agriculturalist and zamindars, the old stigma remained. In such circumstances, Sikhism commanded the trustworthiness of large sections among Jatts since it rejected the entire system of caste in theory and the Guru's raised the Jatts to higher positions. It is postulated that the Jatt community may have been attracted to the Gurus because of their inherited egalitarian or semi-egalitarian traditions.

However all Sikh Gurus belonged to Khatri community. The Khatri were traders, money-lenders, even landowners and played an important role in Lodi administration in Punjab. The 13th and 14th centuries saw a rapid expansion of the artisanal and mercantile classes/castes. The ruling class could maintain a large number of artisans to meet its necessities. One caste group of the trading classes in Punjab which appears to have prospered with the growth of artisanal production and trade under the Sultanate, both Delhi and Lodi, was that of Khatri. This caste played a significant role in the subsequent history of Punjab; it provided all the Sikh Gurus and a large number of the initial converts to Sikhism.

The period of Guru Nanak witnessed the confluence of many ideas and religious currents. Besides the presence of institutionalised religions like Brahmanism, Islam, Buddhism, and Jainism, variant forms of monotheist movement and Sufi traditions were also very popular amongst lower sections of the society. It's projected that Guru Nanak was influenced by these religious currents. Although its presumed that he might have been influenced by Islam and Sufism and that his ideology had strong affinity with Nirguna Bhakti cult, yet the dominant understanding is, while Guru Nanak might have been influenced by them in certain respects, his theological and social ideas made a number of departures and formulated a well-defined religious ethos that extended far beyond his own times.

Guru Nanak sought to organise a new society and build a new order on principles of justice and equality as alternative norms to caste or creed. While most of the other contemporary expressions of the Bhakti movement in several parts of India were in time to come, got absorbed by the orthodox stream of Hinduism, it was only the movement of Guru Nanak that developed as an autonomous faith which still retains a great deal of its original vitality and dynamism. Guru Nanak took forward his principles and philosophy that later evolved into a movement. The rejection of the caste system by Guru Nanak appeared categorical. One of the widely cited of his 'sabads is': Fakar jati phakar nau, Sabhana jia ika chau ('Worthless is caste and worthless an exalted name; for all mankind there is but single refuge'). Another composition: Neechan andar neech jati, Neechi hun ati neech Nanak tin ke sang sath, Vadian siyon kya rees Jithe neech sanmalian, Tithe nadr teri bakhshish ('I am the lowest of the low castes; low, absolutely low; I am with the lowest in companionship, not with the so-called high. Blessing of god is where the lowly are cared for consciousness's).

At the time of Guru Nanak's death, Sikhism had become institutionalized. But the ideological basis for such a development had been provided by Guru Nanak. Many scholars view nominating of successor, as the main point of difference between Nanak and his contemporary saints. During an informal discussion, Professor Gurinder Singh Mann pointed that it was the passing of the Pothi to his successor that made Guru Nanak's departure from other sants of his era. What distinguished Guru Nanak from other saints is a subject of academic discussion. Nevertheless his practical social vision was backed by positive deed, he provided a frame work for a strong egalitarian society through the formation of institutions like 'Sangat' and adoption of 'Langar' which constitute the original nucleus of the Sikh Panth, and both of which have been operating in the Panth ever since their inception and have become more relevant in the globalised era of today.

Dr Rajshree Dhali
Dr Roopam Jasmeet Kaur
Department of History

Guru Nanak with Devotees on one of his 'Udaasis'

Guru Nanak Dev Message of Social Responsibility

Fifteenth century in India presented an interesting and intriguing case of events and trends. The arena of religion, culture and spirituality was producing new discourses of love and devotion for God and equality and brotherhood of humanity. This was epitomized by Bhakti movement. Guru Nanak Devji expanded the idea of Bhakti from individual salvation in to the philosophy and agenda of social change. In North India, Guru Nanak Devji (1469-1539) acted as the harbinger of modernity in the same way his contemporary Martin Luther (1483-1546) was leading German people through protestant reformation which became the basis of European modernity. It is unfortunate that we became a colony of Britain in 1757 and we were made to believe that modernity in India is the product of western education.

Guru Nanak was not associated with the training of science or astronomy. He did not own any laboratory or telescopes etc., but he had vision. He saw with his vision that there is no fixed number of celestial bodies in the galaxy. Millions and millions of skies and search continues. Lakh agasa agas patala patal (Japuji). And earth is not placed on the horns of a bull, as it was believed then. Guru Nanak said that earth rests on the foundation of law that is Dharma, which in Indian tradition means law or principle. What Guru Nanak said about celestial bodies was also said by scientists like Copernicus, Galileo, Bruno later on but they had to suffer at the hands of organized religion of medieval Europe. So we can say that Guru Nanak was preparing ground for Indian renaissance. As has been discussed earlier, Guru Nanak was contemporary of Martin Luther, father of Reformation. In fact, when Queen Victoria began to consult German scholars for the Study of Sikh religion, they found a striking similarity between Guru Nanak's ideas and principles of Reformation. That is why when Europeans observers recorded their observation on Sikhs in early 18th century; they found that they were very much modern in their social outlook.

Guru Nanak Devji was not an armchair philosopher or a world renouncing ascetic. He stood for Karma as the basis of Dharma and he transformed the idea of spiritualism in to the ideology of social responsibility and social change. Earning bread labour and sharing its fruit with the community is the idea that is the lasting legacy of Guru Nanak's teachings. He started practicing farming in the last years of his stay at Kartarpur. When second Guru, Guru Angad Devji met him for the first time, he was busy removing weeds from the crop. Guru Angad Devji, like a true disciple, carried the burden of this waste, the most beautiful scene from the life of Guru Nanak as described by Sikh literature.

Guru Nanak cautioned the men of religion against the habit of turning into social parasites. He glorified the wretched of earth and declared that God's mercy is reserved for them. We can say that Guru Nanak criticized social parasitism with strong words. He created a philosophy of social responsibility. Guru Nanak believed in real essence of religion. In his writings and his travels, Guru Nanak asked Hindus, Muslims, Jogis, Sanyasis, Pandits, monks, Sidhas and many more to follow the essence of religion. He explained all that is true Namaz, true Janeu, true pilgrimage, true Roza and true renunciation.

The search for truth is the most fundamental question in Guru Nanak's philosophy. What is truth? How to find it? How to demolish the system of falsehood that suppresses truth? How to lead a life based on truthful living. All these questions have been reflected upon in Japuji, Asa di Var and other compositions by Guru Nanak. What is virtue and what is evil is also recognized in these compositions.

Guru Nanak has explained that reciting of God's name and an unflinching faith in the way God functions is the basis of ethical life. Reciting God's name removes the filth of evil in one's heart. Guru Nanak was not after some vague, isolated notion of truth. He valued it as basis of ethical life. He declared that truth is the highest value but truthful living is still higher. In this way, Guru Nanak bridged the gap between idea and practice of truth. This is the basis of true religion. His most powerful message is message of social responsibility. The young people, studying in colleges and universities, must remember that their education is incomplete without their social role. Vidya Veechari ta Parupakri. (Education is gained for welfare of the others. This was Guru Nanak's message for students.

*‘The Mulmantra is Taken as
the Essence of Sikh Thought’*

<i>Ik Oamkar</i>	<i>There is one God</i>
<i>Satnam</i>	<i>Eternal Truth is His Name</i>
<i>Karta purakh</i>	<i>He is the Sole Creator</i>
<i>Nirbhau</i>	<i>He knoweth no fear;</i>
<i>Nirvair</i>	<i>Is at enmity with no one</i>
<i>Akal Murat</i>	<i>His Being is timeless and formless</i>
<i>Ajuni</i>	<i>He is not incarnate</i>
<i>Saibhang</i>	<i>He is self-existent</i>
<i>Guruparsad</i>	<i>Attainable he is through the grace of the Guru, The Enlightener.</i>

Guru Nanak being received as a Guru at his parent's place

Guru Nanak with wife, Sulakhni and sons Lakhmidas and Srichand

A mulla chides Guru Nanak at Mecca keeping his feet towards the holy place

Guru Harkrishan Ji

Sikh Guru Series - VIII

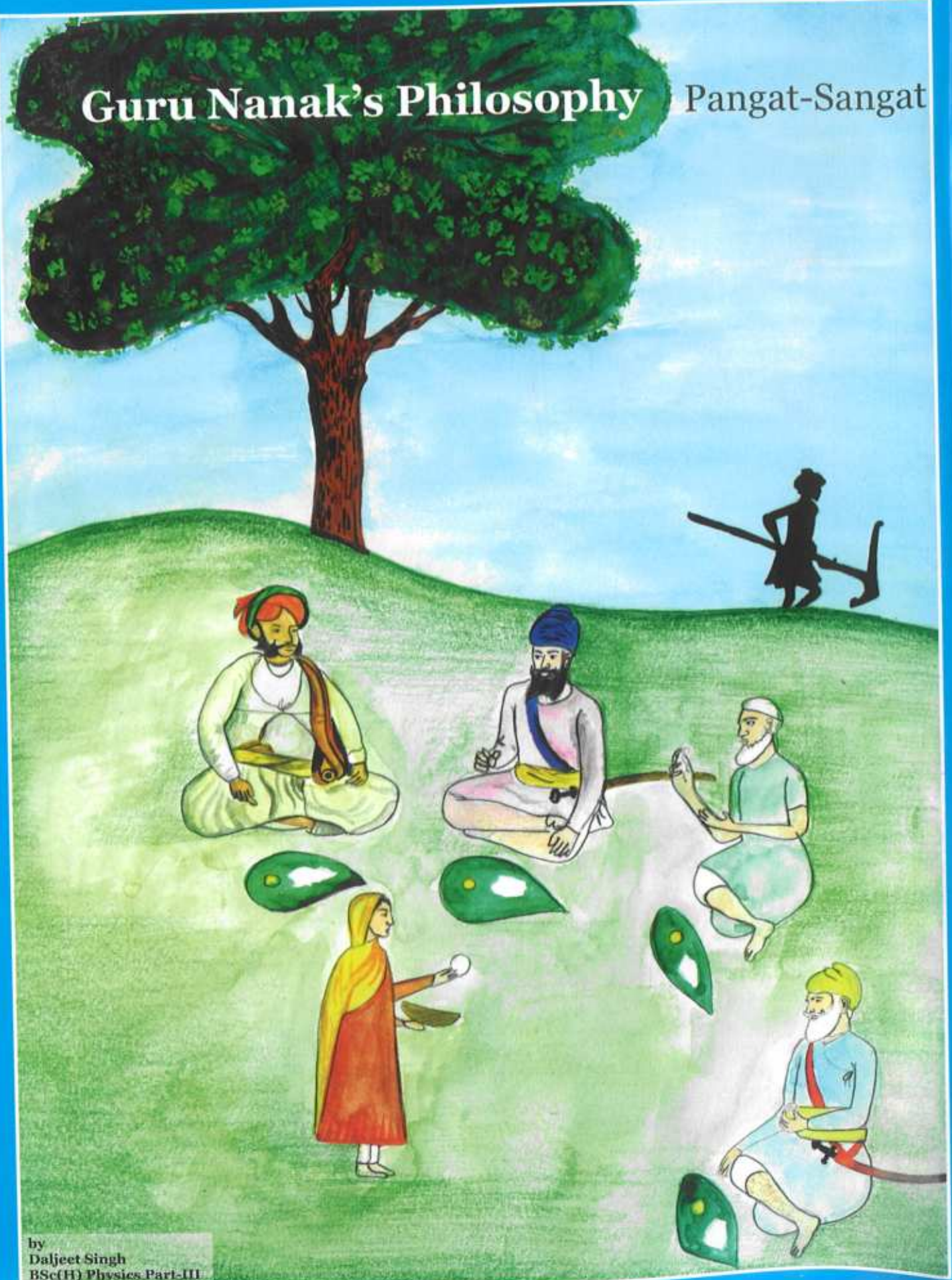
In human history, there are but a few devotees of God who have achieved a supreme level of spirituality at such a tender age. Sri Guru Harkrishan Sahib Ji was the second and the youngest son of Guru Har Rai ji and Mata Krishan Kaur ji. Born on the Seventh of July 1656 at Kiratpur Sahib, Guru Harkrishan Ji became the eighth and youngest Guru in Sikhism when he assumed the Guru Gaddi on 7th October 1661, at the age of five after the death of Guru Har Rai Ji.

Even at the young age of five, the young Guru exhibited a magnificent degree of maturity and wisdom. He was the one who consoled the Sikh followers upon the early demise of his father and inspired them to abide by the will of God. As an epitome of sensibility, generosity, and courage, Guru Harkrishan ji soon became popular among the masses and came to be known as the Bal Guru (Child Guru). He carried on the teachings of the Gurus and preserved the legacy he had inherited from them.

Baffled by Guru Ji's popularity, Aurangzeb, the sixth Mughal emperor, invited him to Delhi. On his arrival, he was received by Raja Jai Singh, who requested the Guru to stay at his palace. That palace has been carved in the pillars of history, and is known today as the Gurdwara Bangla Sahib. While Guru Ji was in the capital, he witnessed a horrific epidemic of cholera and smallpox. The young Guru began to attend the sufferers, irrespective of their caste and creed. The local Muslim population was immensely inspired by Guru Harkrishan Ji's humanitarian acts and started calling him Bala Pritam (child prophet). Following his selfless service in an environment torn with disease and suffering, his young body was ravaged with illness. An ardent devotee of God, he wisely and maturely accepted it as divine will. When it became apparent that the Guru would not survive, the Sikhs tearfully asked Him to be named their successor. Guru Har Krishan Ji simply uttered "Baba Bakala" before taking his last breath.

His grand-uncle Sri Guru Tegh Bahadur Ji, who was living in the town of Baba Bakala, was recognized as his successor. In the last moment, Sri Guru Harkrishan Ji wished that nobody should mourn him after his death and instructed the Sikh followers to sing hymns of Gurbani. He passed away on March 30, 1664, and within his short tenure he was able to serve the humanity to the best of his ability. The tales from those days recount that smallpox was so rampant in Delhi that Guru Ji took smallpox upon him, and absolved the inhabitants of the capital of it. During this time, Raja Jai Singh got a tank excavated, and it was believed that the Guru dipped his feet in the water of this tank and after that whosoever bathed in that water was cured of smallpox. His body was cremated on the bank of river Yamuna, where now stands the glorious and revered Gurudwara Bala Sahib.

Guru Nanak's Philosophy Pangat-Sangat

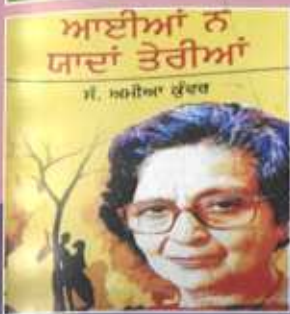
by
Daljeet Singh
BSc(H) Physics Part-III

Faculty Achievements

Dr. Jaswinder Singh, Principal

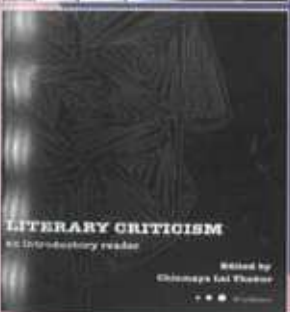
- Award for promotion of Punjabi at National Level - by Punjabi Helpline.
- Certificate of Appreciation for promotion of higher education esp. for minority students - by Delhi Minorities Commission.
- Recipient of 34th Dr. Radhakrishnan Memorial National Award as Outstanding Teacher - by Akhil Bhartiya Swatantrata Patrakar and Lekhak Sangh.

As part of the celebrations of the centenary year of the famous Author Amrita Pritam, Dr. Amarjeet Kaur has edited a volume 'Aeeyan ne Yadan Terian'. In it the editors have relocated different dimensions of the great creative self of Amrita Pritam.

Dr Smita Mishra from Department of Hindi, edited four Volumes of total collection of poetry of Sahitya Akademi Laureate, Dr Ram Darash Mishra. These 4 volumes depict the broad vision and depth of experience and observation of the poet on people, politics and contemporary issues.

Chinmaya Lal Thakur from the Department of English edited a book titled 'Literary Criticism: An Introductory Reader' in October 2018. The volume is an anthology of key writings on literature and literary criticism by thinkers ranging from Plato and Aristotle to W.K. Wimsatt and M.C. Beardsley.

Dr. Sumita Lohia from Department of Hindi was awarded the 'Sahitya Sarang Samman' by 'Vishwa Hindi Sahitya Parishad' at Milan, Italy on 4 June, 2018 for her contribution to Hindi language and literature.

Upasana Dhanda of Business Economics Department is recipient of Prof. Samiuddin Memorial ICA RESEARCH SCHOLAR AWARD and cash prize at 71st All India Commerce Conference organized by Indian Commerce Association at Osmania University during 20-22 December 2018.

REFLECTIONS

The Poetic In Punjabi Music

Singer Rabbi Shergill's music epitomises alternate traditions in music. Combining Rock with regional and often Sufi traditions, Rabbi is able to fuse masterfully the modern sensibilities with the liveliness of varied roots of Punjabi folk music.

1. Your musical oeuvre encapsulates the journey of the independent musician whose vision and resolve have persevered through. How has the trajectory of that journey been like?

Ans. Well frankly there's two parallel trajectories: commercial and artistic. The former perhaps resembles that of a bottle rocket and the latter a cruising 747. Resolve and perseverance are prerequisites if you want to get into the album making business. I love all it entails: writing songs, detecting mutual affinities within them, tweaking key signatures, seeing if some themes go together, spending eons in the studio agonising over tone, texture, mixing etc. It's food for my soul.

2. Academic institutions cultivate one's identity and vision for the future. How do you think Khalsa contributed towards shaping your musical sensibility?

Ans. I know it's my own college asking me this question and I ought to be deferential but in the cause of truth, I should be frank: the crucial role institutions play is that they monopolise young life. In the sense that all life happens there. That's where everybody else is. That's where you find your tribe, your mates, girls you obsess over, endless wanderings. What I think is cool about Khalsa is the distinctly Punjabi vibe: the Punjabi-speaking staff, the Punjabi Delhi-valas. It's cool to walk into a place where the fringe assumes centre stage. I met plenty of lifelong friends there, kids with similar stories as I but I remember being precocious, being embarrassed by my own early poetic flights, finding it all age-

inappropriate. But I did find my own awkwardness, reflected in others around me, chiefly my friends: Balla, Are Saurabh Shukla, Gautam, IP, Attari and many more which was reassuring. The main way in which Khalsa contributed is that it gave me all those experiences. Oh! How could I forget the iconoclastic Dr. BS Rattan. He made sense of it all. I struck a lifelong friendship with him that endures to the day.

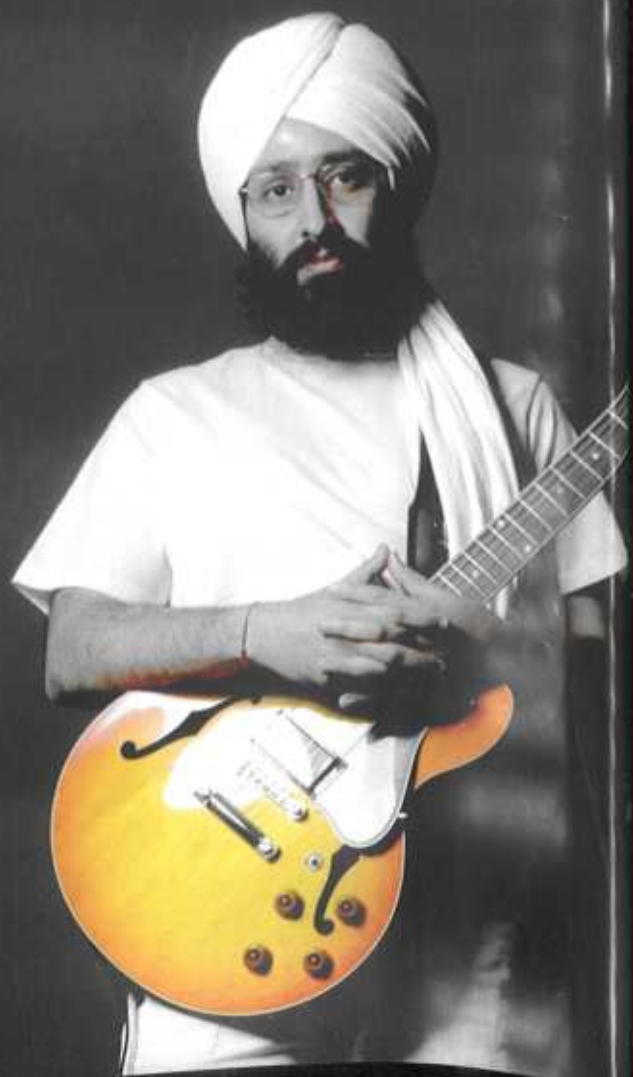
3. Your music echoes with a strain of love and desire with radiating currents of passion and a commentary on social issues. What drives and inspires the famous Rabbi Shergill everyday to create those melodies of hope?

Ans. Thank you for the kind appraisal. I guess growing up with all those books must have cast a morphogenetic field on me. I just wanted to have those experiences like Tolstoy, Hemingway, have a girl I could recite Shiv to, comprehend the intractable Harbhajan Singh. I really wanted to be able to speak Punjabi with the same flair as my father and grandmother; all that I think helps me create. As for hope, I think it's a function of authenticity, when you commit to the that, good things happen.

4. How does your music relate to the spirit of joie de vivre which encompass the vivacity of the Punjabi culture?

Ans. It relates well, I think. I want to look a little deeper that's all. I'm a fan of the poetic in everyday Punjabi, how it balances the bitter and the sweet on the turn of a phrase. Not just pop. I get my sense of vivacity from root Punjabi culture which tends to be more nuanced, it gives more chance to varied and authentic human experiences to seep into art.

Interview by
Editorial Board, Tugh

REMINISCENCES

“

डॉ. हेमंत कुकुरेती, बी.ए. (ऑनर्स) हिन्दी (बैच 1982-85)
संप्रति: समकालीन कवि एवं एसोसिएट प्रोफेसर, श्यामलाल कॉलेज

मेरे लिए श्री गुरु तेग बहादुर खालसा कॉलेज ही वह संबल रहा जिसने मुझे आगे बढ़ाया और जिसके साथ मैं अपनी सफलताओं, खुशियों आदि को साझा करने में गौरव का अनुभव करता हूँ। इस कॉलेज से मेरा नाता 1982 के हिन्दी (ऑनर्स) बैच से औपचारिक रूप से आरंभ होता है। सामान्य पृष्ठभूमि में जन्म एवं आरंभिक शिक्षा के बाद दिल्ली विश्वविद्यालय के इस प्रतिष्ठित कॉलेज में प्रथम वर्ष में आना और डॉ. महेप सिंह, डॉ. नरेन्द्र मोहन, डॉ. कृपाशंकर सिंह, डॉ. प्रोमिला मलिक, डॉ. मकखन लाल शर्मा जैसे नामचीन विद्वानों से पढ़ने का मौका मिला। यह अनुभव मेरे व्यक्तित्व में एक नए आत्मविश्वास को भरने वाला था जिससे मुझमें यह भाव जगा कि मैं कुछ अलग हूँ। इन सारे विद्वान शिक्षकों की कक्षाओं के अलावा स्टाफरूम, लाइब्रेरी और इनके घरों तक में हम छात्रों को बेरोकटोक जाने और पाठ्यक्रम तथा व्यक्तिगत समस्याओं पर बहुमूल्य मार्गदर्शन पाने का सुअवसर मिलता था। मुझे पता है कि आज भी खालसा कॉलेज का हिन्दी विभाग ऐसे शिक्षकों से संपन्न है जो विद्यार्थियों की मदद एवं मार्गदर्शन हेतु हमेशा तत्पर रहते हैं। आज मेरी कविताओं पर शोध और आलोचना हो रही है। इसी परिसर में मेरी अनेक रचनाओं ने जन्म लिया है। श्यामलाल कॉलेज में कार्यवाहक प्राचार्य के रूप में पाँच वर्ष एवं हिन्दी के एसोसिएट प्रोफेसर के रूप में शिक्षण के इतने लंबे अनुभव तथा भारत भूषण अग्रवाल पुरस्कार, कृति सम्मान, केदारनाथ अग्रवाल सम्मान आदि विभिन्न पुरस्कारों, सम्मानों के बाद भी यह कॉलेज मुझे बरबस अपनी ओर खींचता है।

”

“

Shubham Pandey
Indian Army

A man is the product of his environment. The same goes for me when I retrospect about my college years. My interests in debates, societies, activism, along with academics shaped me as an extrovert, enhanced my capabilities, and made me face the world in a better way. For me, this exposure beyond academics acts as a fuel to the brain, making it perceptive to innovation.

Teachers often guided me about balancing my academics and curriculars and I remember some of the friends who have become an integral part of my life.

Life since Khalsa has been enriching; I have travelled across most parts of India and a few countries abroad. From working in insurgency-infested Kashmir to cherishing ethnic Rajasthan, I was inspired to realise that there is always so much to seek and experience. All said and done, these three years at college are unmatched and can only be cherished.

”

Hall of Fame : Academics

College Toppers M.A./ M.Sc/ M.Com (2018)

Anshul Dhyani
MSc (F) Botany

Shabnam
MA (F) History

Aishwarya Rana
MSc (P) Botany

Divpreet Kaur
MSc (P) Zoology

Renuka
MSc (F) Mathematics

Simran Kaur
MA (F) Punjabi

Shyamli
MSc (P) Chemistry

Ananta Ahuja
MA (P) English

Harmeet Kaur Nagi
MA (P) Punjabi

Jaweriya
MA (F) History

Neetu Bijoy
MCom (F)

Renuka
MSc (P) Mathematics

Pooja
MA (P) Political Science

Toppers All The Way

M.Sc(F)

Simran
Zoology

Arpit Arora
Physics

Mansimran Kaur
Chemistry

M.Sc(P)

Puspita Chanda
Physics

M.A.(F)

Aishwarya Puri
English

Aaditya Prakash
Hindi

M.A.(P)

Yashvi Pandit
Political Science

Akash Payasi
Hindi

M.Com(P)

Nitya Garg

College Toppers B.Sc (Hons.) Part III

Prashant Kumar
Chemistry

Simran Kaur
Zoology

College Toppers B.A. (Hons.) Part-III

Samiksha
English

Megha Pandey
Hindi

Manpreet Kaur
Punjabi

Shweta Singh
History

Sahib Singh Hora
Economics

Toppers All The Way

B.Sc(Hons.) B.Sc(Prog.) B.A.(Hons.) B.A.(Prog.) B.Com(Hons.) B.Com(Prog.)

Noorulain
Botany

Sagar Dhama
Life Science

Gurvinder Kaur Nagi
Political Science

Farjana Khatun

Ravleen Kaur Arora

Gurbaj Singh

Goresh Sharma
Electronics

Prabhleen Kaur
Physical Science

Ridhima Maheshwari
Business Economics

Lokendra Raghuvanshi
Mathematics

Ainish Chauhan
Physics

College Toppers B.Sc (Hons.)/ B.Sc (Prog.) Part-II

Dharini Dhasmana
Botany

Anmol Preet Kaur
Botany

Smriti Kaur Arora
Electronics

Divyangi Singh
Mathematics

Binat Kaur
Physics

Ravneet Kaur
Physics

Priyanka Rajwani
Physics

Amandeep Kaur
Zoology

Shreya Shakya
Life Science

College Toppers B.A.(Hons.) Part-II

Guntaas Kaur Chugh
English

Aarti
Hindi

Jaspreet Kaur
Punjabi

Jasmeet Kaur
History

Nancy Gahlot
Economics

College Toppers

BA(Prog.) Part-II

BCom(Prog.) Part -II

Shikher Saroha

Ankita Assija

Toppers All The Way

B.Sc (Hons.) B.Sc (Prog.) B.A.(Hons.) B.Com(Hons.)

Anmol Andotra
Chemistry

Rajesh
Physical Science

Palak Goyal
Political Science

Saurabh Soni

Raghav Gupta
Business Economics

College Toppers BA (Hons.)/ BA (Prog.) Part-I

Divyansh Singh
Hindi

Kuldeep Singh
Punjabi

Naveen
History

Sanjay Kumar
History

College Toppers BSc(Hons.)/ BSc (Prog.) Part-I

Anusha Tyagi
Chemistry

Paras Bhambri
Electronics

Ritwik Prabin Kalita
Mathematics

Rahul Singh
Physical Science

Amrit Kumar
Mathematics

Daksh
Physics

Jappreet Kaur
Zoology

Ridhima Tandon
Life Science

Diploma in Languages

Chandni Sharma
(German)

Sonali Arora
(Spanish)

P.G. Diploma in Forensic Science

Monalisa Sutradhar

Certificate Course in languages

Shreya Shakya
Spanish

Manoj Kumar
Russian

Tanya Gupta
German

Prarthna Rawat
French

Saksham Tyagi
Japanese

Naman Sharma
Korean

Kanika Arora
Chinese

Toppers All The Way

B.Sc(Hons.)

Aakash Soni
Botany
Shreya Bucha
Computer Science

B.A. (Hons.)

Pulkit Kaur
English
Jappandeep Kaur
Political Science
Reeya Rakchhandha
Political Science
Manleen Kaur
Economics

B.A. (Prog.)

Ameesha Agarwal

BBE
Komal Bansal
Business Economics

B.Com (Hons.)

Govind Sharma

B.Com (Prog.)

Bikramjot Singh

Sports Dart

Hall of Fame: Sports 2018-19

Athletics:

11 gold, 4 silver and 4 bronze medals. Akashay Nain (200m), Amoj Jacob (400m & 800m), Prajjwal Roy (100m) and Saurabh (21km) represented All India University Competition.

Cross country:

Team emerged as Champions. Saurabh, Narsingh Chaudhary and Rohit participated in all India Inter University Competition.

Volleyball:

Team bagged Inter College Championship. Amir, Ashraf, Prem and Ashish Ravi got selected for north zone Inter University Competition.

Handball:

Team bagged Inter college Championship.

Ball badminton:

Team bagged Inter College championship in ball badminton this year. Rahul Prasad and Khemchand were selected for north zone Competition.

Hockey:

College secured second position at the Inter College and 3 players Ankit, Suraj, Harmandeep Singh Hundal and Pulkit got selected for North zone Inter University Competition.

Badminton:

Shiv Kocchar, Nikhil Mehlawat, Ramit, Prashant and Arjun Gupta got selected for North zone Inter University Competition.

Baseball:

Team bagged third position in the Inter College Competition.

INDIVIDUAL SPORTSPERSON ACHIEVEMENTS

HOCKEY

North Zone University Participation

Ankit
Sr. National

Suraj

Pulkit Sharma

Harmanpreet Singh
Hundal

Loveleen Singh
Khelo India National

BALL- BADMINTION

North Zone University Participation

Rahul Prasad

Khem Chand

CROSS-COUNTRY

All India university Participation

Rohit

Saurabh

Narsingh Chaudhary

ATHLETICS

Amoj Jacob
400m & 800m

Akshay Nain
200m

Prajwal Roy
100 m

Saurabh
21 Km
(Half Marathon)

Paras Deswal
Hammer throw
Open National

Parth Lakra
Shortput
Open National
State Silver

Gagandeep Bharti
Long Jump
Open National

VOLLEYBALL

Amir Suhail

Ashraf Ali

Prem

YOGA

All India University IVth position

Piyush

TENNIS

Ritvik Kashap
North Zone University

Anurag Nenwani
AITA Prize Money
Winner India Ranking

Raju Ranjan
Junior World Softball

Rahul Dabas
Senior National

Ajay
Senior National

BADMINTON

North Zone University IVth

Junior National
Bronze

Shiv Kocchar

Nikhil Mehlawat

Arjun Gupta

Prashant Kumar

Ramit

Yovan Dabas

HANDBALL

Kirti

Ashwani
Junior National Delhi

Abhishek
Open International
Uzbekistan

Shartujeet
Open International
Uzbekistan

Deepinder
Open International
London

BASKETBALL

Tejas Rao
Senior National Delhi

Mahaveer
Khelo India U-21

Ashish Kumar Nandal
All India University

CRICKET

Manjot Kalra
U-19 World Cup

Jonty Sidhu
Ranji Trophy Delhi
U-23, Delhi Captain

Karan Sharma
Ranji Trophy U.P.

Vageesh Sharma
U-19, Delhi

Simarjeet Singh
Ranji Trophy Delhi

Ayush Jamwal
Ranji Trophy H.P.

Shilokh Vashishth
U-23, Jharkhand

Madhav Kaushik
Ranji Trophy U.P.

Mayank Bansal
U-19, Delhi

Salil Malhotra
Ranji Trophy Delhi

Form- IV (See Rule 8)

1. Place of Publication 2. Periodicity of It's Publication 3. Printer's Name 4. Nationality 5. Publisher's Name 6. Nationality 7. Editor's Name 8. Nationality 9. Name and address of Individuals who owns the Newspapers and partners or shareholders holding more than one percent of the total capital	: Sri Guru Tegh Bahadur Khalsa College, University of Delhi, Delhi 110 007 : Yearly : Balaji ad prints : Indian, FB-132 Mansarovar Garden, Delhi : Dr. Jaswinder Singh : Indian, Sri Guru Tegh Bahadur Khalsa College, University of Delhi, Delhi 110 007. : Dr. Inderdeep Kaur : Indian, Sri Guru Tegh Bahadur Khalsa College University of Delhi Delhi, 110 007. : Principal, Sri Guru Tegh Bahadur Khalsa College, University of Delhi.
- I, Dr. Jaswinder Singh, hereby declare that the particulars given above are true to the best of my knowledge and belief.

Date: February, 2019

Events @ Khalsa

International Symposium on Ciliate Biology

The second International Symposium on Ciliate Biology 2018 was held on April 04 - 06, 2018 at the India Habitat Centre, New Delhi, India. The symposium was a result of a synergy with International Research Coordination Network for Biodiversity of Ciliates (IRCN-BC), an affiliate society of International Society of Protistologists (ISOP). The major aim of the symposium was to provide a platform for ciliate biologists to exchange knowledge, present latest research findings and establish collaborations as well as a networking opportunity for undergraduate and postgraduate students. Over 300 Indian and 9 foreign delegates from 5 countries participated in the event. The symposium comprised 22 oral and 57 poster presentations. List of abstracts presented is available at www.iscb2018.com.

Dr Mahesh Sharma, Minister of State, Union Ministry of Tourism and Ministry of Environment, Forest and Climate Change inaugurated the symposium. The keynote address by Alan Warren, "What have ciliates ever done for us" set the tone for the symposium. The themes covered under the symposium included taxonomy and systematic, evolution and phylogeny, ciliates as bio-indicators, ciliate cell biology, genomics, epigenetics, molecular biology, proteomics, the ecology of aquatic and soil ciliates, ciliates as model organisms in UG teaching and in research, and other individual specializations. A workshop entitled "Tools and Techniques used in ciliate studies" was conducted jointly by the Symposium secretariat and Zoological Survey of India for undergraduate and postgraduate students. Sixty-nine students actively participated in the workshop. Prof Chandrima Shaha, Vice President (Foreign Affairs), Indian Academy of Sciences, was the Chief Guest during the valedictory. Dr Jaswinder Singh, Principal, SGTB Khalsa College, complimented the organizing team for the smooth conduct of the symposium, thanked the Indian and international delegates for their presentations, and special thanks to the funding agencies, both Indian and foreign. He commended the whole-hearted involvement of the students in the venture. The symposium was supported by grants from two International agencies (ISOP & IUBS) and six Indian Government agencies.

Dr Komal Kamra
Convenor, ISCB 2018

International Conference on Nanostructured Materials and Devices” (ICNSMD-2018)

The four day “International conference on Nanostructured materials and Devices” (ICNSMD-2018) was jointly organized by the Society for Technologically Advanced Materials of India (STAMI), University of Delhi and S.G.T.B. Khalsa College. Over three hundred delegates and participants from different countries including UK, USA, Canada, Japan, South Korea, France, Taiwan and Kenya, Singapore, Czech Republic, and Uzbekistan, attended the conference. Scientist and academicians from premier institutes of India like IITs, NITs, IISERs, CSIR and Defense labs also attended the conference. More than 50 invited lectures and 110 Oral lectures were delivered and 120 poster presented. Prof. P. B. Sharma (V.C., Amity University, Manesar Campus) emphasized the need to use technology to address the problem of pollution being faced by the world in general and India in particular. New collaborative research and industry-academia interaction was the focal point of the meeting. The conference also had an exhibition by leading manufacturers of scientific and analytical devices. Joel and Insmart were also major sponsor of ICNSMD-2018. The conference ended with a vote of thanks to Prof. R. P. Tandon (Chief-Patron) and Dr. Jaswinder Singh (Principal, S.G.T.B. Khalsa College).

College Titbits

Ayurveda Olympiad Test (2018-19)

An interactive lecture was organized by Dr. Nachiketa Singh, Department of Political Science on 19th February 2019 in the College. Students of the College had an engaging brainstorming session on the topic of General election 2019. Popular TV anchor of News 18 channel, Bhupendra Choubey covered the session

with a surprise entry in the middle of the lecture and held an impromptu quiz competition. The telecast of programme awaited shortly.

Workshop on Skin & Wellness by Blossom Kochhar

Dr. Jaswinder Singh, Principal and team received an award on 5th June 2018

Add-on Courses

Forensic Science

Sh. Deepak R. Handa, Principal Scientific Officer, Central Forensic Science Laboratory, New Delhi, delivered a lecture entitled, *Basic Aspects of Forensic Documentation* on January 22, 2019. The importance of handwriting comparison in cases involving forgeries was discussed.

Sh. Amarpal Singh, Assistant Director, Delhi State Forensic Science Laboratory delivered a lecture entitled, *Basic Aspects of Explosives* on January 23, 2019. Different types of explosive devices and post-blast evidence collection were discussed.

Sports Economics and Marketing & Web Journalism (2018-19)

Add-on courses on Sports Economics & Marketing and Web journalism started from the first week of September. A two-day workshop was organised former BBC film maker, Tripurari Tiwari and TV-18 programme anchor, Digvijay Singh on 'Ad Film Making'.

From sports law, management, environment to blogging, travel features, news, and photo journalism, various topics were covered by esteemed experts. Cricket commentator Padmashri Ravi Chaturvedi guided students with his valuable experiences in the field. Students also had the opportunity to interact with the three-time Mt. Everest climber Lt. Col. Ranveer Singh Jamwal at the Press Club of India. Eminent female photo-journalist Sarvesh shared her expertise with students. Students of add-on courses attended two major events organised by FICCI, TURF and AGM of sports. The students also visited Indira Gandhi National Centre for Arts (IGNICA) and experienced the aesthetics of tribal art. They were able to gain insights by witnessing the vast collection of books, journals, and manuscripts in IGNICA Library.

A number of members from the sports and media industry graced the curriculum as visiting faculty members. This included Arjun J. Chuadhuri (TV news anchor), Mayank Singh (*New Indian Express*), Suresh Kumar Lau (*Limca Book of Records*), Kulwinder Singh Kang (All India Radio), Vijay Lakshmi Thakur (*Dainik Jagran*), Roshan Jha (*Nav Bharat Times*), Pawan Koundal (Indian Institute of Mass Communication), Bhanupratap Narayan Mishra (cultural journalist), Gagan Gera (IP College, DU) Robin Nirwani (Bhaichung Bhutia Academy), Vijay Anand (DMRC), Sunny Gond (Amarkantak Central Tribal University), Ahmad Swaleh (Sabkuch.com), Sangeeta Sharma (Grameen World), Vaibhav Gulati (C.A.), along with college teachers Saikat Ghosh and Asad Ahmad.

Centre for e-Learning (CfeL)

Making Digital India Dream a Reality

Website:- www.cfel.in

"Centre for e-Learning" (CfeL), SGTB Khalsa College, University of Delhi, was created in October 2013. At CfeL, presently, the prestigious e-PG Pathshala projects of UGC & MHRD, Govt. of India, for six subjects namely, Commerce, Chemistry, Forensic Science, Economics, Psychology and Business Economics are being executed. Under these projects, high quality multimedia enriched e-content for post-graduate courses is being developed. The e-content developed at the CfeL has won accolades for its quality at both national and international forums. It has state of the art technical infrastructure including video-audio recording and editing studios, technical expertise and staff to develop multimedia enriched e-content.

CfeL has successfully completed the prestigious e-PG Pathshala project of UGC, worth Rs. 6.72 crores, under the NMEICT mission of M.H.R.D., Govt. of India, developing high quality, multimedia enriched e-content for 89 post graduate courses in 6 subjects – Chemistry, Forensic Science, Commerce, Economics, Business Economics and Psychology.

The CfeL has successfully completed the development of 42 MOOCs for SWAYAM

An establishment of one of its kind, the Centre for e-Learning bridges the gap between the academician and the technical experts, an epitome of how ICT can be integrated with the conventional methods of teaching and enhance the quality of education across the country.

The core Team and Advisory Committee:

- Prof A.K Bakshi, Chairman
- Dr. Jaswinder Singh, Director
- Dr. Vimal Rarh, Deputy Director

Some Other Members:

- Prof K.V Bhatnagar
- Prof N K Chaudha
- Prof Suresh Chand Aggarwal
- Prof H C Pokhriyal
- Dr G S Bodhi

Recent Collaborations to provide Technical Expertise @ CFEL, SGTB Khalsa College

1. Collaboration for National Level Projects of MHRD, Govt. of India:

The CfeL provided the video recording and editing facilities to the following universities for their respective National Resource Centres to prepare Online Refresher Programme for Teachers under the ARPIT scheme of the MHRD for the SWAYAM platform. 20 hour videos for each university have been developed which met quality parameters and timeframe as given by MHRD.

- Guru Nanak Dev University, Amritsar
- Mizoram University, Mizoram
- Central University of Jammu

2. Collaboration with Delhi Police:

The CfeL is providing the video recording and editing facilities to Delhi Police Training School for development of Video lectures for training of Delhi Police Personnels.

3. Collaboration with Indian Cancer Society:

The CfeL is providing the video recording and editing facilities to Indian Cancer Society for development of Online Course for awareness of cancer for society at large.

Dr. Vimal Rarh
Deputy Director
Centre for e-Learning, SGTB Khalsa College
University of Delhi

Dr. Jaswinder Singh
Executive Director, Centre for e-Learning,
Principal, SGTB Khalsa College
University of Delhi

Guru Angad Dev-Teaching Learning Centre
 (A Centre of MHRD, Govt. of India under PMMMNMTT)
 S.G.T.B. Khalsa College, University of Delhi
Empowering Teachers in ICT skills for Digital India
 Website:- www.tlckhalsa.in

Guru Angad Dev-Teaching Learning Centre (GAD-TLC) is a centre of MHRD, Govt. of India. It has been set-up under the prestigious Pandit Madan Mohan Malaviya National Mission on Teachers and Teaching (PMMMNMTT) scheme. The Centre was inaugurated by the then Union HRD Minister Smt. Smriti Zubin Irani on July 1, 2016. Since then, it has been actively working to address comprehensively all issues related to teachers, teaching, teacher preparation and their professional development and thus helps in the preparation of Modern age ICT savvy teachers. This Centre empowers the teachers through various basic and advanced workshops in pedagogy (virtual & blended) and ICT skills. GAD-TLC conducts the awareness seminars/workshops across the country. Number of participant teachers in various Seminars/ Workshops/ FDPs / FIPs till now: Around 6902

As per UGC:
 The one-month Faculty Induction Program (FIP) is equivalent to Orientation Course of HRDCs.
 The workshops/ seminars at Centres under PMMMNMTT will be considered for CAS.

The Core Team and Advisory Committee:

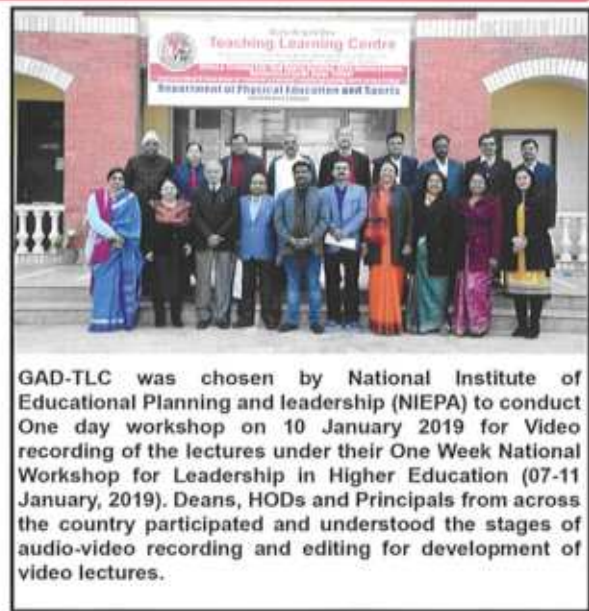
Project Head & Joint Director:
 Dr. Vimal Rarh

Other Members:

- Prof K V Bhanumurthy
- Prof N K Chadha
- Prof Aditya Bhattacharjee
- Dr R P Singh

Co-Project Head & Director:
 Dr. Jaswinder Singh

Chairman:
 Prof A.K Bakhshi,
 Vice-Chancellor, PDM University

GAD-TLC was chosen by National Institute of Educational Planning and leadership (NIEPA) to conduct One day workshop on 10 January 2019 for Video recording of the lectures under their One Week National Workshop for Leadership in Higher Education (07-11 January, 2019). Deans, HODs and Principals from across the country participated and understood the stages of audio-video recording and editing for development of video lectures.

Faculty Induction Program (FIP 02) of MHRD

The MHRD has chosen GAD- TLC as one of the premier Centers of the country for offering Faculty Induction Program (FIP) to the freshly inducted faculty in higher education sector so as to enable them to develop professionally. GAD-TLC successfully conducted next faculty induction program of one month duration for the newly inducted faculty from 7th May to 2nd June 2018. 31 teachers from different parts of the country participated. Dr. Vimal Rarh was the mentor, coordinator and resource person for these FIPs. Prof. A K Bakhshi, Prof. K V Bhanumurthy, Prof N K Chandha and Dr Jaswinder Singh were other mentors and resource persons.

The FIP was inaugurated by Prof. Ved Prakash, Former Chairman, UGC while Prof Tarun Kumar Das was the Guest of Honor.

Four Faculty Development Programs (FDPs)

were organized in e-Learning and MOOCs for in-service teachers by GAD-TLC. These FDPs are recognized for CAS for promotion of teachers:

- FDP 01: e-Learning, MOOCs and ICT for Blended Learning (2nd – 7th July 2018)
- FDP 02: e-Learning, Pedagogy and ICT Tools in Higher Education (26th November – 7th December 2018)
- FDP 03: University Functioning and Blended Learning (8th – 20th December 2018)
- FDP 04: Emerging Areas of Engagement in Pedagogy & Research (24th -30th November 2018) in Collaboration with Shyamial College, D.U.

Dr. Vimal Rarh
 Joint Director and Project Head
 Guru Angad Dev Teaching Learning Centre
 of MHRD

Dr. Jaswinder Singh
 Director,
 Guru Angad Dev Teaching Learning Centre
 of MHRD

National Resource Centre of Chemistry at SGTB Khalsa College

Guru Angad Dev Teaching-Learning Centre (GAD-TLC) of MHRD, Govt. of India at the SGTB Khalsa college, University of Delhi has been awarded by the MHRD as the only National Resource Centre of Chemistry (NRCC) in the country. The MHRD in May 2018, realizing the important role of teachers in ensuring the quality of education in higher education institutions (HEIs), launched a major and unique initiative of online professional development of 1.5 million higher education faculty using the MOOCs (Massive Open Online Courses) platform SWAYAM (www.swayam.gov.in). To start with 75 discipline-specific National Resource Centres (NRCs) across the country covering wide range of disciplines including the GAD-TLC at SGTB Khalsa college for chemistry were declared. Dr Vimal Rarh is the Coordinator of NRCC. Dr. Jaswinder Singh, Principal of the SGTB Khalsa College is the Director of the NRCC and Prof. A K. Bakhshi, VC, PDM University, Bahadurgarh, Haryana is the Chairman, NRCC.

The National Resource Centre of Chemistry was formally inaugurated on 4th July 2018 by Prof. Goverdhan Mehta, former Director, IISc, Bangaluru. Under this initiative, all in-service chemistry teachers (both UG and PG levels), irrespective of their subject and seniority will have an enabling opportunity to keep themselves abreast with the latest developments in chemistry besides empowerment in ICT skills through the technology based online refresher courses.

The first online chemistry refresher course prepared by GAD-TLC using the expertise from all over the country is available for all chemistry teachers of universities /colleges of India from 1st November 2018. This course which has been uploaded on the SWAYAM portal of the MHRD (www.swayam.gov.in) in the form of MOOCs shall be available free to the teachers of chemistry till 28th February 2019. All the Online Refresher Courses were formally launched by MHRD under the ARPIT scheme (Annual Refresher Programme in Teaching) by Hon'ble Minister of State, HRD Sh. Satya Pal.

The mandate of this course is to focus on latest developments in Chemistry, new and emerging areas of Chemistry, pedagogical improvements and methodologies for transacting the Chemistry curriculum more effectively. This course has a 40-hour of total content including 20-hour video content distributed amongst its various modules. The modules of this course include Chem News, Chem Talks, Chem Nobel Laureates, Chem Pedagogy, Chem Simplified, Chem Misconceptions, Chem ICT Tools, Chem Safe Labs etc.

All the modules are multimedia enriched with video content as one of the important components. Eminent contributors to this course include amongst others Bharat Ratan Prof C N R Rao, Prof Goverdhan Mehta and Prof Ved Prakash, Former Chairman, UGC.

Awards

Innovative conceptualisation, design and structure of the First Online Refresher Course in Chemistry, National Resource Centre of Chemistry (NRCC) was awarded Distinctive Citation - India Didactics Association (IDA) Award (Corporate) 2018 in the category Product of the year- Higher and further Education at the 10th DIDACTIC

Dr. Vimal Rarh
Coordinator
NRCC of MHRD, Govt. of India

Glimpses into Tradition

Orientation Day

To begin the new academic session and welcome the incoming batch, Sri Guru Tegh Bahadur Khalsa College held an Orientation Programme at the Master Tara Singh Auditorium on July 20th, 2018. The session began with an enchanting shabad recitation by Anhad, the Divinity Society. The Principal, Dr. Jaswinder Singh, welcomed the zealous new batch with his stimulating words. He introduced the ideals of the College along with a brief of the vast array of society and activities offered by the college.

Founder's Day

Sri Guru Tegh Bahadur Khalsa College commemorated the martyrdom of Guru Teg Bahadur Ji and College Founder's Day on 11th December 2018 in the College's Gurudwara Sahib. The event was graced by Bhai Kamaljeet Singh Ji (Gurudwara Sis Ganj Sahib, New Delhi) and Bhai Gurdev Singh Ji (Australia Wale) in the presence of Shree Guru Granth Sahib Ji. The day started with the melodies by Anhad, the Divinity Society. The chairman lauded the fraternity for its achievement and reminded the audience about the sacrifices made by Guru Teg Bahadur. Dr. Jaswinder Singh, the honourable Principal, also remarked that the latter sacrificed his life to protect the human rights of the population. He also offered his words of appreciation to commemorate the memorial day. The function was held in special cooperation with Delhi Sikh Gurdwara Committee.

Annual Prize Distribution

The 67th Annual Prize Distribution was held on 28 March 2018. The Esteemed Guests Mr. Naresh Gujral, MP Rajya Sabha; Mr. Parvesh Verma, MP Lok Sabha along with dignitaries S. Tarlochan Singh, S. Manjit Singh Kohli, Mrs. Rupinder Kaur, S. Tajinder Singh and graced the occasion with their benign presence.

The event was marked by felicitation of the chief guest, Mr. Naresh Gujral, presentation of annual report by Dr. Jaswinder Singh, Principal and address of the chief guest.

To mark the special occasion, the College's annual magazine Togh was released which gathered appreciation and regard by the dignitaries. To reward the eminent display of merit and caliber, a total of 103 students were honored with trophies, cash prizes, and certificates for academics, kirtan and sports.

Students All the Way

Students' Union 2018-19

The College Students' Union elections were held on 12 September 2018, along with Delhi University Students Union (DUSU) elections. The elections were conducted peacefully as per the norms laid by the University and majority of the students turned up to vote. This year marked the first time that a visually-challenged student contested a post and was elected Joint Secretary amidst tough competition. The office bearers are:

President - Simardeep Singh, B.Com (P) - 3rd Year
Vice President - Ankush Chikkara, B.A. (P) - 3rd Year
Secretary - Maherjyot Kaur, B.Sc. (H) Chemistry - 2nd Year
Joint Secretary - Pankaj Jaiswal, B.A. (P) - 2nd Year
Cultural Councillor - Aakash Saroha, B.A. (H) Punjabi - 1st Year
Cultural Councillor - Inderpreet Singh, B.Sc. (P) Physical Science - 1st Year

The oath taking ceremony was held, on 20 September 2018, in the college Gurudwara, to seek the blessings of Guru Granth Sahib ji. The illustrious ceremony was graced by Principal Dr. Jaswinder Singh, Students' Union Advisor Ms. Parminder Kaur Narang, along with other faculty members and the students. The union members were guided on their newly taken up responsibility and encouraged for the same.

In its first major activity, the union organized the intra-department sports festival, Khel Utsav, from 25 to 27 October 2018, a trend continuing for the past three years. All the departments participated in this three-day sports extravaganza, where 11 different sports were organized for boys and girls. The prize distribution ceremony was held on 29 October 2018, in the presence of Principal and S. Harpreet Singh Jolly, Treasurer, Governing Body who gave away specially designed t-shirts, medals, and certificates to the winners and runners up.

The union members continue to work for the college and are actively involved in organizing the College festival, Lashkara 2019.

Arts and Culture

Anhad (Divinity Society)

Anhad, the Divinity society, creates and provides a spiritual realm upon which Sikhism is based. To effectively impart Guru Nanak Ji's lessons and their influence, a lecture was organised on 2nd November 2018 on Guru Nanak Dev Ji: Life, Teachings and Legacy. Carrying this thread of teaching, a seminar on Guru Nanak: The Way of Life was conducted on 20th November 2018.

This year, Anhad secured the first position in Kirtan Competition at Sri Guru Nanak Dev Khalsa College and in Bani Kanth Competition at Sri Guru Gobind College of Commerce. The society also won the second position in Declamation Competition at Mata Sundari College for Women on 11th October 2018 and Kirtan Competition at Sri Guru Gobind College of Commerce. Along with this, third prize was secured in Kirtan Competition and consolation prize in Bani Kanth Competition in Mata Sundari College for Women.

Additionally, Anhad organizes weekly kirtan samagam, and looks forward to organising the Inter-College Kirtan Competition during Lashkara.

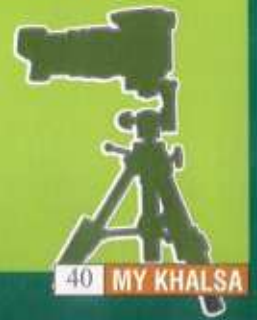

Ankur (Theatre Society)

Ankur, the theatre society of SGTB Khalsa College, has been meticulously working since 1995 to keep the spirit of theatre alive. The theatre group is popular in Delhi University for plays with creative dissent.

Ankur began the year 2018 with a self-written orientation play to welcome the college freshers, Hire Education, which talked about privatisation in the higher education sector. After the general auditions, several workshops were provided to the team by professionals and Ankur alumni, focusing on theatrical skills and team building. The society went on to work on a project together, for their annual production

Muktidham. A renowned script by Abhishek Majumdar, Muktidham won the META Award in 2016 and emphasised the spiritual politics through a fictional town named Beerpur. The event was graced by S.C Burma, Joint Secretary, Ministry Of Culture, Government of India.

Acrostic (Poetry Society)

Acrostic, the poetry society of SGTB Khalsa College, embarked on another academic year with the annual recruitment of more talent. Being a renowned poetry collective and sticking by its motto of "those who find words more comforting than reality", the society accepted entries from new aspirants.

Acrostians participated in I.I.T. Delhi's literati fest attending an insightful workshop on poetry. Aameen won the third prize in the poetry event *Alfaz* organised on 3rd October 2018 by the History department of Jesus and Mary College. The fest comprised of two events *Shabdotsav* - Hindi poetry recitation competition and *Fankar* - the English poetry slam competition. For *Fankar*, the judgement panel comprised of Mohit Dhingra and Ishaan Chowdhary, both of them being luminaries of the contemporary Delhi poetry circuit. For *Shabdotsav*, the judgement panel comprised of Yuwa Gyanpeeth Awardee, Uma Shankar Choudhary, and Bharat Bhushan Agarwal Award recipient, Achyutanand Mishra, both of them being prominent literatis in contemporary Hindi poetry. The society convenor, Dr. Smita Mishra, also adorned the event with her presence.

DADS (Debate and Discussion Society)

The Debate And Discussion Society of SGTB Khalsa College has successfully moved ahead in its objective to cultivate the rich debating culture in the College by participating in various city and national level debating tournaments, including Conventional Debate, Turncoat, Parliamentary Debate, and Youth Parliaments. The 4th Intra-College Debate Competition was organised in October 2017 and January 2019. Further, the society looks forward to conducting the multi-level debate competition, 'Logicia' during the annual cultural fest, Lashkara. Under the guidance of Convener Dr. Nachiketa Singh, the society plans to continue its string of success in the coming years.

Bhangra (Folk Dance)

The Bhangra team of the College brings to fore the zealous ethos of what bhangra as a cultural form represents. In the 2018-19 session, the team bagged the first position twice at Mata Sundri College and Maitreyi College. The team also won the second position at Jesus and Mary College and the third position at Sri Guru Gobind Singh College of Commerce. They performed splendidly at Sri Guru Nanak Dev Khalsa College and Kamla Nehru College. The society is meticulously preparing for their performance at Lashkara, which aims to showcase the talent and blend of creativity and modernisation.

Gatka (Martial Arts)

Gatka is an ancient martial art, which occupies a prominent place in Sikh history. During the session 2018-19, the students participated in the Togh Sikh Martial Art Academy on 15th and 16th September in GTBIT, and won two gold, four silver, and three bronze medals in the Delhi state level, Maidan-e-jung. The Delhi Sikh Games organised by Jap Jaap Sewa Trust on 25th December in Thyagraj Stadium witnessed a stellar victory of four silver and four bronze medals. The College Gatka team also secured the first position in the Inter-College Team Demo Competition held at Sri Guru Gobind Singh College of Commerce on 24th January. The team, with the help of the management, is looking forward to conduct the Annual Gatka Competition as a part of the College fest, Lashkara 2019.

Pinhole (Photography Society)

Pinhole started its year by holding auditions for the society on 27th July 2018, along with organising numerous photo walks to familiarize the students with the essence of photography. From 9th August 2018 to 20th September 2018, weekly workshops were conducted for newcomers in addition to weekly photo walks during 29th July to 9th September 2018. Between 23rd to 24th October 2018, Pinhole's mid-semester exhibition was organized. The year ended with a photography trip in December 2018. The society aims to resume in 2019 with another round of auditions in January and workshops will be conducted till the time of college annual fest Lashkara 2019. During the college fest, Pinhole will be following up its three main activities, starting off with Curiosity, the annual Photography competition.

Swarang (Musical Society)

In the new session, the Indian classical choir, comprising of 12 vocalists and three instrumentalists, made its mark by bagging the third position at IIT Delhi Rendezvous 2018. The society won laurels at IIT Kanpur's annual cultural fest, Antaragni 2019. Our vocalist Sukriti Singh won a third prize in solo singing, Saksham Singh won a third prize at Pair on stage, and Ahan Arora bagged the 'best bassist' award for his exemplary performance in the fusion band competition. The society also proved its metal at AIIMS Pulse 2018 where Saksham Singh bagged the third position in Instrumental solo. Sukriti Singh bagged the second position at Miranda House College and the first prize at Shivaji College for semi classical solo singing. Sukriti Singh and Sukhpreet Kaur won the first prize at Lady Shri Ram College for duet singing. Vanshika Kaushik was adjudged as DU idol at Shri Ram College of Commerce.

Confero (MUN)

Confero, the 36-member team, represents the college at various Model United Nations and Youth Parliament platforms in and outside the city. With a tenure of five years and plus, the team has won several awards and has come to be recognized as one of the well-known MUN teams in the city. In the academic year 2018, the team won over 80 individual awards and eight best delegation awards. Along with participation in various competitions and event, students who join the Confero society get well versed in various socio- economic and political issues happening around the world. Diplomacy, critical thinking, mutual understanding is what a MUN tries to give to all of the students who join and on that account the society helps them to get versed in these values more efficiently. Confero, every academic year, organises Confero MUN Conference and has so far organised four successful editions of it under the able guidance and leadership of its convener Dr. Nachiketa Singh.

In this session, members of Confero have bagged four best delegation awards at reputed conferences like Hindu MUN and IPU and it hopes to continue this streak in the coming semester as well. The Society has started working for the upcoming fifth edition of Confero MUN that is to be organised on 30th and 31st March 2019.

Strokes (Fine Arts Society)

On the 25th and 26th of October 2018, Strokes, the Fine Arts Society of SGTB Khalsa College, organised its annual art exhibition themed Balance of Life, where the concept of yin-yang was portrayed. The exhibition was inaugurated by our respected Principal, Dr. Jaswinder Singh and Convener, Dr. Paramjeet Kaur. The exhibition also had a utility stall, 'Kreativity' which displayed handmade craft for sale, including products like cards, earrings, shagun envelopes, tea light holders, dreamcatchers, keychains, book corners, and bookmarks.

The exhibition Tarazu was a roaring success, showcasing the ethos of the society, which stands for its artistic-cultural integration and description of various societal narratives and how they affect us as individuals.

Etram (Western Choreography Society)

Etram began the year 2018 by welcoming the new talent in this session. On October 23rd 2018, Etram successfully performed in front of the college crowd and established a thrilling start for their year. The momentum was continued as they qualified through two rounds at IIT Kanpur. For the annual fest Lashkara, Etram will be conducting its annual fest program and will take part in the many festivals of many colleges in the NCR circuit.

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਨੇ ਮਨਾਇਆ ਸਾਲਾਨਾ ਇਨਾਮ ਵੰਡ ਸਮਾਗਮ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ, 23 ਮਾਰਚ (ਜ਼ਬੀਹ) ਸਿੱਖ ਸਿੱਖੀ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਸਾਲਾਨਾ ਇਨਾਮ ਵੰਡ ਸਮਾਗਮ ਮਨਾਇਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸਿੱਖ ਸਿੱਖੀ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ ਨੂੰ ਸਮਾਗਮ ਵਿਖੇ ਸਮਾਗਮ ਮਨਾਇਆ।

ਪ੍ਰੋ. ਡੀ. ਨਰਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਗੁਜਰਾਲ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਾਲਜ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਸਮਾਗਮ ਮਨਾਇਆ।

ਸਮਾਗਮ ਵਿਖੇ ਪ੍ਰੋ. ਡੀ. ਨਰਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਗੁਜਰਾਲ ਨੇ ਸਾਲਾਨਾ ਇਨਾਮ ਵੰਡ ਸਮਾਗਮ ਮਨਾਇਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰੋ. ਡੀ. ਨਰਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਗੁਜਰਾਲ ਨੇ ਸਾਲਾਨਾ ਇਨਾਮ ਵੰਡ ਸਮਾਗਮ ਮਨਾਇਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰੋ. ਡੀ. ਨਰਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਗੁਜਰਾਲ ਨੇ ਸਾਲਾਨਾ ਇਨਾਮ ਵੰਡ ਸਮਾਗਮ ਮਨਾਇਆ।

ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਸਾਲਾਨਾ ਇਨਾਮ ਵੰਡ ਸਮਾਗਮ

ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਨੂੰ ਨੌਂ ਕੋਰਸ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ

ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਸਾਲਾਨਾ ਇਨਾਮ ਵੰਡ ਸਮਾਗਮ ਵਿਖੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਨੂੰ ਨੌਂ ਕੋਰਸ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰੋ. ਡੀ. ਨਰਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਗੁਜਰਾਲ ਨੇ ਸਾਲਾਨਾ ਇਨਾਮ ਵੰਡ ਸਮਾਗਮ ਮਨਾਇਆ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਦਾ 'ਸਾਲਾਨਾ ਇਨਾਮ ਵੰਡ ਸਮਾਗਮ'

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ, 23 ਮਾਰਚ (ਜ਼ਬੀਹ) ਸਿੱਖ ਸਿੱਖੀ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਸਾਲਾਨਾ ਇਨਾਮ ਵੰਡ ਸਮਾਗਮ ਮਨਾਇਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰੋ. ਡੀ. ਨਰਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਗੁਜਰਾਲ ਨੇ ਸਾਲਾਨਾ ਇਨਾਮ ਵੰਡ ਸਮਾਗਮ ਮਨਾਇਆ।

ਪ੍ਰੋ. ਡੀ. ਨਰਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਗੁਜਰਾਲ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਾਲਜ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਸਮਾਗਮ ਮਨਾਇਆ।

ਸਮਾਗਮ ਵਿਖੇ ਪ੍ਰੋ. ਡੀ. ਨਰਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਗੁਜਰਾਲ ਨੇ ਸਾਲਾਨਾ ਇਨਾਮ ਵੰਡ ਸਮਾਗਮ ਮਨਾਇਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰੋ. ਡੀ. ਨਰਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਗੁਜਰਾਲ ਨੇ ਸਾਲਾਨਾ ਇਨਾਮ ਵੰਡ ਸਮਾਗਮ ਮਨਾਇਆ।

ਰਸਾਇਨ ਵਿਜ਼ਾਨ ਕਾ ਰਾਸ਼ਟੀਰ ਸੰਸਾਢਨ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ੁਰੂ

21ਵੀਂ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਦੀ ਚੁਗੀਟੀਕੋ ਲਿਓ ਇਢਕੋ ਕੋ ਠੈਰਾਟ ਕਰੇਗਾ ਕੇਂਦਰ : ਪ੍ਰੋ. ਕਲਦੀ

ਪ੍ਰੋ. ਕਲਦੀ ਨੇ ਸਮਾਗਮ ਵਿਖੇ ਸਮਾਗਮ ਮਨਾਇਆ।

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ, 4 ਜੁਲਾਈ (ਜ਼ਬੀਹ) : ਦਿੱਲੀ ਵਿਸ਼ਵਵਿਦਿਆਲਯ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਪ੍ਰੋ. ਕਲਦੀ ਨੇ ਸਮਾਗਮ ਵਿਖੇ ਸਮਾਗਮ ਮਨਾਇਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰੋ. ਕਲਦੀ ਨੇ ਸਮਾਗਮ ਵਿਖੇ ਸਮਾਗਮ ਮਨਾਇਆ।

ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਸਾਲਾਨਾ ਇਨਾਮ ਵੰਡ ਸਮਾਗਮ ਵਿਖੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਨੂੰ ਨੌਂ ਕੋਰਸ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰੋ. ਡੀ. ਨਰਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਗੁਜਰਾਲ ਨੇ ਸਾਲਾਨਾ ਇਨਾਮ ਵੰਡ ਸਮਾਗਮ ਮਨਾਇਆ।

ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਮੇਂ ਰਸਾਇਨ ਵਿਜ਼ਾਨ ਕਾ ਏਨਆਰਸੀ ਸ਼ੁਰੂ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ (ਏਸਏਨਬੀ)। ਡਿੰਡਿਯਨ ਏਂਸਟੀਟਿਊਟ ਆਫ ਸਾਇੰਸ, ਬੇਂਗਲੁਰੂ ਕੇ ਪੂਰਵ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਪ੍ਰੋ. ਗੋਵਰੁਦਨ ਮੇਹਤਾ ਨੇ ਬੁਢਵਾਰ ਕੋ ਆਪਚਾਰਿਕ ਸ਼ੁਰੂ ਸੇ ਏਸਜੀਟੀਵੀ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਸਿਕਸ਼ਾ ਸਿਕਸ਼ਾ ਕੇਂਦਰ ਮੇਂ ਏਮਏਚਆਰਡੀ ਕੇ ਰਾਸ਼ਟੀਰ ਸੰਸਾਢਨ ਕੇਂਦਰ (ਏਨਆਰਸੀ) ਰਸਾਇਨ ਵਿਜ਼ਾਨ (ਏਨਆਰਸੀ) ਕੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀ। ਇਸ ਅਵਸਰ ਪਰ ਪੂਰਵ ਯੂਜੀਸੀ ਅਢਯਕਸ਼ ਪ੍ਰੋ ਵੇਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਏਨਆਰਸੀਸੀ ਅਢਯਕਸ਼ ਵ...

ਪੰਜਾਬੀ ਸਮਾਜ

ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਭਵਿੱਖ ਲਈ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ

ਪ੍ਰੋ. ਜਸਦਿੰਦਰ ਸਿੱਖ

ਵੈਕਲਿਫਕ ਰਾਜਨੀਤਿ ਏਕ ਸੁਗ ਹੈ ਪਰ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਪ੍ਰਤਿਯੋਗਿਤਾ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ, (ਪੰਜਾਬ ਕੇਸਰੀ) : ਪੰਜਾਬ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਪ੍ਰਤਿਯੋਗਿਤਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿ ਸਖ਼ਤ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ।

ਪੰਜਾਬੀ ਕਲਿਯਾਨ ਮੇਂ ਯੋਗ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੇਂਗੇ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ, 10 ਮਾਰਚ (ਜ਼ਬੀਹ) : ਪੰਜਾਬੀ ਕਲਿਯਾਨ ਮੇਂ ਯੋਗ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੇਂਗੇ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰੋ. ਡੀ. ਨਰਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਗੁਜਰਾਲ ਨੇ ਸਮਾਗਮ ਵਿਖੇ ਸਮਾਗਮ ਮਨਾਇਆ।

Serving the Society

NSS: National Service Scheme

The NSS Unit of S.G.T.B Khalsa College undertook a range of activities during the session to spread awareness about several causes.

Following are the activities undertaken by NSS in this session:

- A special enrolment drive was conducted in the month of July, followed by an oath taking ceremony on 16 September, where the enrolled volunteers were oriented in terms of the objectives and the activities conducted under the scheme.
- As part of the 'Swachh Bharat Abhiyan' initiative undertaken by the Central Government, the NSS Unit organized a 'Swachhta Rally' on 10 October, wherein the volunteers undertook extensive cleaning of the college campus and public spaces along the main road.
- NSS Day was celebrated on 24 September with volunteers preparing the NSS wall magazine. The volunteers staged a Nukkad Natak with the theme Ek kadam swachhta ki ore. A competition for slogan writing and poster making and a tree plantation activity was also organized.
- An NSS contingent participated in the activities organized on Parakrama Diwas/Surgical Strike Day on 29 September at the DU Conference Centre.
- The volunteers took pledges on occasion of Quit India Movement Diwas, Rashtriya Ekta Diwas in August and October respectively.
- NSS volunteers participated in and helped organize the 'Born to Run' event (in collaboration with Max Hospital) held on 18th January, 2019.
- As part of the 'Voter Awareness Forum: VAF', an initiative launched by the Electoral Office, a VAF presentation along with an ELC video regarding voter awareness, voter registration and roll checking was shown to the students on Voters Day, 25 January 2019. The students also took the Voters Pledge on the occasion.
- NSS unit organized a Blood Donation Camp on 11 February 2019 and its annual event, 'Sarahnna', during the college festival, Lashkara.

NCC- Army wing, 5 Delhi (B) Bn

This year, the N.C.C. girls' wing has been successfully constituted and allotted by IDGBN, Delhi Girls Battalion, under Dr Nimmi Singh, Care Taker Officer, due to the efforts by our Principal, Dr. Jaswinder Singh and ANO (Captain) Dr. Gurinder Singh. There are 18 girls cadets this year, with the number expected to increase according to the allotment of the platoon. The unit celebrated Independence Day with flag hoisting by the Principal. This was followed by a whole week of Swachhta Abhiyaan.

On 29 September 2018, the Surgical Strike Day/Parakram Parv was celebrated in which Col. Soumender, Commanding Officer, IDGBN formally allotted and inaugurated the girls' platoon in our College. A training camp was organized by NCC cadets from 18 to 27 December. This training was conducted under Associate NCC officer, Capt.(Dr.) Gurinder Singh and the Care Taker Officer, Dr.(Mrs.) Nimmi Singh. Personal Instructors from IDGBN unit trained the cadets regarding the drill and 0.22 rifle and SLR.

The annual NCC festival, Fateh 2019 was organized on 11 February, 2019. Various competitions like Squad Drill, Quarter Drill, Guard, and Best Cadet competitions were organized. The festival concluded with a prize distribution.

Staff Endeavours

Staff Association Report 2018-19

The Staff Association of SGTB Khalsa College addresses the numerous concerns of teachers like issues of maintenance of resources to aid the teaching process. It also helps in organising events, seminars and talks which concern the service conditions of teachers and larger issues pertaining to education system in the University. It assumes an important role in promoting all activities and events on special occasions to foster a sense of camaraderie amongst teachers.

Administrative Section

The Administrative Section of the College helps in the better organization of all resources, educational and financial in particular in the service of smooth functioning of the teaching-learning system.

Lest We Forget

Dr. Sneh Lata Anand
Associate Professor, Department of History
Date of Retirement: 31-08-2018

Dr. Sneh Lata Anand, had her specialisation in the 'History of Ancient India', and taught a variety of papers to the students of B.A.(Hons.) History and B.A. Program. Quite committed to her teaching and other duties towards the college and very punctual and regular, she had a good reputation amongst all her fellow colleagues and students

S. Manjit Singh Sethi
Section Officer
Date of Retirement: 31-05-2018

A very humble and polite man Manjit Singh is known for his punctuality. He handled his work with great efficiency and dedication.

S. Harjit Singh
Lab Assistant, Department of Chemistry
Date of Retirement: 30-09-2018

A very sincere worker and an asset for his department, he is popular amongst both teachers and students.

Sri Guru Har Rai Botanical Garden

The College Garden Committee continued its effort to green and beautify the college campus. This year the Committee introduced various medicinal and herbaceous plants such as bottle brush (*Callestemon*), honey leaf plant (*Stevia*), Arjuna (*Terminalia*), *Plumaria*, Imli (*Tamarindus*), etc. Various tree plantation drives were carried out on different occasions like Teachers' Day, NSS Day, along with the monsoon plantation drive which was organized by the University of Delhi. The Committee continued with the cultivation of *Pleurotus* (Oyster mushroom), *Agaricus bisporus* (Button mushroom), and *Calocybe* (Milky mushroom).

Internal Complaints Committee

The Internal Complaints Committee (ICC) deals with cases of sexual harassment in college premises. The Committee comprises of two presiding officers, two non-teaching faculty members, three elected student representatives and one member from non-governmental organisation.

A plethora of events were organised to make students aware of gender sensitivity. A poster exhibition on Sexual Harassment: Facts and Myths was held on August 27th, 2018 for awareness of the laws pertaining to women-centric issues.

Ms Rupinder Kaur addressed the students and shared her views on gender sensitisation on 3 October 2018. Additionally, an 'Anti-Sexual Harassment' workshop was conducted by the centre for Studies in Gender and Sexuality, Ashoka University on 29 October 2018. During the workshop, films on sexual harassment were screened relating to issues of sexual harassment and consent. The Committee conducted a nation-wide competition for undergraduate college students on laws related to women under the aegis of the National Commission for Women on 13 November 2018.

Students' Welfare Committee

The Students' Welfare Society, with the aim to promote academic standards, has organized various events for the students of special needs and students from economically-weaker sections.

An interview was organized on 28 August 2018 with Help The Blind Foundation, Chennai for providing financial support to the visually-challenged students of various departments. Mr. Kaushal Tikku, Director, Help The Blind Foundation, visited the college on 12th October 2018 and interacted with the visually-impaired students. The foundation awarded a total amount of Rs. 3,80,000/- as the scholarship to 38 visually-impaired students based on their interview performance.

A two-day workshop on Orientation to Careers for Persons with Vision Impairment was organized on 29 and 30 of October 2018 in collaboration with Enable India Foundation. For financial assistance, an interview was conducted for students of the College on means-cum-merit basis in the first week of December, 2018 and 65 students were awarded with scholarship with total disbursement of Rs. 2,74,000/- to the students.

Mata Gujri Library

Our College has a well-stocked library having nearly 1,36,000 books on record and regular subscription of Indian journals, magazines, and daily newspapers catering to the needs of undergraduate and postgraduate students. With automated services, the annual general budget of the library is to the sum of Rs. 12,60,000.

The library has a separate section of 8000 classics and other reference books on Sikh studies. The library is connected with the University-wide area campus networking system and provides access to electronic resources to its users from **Delhi University Library System (DULS)** and **UGC-INFONET Consortium**. The library has also subscribed to **NLIST (National Library and Information Services Infrastructure for Scholarly Content)** which provide access to e-resources to its members. The College library has recently started subscribing few braille magazines for visually-impaired students.

The library is computerized and books are bar-coded and made easily accessible through **OPAC (Online Public Access Catalogue)**.

Workshops & Training Programmes organized by the Library

Library Orientation Programme: The Orientation Programme is conducted at the commencement of new academic session every year.

N-LIST Demo Classes: Conducted twice week to train the students with e-resources and also collect feedback.

Library Internship Programme: Six Library Science students are recruited as interns for a month.

New Arrival List: The list of the new books added to the library is prepared on the computer and is displayed in the reading hall periodically for the Information of the users.

Question Bank and Syllabus: Library provides previous year question papers and syllabus of various subjects for consultation and xerox.

Academia

Raah: The Business Economics Society

RAAH, the Business Economics society of Sri Guru Tegh Bahadur Khalsa College had a very successful year with a plethora of achievements and successes to its name.

- A seminar on career in government jobs in association with Unique Siksha was held on 12th February 2018.
- The department in association with T.I.M.E conducted two guest lectures on – (i) 'GST and its effect' with Mr Ankur Jain held on 20th January 2018. (ii) On 22nd October 2018 hosted a seminar on 'Effective and creative resume, and inviting Anand Mohan De an alumni from IIM Calcutta.
- A session on 'soft skills' was conducted on 27th September 2018 in collaboration with Endeavor.
- On 9th October 2018, the society invited Romit Abhi Chandani for a guest lecture on 'Actuarial science as a profession'.
- An interactive session with Mr Rashneek Kher, deputy director at Indian subcontinent, URALKALI an alumni at US State Department's Flagship Fellowship IULP on 'The effect of economic uphill, between China and USA on supply chain management' which was dated 27th October 2018.
- PERSPICA'18, the annual fest of RAAH was also a huge success this year and was held on 26th and 27th January 2018. The fest comprised of seven events namely – Taboo, Mad Men, The Big Brand Theory, IPL Smash, The Wolf of Dalal Street, La Quizzeria, Bima Bachat Nivesh.
- RAAH team participated in ROISTERS, the sports fest organised by Aryabhata college where we won the following – Table Tennis(B)- 1st position, Volleyball(B)- 3rd position, Relay(B)- 3rd position, 70m Individual Sprint(G)-3rd position, Relay(G)-3rd position, Shot Put(G)-3rd position, Shot Put Relay(G)-3rd position, Kho-Kho(G)-3rd position, Tug of War(G)-3rd position and 3rd position in carom and chess.
- Our students also participated in debate competition organised by Sri Guru Gobind Singh College of Commerce.

Academic Affairs Committee: Department of Commerce

Academic Affairs Committee: Department of Commerce, SGTB Khalsa College aims to give wings to the business acumen and entrepreneurial outlook in students.

- The Business Café, the editorial board of Department of Commerce launched their online bi-monthly magazine, BizGeist in 2018.
- An orientation was also organised for the new batch on July 26, 2018.
- The Committee, on 18th September, 2018, organised a seminar by Mr. Rahul Anand on resume making to enhance their skills to help enhance the students' career opportunities.
- An interactive session on Impact of Revised Indian Financial Reporting Standards on Accounting system was held on September 24th, 2018 with CA Parveen Kumar, National Head Assurance, ASA and Associate LLP as the esteemed speaker.
- On 11th October, 2018, the Committee organised Busicon, the Business Con, an affair to challenge and unleash the entrepreneurial and marketing skills of students with three rounds of rigorous competitions.
- An interactive talk with Dr. (Prof.) Sudamini Das, Environmental economist, and NABARD Chair Professor at Indian Institute of Economic Growth was organised on 11th October, 2018. Her discussion pivoted around the changes in environmental concerns in business.
- A Business Conclave was organised on February 4th, where speakers from a diverse background were called Ms. Tripti S Shinghal, Co-Chairman Startup Committee ASSOCHAM, CA Sumit Jalan, Author and practitioner, Mr. Vaibhav Kanwar, Founder of Clapbox and Mr. Harshdeep Ahuja, Indian YouTube sensation graced the occasion with their inspiring speeches followed by interactive Question and Answers session.
- As a part of the College Annual fest, Comzone, the Committee plans to organise stimulating events, which would include Amazing Race, Vyapaar, Mock Stock, Fine Fettle, SpectraSmith, Paper Presentation Competition among many others.

Revel : B.A Programme

In the academic session 2018-19, the elections for post-holders were conducted for the first time under the guidance of Convener, Mr. Asad Ahmed. In March 2018, the department organised a one-day heritage walk in Delhi. The society looks forward to organising Khale Beta Lokki ki Subzi, PUBG, along with other exciting activities at Lashkara 2019.

Dastaan: The History Society

Dastaan, the History society of the fraternity, kicked off the new session by appointing new faces as student representatives in the month of August. The three-year-old tradition of publishing a wall magazine continued with two editions in the month of September and February respectively. Dr. Sneh Lata Anand was given a warm farewell, along with the welcoming the freshers for the new academic cycle.

The department also had the honour to host internationally-renowned Dr. Harbans Mukhia who lectured the students on History: Respectability, Certitude, Ambiguity, The Long Journey of Discipline. A short programme was organized by the students on Teachers' Day where students spoke their hearts out and even dedicated songs to their teachers. The department also organized a heritage walk to Agra which helped the students and teachers get along to learn and recreate. An excursion to Bhopal was also solemnised which gave students an opportunity to explore and even sharpen their observation skills.

EcoTryst: The Economics Society

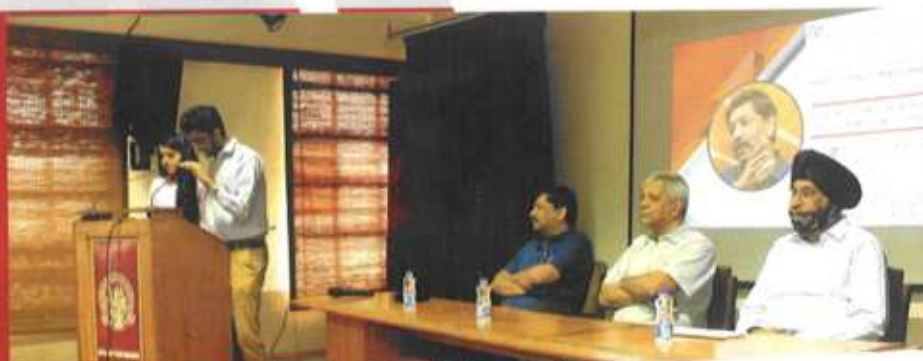
Ecotryst: The Economics Society actively organized several events throughout the semester.

- On October 5th 2018, the Department organised a screening of Saving Capitalism.
 - In October, the society had the honour of hosting Prof. Surajit Mazumdar, an economist and a Professor at Center for Economic Studies and Planning, School of Social Sciences, Jawaharlal Nehru University. The discussion was conducted on the topic, 'Economic Growth in India Since 2000 - From Boom to Crisis'.
 - On November 22 2018, the society conducted a workshop on Open Data, Open Development, which was conducted by Madam Sunita Malhotra, an information specialist at the World Bank.
- Additionally, the editorial board of the society worked actively on the blog Beyond Assumptions by writing 18 well-researched articles.

TOWNHALL MEETING

A PLATFORM TO BRING TOGETHER STUDENTS AND STUDENT UNION. COME, GET YOUR ISSUES REDRESSED.

LET'S CREATE A DIALOGUE

Polis: The Political Science Society

- Continuing with the traditions of the Department of Political Science, the POLIS society commenced the academic year by welcoming members through a freshers' welcome party. In August 2018, POLIS held a short story recitation of Saadat Hasan Manto's, *Sahay*, as broadcasted through a radio recording narrated by RJ Sayema.
- The next event organised by POLIS was a workshop on Urban Local Governance, in collaboration with the PRAJA foundation. It is an NGO working in association with the European Union (EU) to increase public awareness and engagement with governance.
- In the coming semester, POLIS aims to organise its annual event, Vaktavya, and publish its very first magazine, to be named *Episteme*.

Sparks: The Physics Society

Students of the Department participated in various competitions in different parts of India. Harsh Bhardwaj attended the National Initiative on Undergraduate Camp 15, organized at Homi Bhabha Center for Science Facility, and was selected to work on an experimental problem based on the Elliptical Polarization of Light.

Harsh Bhardwaj along with Neelkanth and Satyam from second year got the opportunity to participate in the poster presentation in the Annual National Symposium instituted by IAPT and held at Punjab University in Chandigarh during the month of October, 2018.

Lakshay Aggarwal, Arshpreet Singh, Paras Verma from second year and Tushar Joshi and Aman Chaudhary from first year participated in 'Pravega', conducted by the Indian Institute of Science in Bengaluru in the month of January, 2019.

The Department organized a talk on 'Gravitational Waves' by Dr.(Prof.) Patrick Das Gupta on 28 January 2019.

English Literary Society

The Literary Society of the English Department organises co-curricular and extra-curricular events that encourage thinking and discussion about literary processes. In the 2018-19 academic session, the Society held a wide range of events from orientation sessions, talks, student seminars etc. These events include -

- The department teachers organised an extended series of Orientation workshops for our first year students to introduce them to the protocols of the discipline.
- A talk on September 27, 2018 by Prof. Jennifer Wawrzinek, acting chair of New English Literatures at the University of Potsdam, Germany titled 'De Quincey's Haunted Empire' brought new light on this lesser-known Romantic writer.
- A very useful Workshop on the Legal Rights Of Women and Prevention of Sexual Harassment Law on September 21, 2018 was conducted by Adv. Shubhra Mendiratta, in charge of the Rape Crisis Cell, Delhi Commission for Women.
- A Talk On The Feminist Consciousness In the Writings Of Amrita Pritam by our colleague in the Punjabi department, Dr. Vanita, on October 30, 2018 was much appreciated by our students.
- A Seminar titled "On The Contemporary: The Lessons Of Modernism" on October 31, 2018 had student presenters from DU, AUD and JNU including two from our college. This seminar was followed by talks by two prestigious guest speakers — Prof. Udaya Kumar and Prof. Brinda Bose from JNU.
- Several Regional and International Films of social relevance and experimental aesthetics were regularly screened by our in-house film society, 'FOCUS'.
- A Film on Masculinity - "When Four Friends Meet" was screened for our GE students doing the paper "Contemporary India: Women and Empowerment" on 25 October, 2018 to facilitate attention on men and feminism.
- Two workshops on Plagiarism and Reading Poetry which illustrated the technical side of the writing process by Chinmaya Lal Thakur. An essential step in college life - a Library Orientation was also conducted on 20th of October, 2018.

Nav Pallav: The Hindi Sahitya Sabha

Nav Pallav organised various programmes under the guidance of Principal Dr. Jaswinder Singh and Convenor Dr. Charanjeet Singh. The academic year was commenced by conducting an Orientation Session followed by election of the office bearers.

- The society organised a programme to pay tribute to the freedom fighters and celebrated Independence Day on 14th August, 2018. Teacher's Day was also celebrated by the students of Hindi Department to show their respect and love.
- On the occasion of Hindi Diwas, a seminar titled *Hindi: Dasha aur Disha* was held on 14th September, 2018. The speakers included Prof. K.N.Tiwari (Professor, University of Delhi), Urmilesh (Senior Journalist), Dr. Harish Naval (Eminent writer & Editor of *Gagnanchal*). During the seminar, speakers were expressed their views that now our national language becoming a Global language in all over the world also to clear the Doubts about the Future Prospects of Hindi.
- Freshers Introduction Party (Navagat Samaroh) was held on 28 September 2018. A warm welcome was organised for the first year students.
- Department organised a national seminar titled *Navjagran ki Vaichariki evam Punarvyakhya* on 1st November 2018. The speakers were Prof. Nityanand Tiwari (Critics and Eminent Thinker), Prof. Apoorvanand (Eminent Columnist), Prof. Sudha Singh (Feminist Thinker), Dr. Asha Mehta (Associate Prof., S.G.T.B. Khalsa College), and Sri Gurubhej Singh Guraya (Secretary, Maithili Bhojpuri Academy, Delhi Government).
- With the collaboration of SGTB Khalsa College and Nirman IAS, a national debate competition was held on 3 November 2018 on the topic of 'Vaikalpik Raajneeti Ek Bhram Hai'. The Chief Guests were Dr. Jasvinder Singh (Principal, SGTB Khalsa College), Dr. Satyendra (DC North West), and Kamaldev Singh (Director, Nirman IAS).
- Delhi Public Library (Ministry of Culture, Government of India) and Department of Hindi, SGTB Khalsa College organised a Speech Competition on the topic of *Swachh Bharat, Sampanna Bharat* on January 29, 2019. Dr. Jaswinder Singh (Principal, SGTB Khalsa College), Prof. Pooran Chand Tandon and Dr. Charanjeet Singh was special invitee.

Punjabi Sahit Sabha

The Department of Punjabi organised three major events under the convenership of Dr. Kuldeep Kaur.

A literary meet was organised on 15th September 2018 in collaboration with the Sahitya Manch, Sahitya Academy Delhi. Dr. Barjinder Chauhan, Dr. Kulvir, Dr. Jaspal Kaur, Karanjeet Komal and Balvinder Brar recited their poems and stories, which was followed by the recitation of poetry by Dr. Kuldeep and Dr. Vanita.

The department conducted a 'Career Guidance Workshop' on 16th November 2018. S. Parkash Singh Gill from the Punjabi Helpline, Delhi and Mr. Pankaj Kapaahi from News18, Punjab, guided the students regarding future career opportunities.

A special lecture arranged by the Department on Philosophical Aspect of Guru Tegh Bahadur Ji's Baani by the eminent Scholar Prof. Dharam Singh (Former HoD, Deptt. of Punjabi, GNDU). Sardar Tarlochan Singh presided over the function. Prof. Manjit Singh and Dr. Jaspal Kaur were the special invitees of the occasion. Life, legacy, philosophy, and ideology of Sri Guru Tegh Bahadur Sahib were discussed thoroughly in the presence of students and staff members.

Aavriti: The Electronics Society

Students of the Department visited the National Physical Laboratory, Delhi on 27 September 2018 to explore the research work done in the field of superconductivity, acoustics, thin films, and material science. A seminar on Internet of Things was held in the Department in October and the students were introduced to Raspberry Pi Microcontroller.

Floridus: The Botanical Society

'Floridus,' presided over by Dr. Inderdeep Kaur, staff advisor and Dr. Surinder Kaur, treasurer, held elections for the office bearers for the year 2018-19. Plethora of events were organised under the empowering leadership of the office bearers.

- An interactive talk on Dragonflies was held on 8th August, 2018 by Mr. Ishtiyak Ahmad from Asola Bhatti Wildlife Sanctuary in lieu of 'Dragonfly Festival'. On the occasion of World Honeybee Day, 21st August, 2018 a field trip was organized for the students and teachers of Department to Herbal Garden and Bonsai Park of Lodhi Garden.
- A plantation drive was organised by teachers and students of the Department in presence of the honourable Principal on Teacher's Day. 'Ozone Day' was celebrated on 17th September, 2018. The society also held Fresher's welcome on 26th September, 2018.
- Inaugural lecture of the society was held on 1st October, 2018 by Prof. Sudeshna Mazumdar, Department of Botany, University of Delhi on Updates on commercial transgenic plants resistant to insects and viruses, which was followed by a plantation drive within the college. An educational visit was organised on 5th October, 2018 for the students of the department to Mahatma Gandhi Institute for combating climate change (MGICCC), Alipur. Towards the end of the academic session, Floridus is gearing up for its annual festival, Gardenia, to be followed by a Farewell Party for the outgoing batch.

Aakriti: The Zoological Society

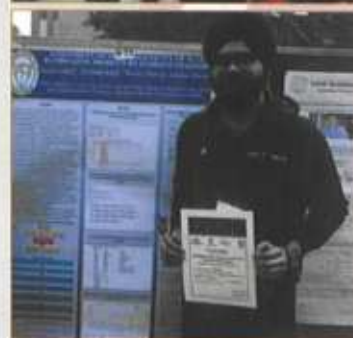
The Department of Zoology witnessed an eventful year, which started off by welcoming 48 new faces as a part of the Zoology family. The society conducted departmental elections in a democratic way to fill up the four posts, viz., President, Vice President, Treasurer, and Secretary. The elected members are:

As an effort to spread awareness about the importance of cleanliness of our surroundings, the department observed a cleanliness week from 12th -19th September 2018. It included a march for the cause of paperless election campaigning, addressing the indiscriminate use of pamphlets during the DUSU campaigns. Other events included two competitions which challenged even the most creative minds to bring out the best of waste and to pen down their opinions in the form of slogans.

On the 19th of September, an informative discussion regarding cleanliness was held, followed by a felicitation ceremony of the post-holders by handing them their badges. Additionally, the department organised the freshers' function to welcome the new batch of students to the society. The students also got a chance to display their athletic skills by participating in the college sports fest, which was an inter-department event conducted to promote the importance and effectiveness of curriculum and healthy competition among students. The girls' kho-kho team won the first prize in the college with great perseverance.

The students with faculty went for an excursion from August 18th-21st, to the city of lakes- Udaipur.

Arvinder Singh, III year received Best Poster award in Science conclave at Miranda House organised by DST.

Catenation: The Chemistry Society

The inaugural function of Catenation, the Chemistry Society, was held on August 31, 2018.

Professor J.M. Khurana, *Department of Chemistry, University of Delhi* presided over as Chief Guest and delivered a keynote address entitled, *Green Chemistry and its Applications*. The lecture dwelled on the importance of environmentally-benign methodologies in chemical sciences.

Wronskian: The Mathematics Society

The Department of Mathematics will be organising its annual fest Wronskian as a part of the three-day college fest, Lashkara. The society aims to include enthralling events like 'Let's Get Quizzical', Treasure Hunt, and an interesting football match. The fest is envisioned to be a great success with exciting inter-departmental and intra-departmental events.

ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ

- ਇਸ ਵਰ੍ਹੇ ਦੇ ਹਾਸਿਲ- ਵਿਸ਼ਾਲ, ਤਰਨਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ
- ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ-ਮੇਰਾ ਸਨਮਾਨ- ਰਨਜੋਤ ਸਿੰਘ
- ਦਾਸਤਾਨ-ਏ-ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ- ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ
- ਮੇਰਾ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ- ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ
- ਜਦੋਂ ਪੁਰਾਣਾ ਪੰਜਾਬ ਹੁੰਦਾ ਸੀ- ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ
- ਡੱਚਾਂ ਉਸ ਰੱਬ 'ਤੇ- ਆਲਮੀਤ ਕੌਰ
- ਪੰਥ ਖ਼ਾਲਸਾ- ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ
- ਸ਼ਾਹਿਤਕ ਸਰਗਰਮੀਆਂ (2018-2019) - ਡਾ. ਅਮਰਜੀਤ ਕੌਰ, ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ
- ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸਫ਼ੇ- ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ
- ਜੋ ਦਿਲ ਕਹੇ ਉਹ ਕਰ- ਅੰਤਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ
- ਮਾਂ- ਇਸ਼ਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ
- ਕੇਸ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੋਹਰ- ਪ੍ਰਭਲੀਨ ਕੌਰ
- ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਦੀ ਸਹੱਤਤਾ- ਫ਼ਲਕ ਕਪੂਰ
- ਸ਼ਾਇਦ ਹੈ, ਸ਼ਾਇਦ ਨਹੀਂ- ਬਖਸ਼ਿਦ ਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ
- ਤੰਤੀ ਸਾਜ਼- ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ
- ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ- ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਾਲਰਾ
- ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ- ਹਰਸਿਮਰਨ ਕੌਰ
- ਅਠਮੁੱਲੇ ਅਨੁਭਵ- ਸੋਨਾਲੀ ਸ਼ਰਮਾ, ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਾਲਰਾ, ਨਾਦੀਆ ਫ਼ਾਤਮਾ
- ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਦਮੀ ਇਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਪੰਜਾਬੀ ਪੁਸਤਕਾਂ- ਆਂਚਲ ਚੌਧਰੀ, ਕਮਲਜੀਤ ਕੌਰ

ਸੰਪਾਦਕੀ ਮੰਡਲ

ਡਾ. ਅਮਰਜੀਤ ਕੌਰ
ਡਾ. ਰਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਬੇਦੀ

ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ

ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ
ਫ਼ਲਕ ਕਪੂਰ

ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਹਿ ਸੰਪਾਦਕ

ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਾਲਰਾ

ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਚਿੱਤਰਕਾਰ

ਪ੍ਰਾਜਲ ਤਲਵਾਰ
ਤਰਨਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ

ਇਸ ਵਰ੍ਹੇ ਦੇ ਹਾਸਿਲ ਸਾਹਿਤਕ ਅਵਾਰਡੀ ਮੋਹਨਜੀਤ

ਇਸ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ (2018) ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਦਮੀ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਵਕਾਰੀ ਅਵਾਰਡ ਸ਼ਾਇਰ ਮੋਹਨਜੀਤ ਹੁਰਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਕੋਣੇ ਦਾ ਮੁਖਜ' ਉੱਤੇ ਮਿਲਣ ਤੇ ਸਾਹਿਤ-ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਦੌੜ ਗਈ। ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਦਮੀ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਉਪਹਾਲਾ ਕਰ ਆਪਣਾ ਰੁਤਬਾ ਵਧਾਇਆ ਹੈ। ਮੋਹਨਜੀਤ ਨੇ ਆਪਣਾ ਕਾਵਿਕ ਮਫ਼ਰ 'ਸਹਿਕਦਾ ਸ਼ਹਿਰ' (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਖਾਹੇ) ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦੁਹੀ ਹੀ ਪੁਸਤਕ 'ਤੁਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਮਸਖਰੇ (ਲੇਖਕਾਂ, ਗਾਇਕਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਨਾਮਵਰ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਦੇ ਕਾਵਿ ਵਿਅਕਤੀ ਚਿੱਤਰ) ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਬੁਲੰਦੀਆਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਅਕਾਦਮਿਕ ਕੋਰਸਾਂ 'ਚ ਪੜ੍ਹਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਮਗਰੋਂ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦੋ ਹੋਰ ਕਾਵਿ ਵਿਅਕਤੀ-ਚਿੱਤਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਏ ਹਨ "ਗੁੜ੍ਹੀ ਲਿਖਤ ਵਾਲਾ ਵਰਕਾ" ਅਤੇ "ਛਾਟਾਂ ਵਾਲੇ ਸੂਹੇ"। ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ, ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ, ਮਨਜੀਤ ਟਿਵਾਣਾ, ਸਾਰਾ ਸ਼ਹਾਦਤਾ, ਹਰਨਾਮ, ਬੇਗਮ ਅਖਤਰ ਆਦਿ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦ-ਚਿਤਰਾਂ ਨਾਲ ਹੁ-ਬ-ਹੁ ਲੋਕਾਂ ਸਾਹਵੇਂ ਪਾਰਦਰਸ਼ਿਤ ਹਰ ਦਿੱਤਾ। ਖੁਦ ਇਹਨਾਂ ਕਾਵਿ ਚਿਤਰਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਕਿਰਦਾਰਾਂ ਵੀ ਆਇਨੇ ਸਨਮੁੱਖ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਰਾਨ ਹੋ ਗਏ।

ਮੋਹਨਜੀਤ ਨੇ ਵਰਵਰੀਕ, ਕੀ ਨਾਰੀ ਕੀ ਨਦੀ, ਉਹਲੇ ਵਿਚ ਉਜਿਆਰਾ, ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਬੋਲ, ਹਵਾ ਪਿਆਜ਼ੀ ਅਤੇ ਕੋਣੇ ਦਾ ਮੁਖਜ ਆਦਿ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਵਿ-ਜਗਤ ਨੂੰ ਅਮਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਪੁਸਤਕਾਂ ਸੰਪਾਦਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ- ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ- ਜੀਵਨ ਤੇ ਸਿਰਜਣਾ, ਅੰਬਰ ਜੇਡਾ ਕਾਫ਼ੀਆ- ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ, ਗੁੜ੍ਹੇ ਅਖਰਾਂ ਵਾਲੀ ਵਰਣਮਾਲਾ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮਾ ਉੱਤੇ), ਸਮਕਾਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਕਾਵਿ-ਸ਼ਾਸਤਰ।

ਮੋਹਨਜੀਤ ਨੇ ਅਨੁਵਾਦ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਉੱਚ ਪਾਏ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ- ਉਹਨਾਂ ਵਲੋਂ ਅਨੁਵਾਦਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਹਨ- ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਉਦੇਸ (ਵ.ਹ. ਮਕਲਾਉਡ), ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤਕ (ਜ.ਮ. ਗੋਵਾਲ), ਸਹਿਮੂਦ ਗਜ਼ਨਵੀ (ਮੁਹੰਮਦ ਹਬੀਬ), ਬੁੰਦ ਤੇ ਸਮੁੰਦਰ (ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਲਾਲ ਨਾਗਰ ਦਾ ਹਿੰਦੀ ਨਾਵਲ), ਦਰਪਣ (ਕੇਸ਼ਵ ਦੇਵ ਦਾ ਮਲਿਆਲਮ ਨਾਵਲ), ਪੂਰਣ ਕੁੰਭ (ਰਾਵੀ ਚੰਦ ਦਾ ਬੰਗਾਲੀ ਸਫ਼ਹਨਾਮਾ), ਬੀਰਬਲ ਸਾਹਨੀ (ਜੀਵਨੀ)।

ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ (ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ) ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਇਸ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ 'ਚ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਬਹੁਪੱਖੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਵਿਸ਼ਾਲ

ਐਮ.ਏ. ਪੰਜਾਬੀ, ਪਹਿਲਾ ਵਰ੍ਹਾ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸ਼ਤਾਬਦੀ

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਮਾਣਮੱਤੇ ਹਸਤਾਖਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਾ ਜਨਮ 31 ਅਗਸਤ 1919 ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਨਿੱਕੀ ਉਮਰੇ ਉਸ ਲਿਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਤੇ ਉਸਦੇ ਕਈ ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਏ- ਓ ਗੀਤਾਂ ਵਾਲਿਆ, ਸੰਝ ਦੀ ਲਾਲੀ ਆਦਿ ਮਗਰੋਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਨਾਰੀ ਚੇਤਨਾ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਨਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਧੀਆ ਕਵਿੱਤਰੀ ਵਜੋਂ ਨਾਮਣਾ ਦਿੱਤਾ- ਮਾਸਕਰ- ਪੱਥਰ ਗੀਟੇ, ਲੰਮੀਆਂ ਵਾਟਾਂ, ਸੁਨੇਹੜੇ ਆਦਿ ਵਿਚਲੇ ਗੀਤਾਂ, ਕਵਿਤਾਵਾਂ- ਕੰਨਿਆ ਦਾਨ, ਰਾਖੇ, ਅੰਨਦਾਤਾਂ ਆਦਿ ਨੇ। ਪਰ 1947 ਦੀ ਭਾਰਤ-ਪਾਕ ਵੰਡ ਦੀ ਤ੍ਰਾਸਦੀ 'ਤੇ ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ ਹੁੰਦੇ ਜ਼ਬਰ ਨੇ ਕਾਵਿ-ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਵਲੰਧਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਸ਼ਾਇਰਾ ਦੀ ਕਲਮ ਵਿਲਕ ਉਠੀ- "ਅੱਜ ਆਖਾਂ ਵਾਰਸ ਸਾਹ ਨੂੰ" ਨੇ ਉਸਦੀ ਸ਼ੁਹਰਤ ਨੂੰ ਬੁਲੰਦੀਆਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਹਰ ਵਿਧਾ 'ਤੇ ਲਿਖਿਆ- ਨਾਵਲ, ਕਹਾਣੀ, ਕਾਵਿ-ਨਾਟਕ, ਗੀਤ, ਡਾਇਰੀ, ਸੰਸਮਰਣ, ਸਵੈ-ਜੀਵਨੀ, ਲੇਖ ਆਦਿ। 100 ਦੇ ਕਰੀਬ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਸਿਰਜਕ। ਉਸਦੇ ਨਾਵਲਾਂ 'ਤੇ ਫਿਲਮਾਂ ਬਣੀਆਂ- ਡਾਕੂ, ਕਾਦੰਬਰੀ ਆਦਿ ਪਰ ਉਸਦੀ 1947 ਦੀ ਵੰਡ ਤੇ ਲਿਖੇ ਨਾਵਲ ਪਿੰਜਰ ਤੇ ਬਣੀ ਫਿਲਮ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਵਲੋਂ ਬਹੁਤ ਸਲਾਹਿਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ 'ਤੇ ਟੈਲੀਫਿਲਮਾਂ ਬਣੀਆਂ- ਹਰ ਵੰਡਾ ਇਨਾਮ ਉਸਦੇ ਅਦਬੀ ਕਦ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ- ਉਸ ਉੱਤੇ

ਜਸਵੰਤ ਦੀਦ ਵਲੋਂ ਜਲੰਧਰ ਦੂਰਦਰਸ਼ਨ ਨੇ 'ਸੱਚੇ-ਸੱਚ ਦੱਸ ਵੇ ਜੋਗੀ', ਬਾਨੂ ਭੱਟਾਚਾਰੀਆ ਵਲੋਂ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਦਮੀ ਲਈ ਬਣਾਈਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਉਸਦੀ ਅਦਬੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੇ ਬਹੁਪੱਖੀ ਪਾਸਾਰਾਂ ਸੁ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਸਾਹਵੇਂ ਲਿਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਸਦੇ ਸਦੀਵੀਂ ਵਿਛੋੜੇ ਮਗਰੋਂ ਰਾਜਸਭਾ, ਰਮਾ ਦੀਪਕ ਅਤੇ ਸਿੰਧੂ ਦਮਦਮੀ (ਸਾਡਾ ਚੈਨਲ) ਵੱਲੋਂ ਉਸ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਖਿਆਤਕਾਰ ਲਏ ਗਏ। ਦੀਪਤੀ ਨਵਲ ਤੇ ਸ਼ੇਖਰ ਸੁਮਨ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸਾਹਿਰ ਲੁਖਿਆਣਵੀਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਪੱਖ 'ਤੇ 'ਇਕ ਮੁਲਾਕਾਤ' ਨਾਟਕ ਕੀਤਾ ਜੋ ਬਹੁਤ ਚਰਚਿਤ ਹੋਇਆ।

ਉਸ 'ਤੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀਆਂ ਕਈ ਪੁਸਤਕਾਂ ਆਈਆਂ- ਅਮੀਆ ਕੁੰਵਰ ਦੀਆਂ- ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਜਾਈ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਇਕ ਕਾਇਨਾਤ, ਵੇਰ ਤੈਨੂੰ ਸਾਂਝ ਕੀਤਾ, ਮੋਹਨਜੀਤ ਦੀ 'ਗੁੜ੍ਹੇ ਅੱਖਰਾਂ ਵਾਲੀ ਵਰਣਮਾਲਾ- ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜਸਬੀਰ ਭੁੱਲਰ, ਉਮਾ ਤੁਲੋਕ, ਭਾਗਯਸ਼੍ਰੀ ਆਦਿ ਵਲੋਂ ਲਿਖੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ।

ਇਹ ਵਰ੍ਹਾ 2019 ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਦਾ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਵਰ੍ਹਾ ਹੈ... ਸੱਚਾਂ ਵਰ੍ਹਾ ਲਗਦਿਆਂ ਹੀ ਫੇਸਬੁੱਕ 'ਤੇ ਬੀਬਾ ਬਲਵੰਤ, ਪਾਲ ਕੌਰ, ਸਵਾਮੀ ਇਬਲੀਸ, ਅਮੀਆ ਕੁੰਵਰ ਵੱਲੋਂ ਉਸ ਬਾਰੇ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਨਿੱਤ ਨਵੀਂ ਪੋਸਟ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ- ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀ ਪ੍ਰੋ. ਕਮਲ ਤਿਆਗੀ ਨੇ- ਨਿਰੂਪਮਾ ਦੱਤ, ਪਾਲ ਕੌਰ, ਕਿਰਪਾਲ ਕਜ਼ਾਕ, ਬੀਬਾ ਬਲਵੰਤ, ਅਮੀਆ ਕੁੰਵਰ ਦੇ ਲੰਮੇ ਇੰਟਰਵਿਊ ਲੈ ਕੇ ਡਾਕੂਮੈਂਟਰੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ। ਕਈ ਮੈਗਜ਼ੀਨਾਂ ਦੇ ਅੰਕ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਸ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਕਈ ਅਵਾਰਡ ਜਾਰੀ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਖੁਸ਼ਕਿਸਮਤ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਸਦੀ ਵਿਚ ਸਾਹ ਲੈ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਹ ਮਹਾਨ ਲੇਖਕਾ ਜੀਉਂਦੀ ਸੀ।

ਤੁਰਨਪੀਤ ਕੌਰ

ਬੀ.ਐਸ.ਸੀ (ਆਨਰਸ), ਜੁਲੰਡੀ, ਦੂਜਾ ਵਰ੍ਹਾ

ਬਾਝ ਗੁਰੂ ਗੁਬਾਰੂ ਹੈ ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਬੂਝ ਨ ਪਾਇ॥
ਗੁਰਮਤੀ ਪਰਗਾਸੁ ਹੋਇ ਸਚਿ ਰਹੈ ਲਿਵ ਲਾਇ॥ (ਮ:੧ ਅੰਗ-੫੫)

ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ-ਮੇਰਾ ਸਨਮਾਨ

ਅਕਸਰ ਗੁਸਤਾਖੀਆਂ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ ਅਸਾਂ ਤੋਂ
ਭੁੱਲੇ ਭਟਕੇ ਰਾਹਗੀਰ ਸਮਝ ਮੁਆਫ਼ ਕਰ ਦੇਣਾ
ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਆਦਰਸ਼ ਓ---
ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਇਸ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਵੀ ਕਰ ਦੇਣਾ
ਕਿਸ ਸਿਆਹੀ ਤੋਂ ਕਿਹੜੇ ਕੌਰੇ ਕਾਗ਼ਜ਼ਾਂ ਉਤੇ
ਤੁਹਾਡੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਉਲੀਕਾਂ,
ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਕੋਰੇ ਕਾਗ਼ਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਭਰਨਾ ਸਿਖਾਉਣ ਵਾਲੇ —
ਇਸ ਜਿੰਦਗੀ ਦੀ ਇਕ ਕਾਨੀ ਹੋ ਤੁਸੀਂ।
ਜਤਨ ਕਈ ਕੀਤੇ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੇ ਤੁਹਾਨੂੰ,
ਆਪਣੇ ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਮਾਇਆ-ਜਾਲ ਵਿਚ,
ਪਰ ਅਫਸੋਸ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਅਕਸਰ ਘੱਟ ਪੈ ਜਾਂਦੇ...
ਰੱਬੀ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਇਕ ਇਨਸਾਨ ਹੋ ਤੁਸੀਂ।
ਕੀ ਦੱਸਾਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤੁਹਾਡੀ ਅਹਿਮੀਅਤ
ਆਪਣੀ ਜਿੰਦਗੀ ਵਿਚ
ਪਰ ਹਿੰਮਤ ਕਰ ਕਹਿ ਹੀ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ—
“ਇਕ ਸਰਵ ਸੰਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਹੋ ਤੁਸੀਂ,
ਮੇਰੇ ਜੀਉਣ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਹੋ ਤੁਸੀਂ,
ਹੇ! ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ-ਮੇਰਾ ਸਨਮਾਨ ਵੀ ਹੋ ਤੁਸੀਂ।”

ਰਨਜੋਤ ਸਿੰਘ
ਬੀ.ਕਾਮ. ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ, ਪਹਿਲਾ ਵਰ੍ਹਾ

ਪੜੀਐ ਜੇਤੀ ਆਰਜਾ ਪੜੀਆਹਿ ਜੇਤੇ ਸਾਸ॥
ਨਾਨਕ ਲੇਖੈ ਇਕ ਗਲ ਹੋਰੁ ਹਉਮੈ ਝਖਣਾ ਝਾਖ॥ (ਮ:੧ ਅੰਗ-੪੬੭)

ਦਾਸਤਾਨ-ਏ-ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਕਲਮ 'ਚ ਵੀ ਜ਼ੋਰ ਨਾ ਰਿਹਾ ਲਿਖਦਿਆਂ,
ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਦੀ ਧਰਤੀ ਦਾ ਹਾਲ।
ਕਦੀ ਸਮੇਂ ਦਾ ਹੰਕਾਰ,
ਕਦੀ ਜਲ੍ਹਿਆਂ ਵਾਲਾ ਬਾਗ਼।
ਕਦੀ ੪4 ਵਾਲਾ ਹਾਲ,
ਜਦੋਂ ਰੁਲਦੇ ਸੀ ਮਾਵਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤ ਰਜ਼ਾਰ।
ਅੱਜ ਫਿਰ ਰੋ ਪਿਆ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇਖ
ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਹਾਲ,
ਜਿੱਥੇ ਕਦੀ ਖੇਡੇ ਸੀ ਸੰਤ ਮਹਾਨ।

ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ
ਬੀ.ਐਸ.ਸੀ. (ਆਨਰਸ) ਭੌਤਿਕ ਵਿਗਿਆਨ, ਤੀਜਾ ਵਰ੍ਹਾ

ਵਿਦਿਆ ਵੀਚਾਰੀ ਤਾਂ ਪਰਉਪਕਾਰੀ॥
ਜਾਂ ਪੰਚ ਰਾਸੀ ਤਾਂ ਤੀਰਥ ਵਾਸੀ॥ (ਮ:੧ ਅੰਗ-੩੫੬)

ਮੇਰਾ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ (ਅਧਿਆਪਕ ਦਿਵਸ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ)

ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ
ਬੀ.ਏ. (ਆਨਰਸ) ਪੰਜਾਬੀ, ਤੀਜਾ ਵਰ੍ਹਾ

ਉਹ ਇਕ ਸ਼ੇਰਨੀ ਹੈ, ਜੋ ਡਟ ਕੇ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ
ਰੱਬ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਵੀ ਉਸਨੂੰ ਗਿਰਾ ਨਾ ਸਕਿਆ
ਦਿਲ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਟੁੰਬਿਆ ਹੋਵੇਗਾ
ਪਰ ਹੌਂਸਲੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਝੁਕਣ ਦਿੱਤਾ
ਜੀ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ
ਰੱਬ ਨਾਲ ਲੜਨ ਦਾ
ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਵੇਦਨਾ
ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰਾਂ 'ਚ ਜਾ ਵੜੀ
ਉਸੇ ਸਾਹਿਤ ਨੇ ਗ਼ਮੀਆਂ ਨੂੰ ਕਲਮ 'ਚ ਰੋੜਤਾ
ਤੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਅਮੀਆ ਕੁੰਵਰ ਨਾਲ ਜੋੜਤਾ।

ਡਾ. ਅਮਰਜੀਤ ਕੌਰ

ਡਾ. ਕੁਲਦੀਪ ਕੌਰ

ਜਦ ਵੇਖਾਂ ਉਸਨੂੰ ਤਾਂ ਮਾਂ ਦਿਸਦੀ
ਜਦ ਸੁਣਾਂ ਉਸਨੂੰ ਤਾਂ ਰਮਣੀਕ ਅਹਿਸਾਸ
ਉਹ ਮਸਤ ਮਲੰਗ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੀ ਹਾਣੀ
ਪਰ ਹੈਗੀ ਹੈ ਉਹ ਬਹੁਤ ਸਿਆਣੀ
ਜਦ ਛੋਹ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਸੁਰਾਂ ਦੀ ਤਾਰ
ਤਾਂ ਸਮਾਂ ਰੋਕ ਲੈਂਦੀ ਉਹ ਨਾਰ
ਇਸ਼ਕ, ਮੁਹਬੱਤ, ਇਬਾਦਤ ਸਿਖਾਵੇ
ਉਹ ਸਾਡੀ ਗਾਇਕਾ ਕਹਾਵੇ।

ਹੀਰ ਰਾਂਝਾ, ਸੋਹਣੀ ਮਹੀਂਵਾਲ
ਕਿੱਸਿਆਂ ਦੇ ਪਾਤਰਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਦੀ
ਦਿਲ ਨੂੰ ਉਹ ਪਰਚਾਉਂਦੀ ਹੈ
ਸ਼ਾਂਤ ਸੁਭਾ ਹੈ ਉਹਦਾ
ਸਾਦੇ ਬਾਣੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ
ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗ਼ਲਤੀ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰੇ
ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਉਹ ਸੰਵਾਰੇ
ਉਹ ਹੈ ਇਕ ਅਨੁਭਵੀ ਨਾਰ
ਜੋ ਦੱਸਦੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਸਾਰ।

ਡਾ. ਜਸਵਿੰਦਰ ਕੌਰ

ਡਾ. ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ

ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੋੜੇ ਸਾਨੂੰ
ਆਲਸ ਕਰਣ ਤੋਂ ਵਰਜੇ
ਮਾਇਆ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦੱਸਦੇ
ਫਿਰ ਵੀ ਨਾ ਮੰਨਦੇ ਬੱਚੇ
ਮੁੱਛਾਂ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਉਹ ਤਾਨ ਹਮੇਸ਼ਾ
ਰਹਿਣਗੇ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਉਹ ਸ਼ਾਨ ਹਮੇਸ਼ਾ।

ਸੁਫੀਆਨਾ ਮਾਹੌਲ ਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦੇ
ਸ਼ਾਇਰੋ-ਸ਼ਾਇਰੀ ਸੁੱਬ ਕਰਦੇ
ਹਨ ਉਹ ਸਭ ਤੋਂ ਡਿਟ
ਯੋਗਾ ਤੇ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਐਨ.ਸੀ.ਸੀ. ਫੈਸਟ
ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਉਹ ਹੈਗੇ ਬੈਸਟ
ਹਨ ਉਹ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਰੁੱਖ
ਜਿਸਦੇ ਹੇਠਾਂ ਬੱਚੇ ਮਿਟਾਉਂਦੇ ਆਪਣੀ ਕੁੱਖ।

ਡਾ. ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਅਨੁਵਾਦ ਨੂੰ ਉਹ ਸਹਿਜਤਾ ਨਾਲ ਸਮਝਾਉਂਦੀ
ਕਦੇ ਨਾ ਵੱਡਣ ਨੋਟਸ ਬੱਚਿਆ 'ਚ
ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ 'ਚ ਲਿਖਵਾਉਂਦੀ
ਦਿਸਦੀ ਸੋਹਣੀ, ਰੂਪ ਵੀ ਰਮਣੀਕ
ਬੱਲੇ ਤੇ ਫੁਲ ਡਿੱਗਣ
ਜਿੱਥੇ ਹੋਵੇ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਨਾਲ ਨਾਰੀ
ਉੱਥੇ ਪੈਂਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਭਾਰੀ
ਨਾਰੀਵਾਦੀ ਚੇਤਨਾ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਉਹ ਵਧਾਉਂਦੀ ਹੈ
ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਨਾਰੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਹਿਚਾਣ ਉਹ ਦਵਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਡਾ. ਵਨੀਤਾ

ਉਹ ਓਹ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਹਨ
ਜੋ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਗਿਆਨ ਗੂੜਾ
ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਉਹ ਹਰ ਨਮਜ਼ ਪਹਿਚਾਣੇ
ਜਿਵੇਂ ਹੋਣ ਕੋਈ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਪੁਰਾਣੇ
ਖਾੜਕੂ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ
ਦਿਲ ਦੇ ਬਹੁਤ ਨਰਮਾਏ ਵੀ
ਨਾ ਜਾਣੇ ਕਿੱਥੋਂ ਲਿਆਏ ਗਿਆਨ ਇੰਨਾ
ਦੇਖ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵੀ ਹੋਣ ਹੈਰਾਨ ਕਿੰਨਾ।

ਡਾ. ਗੁਰਦੀਪ ਕੌਰ

ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਨਾ ਖਿੱਝੇ
ਮਭ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲਿਆਉਂਦੀ ਉਹ ਖਿੱਚ ਕੇ
ਸਾਡਾ ਮਾਣ ਵਧਾਉਂਦੀ
ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਉਹ ਮਨੋਰਥ ਦੱਸਦੀ
ਆਪਦਾ ਆਉਣ 'ਤੇ ਵੀ, ਕਾਲਮ ਆ ਨੱਸਦੀ
ਕਦੇ ਨਾ ਛੱਡਦੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਕਲਾਸ
ਇਹ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਇੱਕ ਖਾਸ
ਸਭ ਨੂੰ ਉਹ ਇੱਕ ਸੌਕਾ ਦਿੰਦੀ
ਇਸ ਲਈ ਸਭ ਨੂੰ ਉਹ ਹੈ ਭਾਉਂਦੀ
ਵੇਖ ਨਾਟ ਖੇਡਦੇ, ਖੁਸ਼ ਉਹ ਹੋ ਜਾਂਦੀ
ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਾਇਕ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਖਲਨਾਇਕ ਬਣਾ ਦੇਂਦੀ
ਉਹ ਹੈ ਸਾਡੀ ਪਿਆਰੀ ਮੈਮ ਰਵਿੰਦਰ ਬੇਦੀ।

ਡਾ. ਰਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਬੇਦੀ

ਹਾਂ ਜੀ ਕੀ ਪੜ੍ਹਿਆ?
ਕਹਿ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦੀ
ਬੱਚਿਆ ਵਿਚ ਬੱਚੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ
ਲੱਗਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਿਆਰੀ ਹੈ
ਕੰਪਿਊਟਰ ਦਾ ਉਹ ਕੀੜਾ ਕਹਾਵੇ
ਸਭ ਦਾ ਆ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਾਵੇ
ਸਿੱਠੀ ਪੰਜਾਬ ਵੀ ਹੈ ਉਹ ਜਿੰਦ ਜਾਨ
ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਵੀ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਗਿਆਨ
ਚੰਚਲ ਸੁਭਾਅ ਦੀ ਨਾ ਰੱਖਦੀ ਵੈਰ
ਸਾਂਝੀ ਨਿਆਰੀ ਗੁਰਦੀਪ ਮੈਮ।

ਡਾ. ਗੁਰਦੀਪ ਕੌਰ

ਜਦੋਂ ਪੁਰਾਣਾ ਪੰਜਾਬ ਹੁੰਦਾ ਸੀ

ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਰੁਝਿਆ ਕਿਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਸੀ
ਲਾਗੇ-ਲਾਗੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸ਼ਹਿਰ ਕੋਈ
ਹਵਾ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜ਼ਹਿਰ ਕੋਈ
ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਅਨਾਜ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ
ਜਦੋਂ ਪੁਰਾਣਾ ਪੰਜਾਬ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।
ਵਿਹੜੇ ਕੱਚੇ, ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ 'ਚ ਸਾਂਝ ਸੀ
ਲਾਗਲੇ ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ ਵੀ ਬੰਦੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਸੀ
ਪੱਗ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਦਾ ਬੜਾ ਖਿਆਲ ਹੁੰਦਾ ਸੀ
ਜਦੋਂ ਪੁਰਾਣਾ ਪੰਜਾਬ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।
ਪਿੰਡ ਛੋਟਾ ਬੋਹੜ ਥੱਲੇ ਖੂਹ ਸੀ
ਥੜੇ ਤੇ ਸਿਆਣਿਆਂ ਦਾ ਸਮੂਹ ਸੀ
ਬੰਦੇ ਹਰ ਇੱਕ ਨਾਲ ਇਨਸਾਫ਼ ਹੁੰਦਾ ਸੀ
ਜਦੋਂ ਪੁਰਾਣਾ ਪੰਜਾਬ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।
ਪੀਂਦੇ ਦੁੱਧ ਤੇ ਮਲਾਈ ਬੰਦੇ ਰੱਜਦੇ ਸੀ
ਉੱਚੇ-ਲੰਮੇ ਗੱਭਰੂ ਮੁੱਛਾਂ ਨਾਲ ਸੱਜਦੇ ਸੀ
ਉਦੋਂ ਚਾਦਰੇ ਤੇ ਪੱਗਾਂ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਹੁੰਦਾ ਸੀ
ਜਦੋਂ ਪੁਰਾਣਾ ਪੰਜਾਬ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।
ਸਵੇਰੇ-ਸਵੇਰੇ ਚਾਟੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ੌਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ
ਕੋਈ ਕੱਤੇ ਚਰਖਾਂ ਤੇ ਕੋਈ ਤਾਣਾ ਬੁਣਦਾ ਸੀ
ਜਦੋਂ ਦੋ ਬਲਦਾਂ ਵਾਲਾ ਗੱਡਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ
ਜਦੋਂ ਪੁਰਾਣਾ ਪੰਜਾਬ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।
ਮੇਖਾਂ ਵਾਲੀ ਡਾਂਗ ਤੇ ਭੱਲੇ ਸੀ,
ਅੱਜ ਵਾਂਗੂ ਨਾ ਬੰਦੂਕ, ਨਾ ਤਾਂ ਛੱਲੇ ਸੀ
ਲੜਦੇ ਘੱਟ ਬਹੁਤਾ ਪਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ
ਜਦੋਂ ਪੁਰਾਣਾ ਪੰਜਾਬ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।
ਮੰਜੀਆਂ ਤੇ ਬਹਿੰਦੇ ਸੀ ਤੇ ਕੋਲ-ਕੋਲ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ
ਛੱਤਾਂ ਉੱਤੇ ਸੌਂਦੇ ਸੀ ਬਾਤਾਂ ਵੀ ਉਹ ਪਾਉਂਦੇ ਸੀ
ਜਦੋਂ ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਇੱਕ ਪਰਿਵਾਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ
ਜਦੋਂ ਪੁਰਾਣਾ ਪੰਜਾਬ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।
ਦੇਸੀ ਘਿਓ ਨਾਲੋਂ ਚੰਗਾ 'ਓ' ਕਮਾਦ ਸੀ
ਕੀ ਦੱਸਾਂ ਕਿੰਨਾ 'ਸਾਗ' ਦਾ ਸਵਾਦ ਸੀ
ਮੰਜਾਂ, ਪੀੜੀ, ਸੰਦੂਕ, ਉਦੋਂ ਦਾਜ ਹੁੰਦਾ ਸੀ
ਜਦੋਂ ਪੁਰਾਣਾ ਪੰਜਾਬ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ

ਬੀ.ਏ. (ਆਨਰਸ) ਪੰਜਾਬੀ, ਦੂਜਾ ਵਰ੍ਹਾ

Taranpreet Kaur

ਡੋਰਾਂ ਉਸ ਰੱਬ 'ਤੇ

ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਧੰਨਵਾਦ ਤੁਹਾਡਾ
ਮੈਂ ਪੁੱਛਿਆ ਕੀ ਕੰਮ ਹੈ ਸਾਡਾ?
ਇਹ ਤਾਂ ਦਾਸ ਤੋਂ ਰੱਬ ਨੇ ਸੇਵਾ ਲਈ
ਤਾਂ ਹੀ ਹਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਉਹ ਮੁਸਕਾਨ
ਮੁੜ ਆਈ ਹੈ
ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਵਾਹ! ਕੀ ਸੋਚ ਹੈ ਤੁਹਾਡੀ
ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਬਸ ਮਾਲਕ ਨੇ ਮਿਹਰ ਵਰਸਾਈ ਹੈ
ਕਿਉਂ ਡਰਦਾ ਐਂ ਤੂੰ ਕੁਵੇਲਾ ਵੇਖ ਕੇ
ਇਹ ਵੀ ਤਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸੋਮੇ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਹੈ
ਕਿੱਸਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਆਪੇ-ਆਪਣਾ
ਕੋਈ ਲੱਭਦਾ ਬਿਰਹੋਂ 'ਚੋਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ
ਕੋਈ ਰਹਿੰਦਾ ਬਣਿਆਂ ਹੰਝੂਆਂ ਦਾ ਬੁੱਤ
ਡੋਰਾਂ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦੇ ਮਿੱਤਰਾ
ਕੁਵੇਲਾ-ਸੁਵੇਲਾ ਹੋ ਜਾਣਾ
ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਲਹਿ ਜਾਣਾ
ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ ਦੀ ਅਰਜ਼ੋਈ
ਕਰ ਰੱਬ ਅੱਗੇ
ਨਿਸ਼ਾਨ ਝੱਲਣਗੇ ਕੇਵਲ
ਅਮਨ ਦੇ ਜਗ ਉੱਤੇ।

Tarunpreet Kaur

ਅਸ਼ਮੀਤ ਕੌਰ
ਬੀ.ਏ. (ਆਨਰਸ) ਪੰਜਾਬੀ, ਦੂਜਾ ਵਰ੍ਹਾ

ਪੰਥ ਖ਼ਾਲਸਾ

Tarunpreet Kaur

ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ
ਬੀ.ਏ. (ਆਨਰਸ) ਪੰਜਾਬੀ, ਪਹਿਲਾ ਵਰ੍ਹਾ

ਪੰਥ ਖ਼ਾਲਸਾ ਇੱਕ ਪਰਿਵਾਰ।
ਸਾਡਾ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ।
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛੱਕੀਏ ਸਿੰਘ ਸਜੀਏ ਸਾਰੇ।
ਮੈਂਬਰ ਇਸ ਦੇ ਬਣੀਏ ਪਿਆਰੇ।
ਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਪਰਮ ਦਸਮੇਸ਼।
ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਜੀ ਮਾਤਾ ਹਮੇਸ਼।
ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਹੈ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ।
ਅੰਨਦਪੁਰ ਹੈ ਸਾਡੀ ਘਾਨ।
ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸਾਡੇ 'ਰਹਿਬਰ'
ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਲਾਉਂਦੇ 'ਛਹਿਬਰ'।
ਵਰਦੀ ਸਾਡੀ ਪੰਜ ਕਕਾਰ।
ਪਹਿਨ ਕੇ ਬਣੀਏ ਸਭ ਸਰਦਾਰ।
ਭੈਣ ਤੇ ਭਾਈ ਰਲ ਕੇ ਸਾਰੇ।
ਆਉ ਬਣੀਏ ਖ਼ਾਲਸੇ ਨਿਆਰੇ।
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛੱਕੀਏ ਦੇਰ ਨਾ ਲਾਈਏ।
ਪੰਥ ਖ਼ਾਲਸਾ ਵਿੱਚ ਸਮਾਈਏ।

ਸਾਹਿਤਕ ਸਰਗਰਮੀਆਂ (2018-2019)

ਸਾਹਿਤ-ਮੰਚ

ਡਾ. ਅਮਰਜੀਤ ਕੌਰ

ਸਾਹਿਤਕ ਅਕਾਦਮੀ, ਦਿੱਲੀ ਵਲੋਂ ਆਯੋਜਿਤ ਸਾਹਿਤ ਮੰਚ 2018 ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਉਪਹਾਲਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਰਲਵੇਂ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਸੈਮੀਨਾਰ ਹਾਲ 15 ਸਤੰਬਰ, ਸ਼ਨਿੱਚਰਵਾਰ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਚਾਰ ਕਵੀ ਡਾ. ਬਰਜਿੰਦਰ ਚੌਹਾਨ, ਡਾ. ਕੁਲਵੀਰ ਗੋਜਰਾ, ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਮੁਖੀ ਡਾ. ਜਸਪਾਲ ਕੌਰ, ਕਰਨਜੀਤ ਕੌਮਲ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਬਲਵਿੰਦਰ ਬਰਾੜ ਨੇ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕੀਤੀ। ਕਾਲਜ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਕਨਵੀਨਰ ਡਾ. ਕੁਲਦੀਪ ਕੌਰ ਪਾਹਵਾ ਵਲੋਂ ਮੰਚ 'ਤੇ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਲੇਖਕਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਜੀਅ-ਆਇਆਂ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਡਾ. ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਦਰਮਾਉਂਦਿਆਂ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਆਗਾਜ਼ ਹੋਇਆ। ਮੰਚ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਡਾ. ਅਮਰਜੀਤ ਕੌਰ (ਅਮੀਆ ਕੁੰਓਰ) ਨੇ ਨਿਭਾਈ। ਡਾ. ਕੁਲਵੀਰ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ ਵਿਚ ਅਜੋਕੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਤੌਤਕਾਲੀ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਖ਼ੁਬੀ ਇਜ਼ਹਾਰ ਕੀਤਾ।

ਡਾ. ਜਸਪਾਲ ਕੌਰ ਨੇ 'ਹਾਜਨੀਤੀ' 'ਮੀਰਾ' ਅਤੇ 'ਮਜ਼ਦੂਰ' ਨਜ਼ਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵਾਹ-ਵਾਹ ਕਮਾਈ। ਗ਼ਜ਼ਲਗੋ ਬਰਜਿੰਦਰ ਚੌਹਾਨ ਆਪਣੀਆਂ ਪੁਖਤਾ ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ ਅਤੇ ਗ਼ਜ਼ਲ ਅਦਾਇਗੀ ਦੇ ਅੰਦਾਜ਼ ਕਾਰਨ ਬਹੁਤ ਸਹਾਹਿਆ ਗਿਆ। ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਰਿਸਰਚ ਸਕਾਲਰ ਕਰਨਜੀਤ ਕੌਮਲ ਨੇ 'ਤੂੰ ਆਵੇਂ ਤਾਂ' ਗਾ ਕੇ ਮੇਲਾ ਹੀ ਲੁੱਟ ਲਿਆ। ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਬਲਵਿੰਦਰ ਬਰਾੜ ਦੀ ਕਹਾਣੀ 'ਤਾਲ' ਨੇ ਸਭ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਤੋਰ ਲਿਆ। ਅਜੋਕੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਮਹੱਤਵ ਆਕਾਂਖਿਆਵਾਂ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਇਸ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਸਿਖਰ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦੀ ਸੰਵੇਦਨਾ ਨੂੰ ਟੁੰਬ ਗਿਆ। ਡਾ. ਵਨੀਤਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਤਕਰੀਰ ਵਿਚ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਚਚਨਾਵਾਂ 'ਤੇ ਭਾਵਪੂਰਤ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਇਸ ਮਹਿਫ਼ਿਲ ਦਾ ਅੰਤਲਾ ਪੜਾਅ ਵਨੀਤਾ, ਕੁਲਦੀਪ ਅਤੇ ਅਮੀਆ ਕੁੰਓਰ ਦੇ ਕਵਿਤਾ ਪਾਠ ਨਾਲ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਇਆ। ਹਾਲ ਵਿਚਲੀ ਭਰਵੀਂ ਹਾਜ਼ਰੀ ਅਤੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਵਲੋਂ ਹੁੰਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਤਾੜੀਆਂ ਅਤੇ ਵਾਹ-ਵਾਹ ਦੀ ਗੂੰਜਾਰ ਇਕ ਸਫਲ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਐਲਾਨ ਨਾਮਾ ਸੀ।

ਕੈਰੀਅਰ ਗਾਈਡੈਂਸ ਵਰਕਸ਼ਾਪ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਵਿਚ 16 ਨਵੰਬਰ 2018 ਨੂੰ ਕਾਲਜ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ ਵਲੋਂ ਪੰਜਾਬੀ-ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਕੈਰੀਅਰ ਗਾਈਡੈਂਸ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਸ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗਿੱਲ (ਮੀਨੀਅਰ ਪੰਜਾਬੀ ਅਧਿਆਪਕ ਗੁ. ਹ. ਕ੍ਰਿ. ਪ ਸਕੂਲ, ਲੁੱਠੀ ਰੋਡ, ਸ਼ਾਹਦਰਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਹੈਲਪ ਲਾਈਨ ਦਿੱਲੀ) ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਪੰਕਜ ਕਪਾਹੀ (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੱਤਰਕਾਰ ਨਿਊਜ਼ 18, ਪੰਜਾਬ) ਵਰਗੇ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਨੇ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕੀਤੀ। ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਕਨਵੀਨਰ ਡਾ. ਕੁਲਦੀਪ ਕੌਰ ਪਾਹਵਾ ਵਲੋਂ ਹਾਲ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਸਰੋਤਿਆਂ ਅਤੇ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜੀ-ਆਇਆਂ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਦਾ ਆਗਾਜ਼ ਕੀਤਾ। ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ 'ਤੇ ਸ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗਿੱਲ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਦਰਸਾਈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਲੇਖਾਂ ਵਲੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾ ਬੋਲਣ ਪ੍ਰਤੀ ਭੁੰਘੀ ਚਿੰਤਾ ਪ੍ਰਗਟਾਈ। ਫਿਰ ਉਹਨਾਂ ਵਲੋਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਕਿੰਨੀ ਅਤੇ ਕਿਹੜੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ ਟਾਈਪਿਸਟ, ਅਧਿਆਪਕ, ਪ੍ਰਾਧਿਆਪਕ ਆਦਿ 'ਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਕੈਰੀਅਰ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਰਾਹੀਂ ਬਣਨ ਵਾਲੇ ਆਈ. ਏ. ਐਸ ਦੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਪਛਾਣ ਕਰਵਾਈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਕੈਰੀਅਰ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਸੋਚ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਹੋਇਆ। ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਬਾਦ ਸ੍ਰੀ ਪੰਕਜ ਕਪਾਹੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ। ਬੱਚਿਆਂ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਿੰਟ ਮੀਡੀਆ ਤੇ ਮਲਟੀ ਮੀਡੀਆ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁੱਛੇ ਗਏ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਉਤੱਰ ਸ੍ਰੀ ਪੰਕਜ ਕਪਾਹੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦਿੱਤੇ।

ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਡਾ. ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਹੁੰਦਿਆਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਪ੍ਰਤੀ ਮਾਣ ਭਰੇ ਅਹਿਸਾਸ ਰੱਖਦਿਆਂ ਇਸ ਨੂੰ ਬੇਝਿਜਕ ਬੋਲਣ ਲਈ ਉਤਸਾਹਿਤ ਕੀਤਾ। ਹਾਲ ਵਿਚਲੀ ਭਰਵੀਂ ਹਾਜ਼ਰੀ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਲੋਂ ਆਪਣੇ ਭਵਿੱਖ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਪੁੱਛੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨ, ਇਸ ਨੂੰ ਸਫਲ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਬਾਣੀ ਦਾ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਪਰਿਪੇਖ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ ਵਲੋਂ “ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਬਾਣੀ ਦਾ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਪਰਿਪੇਖ” ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭਾਸ਼ਣ 17 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਸੈਮੀਨਾਰ ਹਾਲ ਵਿਚ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਵਕਤਾ ਡਾ. ਧਰਮ ਸਿੰਘ (ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਸਨ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਸਰਦਾਰ ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ (ਸਾਬਕਾ ਮੈਂਬਰ ਰਾਜ ਸਭਾ, ਹੋਅਰਮੈਨ, ਕਾਲਜ ਗਵਰਨਿੰਗ ਬਾਡੀ) ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਡਾ. ਜਸਪਾਲ ਕੌਰ (ਮੁੱਖੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ, ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ) ਅਤੇ ਪ੍ਰੋ. ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ (ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ, ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ) ਜੀ ਸਨ।

ਡਾ. ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਹਾਲ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਮਹੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ, ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਆਧੁਨਿਕ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਸਾਰਥਕਤਾ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕਲਾਤਮਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਕਾਵਿ ਸ਼ੈਲੀ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਬਾਰੇ ਵੀ ਸਭ ਨੂੰ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ।

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹਿਮਾਨ ਡਾ. ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਦੱਸੇ ਗਏ ਵਿਚਾਰਾਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ। ਡਾ. ਜਸਪਾਲ ਕੌਰ ਨੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਦੱਸਿਆ ਅਤੇ ਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਚੇਤਨ ਹੋਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਤਕ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਜਾਵੇ? ਬਾਰੇ ਵੀ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ।

ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਡਾ. ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਏ ਪੜਵੰਤਿਆਂ ਦਾ ਕਾਲਜ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ ਵਲੋਂ ਉਚੇਚਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ।

ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ
ਬੀ.ਏ. (ਆਨਰਸ) ਪੰਜਾਬੀ, ਤੀਜਾ ਵਰ੍ਹਾ

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸਫੇ

ਸਫਿਆਂ ਵਰਗੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਐ
ਪਤਾ ਨੀ ਕੀ-ਕੀ ਲਿਖ ਲਿਆ
ਲਿਖ ਰੋਇਆ ਕੀ? ਕੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ?
ਕੀ ਸਭ ਉਕਰ ਗਿਆ,
ਜੋ ਮਨ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ?
ਸਫੇ ਸਨ ਕੋਰੇ
ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ,
ਦਿਲ ਸਨ ਗੋਰੇ
ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ
ਅੱਖਾਂ ਸੁੱਕੀਆਂ
ਹੰਝੂ ਮੁੱਕ ਗਏ
ਲਫਜ਼ ਨੇ ਬਾਕੀ
ਪੰਨੇ ਮੁੱਕ ਗਏ
ਲਫਜ਼ ਸਨ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਸੁਪਨੇ ਮੇਰੇ
ਕੁਝ ਸਨ ਦਸਦੇ ਮੇਰੀ ਪੀੜ
ਕੁਝ ਸਨ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਸਤਰਾਂ
ਕੁਝ ਵਿਚਾਰ ਸਨ ਗਹਿਰ-ਗੰਭੀਰ
ਪੰਨੇ ਦਰ ਪੰਨੇ ਪਲਟੀ ਜਾਂਦਾ
ਸੁੱਕਦੀ ਜਾਂਦੀ ਸਿਆਹੀ

ਚਿਸਤਾ ਲਫਜ਼-ਜਜ਼ਬਾਤ ਦਾ
ਸਿਆਹ-ਸਫੇ ਦਾ ਵਿਆਹੀ
ਕਿਸਮਤ ਕਾਲੀ ਸ਼ਾਹੀ ਵਰਗੀ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਇਸ ਨਾਲ ਹੀ ਲਿਖਣੀ
ਲਿਖਤ ਹੋਊ ਜਦ ਸੱਚੇ ਕਾਰ ਦੀ
ਫੁੰਘੇ ਜਜ਼ਬਾਤ, ਦਿਲ ਦੀ ਪੁਕਾਰ ਦੀ
ਫੇਰ ਕੇਸ ਸਿਆਹੀ ਤੱਕਣੀ?
ਇਕ ਹੋਊ ਸਫਾ ਰੁੜ੍ਹਦੇ ਕਦਮਾਂ ਦਾ
ਦੂਜਾ ਪਾਵੇ ਬਾਤ ਹੁਸਨ ਦੀ
ਤੀਜਾ ਢਹਿੰਦੇ ਵੇਲੇ ਵਰਗਾ,
ਪਾਊ ਬਾਤ ਸਾਹਾਂ ਦੇ ਚੁੱਸਣ ਦੀ
ਮਹਿਬੂਬਾ ਇਹ ਜੇ ਰੁੱਸੀ ਨਾ ਮੰਨਦੀ
ਸਫਿਆਂ 'ਤੇ ਹੈ ਰਾਜ ਕਰੂਗੀ
ਇਕ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਭੋਗ ਪਵਾ ਕੇ
ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਇਕ ਨਵੀਂ ਘੜੂਗੀ।
ਸਫਿਆਂ ਵਰਗੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੇ
ਲਿਖਦੇ ਰਹਿਣਾ
ਲਿਖਦੇ ਜਾਣਾ ...

ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ
ਐਮ.ਏ. ਪੰਜਾਬੀ, ਪਹਿਲਾ ਵਰ੍ਹਾ

ਜੋ ਦਿਲ ਕਹੇ ਉਹ ਕਰ

ਜੋ ਦਿਲ ਕਹੇ ਉਹ ਕਰ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਨਸੀਬ ਦਾ ਲੇਖਕ ਏ
ਉਹ ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦਾ ਸੇਵਕ ਏ
ਨਾ ਕੁੱਕ-ਬੇਧਤਕ ਤੇਰੇ ਪੁਰ
ਜੋ ਦਿਲ ਕਹੇ ਉਹ ਕਰ।
ਕਿਸੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਏ
ਆਪਣੇ ਭੈ ਝੋਂ ਦੀਨ ਨਹੀਂ ਏ
ਸਿਰਫ ਆਪਣੀ ਮਿਹਨਤ 'ਤੇ ਹੈਂ ਨਿਰਭਰ
ਨਾ ਸੋਚੀਂ-ਕਿਉਂ, ਕਿਵੇਂ ਪਰ
ਜੋ ਦਿਲ ਕਹੇ ਉਹ ਕਰ।
ਤੇਰੀ ਚਿੰਤਾ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ
ਤੇਰੀ ਮਿਹਨਤ ਦੀ ਇਹੀ ਅਜਮਾਇਸ਼ ਹੈ
ਤੂੰ ਜਾਣਦਾ ਏ ਤੇਰੀ ਕੀ ਖਵਾਹਿਸ਼ ਹੈ
ਫੇਰੀਂ ਨਾ ਬਸ ਆਪਣੇ ਚੰਗੇ
ਚਰਿੱਤਰ ਦੀ ਨੁਮਾਇਸ਼ ਕਰ
ਜੋ ਦਿਲ ਕਹੇ ਉਹ ਕਰ।
ਤੇਨੂੰ ਡਰ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਮਭ ਗੁਆ ਲਵੇਂਗਾ
ਹਿੰਮਤ ਹਾਰ ਕੇ ਬਸ ਰੇ ਦੇਵੇਂਗਾ
ਪਰ ਤੇਰਾ ਫਲ ਤੈਨੂੰ ਉਹ ਦੇਵੇਗਾ
ਘਬਰਾ ਨਾ ਸਿੱਖ, ਬਿਲਕੁਲ ਨਾ ਡਰ
ਜੋ ਦਿਲ ਕਹੇ ਉਹ ਕਰ।

ਅੰਤਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ
ਬੀ.ਕਾਮ. (ਆਨਰਸ), ਪਹਿਲਾ ਵਰ੍ਹਾ

ਇਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ
ਬੀ.ਏ. (ਆਨਰਸ) ਪੰਜਾਬੀ, ਪਹਿਲਾ ਵਰ੍ਹਾ

ਮਾਂ

ਬਹੁਤ ਗਰੀਬੀ ਸੀ ਘਰ ਵਿਚ ਫੇਰ ਵੀ,
“ਰਾਜਾ ਪੁੱਤ” ਕਹਿ ਅੰਬਰੀ ਬਿਠਾ ਦਿੰਦੀ ਸੀ
ਮਹਿਸੂਸ ਨਾ ਹੋਣ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਦੇ ਤੰਗੀ,
ਟਾਕੀ ਸੂਟ ਦੀ ਚੁੰਨੀ ਹੇਠ ਲੁਕਾ ਦਿੰਦੀ ਸੀ,
ਖਿੜੋਣਾ ਮੰਗਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਦੇ ਵੀ,
ਖਿੰਦੇ ਚੁੰਨੀ ਖੀ ਝੱਟ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀ ਸੀ,
ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਦੇ ਹਾਰ ਕੇ,
ਧੁੰਏਂ ਵਿੱਚ ਹੰਝੂ ਵਹਾ ਦਿੰਦੀ ਸੀ,
ਐਸੀ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਂਦੀ ਸੀ ਸਵਾਉਣ ਲੱਗਿਆਂ,
ਜੰਝ ਪਰੀਆਂ ਦੇ ਦੇਸ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੰਦੀ ਸੀ,
ਬਹੁਤ ਬਰਕਤ ਸੀ ਮੇਰੀ 'ਮਾਂ' ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ,
ਰੋਟੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਸੀ ਪਰ ਰਜਾ ਦਿੰਦੀ ਸੀ।

ਕੇਸ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੋਹਰ

ਕੇਸ ਵਾਂਗੂੰ ਸਾਖਤ ਰਖਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਕਾਲ ਦੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਕਿੱਧਰੇ ਐਸੀ ਮਿਸਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਨੇ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ। ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਸਾਖਤ ਮੂਰਤ ਰੱਖਣ ਦੀ ਖਾਤਰ ਜਾਨ ਤਕ ਨਿਛਾਵਰ ਕਰ ਦੇਣਾ, ਖੋਪਰੀਆਂ ਲਾਹਾ ਦੇਣ ਦਾ ਜਿਕਰ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਅਕਿੱਤ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੇ ਅਮਰ ਸ਼ਹੀਦ ਭਾਈ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੇਸ ਕਤਲ ਕਰਾਉਣ ਬਦਲੇ ਬੇਗਮਾਂ, ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਲਾਲਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ, ਤਖਤੋ ਤਾਜ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਇੱਕ ਵਾਰ ਸਿੱਖ ਪਰਮ ਛੱਡ ਕੇ ਦੀਨ ਕਬੂਲ ਕਰ ਲਵੋ ਤੇ ਕੇਸ ਕਤਲ ਕਰਾ ਦਿਉ। ਪਰ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਠੁਕਰਾ ਦਿੱਤਾ। ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਕਤਲ ਕਰਾਏ, ਸਿਖ ਦਾ ਖੋਪਰ ਉਤਰਵਾ ਲਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਅੱਜ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨ ਕੇਸ ਕਟਵਾ ਸੋਚਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਣ ਗਏ ਹਨ। ਕੁਝ ਨੌਜਵਾਨ ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੇ ਮੌਕੇ ਵਿੱਚ ਪਾਸਪੋਰਟ ਬਣਾਉਣ ਲੱਗਿਆਂ ਹੀ ਕੇਸਾਂ ਤੋਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨੂੰ ਡਿਲਾਜਲੀ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਧੀਆ ਤੇ ਸੁਹਣੇ ਸਮਝਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਿੱਖੀ ਸਰੂਪ ਲਈ ਬੜੀ ਮਾੜੀ ਸਖਿਤੀ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਅਦਬ ਸਤਿਕਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿੱਖ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਕਾਹਨਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਨੌਜਵਾਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਵਿੱਚ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪਤਿਤਪੁਣੇ ਦੀ ਵੱਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਪ੍ਰਦਿਰਤੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭਲੀਨ ਕੌਰ

ਬੀ.ਏ. (ਆਨਰਸ) ਹਿੰਦੀ, ਤੀਜਾ ਵਰ੍ਹਾ

ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ

ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਉਹ ਬੋਲੀ ਹੈ, ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਵਿਰਸੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਖਾਸੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਾਂ ਦੇ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ, ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋਰੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਮਾਂ ਦੇ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਰੁਣਰੁਣ ਵਿੱਚ ਬੱਚਾ ਹੱਸਦਾ ਖੇਡਦਾ ਤੇ ਰਿਗਸਦਾ ਹੈ। ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਦੇ ਸੰਗੀਤਮਈ ਬੋਲ ਉਸਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰ ਸਮੇਂ ਪੈਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਬੱਚਾ ਆਪਣੇ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਖੁਸ਼ੀ, ਗਮ ਅਤੇ ਦੁੱਖ-ਸੁੱਖ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦਾ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਸਾਡੇ ਚਿਲ-ਦਿਮਾਗ ਅਤੇ ਜਿਸਮ ਦਾ ਉਹ ਅਟੱਟ ਅੰਗ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਕਦੀ ਵੀ ਆਪਣੇ ਨਾਲੋਂ ਅਲਗ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕੇਵਲ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਰਾਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਕਿਸੇ ਓਪਰੀ ਬੋਲੀ ਰਾਹੀਂ ਨਹੀਂ। ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਮਹਾਨਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ

ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਸੋਮਾ ਤੇ ਵਧੀਆ ਵਸੀਲਾ ਹੈ। ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਥਾਈ, ਪੱਕੀ ਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਹੀ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸੀਨੇ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖਤਾ ਲਈ ਦਰਦ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣੀ ਸਾਹਿਤ ਰਚਨਾ ਦਾ ਮਾਧਿਅਮ ਬਣਾਇਆ। ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਓਨਾ ਹੈ, ਜਿੰਨਾ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਵਿੱਚ ਖੁਰਾਕ ਦਾ। ਮਨ ਦੀ ਅਰੋਗਤਾ, ਆਤਮ ਉਲਾਸ ਤੇ ਨਿਰਮਲ ਆਨੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਸੀਂ ਕੇਵਲ ਆਪਣੀ ਮਾਤਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਪਰ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਅਪਣਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਦੂਜੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਨੂੰ ਅਪਣਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਵਰਗੀ ਮਿਠਾਸ, ਸਪਸ਼ਟਤਾ, ਸਾਦਗੀ ਆਦਿ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਰਚਾ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਚੋਚਕ ਤੇ ਸੰਗੀਤਮਈ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਹੀ ਸਾਡੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਪ੍ਰਤੀ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਹੈ।

“ਇਕ ਅਨੋਖੀ ਦਾਤ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਭੇਟ ਕੀਤੀ
 ਮਨ ਦੇ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਨੂੰ ਬੋਲੀ ਦਿੱਤੀ”

ਫੁਲਕ ਕਪੂਰ

ਬੀ.ਏ. (ਆਨਰਸ) ਪੰਜਾਬੀ, ਤੀਜਾ ਵਰ੍ਹਾ

ਸ਼ਾਇਦ ਹੈ, ਸ਼ਾਇਦ ਨਹੀਂ

ਇਸਦਾ ਜਵਾਬ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ 1947 ਦੀ ਘੀੜ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ ਕਿ ਮੇਰੀ ਗੁਸਤਾਖੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਮਾਂ ਦੀ ਘੀੜ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ ਜਿਹਦੀ ਕੁੱਖ ਵਿੱਚ ਹੀ ਉਮਦੀ ਇਕ ਅੱਲਾਦ ਦੂਜੀ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ਤੇ ਬਾਅਦ 'ਚ ਉਸੀ ਕੁੱਖ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਸਮਝ ਵੰਡ ਰਹੀ ਸੀ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ 'ਟ੍ਰਿਸਟ' (Trust) ਸੀ, ਜਿਸਦੀ 'ਮੁਕਾਮ' ਵਹਿਸ਼ਿਅਤ ਤੇ ਦਹਿਦੇਹੀ ਵਾਲੇ ਹਸਤੇ 'ਚੋਂ ਗੁਜਰਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਮਸਲੇ ਸਿਰਫ ਸਿਆਸੀ ਸਰਹਦਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜੁੜੇ ਸਨ, ਸਮਾਜਕ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਅਨਪੜ੍ਹਤਾ, ਸੜੀ ਪ੍ਰਥਾ, ਕੌਮੀ ਭੇਦ-ਭਾਵ, ਬਾਲ-ਵਿਆਹ ਆਦਿ ਵੀ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਮਸਲਾ ਸੀ। ਜਾਤੀਵਾਦ ਤੇ ਕੌਮੀ ਭੇਦ-ਭਾਵ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਘਿੱਓ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਸੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ।

ਇਸ ਪੱਖ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨਾ ਵੀ ਸਾਡੀ ਭੁੱਲ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ ਪਰ ਮੁੱਦਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਦੇਸ ਉਸ 'ਚ ਵਸਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣਿਆ-ਪਛਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਲੋਕ? ਭਾਰਤਵਾਸੀ ਜਾਂ ਹਿੰਦੂ-ਸਿੱਖ, ਇਸਲਾਮੀ, ਇਸਾਈ, ਦਲਿਤ-ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਸ਼ੀਆ-ਸੰਨੀ ਕਿ ਉਹ ਲੋਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਕਾਮ ਵੋਟ-ਬੈਂਕ ਤੇ ਗੱਦੀ ਸੀ? ਮਨੁੱਖਤਾ ਤੇ ਜੁਲਮ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਧਰਮਾਂ ਦੀ ਕੱਟੜਤਾ ਖੂਨ ਦੇ ਸੋਹਿਲੇ ਗਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਮਤਲਬ ਸਾਫ਼ ਸੀ ਕਿ ਤਿੰਨ ਸ਼ਤਾਬਦੀਆਂ ਲਗਭਗ 300 ਸਾਲ ਤਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਫੁੱਟ ਪਾ ਕੇ ਭਾਰਤ ਉੱਤੇ ਰਾਜ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜੁਲਮ ਇੱਕ ਭਾਰਤਵਾਸੀ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਉਹੀ ਰਾਜ ਧਾਰਮਕ ਕੱਟੜਤਾ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜੁਲਮ ਮਨੁੱਖਤਾ 'ਤੇ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਆਪਣਿਆਂ ਦੇ ਪਿਆਰ, ਲਗਾਵ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦਾ ਮਿਸਟਰ ਸਾਇਰਲ ਰੈਡਕਲਿਫ ਨੇ ਇਸ ਫੁੱਟ ਨੂੰ ਵੰਡ ਦਾ ਨਾਂ ਦੇ ਲਕੀਰਾਂ ਬਣਾ ਦਿਤੀਆਂ। ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਲਕੀਰਾਂ-ਸਰਹਦਾਂ 'ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਮੁਆਇਨਾ ਕੀਤਾ, ਸਿਰਫ ਮੁਆਇਨਾ। ਪਰ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਚੱਰਲੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੁੱਖ ਹੰਢਾਏ? ਸ਼ਾਇਦ, ਸ਼ਾਇਦ ਨਹੀਂ। ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਕਤਲ ਹੋਏ, ਪਰਤ ਆਏ? ਸ਼ਾਇਦ, ਸ਼ਾਇਦ ਨਹੀਂ।

ਬਖਸ਼ੀਦ ਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ
ਬੀ.ਏ. (ਆਨਰਸ) ਪੰਜਾਬੀ, ਤੀਜਾ ਵਰ੍ਹਾ

ਤੰਤੀ ਸਾਜ਼

ਤੰਤੀ ਸਾਜ਼ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਮੋਸੀਕੀ ਦਾ ਇਕ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਹਨ। ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਵੀ ਕਈ ਬਦਲਾਵ ਆਏ ਹਨ। ਮੁਗ਼ਲ ਦਰਬਾਰ, ਦੱਖਣ ਭਾਰਤੀ ਮੋਸੀਕੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਰਾਗ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨਾਂ ਨੇ ਤੰਤੀ ਸਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਹਨਾਂ ਤੰਤੀ ਸਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਕਈ ਨਵੇਂ ਸਾਜ਼ਾਂ ਨੇ ਲੈ ਲਈ ਹੈ; ਤਾਹ ਸਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਥਾਂ 'ਜਰਮਨੀ' ਦਾ ਹਰਮੋਨੀਅਮ, ਜੋਤੀ ਪਖਾਵਜ ਦੀ ਥਾਂ ਤਬਲਾ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਤੰਤੀ ਸਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਨਕ ਕਾਲ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਖੁਦ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਤੋਂ ਰਬਾਬ ਵਜਵਾ ਕੇ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਤੰਤੀ ਸਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ। ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ 'ਚ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਤੰਤੀ ਸਾਜ਼ ਹਨ:-

ਦਿਲਰੁਬਾ: ਇਸ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਦਿਲ ਲੁੱਟ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਇਸਲਈ ਇਸਨੂੰ ਦਿਲਰੁਬਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਛੋਟਾ ਰੂਪ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਹਲਕਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਇਆ। ਇਹ ਸਿਤਾਰ ਤੋਂ ਸਰੰਗੀ ਦੇ ਰੂਪ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਗਜ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਵਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

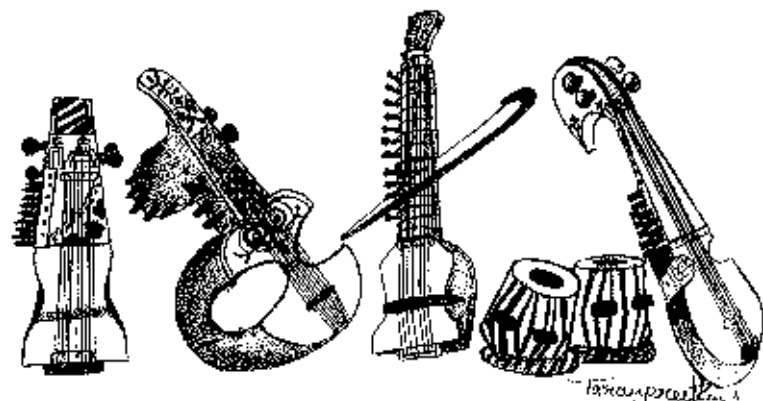
ਰਬਾਬ: ਇਹ ਸਾਜ਼ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਾਥੀ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਵਜਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਾਜ਼ ਵੀ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਬਹੁਤ ਮਨ ਭਾਉਂਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਸਾਜ਼ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਵੀ ਰਬਾਬ ਨੂੰ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ।

ਸਾਰੰਗੀ: ਇਸ ਦਾ ਅਵਿਸ਼ਕਾਰ ਰਾਵਣ ਵਲੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸਾਰੰਗੀ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਬਹੁਤ ਬੁਲੰਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਰਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਾਰੰਗੀ ਦਾ ਅਰਥ ਸੰ ਰੰਗਾਂ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਇਸਨੂੰ 6ਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਲਿਆਂਦਾ ਤੇ ਇਸਨੂੰ 22 ਵਾਰਾਂ ਗਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਢਾਡੀ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸਰੰਦਾ: ਇਹ ਸਾਜ਼ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਦੇਣ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇਸ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਭਟਕਦੇ ਹੋਏ ਮਨ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਜੋੜਦੀ ਹੈ।

ਜੋਤੀ: ਜੋਤੀ ਪੰਜਵੇਂ ਨਾਨਕ ਦੁਆਰਾ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਦੀ ਚੌਥੀ ਘੀੜੀ ਦੇ ਭਾਈ ਸੱਤਾ ਤੇ ਬਲਵੰਡ ਵਲੋਂ ਉਸਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਨੂੰ ਦੋ ਭਾਗਾਂ 'ਚ ਕਰਕੇ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਫੀ ਹੱਦ ਤਕ ਤਬਲੇ ਵਾਂਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਧੇਰੇ ਬੁਲੰਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੁਣ ਘੱਟ ਗਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਹਰ ਵਾਰ ਵਜਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸਦੇ ਧਾਮੇ ਉੱਤੇ ਗਿੱਲਾ ਆਟਾ ਲਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਬੀ.ਏ. (ਆਨਰਸ) ਪੰਜਾਬੀ, ਤੀਜਾ ਵਰ੍ਹਾ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ' ਨੇ 15 ਅਪ੍ਰੈਲ ਸੰਨ 1469 (20 ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ 1526) ਨੂੰ ਰਾਇ ਭੋਏ ਦੀ ਤਲਵੰਡੀ (ਹੁਣ ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਵਿੱਖੇ ਦੇਹੀ ਰੂਪ ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ। 'ਸੱਚਾ-ਸੋਚ' ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਆਪਣੇ ਦੈਵੀ ਵਿਅਕਤਿੱਤਵ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਨਮੁੱਖ ਰੱਖਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਚ ਪਸਰੀਆਂ ਸਮਾਜਕ ਕੁਰੀਤੀਆਂ, ਵਹਿਮਾਂ-ਭਰਮਾਂ, ਉਚ-ਨੀਚ, ਵਰਣ-ਵੰਡ ਆਦਿ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕਤ ਕਰਾ ਕੇ ਸੁੱਚੀ-ਕਿਰਤ, ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਪਿਆਰ, ਨਾਰੀ-ਸਨਮਾਨ, ਮਨੁੱਖੀ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਸੱਚੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤ-ਸਲਾਹ ਦੀ ਰਾਹ ਵਿਖਾਈ। ਆਪਣੇ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਤੇ ਭਾਈ ਖਾਲਾ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀਆਂ ਚਾਰ ਉਦਾਸੀਆਂ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਚਾਰ-ਪ੍ਰਸਾਰ ਕਰਕੇ ਮੁਕੰਮਲ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ 'ਮੂਲ-ਮੰਤਰ' ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਕੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸਹੀ ਸਰੂਪ ਤੋਂ ਅਵਗਤ ਕਰਾਇਆ।

ੴ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ
 ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਫੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ੴ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਰਾਹੀਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਇਕ ਰੂਪੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਜੋ ਹਰ ਇਕ ਜੀਅ ਨੂੰ ਰਿਜ਼ਕ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ 'ਕਿਰਤ-ਕਰੋ, ਨਾਮ-ਜਪੋ, ਵੰਡ-ਫੱਕੋ' ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ-ਪ੍ਰਸਾਰ ਕਰਕੇ ਭੁੱਲੇ-ਭਟਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਦਾ ਇਕ ਆਧਾਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ 19 ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ 974 ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰੇ ਅਤੇ 'ਜਪੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ' ਸਿਧ ਗੋਸ਼ਟ, ਸੋਹਿਲਾ, ਆਮਾ ਦੀ ਵਾਰ, ਬਾਰਾਮਾਹ ਆਦਿ ਵੀ ਰਚੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨਾ ਕੇਵਲ ਜੀਵਨ ਜੀਉਣ ਦੀ ਬੌਧਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਸਗੋਂ ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਯੁਹਿਮੰਡੀ ਪਰਿਪੇਖ ਬਾਰੇ ਅੱਜ ਤੋਂ ਲਗਪਗ 500 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਟੀਕ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਬੌਧਿਕ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪ ਜੀ ਇਕ ਉੱਚ ਕੋਟੀ ਦੇ ਕਵੀ ਵੀ ਸਨ ਜਿਸ ਦਾ ਇਕ ਉਦਾਹਰਨ 'ਆਰਤੀ' ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ;

“ਗਗਨ ਮੈ ਥਾਲੁ ਰਵਿ ਚੰਦੁ ਦੀਪਕ ਬਨੇ ਤਾਰਿਕਾ ਮੰਡਲ ਜਨਕ ਮੋਤੀ ”

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਦਰਜ ਖਾਣੀ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਇਸ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਜੀਵਨ-ਸ਼ੈਲੀ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਅਰਥ ਸਾਹਬਕ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ 'ਤੇ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਵਿਚਲੇ ਨੀਵੇਂ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਭੈਰ-ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਵੀ ਗੁਰਖਾਣੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਦੁਆਰਾ ਧਰਮ, ਜਾਤ, ਰੰਗ ਅਤੇ ਕਿੱਤਾ ਆਧਾਰਿਤ ਵੱਖਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਪਤ ਕਰਦੇ ਗੁਰਖਾਣੀ ਨੂੰ ਸਰਬਸਾਂਝੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਅੱਜ ਸਭਨਾਂ ਲਈ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਮਿਸਾਲ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਜੀਵਨ ਗੁਜ਼ਾਰਦੇ ਹੋਏ ਸੱਚਖੰਡ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਮਾਦਗੀ, ਨਿਰਮਲਤਾ, ਦਇਆ, ਸਨੇਹ ਅਤੇ ਸਦਾਚਾਰਤਾ ਦੇ ਧਾਰਣੀ ਇਸ ਬ੍ਰਹਮ-ਗਿਆਨੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਵਿਅਕਤਿੱਤਵ ਦਾ ਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਲੇਖ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰ ਲਿਆਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਜੋਕੇ ਮਨੁੱਖੀ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਦੇ ਯੁੱਗ ਨੂੰ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ, ਹਿੰਸਕ ਘਟਨਾਵਾਂ, ਨਾਰੀ ਅਤਿਆਚਾਰ, ਸਵਾਰਥੀ ਰਾਜਨੀਤੀ, ਵੱਧਦੀ ਨਫਰਤ ਤੇ ਘੱਟਦੀ ਮਨੁੱਖੀ ਸੰਵੇਦਨਾ, ਗੁਆਚਦੀ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਵਰਗੇ ਭਿਆਨਕ ਰੋਗਾਂ ਨੇ ਘੇਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। 2019 ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ 550 ਸਾਲਾਂ ਗੁਰਪੁਰਬ ਮਨਾਉਣਾ ਤਾਂ ਹੀ ਸਫਲ ਹੋਵੇਗਾ ਜੇ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦੱਸੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਜੀਵਨ 'ਚ ਲਿਆਵਾਂਗੇ ਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਸਮਾਜ ਵਿਚਲੇ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਾਂਗੇ।

ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਾਲਰਾ
 ਬੀ.ਏ. (ਆਨਰਸ) ਪੰਜਾਬੀ, ਤੀਜਾ ਵਰ੍ਹਾ

ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਜਾ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ।

ਅਜੇ 12ਵੀਂ ਦੇ ਪੇਪਰ ਦਿੱਤੇ ਹੀ ਸਨ ਤੇ ਸੁਪਨੇ ਵੀ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਏ, ਕੁੱਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀ ਬਣੇਗਾ ਕਿਹੜਾ ਕਾਲਜ, ਕਿਹੜਾ ਕੌਰਸ ਮਿਲੇਗਾ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਸੁਪਨੇ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਅਖੀਰ ਮਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਪੰਜਾਬੀ ਆਨਰਸ ਵਿਚ ਦਾਖਲਾ ਲੈ ਲਿਆ। ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ ਕਿ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅੱਗੇ, ਪਰ ਇਹ ਸੋਚ ਦਾਖਲਾ ਤੇ ਮਿਲ ਗਿਆ।

ਕਾਲਜ ਮੂੰਹ ਹੋਇਆ, ਦੋਸਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ, ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਨਾਲ ਲੜਾਈਆਂ ਵੀ। ਰੱਜ ਕੇ ਮਸਤੀਆਂ ਵੀ। ਕਾਲਜ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਵਰ੍ਹੇ 'ਤੇ ਕਲਾਸ ਵਿਚ ਮਭ ਨੇ ਰੰਗ ਦਿਖਾਏ ਜਾਂ ਫਿਰ ਇਹ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਮਾਰੇ ਇਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਦੁਨੀਆ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਆ ਚੁਕੇ ਸੀ। ਉਹ ਦੇਰ-ਮਦੇਰ ਤਕ 'ਜੰਨਤ' ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਗੱਪ ਮਾਰਨੀਆ, ਕਲਾਸਾਂ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਗਥਾਉਂਡ 'ਚ ਚੁੱਪਾਂ ਸੋਕਣੀਆਂ। ਉਹ ਪੂਰੇ ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਗਰੁੱਪ ਲਗਪਗ ਦਸ-ਪੰਦਰਾਂ ਬੱਚੇ ਹਫ਼ਸਨ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸਾਡਾ ਗਰੁੱਪ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਤੀਜੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਉਣਾ। ਇੱਥੇ ਤੱਕ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸੀਨੀਅਰ ਨਾਲ ਵੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਇਨਾਮ ਵਜੋਂ ਖੜੇ ਹੀ ਘੁਮਕਤ ਹੋਣ ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਮਿਲੀ ਪਰ, ਉਹ ਵੀ ਕਿਹੜਾ ਆਉਂਦੇ ਸਨ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਣ। ਪਹਿਲਾ ਸਾਲ ਤਾਂ ਸਭ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਮਸਟ ਰਹੇ ਪਰ ਜਦ ਵਿਭਾਗ 'ਚ ਟ੍ਰਿਪ ਆਇਆ ਤੇ ਮਭ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰਾ ਅੱਗੇ ਦਾ ਹਾਹ ਦਿਖਾ ਦਿੱਤਾ। ਟ੍ਰਿਪ ਤੇ ਬੀਤੇ ਤਿੰਨ-ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰਾ ਅੱਗੇ ਦਾ ਰਾਹ ਦਿੱਪਾ ਚਰਚਾ ਹੋਣ ਲਗ ਪਈ, ਤੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਵੀ ਸੀ। ਇਹ ਤੇ ਸੀ ਟ੍ਰਿਪ ਦੀ ਗੱਲ

ਅਸੀਂ ਤੇ ਸੀਨੀਅਰ ਦੀ ਫੋਅਰਵੈਲ 'ਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਗਏ। ਅਸੀਂ ਫਿਰ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣ ਗਏ। ਇਹ ਤੇ ਸੀ ਪਹਿਲਾ ਵਰ੍ਹਾ।
ਹੁਣ ਵਾਰੀ ਦੂਜੇ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ। ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਹੋ ਗਏ ਮਾਂ ਤੇ ਉਹ ਵੱਡੇ ਹੋਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਹੀ ਅਲਗ ਸੀ। ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਸਰਿਆ ਕੋਲ ਇਕ ਮੈਂ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਸੀ ਜਿਹਨਾਂ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਪਹਿਲੇ ਵਰ੍ਹੇ ਵਿਚ ਲੜਾਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਕਈ ਦੋਸਤੀ ਵਿਚ, ਕਈ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿਚ ਤੇ ਕਈ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਪਾਗਲ ਹੋਏ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਪਰ ਕਲਾਸ ਵਿਚ ਇਕ ਜੁੱਟਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਹਿਲੇ ਵਰ੍ਹੇ ਵਿਚ ਮਾਮਖੰਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਜਨਾਬ ਤੀਜੇ ਸਮੈਸਟਰ ਪਤਮ ਹੁੰਦੇ-ਹੁੰਦੇ ਉਹ ਇਕ ਜੁੱਟਤਾ (ਜੁਨਿਟੀ) ਆ ਗਈ ਤੇ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਵੱਡੇ ਹੋ ਹੀ ਗਏ। ਹੁਣ ਵਾਰੀ ਆਈ ਸੀਨੀਅਰ ਨੂੰ 'ਫੋਅਰਵੈਲ' ਦੇਣ ਦੀ। ਹਾ ਹਾ ਹਾ ਉਹ 'ਫੋਅਰਵੈਲ' ਦਾ ਕਲੇਬ ਸਾਡੇ ਬੈਚ ਨੂੰ ਇੰਨਾ ਨੇੜੇ ਲੈ ਆਇਆ ਕਿ ਕੀ ਦੱਸਾਂ! ਦੂਜਾ ਵਰ੍ਹਾ ਤੋਂ ਬੜਾ ਅੱਛਾ ਸੀ। ਖੁਸ਼ੀ ਸੀ ਪਾਸ ਹੋਣ ਦੀ! ਗਮ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸਾਲ ਸਾਡਾ ਆਖਰੀ ਸਾਲ ਸੀ।
ਤੀਜੇ ਵਰ੍ਹੇ ਤੇ ਆ ਕੇ ਅਸੀਂ ਵੱਡੇ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਜੂਨੀਅਰ ਨਹੀਂ ਰਹੇ। ਇਸ ਸਾਲ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਸਾਰੇ ਅਧਿਆਪਕ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਵੀ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਦਿਲ ਜੋ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਸੀ। ਅਧਿਆਪਕ ਦਿਵਸ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਸਾਡੇ ਸਾਰੇ ਅਧਿਆਪਕ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਵੀ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਦਿਲ ਜੋ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਸੀ। ਅਧਿਆਪਕ ਦਿਵਸ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਸਾਡੇ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਧਿਆਪਕ ਬੜੇ ਹੀ ਚੰਗੇ ਹਨ। ਕਈ ਸਾਨੂੰ ਅਪਣਾ ਹਾਠੀ ਤੇ ਕਈ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੀ ਬੱਚੇ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਹਿਤ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਇਹਨਾਂ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਅਸੀਂ ਤੀਜੇ ਸਾਲ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹਾਂ, ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਸਾਡੀ ਸੋਚ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਵਧਾਇਆ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਚੇਰ ਸਾਰੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਜਾਵਾਂਗੇ ਹੀ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਈ ਦੋਸਤ ਵੀ ਲੈ ਕੇ ਜਾਵਾਂਗੇ।

ਇਹ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ। ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ ਕਦੋਂ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਪੂਰੇ ਹੋ ਗਏ, ਤੇ ਕਿੰਨੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਲੈ ਗਏ। ਕੋਈ ਪੁੱਛੇ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਲਾਇਫ ਬੈਸਟ ਹੈ? ਸਕੂਲ ਜਾਂ ਕਾਲਜ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਹਿਣ ਵਾਲੀ ਹਾਂ, ਮਾਲਸਾ ਲਾਇਫ ਬੈਸਟ ਲਾਇਫ।

ਉਹ ਯਾਦਾਂ ਮਜ਼ਾਕ, ਹੁਲਾਰੇ, ਗੱਪਾਂ, ਹਾਸੇ, ਲੜਾਈਆਂ ਪੜ੍ਹਾ ਖ਼ਬਰੇ ਕਿਵੇਂ 'ਤੇ ਕਦੇ ਲੋਪ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਪਤਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਚਲਣਾ। ਇਸ ਕਾਲਜ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸਭ ਕੁੱਝ ਦਿੱਤਾ, ਦੋਸਤ, ਪਿਆਰ, ਯਾਦਾਂ, ਸੁਪਨੇ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਖ਼ਾਸ ਮੇਰੀ ਆਪਣੀ ਇਕ ਨਵੀਂ ਹੋਂਦ। ਮੈਂ ਇੱਥੋਂ ਆਪਣੀ ਇਕ ਨਵੀਂ ਪਛਾਣ ਲੈ ਕੇ ਜਾਵਾਂਗੀ।

ਹਰਸਿਮਰਨ ਕੌਰ
ਬੀ.ਟੇ. (ਆਨਰਸ) ਪੰਜਾਬੀ ਤੀਜਾ ਵਰ੍ਹਾ

ਅਣਮੁੱਲੇ ਅਨੁਭਵ

ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਤ ਸਦਨ ਵਲੋਂ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਜਾਦਗਾਰੀ ਲੇਖ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਦੋ ਵਾਰੀ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਚੁੱਕੀ ਹਾਂ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਲੇਖ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਉਦੋਂ ਹੀ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਉਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ। ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿਥੋਂ ਵੀ ਕੁਝ ਕਿਤਾਬਾਂ 'ਚੋਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ। ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਉਤਸਾਹ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਾਰ ਮੈਂ ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸੀ। 'ਨਾ ਕੇ ਹਿੰਦੂ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ' ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਲਿਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਤਦ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਸਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ। ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਘੱਟ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਆਏ ਪਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਰੱਬ ਦੀ ਮਿਹਰ ਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੇ ਜੋ ਸਮਝਾਇਆ ਸੀ ਉਸ ਸਦਕਾ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਲੇਖ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ। ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਪਹਿਲਾ ਇਨਾਮ ਆਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਮੈਂ ਰੱਬ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸ਼ੁਕਰ ਕੀਤਾ। ਮੈਨੂੰ ਇਨਾਮ ਮਿਲਦਾ ਦੇਖ ਕੇ ਮੇਰੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ। ਮੈਂ ਸ਼ੁਕਰਗੁਜ਼ਾਰ ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਲਿਖਤ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ।

ਸੋਨਾਲੀ ਸ਼ਰਮਾ
ਬੀ.ਏ. (ਆਨਰਸ) ਪੰਜਾਬੀ, ਦੂਜਾ ਵਰ੍ਹਾ

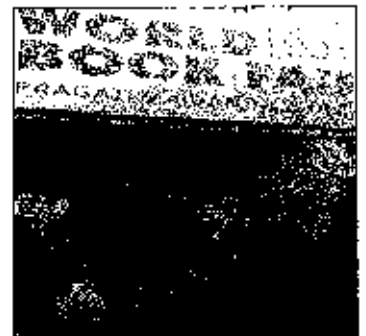

ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ 146ਵੇਂ ਜਨਮ-ਦਿਹਾੜੇ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਸਾਲਾਨਾ ਆਯੋਜਿਤ ਲੇਖ-ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਦੂਜੀ ਵਾਰੀ ਸੁਭਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਮਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਵਾਰੀ ਵੀ ਇਹ ਇਨਾਮ ਹਾਸਲ ਕਰਾਂਗਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਬਖਸ਼ੇ 'ਨਾ ਕੇ ਹਿੰਦੂ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ' ਦੇ ਸੁਨੇਹੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਮੈਂ ਇਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਕ ਪਰਿਪੇਖ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਅਨਮੋਲ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੀ ਸਾਰਥਕਤਾ ਸਿਧ ਕਰਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ। ਇਨਾਮ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਮੇਰੇ ਲਈ ਉਹ ਘੜੀਆਂ ਅਣਮੁੱਲੀਆਂ ਸਨ ਜਦੋਂ ਸਦਨ ਦੇ ਸਟਾਫ਼ ਮੈਂਬਰਾਂ, ਮੇਰੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਤੇ ਵਡੇਰਿਆਂ ਵਲੋਂ ਮੇਰੀ ਹੌਂਸਲਾ ਅਫ਼ਜ਼ਾਈ ਕਰਦਿਆਂ ਮੈਨੂੰ ਕਾਮਯਾਬ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਮਿਲੇ।

ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਾਲਰਾ
ਬੀ.ਏ. (ਆਨਰਸ) ਪੰਜਾਬੀ, ਤੀਜਾ ਵਰ੍ਹਾ

ਵਿਸ਼ਵ ਪੁਸਤਕ ਮੇਲਾ

ਮੰਗਲਵਾਰ ਦਾ ਦਿਨ, ਅਜੇ ਸੂਰਜ ਨਿਕਲਿਆ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੀ ਸਹੇਲੀ ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਫ਼ੋਨ ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਜ ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ ਕਲਾਸਾਂ ਜਲਦੀ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਪੁਸਤਕ ਮੇਲੇ 'ਤੇ ਜਾਇਆ ਜਾਏ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸੁਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਏ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਵ ਪੁਸਤਕ ਮੇਲਾ ਦੇਖਣ ਨਿਕਲ ਪਏ। ਜਿਉਂ ਹੀ ਅਸੀਂ ਪੁਸਤਕ ਮੇਲੇ ਅੰਦਰ ਦਾਖ਼ਲ ਹੋਏ ਤਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਵੇਖਿਆ। ਉਥੇ ਹਰ ਭਾਸ਼ਾ, ਵਿਸ਼ਾ, ਲੇਖਕ ਤੇ ਕਵੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਮੌਜੂਦ ਸਨ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਈ ਮਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਪਹਿਚਾਣਦੀ ਵੀ ਹਾਂ ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਲਿਖਤ ਸਾਡੇ ਦਿਲਾਂ ਤੇ ਛਾਪ ਛੱਡ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ- ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ, ਸਹਾਦਤ ਹਸਨ ਮੰਟੋ, ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ, ਹਰੀਵੰਸ਼ ਰਾਏ ਬੱਚਨ, ਜਾਵੇਦ ਅਖਤਰ, ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਆਦਿ। ਉਥੇ ਹਰ ਉਮਰ, ਵਰਗ ਲਈ ਪੁਸਤਕਾਂ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਉਥੇ ਕਈ ਸਾਹਿਤਕ ਮਿਲਣੀਆਂ ਵੀ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਮੈਂ ਤੇ ਮੇਰੀਆਂ ਸਹੇਲੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਕਈ ਪੁਸਤਕਾਂ ਖ਼ਰੀਦੀਆਂ। ਮੇਰੇ ਮੁਤਾਬਕ ਵਿਸ਼ਵ ਪੁਸਤਕ ਮੇਲਾ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਉਪਰਾਲਾ ਹੈ, ਪੂਰੇ ਵਿਸ਼ਵ ਦੀ ਸਾਹਿਤਕ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੇ ਲਈ। ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਮੇਰੇ ਲਈ ਬਿਲਕੁਲ ਨਵੇਕਲਾ ਸੀ।

ਨਾਦੀਆ ਫ਼ਾਤਮਾ
ਬੀ.ਏ. (ਆਨਰਸ) ਪੰਜਾਬੀ, ਤੀਜਾ ਵਰ੍ਹਾ

ਪੰਜਾਬੀ ਦੀਆਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਦਮੀ ਇਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਪੁਸਤਕਾਂ

2018	ਮੋਹਨਜੀਤ - ਕੋਠੇ ਦਾ ਸੂਰਜ (ਕਵਿਤਾ)	1989	ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਕਾਮਲ- ਕਹਿਕਸ਼ਾਂ (ਕਵਿਤਾ)
2017	ਨਛੱਤਰ ਸਿੰਘ - ਸਲੋਅ ਡਾਊਨ (ਨਾਵਲ)	1988	ਸੋਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਣਜਾਰਾ ਬੇਦੀ- ਗਲੀਏ ਚਿੱਕੜ ਦੂਰ ਘਰ (ਸਵੈਜੀਵਨੀ)
2016	ਸਵਰਾਜਬੀਰ- ਮੌਸਿਆ ਦੀ ਰਾਤ (ਨਾਟਕ)	1987	ਰਾਮ ਸਰੂਪ ਅਣਖੀ- ਕੋਠੇ ਖੜਕ ਸਿੰਘ (ਨਾਵਲ)
2015	ਡਾ. ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ- ਮਾਤ ਲੋਕ (ਨਾਵਲ)	1986	ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸੁਜਾਨ ਸਿੰਘ- ਸ਼ਹਿਰ ਤੇ ਗਰਾਂ (ਕਹਾਣੀ)
2014	ਜਸਵਿੰਦਰ- ਅਗਰਥੱਤੀ (ਗਜ਼ਲ)	1985	ਅਜੀਤ ਕੌਰ- ਖਾਨਾਬਦੋਸ਼ (ਸਵੈਜੀਵਨੀ)
2013	ਮਨਮੋਹਨ- ਨਿਰਵਾਣ (ਨਾਵਲ)	1984	ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਘੁਮਣ- ਪਾਗਲਲੋਕ (ਨਾਟਕ)
2012	ਦਰਸ਼ਨ ਬੁੱਟਰ- ਮਹਾਂ ਕੰਬਣੀ (ਕਵਿਤਾ)	1983	ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਸਫੀਰ- ਅਨਿਕ ਬਿਸਥਾਰ (ਕਵਿਤਾ)
2011	ਦਰਸ਼ਨ ਬੁੱਟਰ- ਮਹਾਂ ਕੰਬਣੀ (ਕਵਿਤਾ)	1982	ਗੁਲਜਾਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ- ਅਮਰਕਥਾ (ਕਹਾਣੀ)
2010	ਡਾ. ਵਨੀਤਾ-ਕਾਲ ਪਹਿਰ ਘੜੀਆਂ (ਕਵਿਤਾ)	1981	ਵਿਸ਼ਵਨਾਥ ਤਿਵਾੜੀ- ਰੋਗਾਜ ਤੋਂ ਫੁੱਟਪਾਥ ਤੀਕ (ਕਵਿਤਾ)
2009	ਡਾ. ਆਤਮਜੀਤ- ਤੌਤੀ ਤਵੀ ਦਾ ਸੌਚ (ਨਾਟਕ)	1980	ਸੁਖਪਾਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਹਸਰਤ- ਸੂਰਜ ਤੇ ਕਹਿਕਸ਼ਾਂ (ਕਵਿਤਾ)
2008	ਮਿੱਤਰ ਸੈਨ ਮੀਤ- ਸੁਧਾਰ ਘਰ (ਨਾਵਲ)	1979	ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇਕੀ- ਕਰੁਣਾ ਦੀ ਛੋਹ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ (ਕਵਿਤਾ)
2007	ਜਸਵੰਤ ਦੀਦ- ਕਮੇਡਲ (ਕਵਿਤਾ)	1978	ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਮੁਸਾਫਿਰ- ਉਰਵਾਰ-ਪਾਰ (ਕਹਾਣੀ)
2006	ਅਜਮੇਰ ਐਲਖ- ਇਸ਼ਕ ਬਾਝ ਨਮਾਜ ਦਾ ਹੱਜ ਨਾਰੀ	1977	ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਮੀਸ਼ਾ- ਕੱਚ ਦੇ ਵਸਤਰ (ਕਵਿਤਾ)
2005	ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਰ-ਅਗਨੀਕਲਸ਼ (ਕਹਾਣੀ)	1976	ਨਰਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ- ਬਾ-ਮੁਲਾਂਹਜਾ ਹੋਸਿਆਰ
2004	ਸਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂਰ- ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ (ਅਲੋਚਨਾ)	1975	ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ- ਅੱਧ ਚਾਨਣੀ ਰਾਤ (ਨਾਵਲ)
2003	ਚਰਨ ਦਾਸ ਸਿੰਧੂ- ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ (ਨਾਟਕ)	1974	ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਸੀਤਲ- ਜੁੱਗ ਬਦਲ ਗਿਆ (ਨਾਵਲ)
2002	ਹਰਭਜਨ ਹਲਵਾਰਵੀ - ਪੁਲਾਂ ਤੋਂ ਪਾਰ (ਕਵਿਤਾ)	1973	ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ- ਕੱਲ ਅੱਜ ਤੇ ਭਲਕ (ਨਾਟਕ)
2001	ਦੇਵ- ਸ਼ਬਦਾਂਤ (ਕਵਿਤਾ)	1972	ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋ- ਮਿੱਤਰ ਪਿਆਰਾ (ਨਾਟਕ)
2000	ਵਰਿਆਮ ਸੰਧੂ- ਚੌਥੀ ਕੂਟ (ਕਹਾਣੀ)	1971	ਦਲੀਪ ਕੌਰ ਟਿਵਾਣਾ- ਇਹੋ ਹਮਾਰਾ ਜੀਵਣਾ (ਨਾਵਲ)
1999	ਨਿਰੰਜਣ ਤਸਨੀਮ- ਗਵਾਚੇ ਅਰਥ (ਨਾਵਲ)	1969	ਡਾ. ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ- ਨਾਂ ਧੁੱਪੇ ਨਾਂ ਛਾਂਵੇ (ਕਵਿਤਾ)
1998	ਮੋਹਣ ਭੰਡਾਰੀ- ਮੂਨ ਦੀ ਅੱਖ (ਕਹਾਣੀ)	1968	ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਵਿਰਕ- ਨਵੇਂ ਲੋਕ (ਕਹਾਣੀ)
1997	ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੰਵਲ- ਤੋਸ਼ਾਲੀ ਦੀ ਹੰਸੇ (ਨਾਵਲ)	1967	ਸ਼ਿਵ ਬਟਾਲਵੀ- ਲੂਣਾ (ਕਵਿ ਨਾਟਕ)
1996	ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਧੀਰ- ਪੱਖੀ (ਕਹਾਣੀ)	1965	ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੁੱਗਲ- ਇੱਕ ਛਿੱਟ ਚਾਨਣ ਦੀ (ਕਹਾਣੀ)
1995	ਡਾ. ਜਗਤਾਰ- ਜਗਨੂੰ ਦੀਵਾ ਤੇ ਦਰਿਆ (ਗਜ਼ਲ)	1964	ਪ੍ਰਭਜੋਤ ਕੌਰ- ਪੱਖੀ (ਕਵਿਤਾ)
1994	ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਰਨਾ-ਨਵੇਂ ਯੁੱਗ ਦੇ ਵਾਰਸ (ਕਹਾਣੀ)	1962	ਬਲਵੰਤ ਗਾਰਗੀ -ਰੰਗਮੰਚ- ਭਾਰਤੀ ਥੀਏਟਰ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ-ਨਾਟਕ (ਆਲੋਚਨਾ)
1993	ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ- ਹਨੇਹੇ ਵਿੱਚ ਸੁਲਗਦੀ ਵਰਣਮਾਲਾ	1961	ਨਾਨਕ ਸਿੰਘ- ਇੱਕ ਮਿਆਨ ਦੇ ਤਲਵਾਰਾਂ (ਨਾਵਲ)
1992	ਪ੍ਰੇਮ ਪਰਕਾਸ਼- ਕੁੱਝ ਅਣਕਿਹਾ ਵੀ (ਕਹਾਣੀ)	1959	ਮੋਹਣ ਸਿੰਘ- ਵੱਡਾ ਵੇਲਾ (ਕਵਿਤਾ)
1991	ਹਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਹਿਬੂਬ- ਝਨਾਂ ਦੀ ਰਾਤ (ਕਵਿਤਾ)	1956	ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ- ਸੁਨੇਹੜੇ (ਕਵਿਤਾ)
1990	ਮਨਜੀਤ ਟਿਵਾਣਾ- ਉਣੀਂਦਾ ਵਰਤਮਾਨ (ਕਵਿਤਾ)	1955	ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ- ਮੇਰੇ ਸਾਈਆਂ ਜੀਓ (ਕਵਿਤਾ)

ਪੇਸ਼ ਕਰਤਾ: ਆਂਚਲ ਚੌਧਰੀ, ਕਮਲਜੀਤ ਕੌਰ ਬੀ. ਏ. (ਆਨਰਸ) ਪੰਜਾਬੀ, ਤੀਜਾ ਵਰ੍ਹਾ

ENGLISH SECTION

This year, the English section of Tegh contains an exciting and eclectic medley of poems, a short story, non-fiction articles and a graphic narrative. We've also laid special emphasis on the topic 'Social Media and its impact on Literature and Youth Culture'. Our contributors, with both their imagination and insight, have presented us with various takes on our increasingly networked society. There's also a sub-section dedicated to hosting articles provided by students from the Economics department.

A big thanks to everyone, both students and faculty, for contributing to our section in all the myriad ways that they have done. We hope you enjoy reading it as much as we've enjoyed making it!

Editorial Team

Dr. Madhvi Zutshi

Mr. Ashwin Rajeev

Aishwarya Sharma, B.A. (Hons.) English, III Year

Bhavya Sharma, B.A. (Hons.) English, III Year

Contents	Page No
• The Quake – Indulekha Burnan	79
• Building Blocks – Bani Kaur Allagh	80
• The relevance of Confirmation Bias in understanding Social Media – Shaikh Haider Ali	81
• Faustus through Social Media - Aishwarya Sharma	82
• Activism on Social Media - Vaishnavi Madanasundaran	83
• Happily, Ever After - Bhavya Sharma	84
• Social Media Dumping - Jyotshikhar Singh	86
• 13 – Aashna Nagpal	87
• Chronicling Inevitability, A Review of Vonnegut's Cat's Cradle - Ritwick Bhattacharjee	88
• The Dollar Drama - Raj Aggarwal	89
• Jobless Growth: Digging Deeper – Jyotsna Taneja	90
• Behavioral Economics – Rochelle Rayan	91
• Ethics and Economics – Tushar Deshwal	92
• Man Made World & Ruby Throated – Soham Jain and Akansha Gulati	93

Special
Emphasis
On
Social
Media

Economics
Sub-Section

The Quake: From the Pages of Kathmandu (2015)

Temple tops and lovely lanes
The suave shape of the city belles
Golden palace and the azure sky
All, all sweetly belie
The wrath of God....

Just a few blinks
And the carcass fills
The canvas of bounty.
As the street stinks
Poetry shrinks in ghastly fear.

Tears piled upon tears
Rebuild the remnants
Like a jigsaw puzzle.

The king and the beggar
Crawl through the rubble.
Broken pot, daughter's doll
Father's savings and mother's shawl
— A fine collage of death!

Army ambulance saline
NGO media minister Foreign help
And heaps of promise...
Only The Dead Do Not Return.
The number of the deceased
Forms an impressive statistic.

In the midst of the haunted city
In the darkness of the abandoned alleys
In the crowd of the departed spirits
The shattered battered face of
Humanity clipped by TV screen,
Watched by the 'so called' secure,
Living far from a land left 'impure'.

The latest updates, video footage,
Current coverage and photographic live
Keep the other side alive.

And there
In the din of rescue works
The evening lamp lightens
The cracked breast of Buddha.
Against the sooty walls
Rises the shadow of the Seer.
Against the chinks of the ancient pillars
Ring the metal bells.
A devotee prostrates like the last lizard.
The dark hellish bloody night suffers
A labor pain
And a dawn is born.
A dawn seen through the restless crows...
A dawn fallen on the bruised cheek of
The long haired maiden...
A dawn spraking on
The ripples of the river
That has suddenly changed its course
To flow forever....

- Indulekha P. R. Burman
Department of English

Building Blocks

I'm building blocks,
I gift-wrap my worth and leave it at your feet
hoping that you'd tread carefully and you,
you do, so I add a few more blocks to my
castle, I call
it a fool's paradise.
It's now my new favourite project,
I don't sleep until sunrise sometimes,
rearranging the
blocks in my mind,
it should be perfect,
just like that sunrise, just like you.

Building blocks,
I take a ticket to nowhere but the next day I
miss the train,
because I've got my bohemian soul trapped
inside
this indecisive frame,
Two blocks up,
like a moth to a flame I gravitate toward you,
One block down
Am I walking straight into something that's
going to burn me?
Two blocks up,
You are just as beautiful as that feather swirling
down
in front of me,
One block down,

Aren't you something just like a feather with no
grounds to hold on to?
you let the wind take over you,
Two blocks up, one block down.

I'm building blocks,
I'm telling myself to keep doing this until there's a
numb in my veins
but now it feels like this half inked page with
incomplete words like it was almost a poem,
this was almost a castle
but I'm too good at leaving things behind,
I'll just look back at it when it rains,
and when it does
I'll watch the water beautifully cascading down
and
seeping into the imperfections until it melts,
and melts into nothing.

Building blocks,
but I ended up building walls,
I unwrap my worth and leave it out on the road,
I leave my hopes too, at a vulnerable place,
I feel like I don't need it anymore,
I feel like I don't even need myself anymore.

Now
I'm building walls,
just to climb up on it in the end,
daring myself to sky dive from the heights that
once
used to terrify me.
I do it and just leave it there at the end,
a castle with just one sky-high tall, perfectly
arranged wall.

I'm building blocks.

- Bani Kaur Allagh
B.A. (Hons.) English, II Year

Relevance of Confirmation Bias in understanding Social Media

We live in an age where technology actively and subliminally alters our lives. Social Media is an important example of this, in that it helps us share our lives with practically the whole world. In a very conspicuous reality, we may or may not be the person we are in the virtual world of social media. This is because Social Media provides us with the option of editing and/or filtering our personality.

It also allows us to befriend 'like minded' people. And, because we have the option of interacting with people who are more likely to agree with us, our opinions are more likely to be validated than critiqued. Similarly, we are exposed to others posting things which we mostly agree with. The tools used by Social Media giants led by Facebook are so framed that they suggest to us only what we already like. We reject any dissenting viewpoint just as an anomaly. This, in a nutshell is what psychologists call Confirmation Bias.

Hegel argued that "our objects of inquiry are not 'truth' or & 'meaning' but rather configuration of consciousness. These are figures or patterns of knowledge, cognitive and practical attitudes, which emerge within a definite historical and cultural context". Thus, Social Media has become a cultural lens through which we construct or distort reality.

We want to see only what pleases our eyes. We consume information that matches our opinions. Yet the desire to prove we are right and the pressure to maintain it, trumps over our open-mindedness. Social media filters out information, and as a result, we see only things that our friends have seen and liked, and thus we access only a bubble of information partly of our own choosing, and people tend to form inaccurate beliefs based on that. Proliferation of such information perpetuates more ignorance than knowledge.

In our post-truth political world, our confirmation biases are being extensively used by an unholy nexus of politicians and corporations. They use false news to create divisiveness in society and manipulate information to suit the people's ingrained or acquired bias. As a result, we end up

living in a very a small world created and conserved by our own prejudices.

The dangers of this phenomenon is so grave that it has led to mob justice in India, often leading to multiple deaths. As individuals, we must introspect and strengthen our capacity to evaluate and process knowledge before jumping to conclusions. The least anyone could do is to check for facts before accepting or sharing anything as truth. Having dissenting opinions helps us to have better understanding and a balanced opinion. This is a vital of being a well informed voter. As citizens, it becomes our responsibility to pursue the truth and make decisions which are good for us and for our country. In the era of post-truth, "alt-news" and "fake news", this has become more important than ever.

- Shaikh Hyder Ali Ahmed

B.A. (Hons.) Pol. Science, III Year

Faustus through Social Media

- Aishwarya Sharma
B.A. (Hons.) IIIrd Year

Activism on Social Media

"Never doubt that a small group of thoughtful, committed, citizens can change the world. Indeed, it is the only thing that ever has."

—Margaret Mead

The Cambridge dictionary describes activism as "the use of direct and noticeable actions to achieve a result, usually a political or social one." Activism in India is loud, unapologetic and unafraid. It thrives on Social Media. More than half of all online users get their news from Facebook and other social media platforms, according to the Reuters Institute for the Study of Journalism (RISJ). However, there is a perception that social media activism is just another manifestation of armchair activism. This perception dismisses the legitimacy and effectiveness of online activism as compared to the work done on the policy level through government funded/initiated projects, legal provisions or local projects and NGOs.

This perception brings to focus important questions such as "If social media activism is ineffective, then why is it popular?", "Why do people turn to online mediums to raise social issues before approaching legal institutions designed for these issues?", "Does the rise of social activism mean the fall of legal institution because of its inactivity/failure to provide immediate results?"

To answer these questions, it is necessary to point out that organised action requires hierarchy. And hierarchy creates clear division of power between superiors and inferiors. This could be one of the reasons why social media as a means of carrying out social change is so popular. It's free, and everybody is a user. And, even though some users are more visible than others, it is not as rigid a hierarchy as organised action is. Another reason is the pace at which social media works. One controversial tweet can reach millions in seconds and become the face of national dailies the next second. On the other hand, NGOs and civil societies are either not funded sufficiently or have to go through a long, often arduous process to even get the concerned authorities to listen to their concerns.

But, does the rise of social media activism mean the fall of conventional activism?

It is too soon to tell. For one thing, there is plenty of scope for misuse. Ravi Srinivasan was the first Indian to be arrested for a tweet back in late 2012. Since then, there have been several cases of both cyber-bullying and online harassment. It is here that the robustness of legal frameworks, governmental responsibility and the role of non-profit institutions comes into play. Ultimately, citizens need help securing their rights. The real solution lies in establishing a symbiotic relationship between social media and grassroots activism.

With the rise of internet movements like #metoo, #pinjratodh, the Icebucket challenge and pages like "humans of New York" and many more, which bring to light important issues which would have been silenced if left entirely to legal institutions, it is imperative to acknowledge the part social media plays in raising awareness about crucial issues which need immediate attention.

—Vaishnavi Madanasundaran

B.A. (Hons.) English, 1st Year

Happily, Ever After

'Happy six months, baby! Gonna make it eight, a sleeping eight'. A tipsy Ria in a black, figure hugging dress and red wedges leant slightly over Eklavya. Eklavya, apparently sober, with his streaked, silky hair and child like, warm smile that reached up to his eyes through his straight, freckled nose stood an inch or two taller, dressed dapperly in a black tuxedo. Colour co-ordinated and happy as flowers, they made a nearly perfect picture, with a caption that was beyond perfect.

'You guys are giving us major couple goals Ria read Dhriti's comment; the very first and cutest, her best friend she was after all!

'This post is simply Awwwdorable!!' was the next one, followed by numerous 'cutes', 'perfections' and '#goals' making Ria smile from ear to ear. This picture was the perfect icing on her cake like Instagram feed, one that made people drool. Eklavya was the boy she had been dreaming of since she was five and had heard Cinderella's tale for the first time. He doted on her, took her on dates-fun, romantic and exciting ones.' He is the perfect boyfriend and I am the luckiest girl in the world!' thought Ria to herself, and this reminded her of the day he had proposed to her.

They stood in the college canteen, surrounded by their friends as Eklavya knelt down and asked her to be his girlfriend. Ria's face was a bright scarlet shade and she couldn't help smiling with all her teeth showing. 'Yes!' she said, but no one around seemed to hear for her voice was drowned by her phone that rang loudly. 'Trrrrringgg! Trrrrringgg!'. So loud that it forced her out of her afternoon reverie.

'Whyyyyyyyy!!!!' yelled an irritated, almost cranky Ria as she lifted her head up from her soft pillow. Prateek bhaiya's marriage isn't happening, I don't have a boyfriend, is this family cursed or what!' Prateek was her first cousin. A decade older and unmarried. This was reason enough for him being the talk of the town. "You know beta you have to get married sooner or later, hanging around with these single friends of yours won't help you find a suitable girl', was what her mother and other relatives told him.

'That bitch, Anaiya!', thought Ria

Anaiya was Eklavya's girlfriend, the same Eklavya who had been Ria's crush since she saw him on the first day of college and had since then, been unable to forget.

She threw herself on her double bed, grabbed her phone and started scrolling through Eklavya's Instagram feed, looking at the only picture she didn't like, the one with Anaiya.

'Stop it Ria! Stop stalking them.', she told herself as she tried her best not to read the comments for the twentieth time since the picture had been uploaded. She lay flat on her back, her arms outspread, and sighed to herself.

She'd fallen for Eklavya on her very first day in college.

Intense eye contacts-check! Cute messages-check! Progress? Zero! Six months later, he has a girlfriend!

'Maybe Dhriti is right, after all! It's time I take some initiative for myself. But, Tinder? Really? It's so *not* me, but no harm trying once!' she ended her 'self help session' with the decision and clicked the 'install' button on the Play-store. While the app was being installed, she checked herself in the full length mirror next to her bed. Was this doubt?

'I'll manage' she said to herself cynically, reluctant to admit even to herself that she had a little spark of hope within her, that she may actually find her 'prince charming'. The app had been installed. 'Get started', she hit, adrenaline rushing through her entire body as she filled her details up. Soon, options appeared on her phone's large screen, and she rejected them one after the other. After fifteen minutes of swiping left over and over, disappointed, she decided to get back to her romance-novel, leaving the rest to the next day and to Dhriti.

Dhriti was enthralled beyond measure, and jumped with excitement right in the middle of the college canteen when Ria told her about finally accepting her advice.

'So, did you find anyone?', Dhriti couldn't wait.

'No! And I don't think I will. This is trash! Ria was back to her pessimistic self.

'Hand me your phone, quick!' and Dhriti began looking for people. 'You need experience to be able to find the right people, girl! Just beware of fake IDs. Here, like him?' she held up the phone to Ria's face.

'Nahhhh!' Ria's face sunk.

'Listen Ria, drop the tantrum and your preoccupation with Eklavya. He isn't perfect, and no one is. Filters don't exist in real life, only on Instagram. Now, what about him?'

Ria rolled her eyes, looking the other way when she caught sight of something.

'Wait, the other one, the one you just rejected! I think he was nice.' Ria smiled.

'Oh, I can swipe right for him if you want.', Dhriti did so excitedly and handed the phone to Ria. 'He lives nearby, cool Haan! Akash, he is. Go ahead, Ria. Start a conversation and fix up a date, ASAP!' Dhriti was equally excited!

'Yes, I'll handle the rest!', Ria smiled and left for home. Her request was accepted almost instantly, this made her journey back home difficult, for Ria couldn't strike a balance between fantasy and reality as she sunk into the reverie of her "perfect date". She initiated the chat as soon as she reached home. Akash

seemed quite affable, nice to talk to and quite mature. Ria loved talking to him. They fixed a date.

Nervous and excited at the same time, Ria spent the next four days as if in a stupor.

'What am I going to wear? How do I do my hair? Let them loose, that'll be the best! Yes, or a ponytail? That depends on the outfit I select which has not been done yet!'

Finally, the day arrived. At 1, she decided to leave college. Dhriti assisted her in dressing up and left no stone unturned to motivate her anxious friend.

'You'll do fine! It will be great and you'll thank me, I am telling you. You look fab girl! Now go!' she hugged Ria tightly as she said this. 'Be safe!' Sharp at 2, she stood outside the Taxi cafe. It was a beautiful, large place with a large glass door through which one could see the interior. As Ria lifted her hand to open the door, she glanced at the table that they had reserved for the day. It wasn't empty. Prateek Bhaiyya was sitting there!

For a split second, she froze and then, as if by reflex, moved aside, breathing heavily.

"Oh no! What did I get myself into!" She was sweating already. But why would Prateek bhaiya do this?" she tried to peep again, for her logic was failing what she was seeing. But before she could do anything, she saw Akash walking towards her from the opposite direction. She felt a tinge of relief.

"I am never doing this again!" she thought to herself as Akash waved at her with a warm smile but as soon as he reached the door, the smile faded away. Ria traced his gaze which was now directed at Prateek and Mayank. Mayank looked a shade apprehensive, as he looked deep into Prateek's eyes whose hand was over his. He had a reassuring look in his eyes. Ria felt a surge of happiness as she turned toward Akash, who pulled a face, declaring "This place is too *liberal* for me, let's go somewhere else". And with that, he turned around and walked away.

- Bhavya Sharma

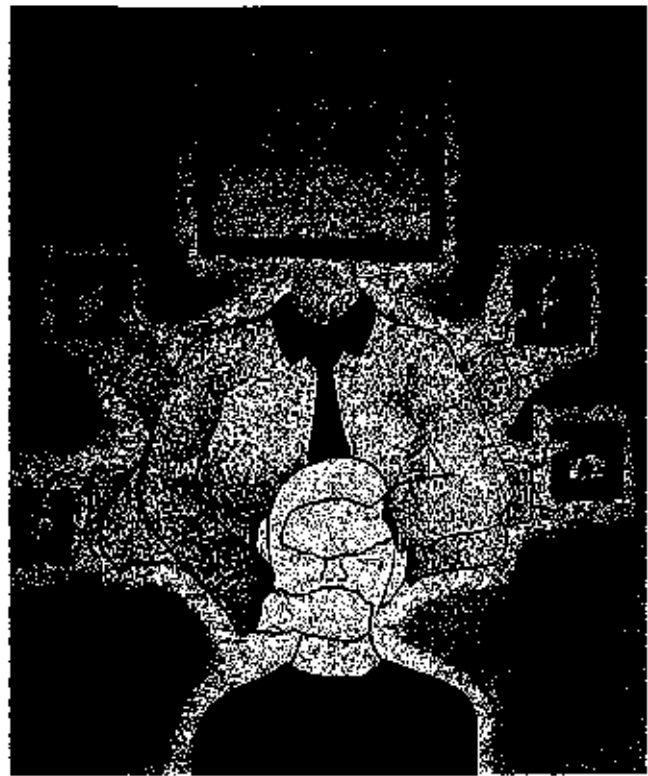
B.A. (Hons.) English, III Year

Social Media Dumping

When we talk about social media, we need to understand how it allows different interpretations of reality to be accessed by the public. At the moment, Social Media presents us with many issues like Fake News, Conspiracy Theories, Hate Speech and Exploitation of tribal instincts. Today, we find ourselves in a situation where the majority of the content on social media websites has become a means to manipulate the mass into believing only one interpretation of what is taking place in our political realm. Take Myanmar for example. The western part of this nation is facing the issue of communal conflict between Rohingya Muslims and Buddhist Nationalists leading to the Rohingya Refugee crisis in 2017. And yet, people residing in Eastern Myanmar as well as tourists visiting the region have no idea this is going on, and as per their news-feed, the country is at peace and developing both socially and economically.

This asymmetrical perception of reality is caused by what is known as Social Media Dumping. This particular concept has two dimensions. According to the UN Special Rapporteur on Myanmar, Facebook is the most relied upon site for accessing national news, especially among the youth. **Social Media works on the one hand by altering the matrix of information.** If the government or certain agencies possess a direct link to the allocation of information on the web, then it's very easy to show people what is reality. It works on the same logic as a Filter Bubble, where all the sensitive information is hidden away. But here, the difference lies in the fact that whereas the Filter Bubble works on the narrative of accessing information purely based on one's interests, this situation is linked with political propaganda.

On the other hand, there's the Manufacturing Of Consent. Here, consent is manufactured through appealing to the tribal instincts of the mass. Essentially, a picture is created that their collective identity is in danger, and that the public should prioritize its safety. Not only that, it creates a

narrative of US v/s THEM, where any factor opposing their tribal instinct will be taken as a threat to their livelihood. Strong moral or emotional baits are given through these posts which create an Incentive Structure where there are no social costs and no social obligations to follow. This over-exploitation of tribal instincts is what leads to Ultra-nationalist rhetoric in a nation, ultimately leading to violent clashes between different communities.

What is the solution? If one closely observes the issue, its clear that it mainly relies on the mass. In a world where the growth of the digital world is on a massive rise, a lack of digital literacy and critical thinking let these issues turn into a national crisis. For the public, there is a necessity to gauge what the more authentic sources of news are and for that, they need to use their own senses for any news or any article they read. Our future depends on it.

- Jyot Shikhar Singh
B.A. (Hons.) Pol. Science, II Year

13

I
Was
Thirteen
When it
Happened.
I was
Floating
A few
Inches
High
Above
The
Ground
And
He
Pulled

Breasts. He

My
Through
Me

Swallowed

My
Voice

Until

Everything

Turned

Into

Mono-

chrome

And I

Lay There

Like A

Punctured

Purple

Heart.

- Aashna Nagpal

B.A. (Hons.) English, III Year

Chronicling Inevitability: A Review of Kurt Vonnegut's *Cat's Cradle*

As it happened—"as it was *meant* to happen," Bokonon would say... (Vonnegut 23)

So I asked Julian Castle what *zah-mah-ki-bo* meant.

"You want a simple answer or a whole answer?"

"Let's start with a simple one."

"Fate-inevitable destiny." (Vonnegut 184)

On the face of it, the story of Kurt Vonnegut's *Cat's Cradle* is quite simple and straightforward. Narrated post facto by a relatively unimportant journalist, John (or, as he likes to call himself, Jonah), the novel begins with his description of a time when he is writing about the lives of important Americans on the day Hiroshima was bombed. This chronicle, John narrates, begins with the description of the life of Felix Hoenikker, a Nobel Prize winning physicist who helps develop the bomb and his children. Towards that end, he comes into contact with Dr. Asa Breed, who tells him about ice-nine—a substance which can freeze everything in the world (including humans). John, upon coming to know about the existence of such a devastating material, starts obsessing over it and eventually ends up in the fictional Caribbean island of San Lorenzo where he, quite unintentionally, crosses paths with the subjects of his initial study: the children of Felix Hoenikker. From then on begins another journey which ties the fates of the world, the nation of San Lorenzo, the Hoenikker children, and John to ice-nine and ends with the display, simultaneously, of the triumph of science as well as the failure of humanity.

What accords the novel its greatness, however, is the subtle incorporation of the mechanics of human interaction, both among themselves and with the cosmos at large within the framework of the novel. It is real, in a sense, because what the novel shows is more believable than not. Bokononism, for example, is a religion that John encounters in San Lorenzo. While, like any other religion, Bokononism's inception lies in a desire to control the population of San Lorenzo (native and immigrants alike), it ends up being a play of the

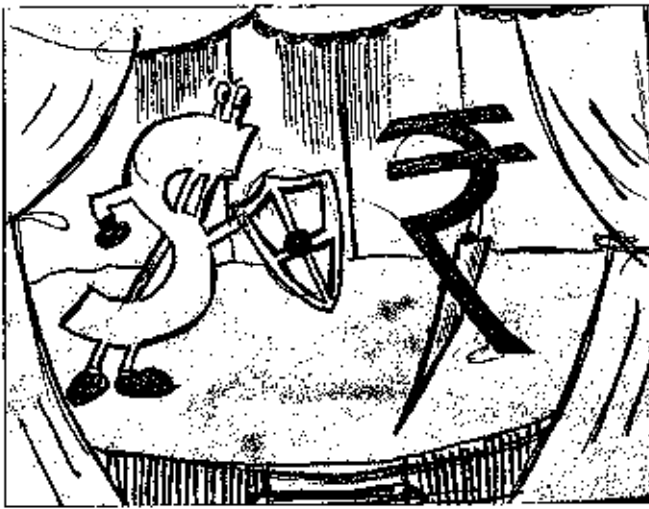
inevitability of the entropy of humanity. The inherently nihilistic structure of the religion forces a comprehension of the fundamental failure of the human race: the fragility of humanity in the face of causality. Causality is unstoppable. It always drives every being, every entity to an end. In that way, causality becomes an end in itself; washing away desires for free will and objective choices. Bokononism then, insofar as it preaches the causal, becomes the Religion.

Sitting warm inside a blanket of the science fiction novel then, Kurt Vonnegut's *Cat's Cradle* presents a vision of a world that is neither very "scientific" nor particularly "fictional". While on the one hand it has the perfect elements that make the science fictional—a maddening scientific discovery that ends up changing the planet—there is, on the other hand, a presentation of a crass reality that negates the speculative form of the genre. The world that Vonnegut gives his readers is the world that they live in, no matter the existence of apocalyptic thermoses. This is a world where humanity is a transaction fueled by religious profit and mechanistic repetitions. This is a world where war motivates. This is a world where individual selfishness always trumps the needs of the collective. This is a world where free will is a myth and order, a dream. Finally, this is a world that, like a cat's cradle, loops in around itself forming one predetermined pattern after another.

- Ritwick Bhattacharjee

Department of English

The Dollar Drama

Rupee, the driver of the \$2.6 trillion Indian economy, has fascinated every economist. But lately, with a fall and anticipated inflation situation on the horizon, it has started fascinating those who dwell on politics too. The currency of the world's fastest growing economy is on a growth, but beware, it's negative. Where will it end? Is it a precursor to something like what happened in Venezuela or Turkey, a situation which existed before the gates of the Indian economy were unbolled for the world? Or, is it just a normal situation arising out of external conditions which were long overdue?

The Indian Rupee has been one of the worst performing currencies amongst the major emerging market currencies in the last quarter. The Indian Rupee has lost around 9% of its value in the past few months, and around 2000% since Indian independence. This free fall of the Rupee has significantly affected Foreign Institutional Investments (FIIs). Imagine a situation where you are an investor with \$10,000 in your pocket. In year 1, when \$1 = ₹60, interest rates in USA and India are 2% and 10% respectively. At the same time, the Rupee falls in the year in which you are going to invest, from ₹60 to ₹66. So when you invest that sum in US market, at the year end, you get \$10,200 and when you invest the same in the Indian market you

get ₹6,60,000, i.e., \$10,000. So, despite better interest rates, Indian markets are not able to provide same return as US market, due to which investors are withdrawing their money from the Indian economy, leading to further depreciation of the Rupee. In this year, until July, investments worth almost ₹32,000 crores have been withdrawn from the Indian economy. According to Bloomberg Intelligence, the equity inflows into the country have moderated, averaging \$2.9 billion (Rs 19,823 crore) a month in January-February 2018, compared to a monthly average of \$3.6 billion (Rs 24,608 crore) in October-December 2017.

Global trade war fears, under the present scenario of retaliatory import tariffs by US and China, have also contributed to weakening of the Rupee. The other significant reason for weakness in the value of the Rupee is the rise in US bond yields, which has made the dollar attractive. Higher US yields are attracting investors to the US treasuries and making the currencies of the emerging markets, such as India, weaker.

“Currency weakness is a factor of dollar strength rather than anything else. But, I would say that investors should look at countries with large current account deficits as well as high level of debt,” is what Raghuram Rajan said in an interaction with CNBC. In fact, several economists are of the view that this depreciation was long overdue and Rupee is still overvalued! Clearly, not panicking, or succumbing to political and ideological posturing, is the need of the hour.

- Raj Abhisar Agarwal

B.A. (Hons) Economics, 1st Year

Jobless Growth – Digging Deeper

"The government should pay people to dig holes in the ground and then fill them up." This controversial statement by Keynes highlights the importance of job creation in an economy that is suffering from stagnant growth. But, the Indian scenario right now is pretty paradoxical, as we have the numbers in growth, but the corresponding employment figures are highly disappointing.

India's GDP is growing at a very fast pace but the employment growth rate is fairly low. In the 1990s and 1980s, when our GDP was growing at around 3-4% p.a., employment growth was around 2%, whereas since the 1990s, and particularly in the 2000s, GDP growth has accelerated to 7% but employment growth has abated to 1% or even less. The current unemployment rate in India is the highest over the past 20 years. The North-Eastern states are hit hardest by this increasing unemployment due to the lack of industrial base and absence of private enterprises. All this clearly indicates jobless growth i.e., an economic phenomenon in which an economy experiences growth while maintaining or decreasing its level of employment.

There are a lot of reasons behind this counter intuitive and inverse relation between growth and employment growth. Our country's growth is driven by the service sector, which employs less people but contributes more to the GDP. Also, there is weak absorption of labour by the rapidly growing manufacturing and service sectors because of excess rigidity of labour regulation, strict employment protection legislation and the Industrial Disputes Act, which has lowered employment in the organised manufacturing sector by about 25%. Moreover, India's orientation hasn't shifted from import driven to export driven, due to which the imported cheap capital has somewhat replaced the need for labour. As result of all these factors, capital intensive manufacturing is advocated over labour intensive manufacturing. Also, lack of infrastructure

and less focus on Micro, Small and Medium sized Enterprises contributes to the worsening situation.

Such conditions can be improved by reforming the labour laws as their rigidity discourages firms to employ more people. Another way can be encouraging job intensive sectors like food processing and having more startups by promoting schemes like "Startup India" to remove entry barriers. We also need to develop our nation's human resource by increasing the skill sets of people by spreading education more widely. This problem can also be resolved by expansionary fiscal and monetary policies of the government.

In India, jobless growth is a huge problem and the solution to India's need to create more jobs faster is to urgently apply an effective process to develop a good, synergistic policy-matrix. Therefore, the government should take all necessary steps to bring back the chirp of the beloved golden sparrow.

- Jyotsana Thareja

B.A. (Hons) Economics, 1st Year

Behavioral Economics

The basic assumption in theories of economics is rational decision making. Rationality assumption implies that economic agents make decisions to maximise their benefit. The question is whether people are always rational or there are some behavioural effects that guide their decisions. This can be explained by Behavioural Economics.

- **What is Behavioural Economics?**

- Behavioural economics is a method of economic analysis that applies psychological insights into human behaviour to explain economic decision making. An example of this could be the fact that we consume junk food which, although pleasurable, is harmful to our health and this it's consumption, irrational. Hence economic agents are not always rational and are influenced by factors that do not fall under the purview of rational behaviour.

- **Does Behavioural Economics have any significance?**

- Behavioural economics is helpful to know why people make the decisions that they make, not the ones they should make. John Maynard Keynes used the term 'animal spirits' in his 1936 book, *The General Theory of Employment, Interest and Money*, to describe the instincts and emotions that influence and guide human behaviour, and which can be measured in terms of, for example, consumer confidence. It describes the psychological factors that drive investors to take action when faced with high volatility in the capital markets.

- **Behavioural Economics and public policy**

- Historically, government policy has been made with the view that people are rational. Or, governments assume that people will only make that choice which will help them in achieving their policy goals. However, this cannot be true in all the situations and this is where behavioural economics comes into play. If the policy makers know how consumers behave rationally as well as irrationally, they can take appropriate measures in the policy to help achieve economic goals.

- **Conclusion-**

- Behavioural economics is gaining importance. It helps in finding a missing link between psychology and economics. It provides us with a different approach as to how people behave differently in different situations and how their choices can be irrational.

- Rochelle Rayan

B.A. (Hons) Economics, II Year

Ethics and Economics

To quote Jordan Peterson, "An Economy runs on trust and faith", and the responsibility of maintaining it lies on the economic agents like government(state), policymakers, economists running corporations and common people in general. A crisis comes into being either due to gross mismanagement of economic fundamentals or due to asymmetric information with economic agents that ends up making the economic scenario blurred.

CRISIS in any economy is a consequence of bad economic decisions taken with the lack of moral values and ethics. What lies at the core of the problem is a corrupt, deceitful and sometimes false behaviour exhibited by economic agents which is forged by vested self interests. Lack of moral values and ethics promotes ill economic activities like hoarding, black marketing, rent seeking, money laundering and risky activities like excessive speculation. At the bottom of all this are "individuals, who can be you, me or some-one taking key policy decisions from the comforts of his conveniently distant government office."

The world economy could have avoided the Global Financial Crisis of 2008 if economic policymakers on government payroll had done their due diligence while regulating US financial markets, if Credit Rating agencies headed by top economists would have given the correct ratings to junk securities which spiralled up the entire boom, which, in turn, ultimately led to the bursting of an asset price bubble. If those in power had done their duty faithfully by upholding ethical behaviour, then it could have been possible to save millions from homelessness, unemployment, poverty and turmoil.

Similarly, vote bank politics often gets blended in economic decisions and policies so much that later the whole economy has to pay a huge price for the wrongs of policymakers. It not only cripples the fiscal policy through huge deficits but in general also imposes a large burden on future taxpayers. Such a scenario led to the financial crisis in Greece imposing a huge burden on the masses and currently, the Venezuelan economy is facing the toll of such unethical economics leading to a hyperinflation of more than 1000% and a humanitarian crisis marked by a shortage of essential commodities.

So, where lies the solution?

The Invisible Hand works more efficiently when interests of a few do not undermine the interests of all others. It is rightly said "It is better to be a human dissatisfied rather than an animal satisfied." For wanting to be of any real service as an Economist, one needs a conscience, ethical and moral conduct. Good ethics can lead to prudent decisions irrespective of the situation, so that even the poor or unemployed can be given a life of dignity.

So, the real burden lies on the shoulders of future leaders, economists and policymakers. I would say building characters will build nations that are capable of providing a decent standard of living to all and eradicate most economic problems. We, the people, students, teachers and everyone else have to take this responsibility and strive forward to not sacrifice our moral values for our vested interests whenever there is a conflict of interest in the future. Thus, good economics certainly centres around good ethics.

- Tushar Deshwal

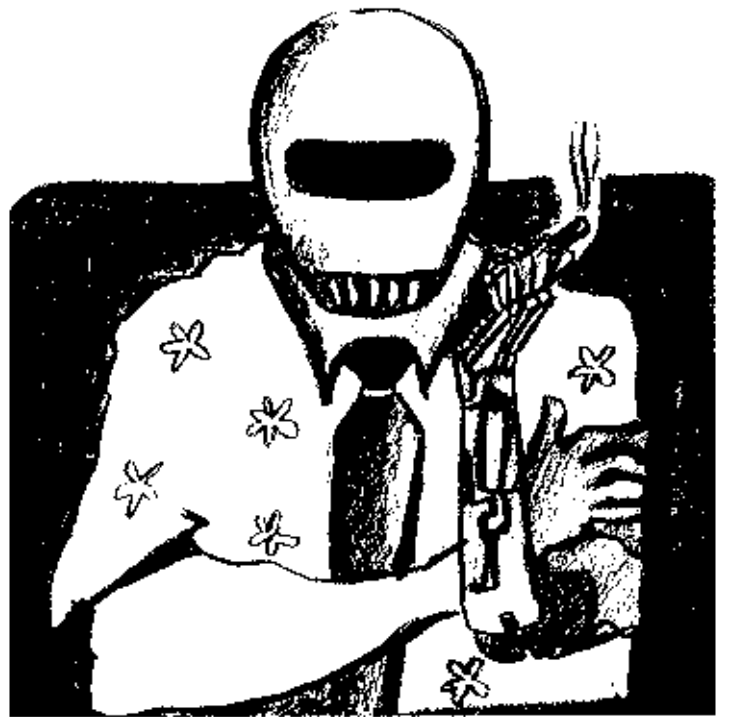
B.A. (Hons) Economics, III Year

MAN-MADE WORLD

Moon gleaming on the windows
of high skyscrapers,
Sun shining hard
loving the solar panels,
Buildings kissed skies at night
when no one sees.
Man may not love you nature
But man-made world loves thee.

- Soham Jain

B.A. (Hons) English, III Year

RUBY THROATED

I wonder! which colour do I hold to people?
Like the moon with the stream
Like the fireflies with the twilight
People with their glory;
Fade away with the morning shine!
But to the spines you walk
In the yard of gravel and honey
There are roses of topaz that bloom!
And a note to inner me
Like the church bell ringing in the distance
Amidst the lovely woods; dark and deep
You will come more to self-realization
With utter solitude and deep peace.
Alone! On the terrace you stand
Incomplete you might seem
Amidst the brutal storm and swallowing stream.
But, Dear!
Incomplete is just a perception to human eyes
When you will not crave for their hands anymore
All rough and sweet!
Along with you, just the silent yells!
Yells of the promise you made to the ruby throated bird in you.

- Akansha Gulati

B.A. (Hons) Economics, Ist Year

हिन्दी खण्ड

संपादन मंडल

संपादक

डॉ. चरणजीत सिंह सचदेव

डॉ. अमरेन्द्र पाण्डेय

डॉ. अनूप तिवारी

छात्र-संपादक

प्रभलीन कौर

उज्ज्वल शुक्ला

छात्र सहा-संपादक

अभिजीत सिंह

अखिलेन्द्र

नेहा

छाया चित्र

प्रभलीन कौर

अनुक्रम

संपादकीय

- प्राध्यापक की कलम से...
- युवा नजर...

विमर्श

- एकल मातृत्व - प्रभलीन कौर
- कहीं खो गई बेटियाँ - कनिका तलवार

सामसामयिक

- शिक्षा का अधिकार -- अभिजीत सिंह

धुगकड़ी

- अगूरी तस्वीर - उज्ज्वल शुक्ला

रुबरु

- चित्रा मुद्गल
- जितेन्द्र श्रीवास्तव

सदा-ए-गजल

- गजल - आशीष दिलदार
- यूँ ही रवाँ सही - सोनाली शर्मा
- गीत - आशीष 'दिलदार'

युवा कदम

- जसप्रीत कपूर, अमन कुमार राणा, अर्पित कौर, अखिलेन्द्र की कविताएँ

समीक्षा

- वर्जनाओं से मुक्ति का दस्तावेज - अभिजीत सिंह
- 'स्त्री': डराते-डराते हैं साएगी - रागृद्धि कौशिक

नव गल्लव रिपोर्ट

वो जो हमेशा याद आएँगे (रमृति शेष)

- विष्णु खरे
- गोपालदास 'भीरज'
- केदारनाथ सिंह
- कुष्मा सोबती

डॉ. चरणजीत सिंह (मध्य में) के साथ संपादकीय टीम

बायें से दायें: अभिजीत, नेहा, डॉ. अनूप तिवारी, डॉ. अमरेन्द्र पाण्डेय, उज्ज्वल, प्रभलीन

प्राध्यापक की कलम से

कर्णधारों...

आज देश और समाज का भविष्य आप की क्षमता और साहस पर निर्भर है। जिस प्रकार गुलामी के वक्त युवाओं ने एकजुट होकर कार्य किया था उसी प्रकार आप सभी विषम परिस्थितियों में ईमानदारी के साथ डटे रहेंगे और तय करेंगे कि देश कैसा हो। मेरे इस विचार से कुछ लोग असहमत भी हो सकते हैं कि हमारी पीढ़ी पर आप सबको संस्कारित करने का जो दायित्व था उस कर्तव्य के निर्वहन में हम असमर्थ रहे या उसे पूरी तरह से नहीं निभा सके, जिसके अनेक कारण हो सकते हैं। फिर भी मेरा यह दृढ़ विश्वास है कि आप आने वाले समय में अपनी योग्यताओं से देश को बहुत बेहतर बनाएंगे। जब हम आलोचना करने लगते हैं तो बीच में राजनीति जरूर आ जाती है लेकिन कितना भी कठिन से कठिन समय हो, कैंसी भी परिस्थितियाँ हों उन्हीं कठिनाइयों में से ही रास्ते निकलते हैं कोई और नहीं आता हमें उबारने। हमें कठिनाइयों से निकालने के लिए कोई देवी-देवता अवतरित नहीं होते, हमें खुद ही राह बनानी होती है। आपकी भविष्योन्मुखी दृष्टि नये इतिहास को जन्म देगी और भारत विश्वगुरु की संज्ञा से अलंकृत होगा। मुझे ऐसे भारत की तस्वीर साफ दिखाई दे रही है जिसमें वैमनस्य, ईर्ष्या-द्वेष, धर्मान्धता आदि संचारी भाव की तरह लग रहे हैं। ऐसे तुच्छ भावों को अपने जीवन में स्थान न दें केवल और केवल प्रेम, सद्भाव और उन्नति आपका एकमात्र प्रयोजन होना चाहिए। सेवा, समभाव व सहयोग अपने जीवन का गूलमंत्र बनाकर आगे बढ़ते चले जायें। आप सबमें अपार क्षमता एवं प्रतिभा का पुंज विद्यमान है, साहित्य कला एवं खेल-कूद में अपनी सक्रियता को अपनी जिद बनाकर अपनी बहुमुखी प्रतिभा को उजागर करें तभी आप सही गायने में पूर्ण विद्यार्थी बन पाते हैं वरना आप अपना संपूर्ण परिणाम नहीं दे पाते यह आपको बाद में एहसास होता है।

'तेग' पत्रिका में साहित्य-प्रेमी छात्र-छात्राएं हमें अपनी लेखनी से तआरुफ कराते हैं। इसमें छपे सभी विद्यार्थियों को मैं शुभकामनाएँ देता हूँ कि वे निरन्तर प्रयास करते रहें। पढ़कर लिखें, समझकर लिखें तो उपयोगी रहेगा। तथा जो नहीं लिख पा रहे हैं उन्हें भी प्रयास करना चाहिए। मुझे आशा है कि आप लोग इस पत्रिका की गरिमा, गंभीरता और इसके सौष्ठव की ओर अधिक ध्यान देते हैं और देंगे।

'तेग' आपके अथक परिश्रम का परिणाम है उससे आपका मन-दर्पण स्पष्ट दिखता है। सीधी बात यह है कि 'तेग' पत्रिका आप सबसे संवाद का एक माध्यम है, जो हमें आपकी लेखकीय क्षमताओं से परिचित कराती है। मेरी रुचि उन युवा साथियों में सबसे अधिक है जो 'अन्तरानुशासनिक' सोच से परिपक्व हैं और इतिहास, साहित्य, राजनीति व दर्शन जैसे विषयों में गहरी रुचि रखते हैं। साथ ही साथ समकालीन घटनाओं पर 'स्टैंड' लेते हैं और 'जमीन' पर भी सक्रिय होना चाहते हैं। इसी तरह की सोच को युवाओं में देखना चाहता हूँ, आप इन्हीं निर्मल, पावन भावों को जीवन का स्थायी भाव बनायें। मैं अपने विभाग के सभी साथियों की ओर से कामना करता हूँ कि आप स्थितप्रज्ञ व भविष्योन्मुखी हों।

'तेग' आप सबको सस्नेह समर्पित करता हूँ। इस पूरी प्रक्रिया में कुछ गलतियाँ भी हुई होंगी, तो बस माफी...

-- चरणजीत सिंह सचदेव

युवा नजर...

युवा देश के निर्माता कहे जाते रहे हैं ऐसे में युवाओं की मनःस्थितियों और उनके नजरिए से समाज को देखने का यह कार्य उनके नेतृत्वकर्ताओं का भी है। 'तेग' युवाओं के नजरिए से समाज को देखने का एक चश्मा है। युवाओं की प्रेरणा हेतु हिन्दी साहित्य के प्रमुख साहित्यकारों ने दर्शन और साहित्य पर ऐसे विचार दिए हैं जिनका अध्ययन इन दोनों विषयों के रहने तक किया जाता रहेगा। क्या आज का युवा उससे प्रेरणा ग्रहण कर रहा है या तथाकथित उन्नत पश्चिमी संस्कृति का अनुसरण कर रहा है? हमारे विद्वानों ने भारतीय संस्कृति की परिधि में रहकर ही स्वयं को इतिहास में दर्ज कराया है। इसलिए युवाओं को समय व समाज की बेहतर समझ होनी चाहिए अन्यथा इस वैश्वीकरण के दौर में सब गड़ड़-मड़ड़ हो जाएंगे और भारतीयता ही खतरे में पड़ जायेगी। परन्तु हमारा मानना है कि ऐसा नहीं होने वाला क्योंकि 'कुछ बात है कि हस्ती मिटती नहीं हगारी' यू ही नहीं कहा गया है। एक वृहद इतिहास, सभ्यता, संस्कृति तथा दर्शन इसके प्रमाण हैं और इसके परिचायक है यह पंक्ति—'फिर भी दिल है हिन्दुस्तानी।'

'तेग' के इस अंक में 'साहित्य अकादेमी' पुरस्कार से पुरस्कृत साहित्यकार 'चित्रा मुद्गल' का साक्षात्कार हिन्दी भाषा के युवा लेखकों को एक राह दिखाएगा ऐसी हमें उम्मीद है। 'जितेन्द्र श्रीवास्तव' का साक्षात्कार नवीन कवियों और आलोचकों को एक दृष्टि प्रदान करने वाला है। आज का युवा उन स्थितियों पर भी विचार करता है जो समाज में हाशिए पर हैं ऐसे में 'एकल मातृत्व' आलेख एक महत्वपूर्ण उदाहरण प्रस्तुत करता है। युवा जहाँ ऐसे मुद्दों के साथ शिक्षा के अधिकार पर बात करता है वहीं वह अपनी संवेदनाओं को भी शब्दों के माध्यम से आकार देता है। वह जीवन की लड़ाई से निकलकर घुमकड़ भी होता है और पुनः जीवन के संघर्ष में डटकर खड़ा हो जाता है। 'पुस्तक मेले' को देखकर जो प्रसन्नता एक पुस्तक प्रेमी को हो वह अन्यत्र नहीं। युवा की नजर मात्र पुस्तकों पर है ऐसा भी नहीं है वह फिल्मों पर भी अपना नजरिया रखने में सक्षम है। आज का युवा एक सर्वांगीण विकास के प्रति जिस प्रकार अग्रसर है उसकी झलक 'नव-पल्लव' के वार्षिक रिपोर्ट में है। समय से कठोर कोई नहीं है। इस वर्ष हिन्दी साहित्य के कुछ प्रमुख व्यक्तित्व हमारे बीच नहीं रहे हमने उन्हें भी एक शब्द श्रद्धांजलि देने की कोशिश की है।

हम अपने गुरुजनों के अभारी हैं जिन्होंने हमें सम्पादक के इस महत्वपूर्ण दायित्व के योग्य रामझा। हमारी कोशिश रही है कि हम उनकी उम्मीदों पर खरे उत्तरें, साथ ही साथ अपने उन साधियों का भी धन्यवाद करते हैं जिन्होंने प्रत्यक्ष और अप्रत्यक्ष रूप से हमारा सहयोग किया है।

इन पंक्तियों के साथ 'तेग' का यह अंक आपके सम्मुख है।

मैं लेखक हूँ

किरी सुषुप्त ज्वालामुखी पर

सुन्दर 'क्रेटर' की भाँति।

छात्र संपादक

प्रमोदीन कोस

उज्ज्वल शुक्ला

एकल-मातृत्व

प्रमलीन कौर
बी.ए. हिंदी (विशेष) तृतीय वर्ष

आज 'स्त्री' एक विमर्श का मुद्दा बनकर हमारे सामने प्रस्तुत है। स्त्री की दश कैसी रही है वह अतीत से लेकर वर्तमान तक किसी से छिपी नहीं है। हों गे बात अलग है कि हम अपनी आंखों पर रुबियों की भट्टी बाँधकर पुराने चश्मे से आज भी देख रहे हैं। स्त्रियों की बदतर हालात का अनुमान हम सती प्रथा को देखकर लगा सकते हैं कि किस तरह से उनके साथ उनके अपने परिजन उन पर अत्याचार करते थे और वे उस शोषण को सहती चली आ रही है। कहते हैं एक स्त्री अपने जीवने में अनेक किरदारों को निभाती है जिसमें सबसे महत्त्वपूर्ण है एक माँ का किरदार निभाना। 'ईश्वर खास तौर से हमारे लिए धरती पर माँ के रूप में उपस्थित है।' प्रत्येक व्यक्ति के जीवन की शुरुआत माँ के साथ होती है।

इस प्रकार के समाज में एकल मातृत्व जीवन जीना बहुत कठिन है। 'एकल मातृत्व' क्या है? इसकी कोई वारतविक परिभाषा नहीं है। इसका मुख्य कारण जीवनसाथी की मृत्यु, तलाक, घरेलू हिंसा आदि कारणों में से हैं। पदा प्रथा हर सभ्यता और समाज का हिस्सा रहा है और आज भी है। 'घरेलू हिंसा' आज भी बेहद भयानक स्थिति में मौजूद है। सबसे पहले यदि इस वाक्यांश का अर्थ देखें तो वे यह होता है कि घरेलू चारों में चोट पहुँचाना, शारीरिक, मानसिक, यौन शोषण, मनोवैज्ञानिक और आर्थिक शोषण इस हिंसा के अन्तर्गत आते हैं।

ऐसा कहा जाता है कि महिलाओं की स्थिति समाज की सांस्कृतिक और आध्यात्मिक प्राप्ति का सूचकांक रखती है। लेकिन हम सभी जानते हैं कि महिलाएँ अपने भविष्य के लिए कितना संघर्ष करती हैं ताकि पुरुषों की बराबरी कर सकें। एकल मातृत्व जीवन उनमें से सबसे ज्यादा संघर्षमय होता है।

ये समस्याएँ हमारे समाज को दिन प्रतिदिन खोखला करती जा रही हैं। हाल ही के वर्षों में अनगिनत महिलाओं की बढ़ती घटनाएँ जो कि एकल मातृत्व जीवन का जीता-जागता उदाहरण है देखा जा सकता है। सामाजिक वर्ग, आयु वर्ग और लिंग भेद के कारण भी स्त्रियों को समाज में हिंसा का सामना करना पड़ता है। एकल मातृत्व का जीवन निर्वाह करने वाली एक महिला का उदाहरण इस प्रकार है।

25 वर्षीय राधा कुमारी एक ऐसी ही कामकाजी महिला है। वह असफल विवाह के साथ अपना तलाक़शुदा जीवन व्यतीत कर रही है। जिन्होंने 'घरेलू हिंसा' जैसी समस्या से मुक्ति पाई है। वह एक संक्षम और किसी अन्य आधुनिक महिला की तरह है।

अपने बचपन को याद करती हुई वह बताती हैं कि उस वक्त उनके घर की आर्थिक स्थिति बहुत दयनीय थी जिसकी वजह से उनकी माँ को घर-घर जाकर काम करना पड़ता था जिसकी आमदनी से उनके घर चलता था। लेकिन पिता के नशे की आदत इतनी बढ़ चुकी थी कि वह शराब के लिए पैसे लेने के लिए उनकी माँ से हाथपाई तक करता था। इन घटनाओं को याद करके आज भी वह सिहर उठती हैं। सामाजिक ढर के कारण उनकी माँ भी इसके खिलाफ कभी भी आवाज नहीं उठाई वे ये सोचकर अपना गुँह बन्द रखती की समाज क्या सोचेगा? बिना पिता के बच्चों के सिर के ऊपर से छत हट जाएगा। इसी सोच की वजह से वह उस क्रूरतापूर्ण जीवन से मुक्त नहीं हो पाई। उसका पूरा जीवन इसी दर्द को झेलते-झेलते अंधेरे में विलीन हो गया। राधा अपनी माँ के ठीक विपरीत अपने जीवन को सुखमय महसूस करती हैं। समाज के अनुसार वह तलाक़शुदा हैं तथा अपने जीवन में पुरुषों की लालसा रखती होंगी। तलाक़ के दौरान और उसके बाद का जीवन अपने सम्मान और अस्तित्व की लड़ाई का उन्होंने डटकर मुकाबला किया। समाज की संकीर्ण सोच से बचकर वह स्वयं और अपने बच्चों का जीवन यापन बिना समाज की परवाह किए वह निरन्तर स्तर स्तर कर रही हैं। इस जीवन में उनके सामने चुनौतियाँ भी कम नहीं थी उनके बच्चों से उनके पिता का नाम पूछा जाना। स्वयं उनसे राक्षात्कार में उनके पति का नाम उन्हें ज्यादा परेशान करता है। अतः एक स्त्री भले ही स्वयं पर निर्भर है परन्तु यह समाज उस पर एक प्रश्नचिह्न लगा देता है और वह इस जीवन में भी स्वयं को अपमानित महसूस करती है। इन सब के उपरांत जब वह अपने संघर्षमय जीवन की सच्चाई समाज या साक्षात्कार कर रहे अधिकारियों को बताती हैं तो वे अपने व्यवहार से विपरीत बढ़ते हुए भाभी जी, बहन जी से सम्बोधन 'राधा' में बदल देते हैं। वह इस समाज के संक्षम बिना किसी पुरुष की सहायता या समर्थन के अकेले खड़ी हैं। एक तरफ इसका कुछ लोग फायदा उठाने की कोशिश करते हैं उन्हें बताती हैं कि अपना ख्याल रखने के लिए वह स्वयं संक्षम है। दूसरी तरफ कुछ लोगों से उन्हें सहानुभूति या दया का भाव मिलता है। जब उन्हें इस कृत्य के लिए अपने बच्चों से ताने सुनने को मिले तो उगकी हिम्मत बार-बार डगमगाई। उनके बच्चे, सगे सम्बन्धी उनके इस हालात का जिम्मेदार उन्हें ही मानते हैं।

इन सब के बावजूद राधा में संघर्ष करने का जज्बा है। वह अपने बच्चों के बेहतर जीवन के लिए संघर्षरत है। वह जानती है कि वह अकेली नहीं है इस 'एकल मातृत्व' की राह पर। वह ऐसी अन्य महिलाओं की भी मदद करती हैं। यह उन्हें लड़ने की ताकत देती है तथा इससे उन्हें आत्मसंतुष्टी प्राप्त होती है। उगकी कोशिश रहती है कि जो कष्ट उन्होंने सहे वह कोई और ना सहे। वह उन्हें लड़ने की हिम्मत देती हैं ताकि उन्हीं की तरह वे भी हर मैदान-ए-जंग को फतह करती चले। राधा कुमारी पुरुषों के अत्याचार रूपी अंधकार और समाज की आंधियों को झेलती उनमें जलते दीपक के समान हैं।

कहाँ खो गई बेटियाँ

कनिका तलवार

बी.ए. हिन्दी (विशेष) द्वितीय वर्ष

बेटियाँ— क्या होती हैं, कौन होती है वास्तव में इसका उत्तर हम सबको अच्छे से पता है, लेकिन हम उसे वास्तविकता में समझना नहीं चाहते। यह एक अमूल्य रिश्ता है जो परिवार का गौरव व उसकी बागडोर को संभालकर रखती है। बेटियों का होना वरदान ही माना गया है—कहते हैं कि जिन घरों में बेटियाँ पैदा होती हैं, उस घर में खुशियाँ ही आती हैं।

हमारे देश में बेटियों को देवी माना जाता था, परंतु आज बेटियाँ ही देवी के इस मिथक को लगातार तोड़ रही हैं और अधिकार, न्याय एवम् समानता के साथ जीवनायापन करना चाहती हैं। आखिर हम क्यों नहीं समझ पा रहे हैं कि इनके कारण ही संसार चल रहा है, जो ये न होती तो यह संसार भी नहीं होता आज के समय में भी लड़कियों को मार दिया जाता है। क्यों? क्या उन्हें जीने का हक नहीं, क्या वह इस संसार का हिस्सा नहीं, स्वयं को अपने परिवार का हिस्सा नहीं समझ सकते? हाँ यही तो कर रहे हैं। समाज में आज भी लड़कियों को नीची नजरों से देखा जाता है, बोझ समझा जाता है। आज समाज में एक स्त्री या एक बेटे का स्थान कहीं खोकर रह गया है। भेदभाव की स्थितियाँ आज के समय में शहरों व महानगरों में कम देखने को मिलती हैं, परंतु गाँवों में यह स्थिति बनी हुई है। बेटियाँ विभिन्न प्रकार की प्रताड़नाएं सहन कर रही हैं। आखिर हम लोग क्यों नहीं समझ पा रहे हैं कि परिवार में जितना महत्व बेटे का होता है, उतना ही बेटे का भी।

गाँवों में आज भी जब लड़का पैदा होता है, तो सारा गाँव झूम उठता है, परंतु लड़की होती है तो उसे पैदा होते ही मार देते हैं। अगर हत्या भी नहीं करते तो उसे इतना प्रताड़ित करते हैं कि वह अंदर ही अंदर घुट के मर जाती है। हम किस प्रकार के समाज में जी रहे हैं जहाँ एक तरफ उन्हें अधिकार देने की बात हो रही है वहीं दूसरी तरफ उगको पेट में ही मार दिया जा रहा है।

जनगणना के अनेक सर्वेक्षण में ये बात सामने आई है कि लड़कियों की संख्या कम होती जा रही है। इनके कम होने का कारण भी सामाजिक है। दहेज भी कन्या की हत्या का कारण है। दहेज प्रथा के कारण भी कन्या की संख्या कम हो रही है।

मेरा मानना यह है कि हमें यह बात समझनी चाहिए कि बेटा और बेटे दोनों को हमें बराबरी का स्थान देना चाहिए। पर 'बेटियाँ गुम हो गई हैं'। हमें अपने समाज को स्त्रियों के प्रति जागृत करना होगा, क्योंकि लड़कियाँ व बेटियाँ सिर्फ अपने परिवार व समाज का ही नहीं, अपितु पूरे देश का भाग रोशन करती हैं। गैरीकोंग जैसी बेटियाँ परिवार ही नहीं बल्कि पूरे भारत की शान हैं। बस जरूरत है तो उन्हें समझाने की, प्यार देने की, बराबरी का स्थान देने की और सबसे बड़ी बात अपनी 'सोच' में बदलाव लाने की, जिससे समाज में स्त्रियों या बेटियों को भी बराबरी का स्थान दिया जाए वह भी स्वतंत्र हो कर अपना जीवन व्यतीत कर सकें। बेटियों को प्यार देने से ही, वह ऊँचाइयों को छू पाएँगी।

"बेटी मार नहीं, है आधार/जीवन है
उसका अधिकार/शिक्षा है उसका
हथियार/बढ़ाओ कदम, करो
स्वीकार।"

कैसे बयां करूँ

अखिलेन्द्र

बी.ए. हिन्दी (विशेष) द्वितीय वर्ष

मैं कैसे बयां करूँ वो अहसास
जब दुनिया के लिए मैं था ही नहीं
बस तूने ही मुझे महसूस किया मेरी माँ
मैं कैसे बयां करूँ वो प्रोत्साहन
जब दुनिया से हारने पर
तूने मुझे जीता माना मेरी माँ
मैं कैसे बयां करूँ वो संघर्ष
कि इस दुनिया के लिए मैं लड़का
पर तेरा लाल कहलाया मेरी माँ
मैं कैसे बयां करूँ तेरा वो समर्पण
कि जहाँ सिर्फ मेरी खुशियों के लिए
तूने अपना सर्वस्व न्योछावर कर दिया मेरी माँ

हरियाली चारों ओर लाएंगे।

अर्पित कौर

बी.ए. (लाइफ साइंस) तृतीय वर्ष

चारों ओर यह कैसा शोर है?
बढ़ते हुए प्रदूषण का जोर है।
नहीं रोकेंगे यदि इस दानव को,
तो खत्म कर देगा यह मानव को!
बढ़ते लोग, घटते वन
बिखरा कचरा भी नहीं कुछ कम
कानों को फाड़ता गाड़ियों का शोर,
धरती पर अधिक और अधिक बढ़ता ये बोझ।
करते करते नहीं कुछ खोज.....।
यदि हरियाली चारों ओर लाएंगे।
तभी गंगीर सगरया को खत्म कर पाएंगे।
घुटकियों में समस्या सुलझाएंगे।
धरती पर फिर खुशहाली के दिन आएंगे।

शिक्षा का अधिकार

अभिजीत सिंह

बी.ए. हिंदी (विशेष) तृतीय वर्ष

हमारे संविधान निर्माताओं द्वारा भारतीय संविधान में सभी के लिए शिक्षा का अधिकार व समता का अधिकार दिया गया है। सन् 2009 में शिक्षा से सम्बन्धित पारित एक विधेयक में 'निःशुल्क शिक्षा एवं अनिवार्य शिक्षा' की बात कही गयी है; जिसे 'निःशुल्क एवं अनिवार्य शिक्षा अधिनियम 2009' के नाम से जाना जाता है। इस विधेयक के पास होने से बच्चों को मुफ्त और अनिवार्य शिक्षा का मौलिक अधिकार मिल गया।

संविधान के अनुच्छेद 45 में 6-14 वर्ष तक के बच्चों के लिए अनिवार्य एवं निःशुल्क शिक्षा की व्यवस्था की गयी है, तथा 86वें संशोधन में 21 (क) में प्राथमिक शिक्षा को सब नागरिकों का मूलाधिकार बना दिया गया है। इसे 1 अप्रैल 2010 से जम्मू-कश्मीर को छोड़कर पूरे भारत में लागू कर दिया गया।

इसके साथ ही निजी स्कूलों को 6-14 साल तक के 25% गरीब बच्चे मुफ्त पढ़ाने होंगे। जिसे शिक्षा का अधिकार के भाग 12 में स्थान दिया गया है। इन बच्चों से शुल्क वसूलने पर 10,000 का जुर्माना रखा गया है।

विकलांग बच्चों के लिए मुफ्त शिक्षा के लिए उम्र सीमा बढ़ाकर 18 साल रखी गयी है। इन सब माध्यमों से आगे बढ़ते हुए समानता का अधिकार संविधान के अनुच्छेद 14 में दिया गया है।

लेकिन जब उच्च शिक्षा, नौकरी और सामाजिक लाभ उठाने की बात आती है तो वहां आरक्षण की बात सामने आती है। समाज में सभी को शिक्षित करने के साथ-साथ सभी को समानता के अधिकार का प्रावधान किया गया है।

भारत की जाति प्रथा का इतिहास बहुत पुराना है लेकिन स्वतंत्रता के बाद सभी को एक पटल पर लाने के प्रयास में संविधान निर्माताओं ने अनेक प्रावधान किये। आरक्षण की व्यवस्था की गयी ताकि समाज पर हाशिए से लोगों को उठाकर केन्द्र में स्थापित किया जा सके। जिसके लिए आरक्षण को समानता की सीढ़ी बनायी गयी। संविधान में आरक्षण की व्यवस्था का आधार जाति और सामाजिक पिछड़ापन बनाया गया क्योंकि ऐसा माना जाता रहा है कि जाति में बटा भारत ही भारत के पिछड़ेपन का कारण है।

अनुसूचित जातियों और जन जातियों को शुरुआत में 10 वर्षों के लिए आरक्षण दिया गया। उसके बाद से उस समय सीमा को लगातार बढ़ाया जाता रहा है। मोरार जी देसाई के नेतृत्व वाली जनता पार्टी सरकार ने सामाजिक और शैक्षणिक पिछड़े वर्गों की पहचान करने के लिए 1979 में मण्डल कमीशन का गठन किया। उसके अध्यक्ष बिन्देश्वरी प्रसाद मण्डल थे। आयोग ने 1930 के जनसंख्या आकड़ों के आधार पर 1,257 समुदायों को पिछड़ा घोषित करते हुए उसकी 52 प्रतिशत

निर्धारित की। 1980 कमीशन ने अपनी रिपोर्ट सौंपते हुए इसमें पिछड़ी जातियों की हिस्सेदारी शामिल करते हुए कोटे की मौजूदा व्यवस्था को 22% से बढ़ाते हुए 49.5 प्रतिशत तक करने का सुझाव दिया, इसमें ओबीसी के लिए 27% का प्रावधान किया गया।

अनुच्छेद 330 के तहत संसद और 332 के तहत राज्य विधानसभाओं में अनुसूचित जातियों और जन जातियों के लिए सीटें आरक्षित हैं। स्वतंत्रता समय के सामाजिक परिवेश को देखते हुए आरक्षण की व्यवस्था कुछ सीमित समय तक के लिए किया गया लेकिन अब वह प्रावधान धीरे-धीरे चुनावी मसौदे के रूप में परिवर्तित हो गया है। इस प्रावधान के तहत काफी हद तक सुधार किया जा सका है लेकिन अब यहाँ सुधार अतिवादिता की तरफ रुख करता हुआ नजर आ रहा है जिसमें जातिगत आधार पर लोग अनेक लाभ लेते नजर आ रहे हैं लेकिन जो वास्तव में इसके हकदार हैं अर्थात गरीब जनता जिसे इसकी आवश्यकता है उसे यह लाभ नहीं मिल पा रहा है।

लेकिन सवर्ण जाति के नाम पर कुछ आवश्यक लाभार्थियों के अधिकारों का हनन होता दिख रहा है। ओबीसी में आरक्षण की व्यवस्था पर सुप्रीम कोर्ट ने क्रीमी लेयर की व्यवस्था की। जिसमें एक निश्चित आय सीमा के अन्तर्गत आने वाले लोगों को ही आरक्षण का लाभ मिल सकेगा। क्रीमी लेयर मानदंड 1993 में 1 लाख, 2004 में 2.5 लाख, 2008 में 4.5 लाख, 2013 में 6 लाख रुपये लेकिन समय-समय पर इस आधार सीमा को बढ़ाकर अब 8 लाख तक कर दिया जाना भी समाज को आगे ले जाने के नाम पर पीछे करने का अनचाहा प्रयास है।

मौजूदा सरकार द्वारा लाया गया 10% सवर्ण आरक्षण व्यवस्था जो सवर्ण जाति के अन्तर्गत एक मानक गरीबी रेखा के नीचे आने वाले जरूरतमंदों के लिए है। जिसके लिए सरकार ने कुछ मानक तय किये हैं जैसे आय सीमा 8 लाख से कम या 5 एकड़ से कम भूमि, गांव में 2000 स्क्वायर फिट से कम घर, शहर में 1000 स्क्वायर फीट से कम घर आदि। इस बिल को लोकसभा और राज्य सभा द्वारा पारित कर दिया गया है और सबसे पहले गुजरात सरकार द्वारा लागू भी कर दिया गया है।

समय की मांग को देखकर कुछ बदलाव करना आवश्यक हो जाता है सभी को आगे ले जाने के लिए एक निष्पक्ष फैसले की जरूरत के रूप में इस बिल को देख सकते हैं अब आरक्षण का पूर्ण लाभ गरीब आवश्यक लोगों को मिल रहा है, लेकिन अभी भी कुछ ऐसे संशोधनों की जरूरत है जो आरक्षण को पूर्णतः सिद्ध करने में सहायक हो। उम्मीद है आगे लोग इस पर भी ध्यान देंगे।

अधूरी तस्वीर

उज्ज्वल शुक्ला

बी.ए. हिंदी (विशेष) तृतीय वर्ष

जिन्दगी में अक्सर बिना खबर के बहुत सी घटनाएं हो जाती हैं। कुछ अच्छी, कुछ बुरी; ऐसी ही घटनाओं से कभी-कभी कुछ अप्रत्याशित सा हो जाता है। हमेशा की तरह कॉलेज से आकर थोड़ी देर की नींद लेने की कोशिश कर रहा था मगर नींद थी की आ ही नहीं रही थी जिसकी वजह से मैं थोड़ा असाहज था। अचानक मामा की आवाज से तंद्रा टूटी। "आओ छोटे तुम्हें ले चलते हैं।" मैं रोज की तरह सोचा की मेस जा रहे हैं खाना खाने लेकिन बोलने के अंदाज को देखकर मैंने पूछा "कहाँ?"

"अरे चलते हैं!"

"चलते हैं लेकिन कहाँ? खाना खाने?"

"वहाँ तो रोज जाते हैं आज तुम्हें ले चलते हैं हरिद्वार, चलोभे?"

साभान्यतः मैं कहीं जाने से पहले सोचता हूँ लेकिन मेरे जुबान पर तुरन्त ये शब्द आया--"हाँ।" इस तरह जवाब पाकर मामा और मैंने खाना खाया और तैयार हो गए। जाने के लिए बस का इन्तजार करते हुए ज्यादा दृश्य तो नहीं याद रखने योग्य थे। परन्तु एक दृश्य था जिसे देखकर मैं ठिठका ज़रूर हो सकता है यह मेरी मानसिकता की वजह से हुआ या किसी और को वो दृश्य प्रभावित करता या नहीं। वह दृश्य था एक बुजुर्ग सफेद कुर्ते-धोती में, गंजे सिर वाले जिनके हाथ में एक सिगरेट था। इस दृश्य को देखकर आया--भारतीय संस्कृति और उस पर सवार पाश्चात्य नशा। बस में चढ़ने और रात भर सोते जागते बिगलते हुए मेरी निद्रा तब टूटी जब सामने उषाकाल अपनी लालिमा लिए छा गई थी और सूर्य को संकेत कर दिया। अब वो भी अपने सातों अश्वों के साथ निकले। उसके बाद जो अद्भुत नजारा मुझे दिखा वह शब्दों में अवर्णनीय है बस महसूस करने वाला था। मेरे सामने लहलहाते खेत उन पर एक परत कुहरा उसके आगे पेड़ों का झुंड और उनके बीच गई हुई कुहरे की रेखा इन सबका बिंब किसी अद्भुत दीपक की भांति था। पहले तो मैंने इस दृश्य को देखकर अंतरमन से उसे प्रणाम किया जिसने उस दृश्य को बनाया था और फिर मैंने एक डिजिटल प्रणाम भी किया मतलब उस दृश्य को अपने मोबाइल में उतारा मगर वह उस दृश्य का मात्र दस प्रतिशत था। फिर मैं उस दृश्य को सोचते हुए सपनों की दुनिया में वापस आ गया। अब मेरी नींद रह रहकर खुल रही थी और हरिद्वार के पास आकर पूरी तरह खुल गई और सामने का नजारा कवियों की कल्पना से परे पहाड़ों के गोद में या सूर्य कहे की हरिद्वार पहाड़ों के उस बेटे के समान है कि जिसे घर के बाहर निकालकर भी पूरी तरह नहीं निकाल पाया है और गंगा की धारा को देखकर मुझे जरा अपनापन सा लगा जैसा मुझे प्रयाग में महसूस होता है। मैं जब भी गंगा की धारा को देखता हूँ तो अक्षर भावशून्य होकर बरा देखता हूँ और यहाँ तो और स्वच्छ जल और किनारे किनारे पेड़ों से लदे पहाड़ ऐसे लग रहे थे मानों पहाड़ हरे रंग की चादर ओढ़े हुए हैं और अभी उठकर अंगड़ाई लेगा। एक साथ प्रकृति के इस चमत्कार से मैं और आह्लाहित हो रहा था साथ ही साथ एक एक कदम आगे बढ़ रहा था, हर क्षण को महसूस करते हुए, हर पल को जीते हुए, हर दृश्य को अपने नयनपटल पर बनाते और सुरक्षित करते हुए। कभी-कभी मैं रुककर चारों तरफ देखने लगता। हमें यहाँ से निकलकर महाजन भवन जाना था अतः वहाँ की आँटों में दोनों लोग बैठ गए।

हरिद्वार के गलियों में प्रवेश कर चुका था जहाँ का दृश्य प्रयाग से बदला हुआ नहीं था हँ यहाँ ठहरने के लिए स्थान अपेक्षाकृत

अधिक थे। फिर हम उन दृश्यों को धार करते हुए महाजन भवन के गली के सामने पहुँचे। वहाँ हमें मामा की, दादी और उनके एक मामा जो एक कुशल प्रवचनकर्ता हैं उनसे मुलाकात हुई। वहाँ की एक दिलचस्प बात अगर बताऊँ तो बाहर से इस भवन में नहीं लगता था की अंदर इतने अधिक कमरे होंगे जितने वहाँ थे। ज्यादा अगर ना कहूँ तो लगभग चार सौ कमरे और एक सुंदर मंदिर उन्हीं कमरों के बीच में था। प्रवचनकर्ता श्री कृष्ण किंकर गौन ध्रत रहकर भी हम लोगों से सारी बातें कर ली। हर की पौड़ी पर पहुँचकर मैंने वहाँ एक भगवा रुमाल लिया उसे गले में लपेटा जिससे मैं पूरी तरह उसमें रम जाऊँ जिस क्षेत्र में गया था और रुद्राक्ष मेरे गले में पहले से लटक रहा था जो काशी विश्वनाथ मंदिर का था। कोई विशेष त्यौहार न होने की वजह से वहाँ अधिक भीड़ नहीं थी परन्तु जितनी भी थी उन्हीं की वजह से घाट की खूबसूरती बनी हुई थी। हम भी गंगा के उस जल से अपनी प्यास बुझाने की तैयारी कर चुके थे। पहले मामा उस तेज बहाव की धारा में उतारते हैं। जल में डूबे दूसरे सीढ़ी के बाद गहरा गड्ढा होने की वजह से एक पल को नदी की बहाव की चपेट में आने से बचे। मैं डूबकी लगाने को तैयार हुआ और मामा का हाल देखकर मुझे अनुमान हो गया था कि मुझे कहाँ तक जाना है अतः मैंने उसी हिसाब से पैरों से जमीन को पकड़ते हुए, सधे कदमों से और गंगा को नमन करते हुए दाखिल हो गया। मैंने धीरे से दो सीढ़ियों के आगे की थाह लेने की कोशिश की मगर उसके तल तक मेरे पैर नहीं पहुँच रहे थे अतः मैंने आगे ही रनान करने का मन बनाया पर वहाँ पानी इतना गहरा नहीं था की मैं डूबकी लगा सकूँ तो थोड़ा ऊपरी ओर गया जहाँ पानी गहरा नहीं था।

काफी देर तक मैंने और मामा ने वहाँ नहाने के साथ साथ मस्ती की। गंगा की उस अलखेलियों के बीच हमने भी भरपूर मौज उठाया रनान पूर्ण करने के बाद अब मुखे पेट को कुछ चाहिए था अतः हम धर्मशाला की तरफ बढ़े दोनों लोग वहाँ पर भोजन करने पहुँचे परन्तु एकादशी का दिन होने की वजह से मात्र फलाहार किया परन्तु जो भी था बेहतरीन था, सार्विक था जिससे मन को शांति और अच्छे खासे मात्रा में खा लेने की वजह से आँखों में नींद छा रही थी अतः हमने दादी के कमरे की चाभी ली और बिरतर पर पड़ते ही गहन निद्रा को प्राप्त हुए। छः बजे हम वहाँ से उठकर हर की पौड़ी के पास पहुँचे पर वहाँ की सुन्दर छटा देखने में इतने व्यस्त हो गए की हमें आरती के समय का पता नहीं चला। रात के वक्त गंगा का दृश्य और भी मध्व हो जाता है जैसे उसमें किसी ने रोशानियों से जान फूँक दी हो जितने घाट उतने प्रकार के लोग एक एक पल महसूस हो रहा था कुछ पल को हवा का हर क्षण यूँ जान पड़ा मानो मुझमें छन रही हो। हरिद्वार में भोजन क्या प्रसिद्ध है ये तो नहीं पता मगर जहाँ हम लोग गए वहाँ की लस्सी दिल्ली में तथाकथित बेहतरीन लस्सी से कई गुना अच्छा था उसके बाद हम लोग टहलते हुए ही अपने धर्मशाला की ओर रवाना हुए क्योंकि बस का भी समय होने वाला था मगर वो पहाड़ और वादियाँ जैसे बांध ली थी बस से जाते वक्त आखिरी बार हर की पौड़ी के दर्शन हुए जो अब एकदम शान्त थी वहाँ कोई न था गलियों में पीली रोशनी पत्तों से छन रही थी। मेरे मन में यही विचार आ रहा था की पहाड़ों पर जाना था क्योंकि अगी तस्वीर अधूरी थी लेकिन फिर लगा की कुछ तस्वीरें अधूरी रहेंगी तो पूरी करने की चाहत बनी रहेगी और बस में मैं हरे पल को समेटे अपना ब्लॉग लिखने लगा।

'स्त्री विमर्श ने हमें बुनियादी जरूरतों का माध्यम प्रदान किया है'

-चित्रा मुद्गल

हाल ही में आपकी कृति "नाला सोपारा, पोस्ट बॉक्स नंबर 203" पर साहित्य अकादेमी पुरस्कार भिला यह उपन्यास की संरचनात्मक दृष्टि को कितना सार्थक करती है। कहीं ऐसा तो नहीं है कि उपन्यास कला इसमें पीछे छूट गई है?

हमेशा एक लेखक सोचता है कि जब उसका जीवन किनारे लगेगा तब वह आत्मकथा लिखेगा। यह उपन्यास हाल ही में मैंने लिखा है। मुझे लग रहा है कि मेरी जिंदगी भी किनारे पर लग गई है। इसमें आत्मकथा और संस्मरण आते हैं। इसमें निजी जिंदगी और बाहर के समाज के आपस में टकराने की स्थिति को व्यक्त किया गया है।

आपका 'एकल मातृत्व' के विषय पर क्या विचार है?

यदि कोई स्त्री इसका निर्णय लेती है और वह आत्मनिर्भर है, तो ठीक है लेकिन एकल मातृत्व का मतलब है एक भविष्य की नई पीढ़ी के नागरिक की जिम्मेदारी उठाना। उस बच्चे को इतना प्यार और संवेदना देनी होगी जिससे उसे यह कभी महसूस न हो कि वह दादा हीन व पिता हीन है। वह लड़की अगर यह जिम्मेदारी उठाती है तो उसे चहुँमुखी जिम्मेदारी निभानी होगी। ऐसा नहीं है कि आप बच्चे को जन्म दें, क्योंकि यह मातृत्व अधिकार आपको प्राप्त है।

साहित्य में दलित विमर्श और स्त्री विमर्श एक गंभीर विमर्श के रूप में सामने आया है, लेकिन बाद में उसमें कुछ विरागतिर्यो आई हैं। ऐसे में 'थर्ड जेंडर' को लेकर आप कितनी आशंकित हैं?

मैं बिल्कुल भी आशंकित नहीं हूँ क्योंकि स्त्री विमर्श ने हमें बुनियादी जरूरतें जिनकी हमें जरूरत थी वह माध्यम प्रदान किया। जहाँ थर्ड जेंडर की बात है यह बहुत विचारणीय विषय है। आप एक बच्चे को जन्म के साथ ही अपने से अलग कर दें यह गलत है। आप उससे यह अधिकार छीन लेते हैं तो यह समाज के लिए शर्म की बात है। ऐसा समाज कभी विकास नहीं कर सकता।

साहित्यिक आलोचना और अकादमिक आलोचना दो भिन्न आयाग हैं, अक्सर दोनों की समझ में झन्झ बना रहता है इस पर आपका क्या विचार है?

साहित्यिक आलोचना वही है जो अकादमिक आलोचना में पढ़ाई जा रही है। चाहे वह मैनेजर पाण्डेय लिखें, महेश दर्पण लिखें या कोई अन्य। वह अकादमिक आलोचना में ही है यदि यह शिक्षा में

नहीं पढ़ाया जा रहा तो इसके लिए माध्यम तैयार करने वाले दोषी हैं।

आपकी रचनाएं पुरानें मूल्यों को तोड़ती हैं और साथ ही समाज की मानसिकता पर चोट भी करती हैं। यह आपको कहाँ तक प्रभावित करता है?

किरी व्यक्ति ने जो कहा क्या सोचकर कहा। अनुभव से बड़ा गुरु कोई नहीं होता। जब वह अनुभव करता है स्वयं या किसी दूसरे प्रताड़ित व्यक्ति से मिलते हैं तब आप उस अनुभव को स्वयं अनुभव करते हैं और तब आप इसको समझते हैं कि यह सही नहीं है। पूरी व्यवस्था इससे भरी पड़ी है। व्यवस्था की इन चतुराईयों से जब व्यक्ति गुजरता है तो कहीं न कहीं वह उसका अनुभव बन जाता है। इसके लिए गहरी संवेदना की जरूरत होती है।

महाविद्यालय में पढ़ने वाले पाठकों के लिए आप क्या संदेश देना चाहती हैं?

मुझे लगता है वह गंभीर और अच्छी चीजें पढ़ें अगर अपने जीवन में संपर्क करना चाहते हैं और विषम परिस्थितियों का सामना करना चाहते हैं तो वह साहित्य पढ़ें और जीवन के उतार-चढ़ाव को समझें। साहित्य से निकलता बनाये रखना चाहिये।

आपकी इस पुस्तक के शीर्षक में 'पोस्ट बॉक्स नं 203' का क्या अर्थ है?

यह उस पोस्ट बॉक्स का नंबर है जो बिना पता के रहते हैं या फिर किराये के भवन में रहते हैं तो वह पोस्ट बॉक्स के नंबर पर अपना पत्र भेजते हैं और वही से लेते हैं। इस उपन्यास में माँ और बेटे के बीच का यह नंबर है पोस्ट बॉक्स नं 203 नाला सोपारा मुंबई का।

'किताबें हमें स्वप्न और उन स्वप्नों से लड़ने की ताकत देती हैं'

-जितेन्द्र श्रीवास्तव

आप कवि और आलोचक दोनों हैं। ऐसे में रचना करते समय आपका आलोचक मन प्रबल होता है या रचनाकार मन। आप इन दोनों में सामंजस्य कैसे स्थापित करते हैं?

जब आप कविता लिख रहे होते हैं तो सिर्फ कविता ही लिख रहे होते हैं, जब आप आलोचना लिख रहे होते हैं तो आलोचना ही लिख रहे होते हैं कविता लिखते वक्त आपके मन में एक विषय होता है, अनुभूतियाँ होती हैं, वजह होती है जिसे आप व्यक्त करना चाहते हैं। एक आलोचक होने के नाते आप देख पाते हैं कि जो कह रहे हैं वह बात इससे पहले तो कहीं अच्छे ढंग से तो नहीं कही जा चुकी है।

आलोचक के रूप में आपको कभी महसूस हुआ की आपका आलोचक मन किसी दबाव में आकर आलोचना कर रहा है?

मुझे लगता है कि जब आपके मन में दबाव हो तो आलोचना लिखनी ही नहीं चाहिए। आलोचना लिखनी चाहिए तो मुक्त मन से लिखनी चाहिए मुक्त विवेक से लिखनी चाहिए। मैंने कभी दबाव में आलोचना नहीं लिखी।

आप लगातार कविताएँ लिखते रहे हैं और 'सोनचिरई' आपकी बहुत प्रसिद्ध कविता है। परंतु आजकल स्त्री-विमर्श, दलित-विमर्श अपना रूप बदल रहा है इस बदलते रूप के बारे में आपका क्या मानना है?

जैसे-जैसे समय की जटिलता बदलेगी वैसे-वैसे विमर्श का स्वरूप बदलेगा इसे बदलना भी चाहिए। जड़ हो जाने से तो विमर्श खत्म हो जाएगा। विमर्श को अग्रगामी होना चाहिए। स्त्री विमर्श सिर्फ स्त्रियों के ही बीच की बात रह जाएगी और पुरुषों तक नहीं पहुँचेगी तो बात तो अधूरी रह जाएगी।

स्त्री-विमर्श में आज विसंगतियाँ आ गयी हैं, हम 'देह-विमर्श' की बात करते हैं। देह को हम स्त्री स्वतंत्रता का धोतक मान लेते हैं तो इसे आप किस नजरिए से देखते हैं?

देह की आजादी का जो मामला है वो स्त्री-विमर्श में प्राथमिक चीज है क्योंकि स्त्री पर जितने भी अत्याचार हुए उनके मन को भी खंडित करने के लिए उनके देह को ही अस्त्र की तरह इस्तेमाल किया गया। देह जो है स्त्री विमर्श की प्राथमिक चीज है लेकिन वहीं पर नहीं रुकना है।

सर, आप बहुत सी समितियों में रहे हैं जैसा कि किसी रचना, कविता, कहानी या उपन्यास को पुरस्कार मिल रहा है तो हम उसका आधार क्या मानें?

आधार तो मुख्यतः श्रेष्ठता ही होती है वैसे दो चीजें देखी जाती हैं की जब साहित्य अकादेमी जैसे पुरस्कारों की बात की जाती है तो एक तो यह भी देखा जाता है उस रचनाकार का उस भाषा में, उस साहित्य में क्या योगदान है? दूसरा यह कि जिस कृति पर दिया जा रहा है वह कितनी उल्लेखनीय कृति है।

साहित्य अकादेमी जैसे पुरस्कारों में कृति एक बहाना होती है दरअसल दिया जाता है मुकम्मल योगदान पर। बहाना एक कृति बनती है क्योंकि यह ढांचा बना हुआ है कि किताब पर मिलेगा परंतु कभी-कभी सिर्फ कृति पर जो पुरस्कार मिलते हैं निरसंदेह उनकी गुणवत्ता ही उसका आधार होती है। इस तरह की कोई कृति जो सामाजिक, सांस्कृतिक और साहित्यिक दृष्टि से अपनी पहचान बनाती है वह निरसंदेह पुरस्कृत होनी चाहिए और ऐसी कृति पुरस्कृत होती है।

जब हम साहित्यिक आलोचना और अकादमिक आलोचना की बात करते हैं तो दोनों के अलग-अलग आयाम हैं तो इन दोनों के आयामों को आप किस रूप में देखते हैं?

यह भ्रम फैलाया गया है कि अकादमिक आलोचना कोई अलग चीज है और साहित्यिक आलोचना अलग। दुनिया भर में अपवादों को छोड़ दें तो आलोचना अकादमिक परिसर में ही संभव हुई है विश्वविद्यालयों में संभव हुई, संस्थानों में संभव हुई है। दुनिया के सारे बड़े आलोचक किसी न किसी संस्थान से संबंध रखते हैं। तो आहिर है कि जब आलोचना ही परिसर में संभव हुई है तो अकादमिक कार्य के रूप में ही संभव हुई है और हो ही सकती है। आप हिंदी के सभी बड़े आलोचकों को याद कीजिए रामचंद्र शुक्ल, गंददुलारे वाजपेयी, नामवर सिंह, नगेन्द्र, रामविलास शर्मा और विजयदेव नारायण साही आदि अकादमिक परिसर से ही थे, एक दो को छोड़कर। लेकिन जिन्होंने मुकम्मल हरतक्षेप किया है वो किसी न किसी अकादमिक परिसर से जुड़े हुए लोग हैं। इसलिए आलोचना अनिवार्य रूप से अकादमिक कार्य है।

कॉलेज या विश्वविद्यालयों में पढ़ने वाले छात्रों को आप क्या संदेश देना चाहते हैं?

खूब पढ़िए, नया ही मत पढ़िए, पुराना भी जरूर पढ़िए क्योंकि आपको पता होना चाहिए कि परंपरा में क्या है और अपना मार्ग खुद बनाएँ। किताबें पढ़िए और रास्ते बनाइए लेकिन खुद निर्णय करें कि जीवन में कहीं जाना है। और उन सपनों के लिए संघर्ष करिए। किताबें हमें स्वप्न देती हैं और उन स्वप्नों से लड़ने के लिए ताकत देती हैं तो ताकत अर्जित कीजिए। बहुत सारे लोग होते हैं जो स्वप्न ले आते हैं, और थक-हार कर बैठ जाते हैं। थक हार कर बैठिए मत। पूरा आश्रमान आपका है पूरी धरती आपकी है।

सदा-पू-गजल

गजल

आशीष 'दिलदार'
एम. ए. हिंदी, द्वितीय वर्ष

सावन में बारिश आयी शब की
देखी आग लगाई शब की ॥
अक्सर शाम से भीगी पलकें
अक्सर नींद उड़ाई शब की ॥
मुझ में अक्सर झाँकने वाले,
मुझ में है एक खाई शब की ॥
तुम अब जिसको गजल कहोगे,
मैं कहता भरपाई शब की ॥
रूठे सपने, बिखरी नींदें,
ये हैं फसल कटाई शब की ॥
लव पे हैंसी, आँख में पानी
दिल पे है तुरपाई शब की ॥
तेरी याद से गुज़रे हैं कि
आदत है हरजाई शब की ॥

यूँ ही रवां सही

सोनाली शर्मा
बी. ए. पंजाबी (विशेष) द्वितीय वर्ष

ना सही तो क्या सही
ये सिलसिला बंदिशों का
यूँ ही रवां सही
खो चुका खाव-ए-मयरसर में दिल
कोई ब्रुप सही नहीं कोई राह सही
सुन लेता है खामोशी भरी दारताँ भी
ये रपतार धड़कन की यूँ ही जवाँ सही
कुछ खुशक री संजिषों में कैद
यादों की भीड़ वहाँ सही
हाँ बरार कर ही लूँगी मगर
ये साथ दिल का यूँ ही तन्हा सही
धीधी आहत ही बने मुस्कुराहट
ये आहत है गुगसुम
गुमसुम ही सही
यूँ तो नहीं गैर बना दिल
कभी जमाने से
चाहे खुद से हो चला खफा सही
'सलीके से गुज़र जाए जिन्दगी
मले जुनून के सिवा कुछ ना सही,
मिल गया इस कदम वो
सन्न ओ आलम
हाँ जिसकी उम्मीद थी ही नहीं
पर मिला सही
'इन्तेहाँ- ए-शुक्र-ओ-फलसके की
मुंतज़िर बनी इस हद तक ये रुह
वफा-ए-तिश्नगी पुरजोर 'रावता' ही सही

गीत

आशीष 'दिलदार'
एम. ए. हिंदी, द्वितीय वर्ष

हृदय मंदिर में जोत जगा कर,
ज्योतिर्मय संसार करें।
आपस के सब भेद भुलाकर,
एकनिष्ठ आधार करें।
सपनों की बंजर धरती को,
उर्वरता दे नव चिंतन की,
हल लेकर अब व्यवधानों के,
नई फसल तैयार करें ॥
जहाँ क्षितिज पर पौ फटती हो
नई सुबह के आने की
वहाँ अर्थ क्या पाना-खोना,
गति क्यों शोक मनाने की।
सत्य शाश्वत पुण्य समाधि
जिसमें मन विलीन रहे।
सृजन के पथ में मानवता का,
चिंतन अर्वाचीन रहे
इस चिंतन को हम अपनी
मानवता का आधार करें ॥
स्वप्न नाव के पौव,
लहर की चंचलता पे चलते।
पल-पल बहुरूपी यह सपने,
कितने रंग बदलते हैं
शौने-शौने समय के खारे
पानी में जब गलते हैं।
सुबह के चढ़ने वाले सूरज,
शाम से पहले डलते हैं!
सपने अपने खुद देखें,
और खुद उनको साकार करें ॥
ज्योतिर्मय संसार करें हम
एकनिष्ठ आधार करें
माटी का उद्धार करें हम
नई फसल तैयार करें ॥

गुरु गोबिंद सिंह

जसप्रीत कपूर

बी. ए. हिन्दी (विशेष) प्रथम वर्ष

नहीं हुआ कोई शहीद ऐसा
जिसने पूरा परिवार गँवाया
इरा शहीद ने माता-पिता तो क्या
बच्चों को भी अमर कराया।

एक पत्नी, माता-पिता और चार बच्चे थे उनके एक-एक
कर सब मिट गए युद्ध तो कोई दीवार में तुनके
बचपन से ही था गिजर वो कभी न घबराया
धर्म की रक्षा के खातिर पिता को खोने का डर न आया
बोले, पिता जी आप जाओ, कोई दूजा न कर सकेगा यह काग
वरना आज इस धर्म का मिट जाएगा नाम
जिसके लिए थे सब अपने न रखा कोई गैर
फिर क्यों लोगों ने उन्हीं से रखा बैर
गह्रों भूल सकता यह देश उनके उपकार को
जिसने वतन की रक्षा में गर्वा दिया अपने बच्चों और बाप को
सुरक्षित रख सके जो हिन्दुत्व को

उन्होंने ऐसा पंथ सजाया।

उस दिन से अपने नाम के आगे राय जगह सिंह लगाया।

कह गए यह बात वो कि अब कोई नहीं डरेगा
एक लाख की भीड़ में भी मेरा सिंह अलग दिखेगा
आखिरकार हट गया बादल संकट का था जो छाया
गुरु गोबिंद सिंह जैसा कोई दूजा न कहलाया

नहीं हुआ शहीद ऐसा कोई
जिसने पूरा परिवार गँवाया।

जवान

अमन कुमार राणा

बी.एस.सी. (अंतु विज्ञान) तृतीय वर्ष

अंतिम रक्त बूँद तक
सीमा पर डटा हुआ।
चन्द्रमा की चाँदनी-सा
रात भर खड़ा हुआ,
शून्य को भी साथ ले
अनन्ता को डरा दे ओ,
लक्ष्य भेदने तक
मृत्यु को हरा दे ओ,
ऐसा वो नाद है
स्वयं में एक उन्माद है
वह देश का जवान है,
वह देश का जवान है।।1।।

कफन भी जिस जिरम का
राष्ट्र का अभिमान हो,
मृत्यु भी चूमती है
ऐरो बलिदान को!
सागर के उफान-सा
दुश्मनों को धेर ले,
मृत्यु के तूफान सा
लक्ष्य को बिखेर दे,
ऐसा वो उत्साह है
स्वयं में ब्रह्माण्ड है
वह देश का जवान है
वह देश का जवान है।।2।।

श्वासा में जिराके एक
ज्वाला सा विनाश है,
ओढ़नी आकाश है
देश को निहार कर
आलस्य को भार दे!
अर्द्धप्राण में भी जो
शत्रु को पछाड़ दे!
वह सत्य आत्मखण्ड है
अग्नि से प्रचंड है,
वह देश का जवान है
वह देश का जवान है।।3।।

वर्जनाओं से मुक्ति का दस्तावेज

अभिजीत सिंह

बी.ए. हिंदी (विशेष) तृतीय वर्ष

कारुणिकता, मार्मिकता, रिशतों को बचाने और सामाजिक बन्धनों की अकुलाहाट से लड़ने वाला यह उपन्यास प्रेमचन्दोत्तर उपन्यासकार जैनेन्द्र कुमार द्वारा लिखित एक मनोविश्लेषणात्मक उपन्यास है। इस उपन्यास का प्रकाशन सन् 1937 में हुआ, यह दौर कई तरह के सामाजिक एवं मानसिक तथल-पुथल के बदलावों का भी दौर है।

इस उपन्यास को जैनेन्द्र ने भाषायी तौर पर शुरु से लेकर अन्त तक कारुणिकता से परिपूर्ण रखा है। कहीं-कहीं यह अति करुणा क्रोध में बदलती नजर आती है।

जैनेन्द्र को इस उपन्यास में रिशतों के आदर्श रूप को चित्रित किया गया है और इस आदर्शात्मकता के कारण स्त्री के चरित्र पर कई प्रश्न इस उपन्यास में दिखाई देते हैं। उसके भीतर के मानसिक उहापोह को चित्रित करने में लेखक सफल रहा है। उपन्यास में रचनाकार कहीं-कहीं स्थिति को स्पष्ट नहीं कर पाया है। जैसे प्रमोद की मौ बिना किसी ठोस कारण के उसे (मुणाल) अचानक क्यों मारने लगती है कौरो मुणाल किसी अनजान व्यक्ति के साथ रहने को मजबूर हो जाती है?

जब कोई किसी से प्यार करता है तो उसकी परेशानी को कम करने के लिए किसी भी हद तक चला जाता है लेकिन जैनेन्द्र उरा पर भी सोचने को मजबूर कर देते हैं कि क्यों जब मुणाल के पेट में दर्द था तो प्रमोद उसके कहने मात्र से डॉक्टर को नहीं बुलाता। इस वजह से प्रेम के समर्पण भाव पर भी संदेह होने लगता है।

लेकिन लेखक भाषा के माध्यम से पाठक को बांधने में समर्थ रहा है। कहीं-कहीं बीच में जब अति आदर्शात्मकता का रूप देखने को मिलता है तो मन में अपने अंग उस व्यक्ति के प्रति क्रोध का भाव आने लगता है। इसका प्रभाव प्रमोद पर भी पड़ता है। इन्हीं कारणों से वह अन्त में अपने पद से त्यागपत्र दे देता है।

उपन्यास के माध्यम से लेखक ने बताया है कि स्त्री को आत्मसम्मान

प्रिय है वह अपनी वजह से किसी पर सामाजिक अक्षेप नहीं लगाना चाहती, लेकिन उसे सामाजिक प्रवचनाओं को न झेलनी पड़े इसलिए वह अपनी जिन्दगी से समझौता करती दिखती है।

लेखक ने उपन्यास के माध्यम से विवाहित स्त्री के मर्म को तो दिखाया है लेकिन वह स्त्री के स्त्रीत्व से खेलते नजर आये हैं और वह भी दिखाया है कि परिस्थिति की मार से व्यक्ति कुछ भी करने को तैयार हो जाता है।

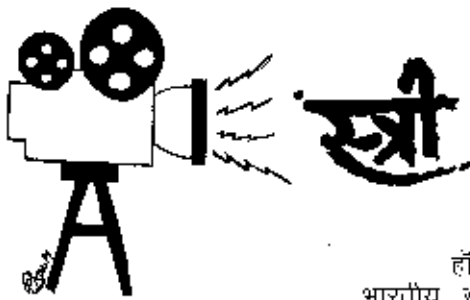
लेखक 1937 में रचित इस उपन्यास की प्रारंभिकता उस समय अधिक थी लेकिन आज रिशतों पतियों द्वारा त्याग दिये जाने पर अपनी स्थिति से मजबूती से लड़ती हैं न कि उस लड़ाई को भगवान के भरोसे छोड़ देती हैं।

समाज में प्रेम सम्बन्ध किस तरह से वर्जित है और अपने अन्दर की आवाज दवाने से जिन्दगी किस हद तक बर्बाद होती है इस उपन्यास में नजर आता है।

जैनेन्द्र के उपन्यास में मुझे तीन ऐसे मोड़ दिखे जिन्होंने मुझे कथानक से जुड़ने और सोचने को मजबूर कर दिया है।

जहाँ पहली बार मुणाल की अचानक पिटाई और शादी फिर दूसरी भाग जब बिना किसी कारण उसे (प्रमोद को) पता लगता है कि वह कहाँ रह रही है और तीसरे जगह जब प्रमोद कॉलेज से सीधा हुआ के घर पहुँच जाता है।

जैनेन्द्र कुमार ने इस उपन्यास में एक औरत की कारुणिक जिन्दगी का वर्णन एक कुशल रचना के माध्यम से किया है। जिसमें भाषा अपनी कारुणिकता का साथ नहीं छोड़ती है और शुरु से अन्त तक बनी रहती है।

‘स्त्री’ : डराते-डराते हँसाएगी

समृद्धि कौशिक

बी.ए. हिन्दी (विशेष) प्रथम वर्ष

‘स्त्री’ फिल्म ‘अमर कौशिक’ के निर्देशन में बनी है। यह फिल्म एक हॉरर कॉमेडी के साथ-साथ भारतीय समाज में महिलाओं की भूमिका पर विचार करती दिखती है। इस फिल्म का शीर्षक ‘स्त्री’ है लेकिन यह पुरुषों के इर्द-गिर्द घूमती है। इस फिल्म में कॉमेडी की वजह से हॉरर का लड़का फीका पड़ जाता है। ‘स्त्री’ की कहानी चंडेरी शहर की है जहाँ चार दिन की माता के पूजन के दौरान स्त्री नाम की चुड़ैल का खौफ पूरे शहर में फैला है। जो सिर्फ पुरुषों पर पार करती है। राजकुमार राग जब भी स्त्री-ना पर आते हैं तो वह अपनी अदाकारी से राती लाइमलाइट बातेर ले जाते हैं। उनकी कॉमिक टाइमिंग से लेकर खौफ खाने का अंदाज तक आपको भाँजना। अपार शक्ति खुराना, अभिषेक बनार्जी, पंकज त्रिपाठी जैसे सापोर्टिंग एक्टर ने राती हुई भूमिका निभाई है। श्रद्धा कपूर ने भी अपनी भूमिका के साथ त्याग किया है। अन्तर कौशिक का निर्देशन कयाल का है। शुरु से आखिरी

तक फिल्म आपको बाँधे रखेगी। इसके सवाद और कॉमिक पंच इतने शानदार हैं कि ढाई घंटे का वक्त चुटकियों में निकल जाएगा। फिल्म में चुड़ैल से बचने के लिए सब अपने घर के बाहर ‘ओ स्त्री कल आना’ लिख देते थे, जिसे पढ़ कर वह लौट जाती है और यह रिलसिला योजना चलता रहता है। एक दिन उसकी मुलाकात एक अनजान स्त्री (श्रद्धा कपूर) से होती है। दिक्कत का एक दोस्त स्त्री का शिकार बन जाता है। विककी और उसके साथी स्त्री से कैसे छुटकारा पाते हैं? यह जानने के लिए आपको यह फिल्म एक बार जरूर देखनी चाहिए।

इस फिल्म में पाँच गाने हैं जो समय के और रथान के अनुरूप हैं। जहाँ ‘मिलेगी-मिलेगी’ गाना आपको धिरकने पर मजबूर करता है वहीं ‘नजर ना लग जाए’ आपको दिल जीत लेता है।

यह फिल्म यह बताने में सफल रही है कि समाज रिशतों के प्रति कैसे व्यवहार करता रहा है, उसे बदलना तो गया लेकिन ‘छला’ भी खूब गया, इसी मजाक के लहजे में यह फिल्म आगे बढ़ती है और अपने भीतर से वह संदेश छोड़ जाती है कि स्त्री सिर्फ भोग विलास और ‘टाईम पारा’ करने की दस्तु नहीं है। इस फिल्म का अन्त बहुत से लोगों को समझ में नहीं आया, हो सकता है कि ऐसी संशा निर्देशक की भी हो, लेकिन यह फिल्म सराहनीय और प्रशंसनीय है।

नव-पल्लव वार्षिक गतिविधियाँ

अन्नापूर्णा आरती
की एहिन्दी (विशेष) मनीष वर्मा

निर्वाचन

हिन्दी साहित्य सभा (नव-पल्लव) के तत्त्वाधान में विभाग प्रभारी डॉ. चरणजीत सिंह सधदेव द्वारा वर्ष भर विभिन्न कार्यक्रमों का आयोजन की रूपरेखा बनाई गई। सर्वप्रथम वर्ष 2018-19 की कार्य कारिणी के लिए छात्र सदस्यों को निर्वाचित किया गया।

जिसमें नव-पल्लव, हिन्दी विभाग अध्यक्ष अभिजीत सिंह, गुंजन, आरती व अन्नपूर्णा (उपाध्यक्ष), हेमन्त दोशी (सचिव), शिवांगी व हरप्रीत (संयुक्त सचिव), कनिका तलवार (कोषाध्यक्ष), अनीता, विकास बंसीवाल, अमित व रेखा कार्यकारिणी सदस्य के रूप में चुने गए।

प्रमलीन कौर व उज्ज्वल शुक्ला सर्वसम्मति से छात्र सम्पादक 'तेग' पत्रिका के लिए चुने गए।

शिक्षक दिवस

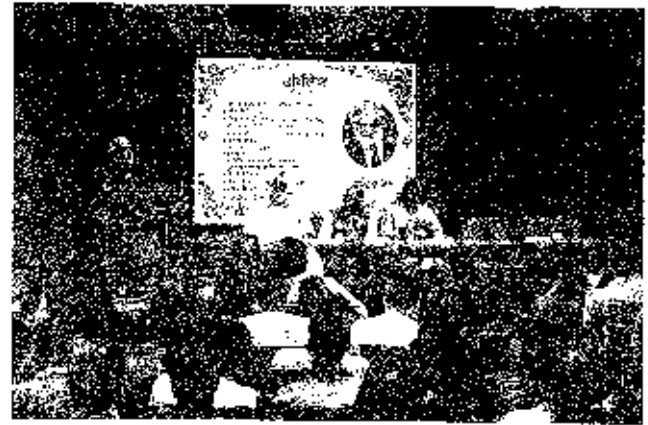
हर वर्ष की भाँति इस वर्ष भी हिन्दी विभाग द्वारा 5 सितम्बर 2018 को गुरुजनों के आदर में शिक्षक दिवस आयोजित किया गया। इस कार्यक्रम की रूपरेखा विभाग के विद्यार्थियों की थी तथा इरामे डॉ. आशा मेहता, डॉ. चरणजीत सिंह तथा अन्य प्राध्यापकों ने शिक्षक व विद्यार्थियों के सम्बन्ध पर अपने विचार रखे। नव-पल्लव अध्यक्ष अभिजीत सिंह ने भी गुरुजनों के प्रति अपने विचार प्रकट किये तथा अध्यापकों को सम्मानित करने हेतु छात्रों ने उन्हें कार्ड व फूल दिए।

स्वतंत्रता दिवस

72वें स्वतंत्रता दिवस हेतु एक कार्यक्रम आयोजित किया गया। कार्यक्रम की शुरुआत राष्ट्रगान से की गई। उसके बाद प्राचार्य डॉ. जसविंदर सिंह ने विद्यार्थियों को अपने प्रेरणादायक उद्बोधन से संबोधित किया। हिन्दी विभाग के सभी विद्यार्थियों ने अपनी-अपनी कलाओं के माध्यम से लोगों का मनोरंजन किया। हमारे देश के नौजवानों व शहीदों के बलिदान व त्याग को याद किया गया। यह कार्यक्रम विभाग प्रभारी डॉ. चरणजीत सिंह के मार्गदर्शन में संपन्न हुआ। इस कार्यक्रम में डॉ. आशा मेहता, डॉ. नागेश नाथ दास, डॉ. सुमिता लोहिया, डॉ. अमरेन्द्र पाण्डेय, डॉ. अनूप तिवारी, डॉ. राजकुमारी एवं मनीष आदि प्राध्यापकों के साथ-साथ भारी संख्या में छात्र-छात्राएं मौजूद रहे।

हिन्दी दिवस

14 सितम्बर 2018 को 'नव-पल्लव' हिन्दी विभाग की ओर से हिन्दी दिवस मनाया गया। मुख्य अतिथि के रूप में प्रो. के. एन. तिवारी (प्रोफेसर, हिन्दी विभाग), वरिष्ठ पत्रकार जमिलेश और वरिष्ठ व्यंग्यकार डॉ. हरीश नवल रहे। अतिथियों द्वारा हिन्दी की स्थिति व उसके विकास के सभ्य एवं उपस्थित चुनौतियों से विद्यार्थियों को अवगत कराया गया और विश्व स्तर पर बढ़ रही हिन्दी की वैश्विक मांग को उपस्थित श्रोताओं के समक्ष उद्घाटित किया गया। इसमें विद्यार्थियों द्वारा अतिथियों से हिन्दी भाषा से संबंधित प्रश्न भी पूछे गये। कार्यक्रम के अंत में नव-पल्लव अध्यक्ष अभिजीत सिंह द्वारा उपस्थित अतिथियों तथा विद्यार्थियों का धन्यवाद ज्ञापन किया गया। यह कार्यक्रम डॉ. चरणजीत सिंह की देखरेख में सम्पन्न हुआ।

नवागत स्वागत समारोह

28 सितम्बर 2018 को हिन्दी विभाग द्वारा हर वर्ष की भाँति नए विद्यार्थियों के स्वागत हेतु नवागतुक समारोह आयोजित किया गया। इस कार्यक्रम में सभी नये विद्यार्थियों ने अपना परिचय दिया तथा नवागतुक विद्यार्थियों ने नृत्य, संगीत आदि विभिन्न प्रकार की कला दिखाकर अपने व्यक्तित्व से परिचित कराया व कार्यक्रम के दौरान विभागाध्यक्ष डॉ. चरणजीत सिंह ने विद्यार्थियों को कॉलेज की गतिविधियों तथा उसकी परंपराओं से अवगत कराया। इसमें पायल (मिस फ्रेशर) तथा प्रियांशु (मिस्टर फ्रेशर) चुना गया। वरिष्ठ छात्रों ने भी इस कार्यक्रम में आकर चार घंटे लगा दिए। इस कार्यक्रम में अध्यक्ष अभिजीत सिंह व गुजन, आरती, अनपूर्णा आदि की सक्रिय भागीदारी रही। अंत में अध्यक्ष अभिजीत सिंह ने धन्यवाद ज्ञापित किया।

नवजागरण की वैचारिकी एवं पुनर्व्याख्या (सेमिनार)

हिन्दी विभाग द्वारा 1 नवम्बर 2018 को 'नवजागरण की वैचारिकी एवं पुनर्व्याख्या' विषय पर एक सेमिनार आयोजित किया गया। इसमें प्रमुख अतिथि प्रो. नित्यानंद तिवारी (आलोचक एवं विचारक), श्री नीरज पाठक (उपाध्यक्ष, मैथिली-भोजपुरी अकादमी, दिल्ली सरकार) और इसमें प्रमुख वक्ता प्रो. अपूर्वानंद, प्रो. सुधा सिंह तथा डॉ. आशा मेहता रहे। कार्यक्रम में वक्ताओं ने नवजागरण पर अपने विचार प्रकट किए तथा नवजागरण के सभी पहलुओं से परिचित कराया। यह कार्यक्रम विभागाध्यक्ष डॉ. चरणजीत सिंह की देखरेख में संपन्न हुआ। कार्यक्रम में डॉ. मुकेश कुमार, डॉ. अमरेन्द्र, डॉ. अनूप, राहुल, विवेक आदि शिक्षकों के साथ उज्ज्वल, अखिलेन्द्र एवं नव-पल्लव की सक्रिय भागीदारी रही।

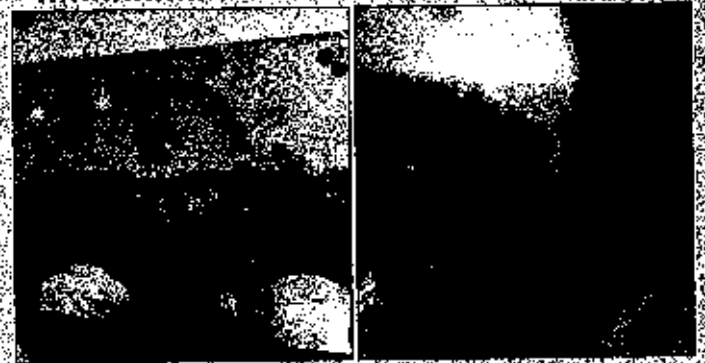

'स्वच्छ भारत संपन्न भारत'

दिल्ली पब्लिक लाइब्रेरी (संस्कृति मंत्रालय, भारत सरकार) एवं श्री गुरु तेग बहादुर खालसा कॉलेज के सहयोग से 29 जनवरी 2019 को 'स्वच्छ भारत संपन्न भारत' विषय पर एक भाषण प्रतियोगिता का आयोजन हिन्दी विभाग द्वारा किया गया। इस प्रतियोगिता में दिल्ली विश्वविद्यालय के विभिन्न महाविद्यालयों के छात्र-छात्राओं ने बढ़-चढ़कर भागीदारी की। इस कार्यक्रम के मुख्य अतिथि प्रो. पूरन चंद टंडन एवं डॉ. जसविन्दर सिंह थे। इस कार्यक्रम के संयोजन की जिम्मेदारी डॉ. चरणजीत सिंह ने बखूबी निभाई।

राष्ट्रीय वाद-विवाद प्रतियोगिता

श्री गुरु तेग बहादुर खालसा कॉलेज एवं निर्माण आई.ए.एस. के संयुक्त तत्वाधान में राष्ट्रीय वाद-विवाद प्रतियोगिता 'वैकल्पिक राजनीति एक भ्रम है', विषय पर आयोजित किया गया। इस कार्यक्रम में मुख्य अतिथि डॉ. जसविंदर सिंह (प्राचार्य, खालसा कॉलेज), कमलदेव सिंह (निदेशक, निर्माण आई.ए.एस.), डॉ. सरोद्र (डी सी नार्थ-वेस्ट, दिल्ली) थे। वह कार्यक्रम डॉ. चरणजीत सिंह के सफल निदेशन में संपन्न हुआ। इस प्रतियोगिता में उपरोक्त विषय पर विद्यार्थियों ने अपने मत को पूरे आत्मविश्वास के साथ रखा तथा इस कार्यक्रम का मुख्य उद्देश्य विद्यार्थियों के आत्मबल को बढ़ाना रहा ताकि वह भविष्य में आगे बढ़ सकें व इस प्रकार के विषयों पर अपनी बेबाक राय रख सकें।

पुस्तक मेला: जहाँ चाह, वहाँ राह

एक पुस्तक प्रेमी को क्या चाहिए, पुस्तक और ऐसा परिवेश जहाँ उसका अध्ययन कौशल बढ़े। ऐसा ही एक समूह दिनांक 7 जनवरी 2019 को हमारे कॉलेज की तरफ से प्रगति मैदान में आयोजित पुस्तक मेले में भेजा गया जिसमें पुस्तक प्रेमियों के साथ मुझे भी शामिल किया गया था। पुस्तक मेले में इतनी भीड़ देखकर यह तो साफ जाहिर हो रहा था कि मोबाइल, इंटरनेट के जमाने में भी लोग पुस्तकों का शौक रखते हैं।

हमें एक ही स्थान पर विभिन्न भाषाओं व विषयों पर अनेक साहित्यकारों की कृतियाँ देखने को मिली। हमारा पुस्तक मेले में बिताया गया वह समय हमारे जीवन का विस्मरणीय समय था। एक साथ इतनी कित्तियाँ पाकर लोगों में अपनी पसंद की ज्यादा से ज्यादा पुस्तकें खरीदने की जैसे होड़ लगी थी। हमने भी अपनी पसंद की पुस्तकें खरीदी व उन्हें पाकर बहुत खुश हुए। खूब भरती-गजाक के साथ पूरा दिन पुस्तक मेले में बिताने के बाद भी हमारा मन घर जाने को तैयार नहीं था परंतु समय की विवशता ने हमें घर की ओर प्रस्थान करने पर मजबूर कर ही दिया था। आँखों में इन पुनहरी यादों को संजोकर ज्ञान के भंडार को हाथों में लिए हम घर की ओर चल दिए। पुस्तक मेले में बिताया गया यह दिन जीवन भर मुझे स्मरण रहेगा।

कनिका तलवार
बी.ए. हिन्दी (विशेष) द्वितीय वर्ष

वो जो हमेशा याद आएँगे (स्मृति शेष)

विष्णु खरे

(09.02.1940-19.09.2018)

सुप्रसिद्ध हिंदी कवि और हिंदी अकादमी के उपाध्यक्ष विष्णु खरे के निधन से साहित्य जगत में एक अपूरणीय क्षति हुई है। वे एक प्रसिद्ध भारतीय कवि, अनुवादक, साहित्यकार, फिल्म समीक्षक, पत्रकार व

पटकथा लेखक थे। वह हिन्दी और अंग्रेजी दोनों ही भाषाओं में लिखते थे। उन्होंने समकालीन राजनीतिक और सामाजिक मुद्दों के साथ-साथ इतिहास और कई प्रकार के मिथकों से संबंधित कविताएँ भी लिखीं। इसके अलावा उनके लेखन का विषय हिंदी सिनेमा और विश्व सिनेमा भी रहा है। अनुवाद लेखन के क्षेत्र में भी विष्णु खरे ने कार्य किया।

कविता संग्रह - खुद अपने आँसू से, लालटेन जलाना, कहो तो डरो, अक्स, लौट-गा, निवेदन आदि।

संपादन कार्य— हिंदी दैनिक नवभारत टाइम्स के लेखनक, जयपुर तथा नई दिल्ली में संपादन कार्य किया।

अनुवाद लेखन—मशहूर ब्रिटिश कवि टी एस इलियट का अनुवाद, पुरतक मरुप्रदेश और अन्य कविताएँ आदि।

विष्णु खरे को कई पुरस्कारों से सम्मानित किया गया। उन्हें हिंदी साहित्य के 'नाइट ऑफ द व्हाइट रोज' सम्मान 'हिंदी अकादमी साहित्य सम्मान' 'शिखर सम्मान' 'रघुवीर सहाय सम्मान' 'मैथिलीशरण गुप्त सम्मान' से सम्मानित किया गया था।

अन्नपूर्णा

बी.ए. हिंदी (विशेष) तृतीय वर्ष

गोपालदास नीरज

(04.01.1925-19.07.2018)

गोपालदास नीरज हिंदी कवियों में एक जानी-मानी हस्ती हैं। उनका जन्म 4 जनवरी 1925 को उत्तर प्रदेश में हुआ। वह हिंदी साहित्यकार, शिक्षक, कवि के साथ-साथ फिल्मों के गीत लेखक भी थे। उन्हें कई पुरस्कारों से भी सम्मानित किया गया जिनमें विश्व उर्दू परिषद् पुरस्कार, पद्मश्री सम्मान (2007) उल्लेखनीय हैं। इसके अतिरिक्त उन्हें

'फिल्म फेयर पुरस्कार' से भी सम्मानित किया गया। यह पुरस्कार उन्हें फिल्म जगत में सर्वश्रेष्ठ गीत लेखन हेतु तीन बार दिया गया। उनके द्वारा लिखित पुरस्कृत गीत 'काल का पहिया घूमे रे भइया (बन्दा और बिजली), बस यही अपराध मैं हर बार करता हूँ (मेरा नाम जोकर) आदि हैं। ये गाने फिल्मी दुनिया में धूम मचाने में सफल रहे हैं।

इसके अतिरिक्त उनके द्वारा लिखे गए अन्य गीत जलू मैं जलू मेरा दिल (छुपा रूस्तम), दिल आज शायर है (गैंबलर) आदि भी उल्लेखनीय हैं। उनके द्वारा रचित काव्य कृतियाँ हैं—दर्द दिया है, आसावरी, मुक्तकी, लिख-लिख भेजत पाती आदि। नीरज जी जब मंच पर झूम कर काव्यपाठ करते थे तो श्रोता मंत्रमुग्ध हो जाते थे। उनके बारे में उनकी यह पंक्तियाँ आज भी मुशायरों में फरमाइश के साथ श्रुता जाता हैं—

"इतने बदनाम हुए हम तो इरा जमाने में,
लगेगी आपको सदियों हमें मुलाने में,
न पीने का सलीका न पिलाने का शऊर,
ऐसे भी लोग चले आए हैं मयखाने में।

लोकप्रिय कवि एवं लेखक गोपालदास नीरज के लंबे समय से बीमार होने के चलते निधन हो गया। इनका देहावसान 19 जुलाई 2018 की राय नई दिल्ली के अखिल भारतीय आयुर्विज्ञान संस्थान (एम्स) में हुआ। नीरज जी ने 93 वर्ष की उम्र में दुनिया को अलविदा कह दिया। हिंदी सिने जगत उन्हें कभी भुला नहीं पाएगा।

गुंजन

बी.ए. हिंदी (विशेष) तृतीय वर्ष

शत शत नमन मेरा

अमन कुमार राणा

बी.एस.सी. (जन्तु विज्ञान) तृतीय वर्ष

(डॉ सुधीर पाण्डेय
हमारे खालसा परिवार
के सदस्य थे उनकी
याद में यह कविता
एक श्रद्धांजलि के
रूप में प्रस्तुत है
—संपादक)

मृत्यु को रोककर
राँरों की दहलीज पर
धरौँ मैं चलता गया
स्वप्नों को रीँध कर
ज्ञान जो संजोया था
बस आज वो शेष है
मृत्यु की चाल क्यौँ
जिंदगी से तेज है।।1।।
साँसों की माला से
मोती वो छूट गये
जाने वो कैसे, क्यौँ

हमसे गूँ रूठ गये
अस्त्र-शस्त्र जिसके अपने
कलम और किताब थे
धुन्ध में उजाला करे
ऐसे वो चिराग थे।।2।।
जात था शिक्षण
धर्म था शिक्षण
जिंदगी की राह में
कर्म था शिक्षण
शिक्षण को छोड़कर

गुम सा कहीं हो गया
स्मृति के रूप में
बस शेष है, शिक्षण।।3।।
मृत्यु भी धन्ध हो
चूम ज्ञान के कदम को
तोड़ आज बली गयी
प्राण के छद्म को
शत-शत नमन मेरा
उस ज्ञान और संस्कार को
छोड़ जो विदा हुआ
नश्वर संसार को।।4।।

केदारनाथ सिंह

(07.07.1936-19.03.2018)

जनवादी साहित्य परंपरा के सशक्त हस्ताक्षर तथा साहित्य की विभिन्न धाराओं में लोकप्रिय कवि केदारनाथ सिंह का जन्म 7 जुलाई 1936 को हुआ। आपने काशी

हिन्दू विश्वविद्यालय से शिक्षा ग्रहण की। जवाहर लाल नेहरू विश्वविद्यालय के भारतीय भाषा केन्द्र में अध्यक्ष एवं आचार्य के पद को सुशोभित किया। आपने अज्ञेय द्वारा सम्पादित 'तीसरा सप्तक' से अपनी साहित्यिक यात्रा की शुरुआत की।

आपकी प्रमुख साहित्यिक कृतियाँ 'अकाल में शारदा' 'बाघ' 'अभी बिल्कूल अभी', 'मेरे साक्षात्कार', 'शब्द' आदि हैं। आपको साहित्य अकादेमी पुरस्कार, ज्ञानपीठ पुरस्कार, व्यास सम्मान, मैथिलीशरण गुप्त सम्मान इत्यादि सम्मान से सम्मानित किया गया। एक रचनाकार सदैव अमर रहता है और आपकी काव्य रचनाएं इतनी प्रसिद्ध होने के बावजूद भी समकालीन आलोचना के लिए चुनौती बनी हुई हैं। आज भी प्रासंगिक आपकी कुछ यथार्थवादी, कलात्मक पंक्तियाँ इस प्रकार हैं-

गिरे हुए छिलके पर/टूटी हुई घास पर/हर योजना पर/हर विकास पर/दो गिनट का मौन।

आप 19 मार्च 2018 को धरती को छोड़ नक्षत्रगंडल में वास करने चले गए। आपका रचना संसार गुवा कवियों के लिए एक प्रेरणाश्रोत का कार्य करेगा।

प्रियांशु प्रियदर्शी

बी.ए. हिन्दी (विशेष) प्रथम वर्ष

कृष्णा सोबती

(18.02.1925-25.01.2019)

कृष्णा सोबती हिन्दी साहित्य की वरिष्ठ व प्रतिष्ठित लेखिका हैं। उनके होने का अर्थ है कि बिना किसी भूमिका के साहित्य और पूर्व समाज में अपने शब्दों के माध्यम से साहसिक हस्तक्षेप। अधिकांशतः व्यक्ति के जीवन में सिद्धांत और व्यवहार का अंतर देखा जाता है किन्तु कृष्णा सोबती के व्यक्तित्व का प्रबल

पक्ष रहा है कि उनका व्यवहार ही सिद्धांत और सिद्धांत ही व्यवहार है। उनका जीवन अनुभव ही उनके लेखन की प्रामाणिकता है। पांच दशकों से अधिक समय से हिन्दी साहित्य में सक्रिय कृष्णा सोबती जी की साहित्य के प्रति प्रतिबद्धता को इसी बात से जाना जा सकता है कि 90 वर्ष की अवस्था में भी वह 2015 में दिल्ली के मावलंकर सभागार के मंच से लेखकों की प्रतिबद्धता पर किए जा रहे हमलों का सार्वजनिक मंच से प्रतिरोध दर्ज करती हैं। इससे पूर्व भी वह 2010 में भारत सरकार द्वारा पद्म भूषण सम्मान दिए जाने की पेशकश को ठुकरा चुकी थी। उन्हें पद व सम्मान से अधिक लेखक, लेखन व उसकी स्वतंत्रता से प्रेम था। उनका यह निर्णय राजनीति में लेखक व लेखन की स्वतंत्रता को बचाये रखना था। लेखकीय स्वतंत्रता की इतनी प्रबल, साहसी व मुखर अभिव्यक्ति कृष्णा सोबती आज हमारे बीच नहीं रहीं। समाज के प्रति अपनी प्रतिबद्ध भूमिका के साथ ही साहित्य में विभाजन और स्त्री इनके लेखन का केन्द्र बना है। इन्होंने ही सर्वप्रथम स्त्री मन के अगुए पहलुओं को अपने सृजन का केन्द्र बनाया और एक नई व जीवंत स्त्री का सृजन साहित्य में किया। उनका लेखकीय अवदान 1980 में साहित्य अकादेमी (जिन्दगीनामा), 1998 में साहित्य अकादेमी का ही सर्वोच्च सम्मान 'अकादेमी फेलोशिप' और 2017 में 'ज्ञानपीठ पुरस्कार' से पुरस्कृत व सम्मानित होता है। इसके साथ ही कृष्णा सोबती का पूरा व्यक्तित्व उनके साहित्य 'मित्रो मरजाबी', 'ए लड़की', 'सूरजमुखी अंधेरे के', 'जिन्दगीनामा', 'दिलो दानिश', 'रामधर-सरगम' और 'गुजरात पाकिस्तान से गुजरात हिन्दुस्तान' आदि के रूप में साहित्य जगत में याद किया जाता रहेगा।

शीतल कादियान

बी.ए. प्रोग्राम, तृतीय वर्ष

वर्ष 2018 में सम्मान

ज्ञानपीठ पुरस्कार	- अमिताभ घोष (2018)	23वां देवी शंकर अवस्थी सम्मान	- डॉ. अमिताभ राय (सम्यता की यात्रा अंधेरे में)
साहित्य अकादेमी	- चित्रा मुद्गल (2018) पोस्ट बॉक्स नं. 203 नाता रोपार।	श्री लाल शुक्ल स्मृति इफको साहित्य सम्मान	- रामधारी सिंह दिवाकर
सरस्वती सम्मान	- सितलशु यशवन्दा (2018) (वखार कविता संग्रह)	भारत भूषण अग्रवाल सम्मान	- अदनान कफ़ील दरवेश (किबला)
27 वां व्यास सम्मान	- ममता कालिया (दुःखप्रथम-सुखप्रथम)		

SCIENCE SECTION

Editors

Life Sciences

Dr. Darshan Kaur Cheema
Dr. Ritu Pandey
Dr. Necti Pandey

Editors

Physical Sciences

Dr. Deepak Chandra
Dr. Daljeet Kaur

Student Editors

Misha Garg
Shriyanshi Agarwal
Taranpreet Kaur

• WHATEVER HAPPENS ISN'T ALWAYS FOR THE BEST	- Bandana Kaur	111
• EXPERIENCES OF STUDYING PHYSICS AT KHALSA COLLEGE	- Inderjeet Singh	111
• FIREFLY PLANTS	- Misha Garg and Shriyanshi Agarwal	112
• DIABETES	- Dr. (Ms.) Inderjeet Sethi	113
• LIFE IN KHALSA	- Gurmeet Singh	114
• INTERNET OF THINGS: WHAT'S THE BUZZ ABOUT IT?	- Tarun Thakur	115
• LIGO	- Daksh	116
• HARRY POTTER AND BOTANY	- Meher Gugnani	117
• MULTIVERSE AND PARALLEL UNIVERSES	- Saurabh Jain	118
• ORGANIC FARMING	- Pravneet Kaur	119
• BECAUSE PLANTS ALSO SPEAK	- Ravdeep Kaur	120
• MEDICINAL VALUE OF <i>Withania</i> AND <i>Andrographis</i>	- Priyamvada Katyayani and Anushka Singh	120
• WORLD WIDE WOOD WEB	- Gagandeep Kaur and Isha Kaur	121
• WHOLE NUMBERS AVENUE REAL NUMBERS CITY	- Jaspreet Kaur	122
• LIFE NEEDS FILTERS NOT YOUR INSTAGRAM PICTURES	- Radhika Sehgal	123
• BIZARRE BUG- SCORPION FLY	- Eva Shukla	123
• ARE WE SENSELESS?	- Taranpreet Kaur	124
• TECHNOLOGY- A SLAYER?	- Deeksha Manchanda	125
• WATER AND ITS STRANGE BEHAVIOR	- Aastha Kaur	125

WHATEVER HAPPENS ISN'T ALWAYS FOR THE BEST

Ssshhhh...

Beck's continuous shushing voice starts to irritate everyone but we know that we have to shut up. So, we all shushed.

These passersby always interrupt the only quality time we get to spend with each other. We, plants, can't show any kind of movement otherwise these humans will freak out. And, the result will be that we will get separated from each other. After those passersby left, Beck, then suddenly shouts with such joyous spirit, "Mumma, sing us a lullaby". Marian's songs are the best part of our nights and are so deep and meaningful and just indescribable. Then, dew starts forming on Marian's body, she always cries before singing.

Just shrugging all the tears of her body, she starts to sing. The moment we hear her soft voice, we all get cold shivers till the ends of our roots. When she stops, we all have dews on our leaves. Beck is so innocent that he always smiles and doesn't know the hidden meaning behind everyone's tears. It has become a routine for all of us, we are so happy and overjoyed during nights as we get to express ourselves without any fear of being caught but as the time passes and the morning comes, we all become silent as dead and always wonder WHO WILL BE NEXT?

Next morning, normal routines of morning walks and

exercises start and we stay like rock just showing a little movement along with a gust of wind but also having a pounding fear as who's turn is it going to be today?

Then, out of nowhere, a middle-aged man comes strolling towards Beck and plucks all the blooming flowers from his body. While, he is offering those flowers to his better half and making her happy, we all are crying, dew on Marian's body is forming with such a pace, her body shakes so hard when she cries till there are no tears left to shed. That man has no idea what he just did, he just stole Beck's hearing power, he won't ever be able to listen to his mom's lullabies.

I go through this pain each and every day, sometimes more than once in a day and who am I? I am also a victim, just like Beck, who lost his speaking ability on a dreadful day, just like today, just like everyday.

And what happens now? We mourn the loss and during nights, pretend to be happy and again there is repetition of this the next day.

Just for self-satisfaction purposes, maintaining balance of one's needs, living beings forget that non-'LIVING' beings also have a word 'LIVING' for their existence in this world.

Bandana Kaur

B. Sc. (Hons.) Botany II year

EXPERIENCES OF STUDYING PHYSICS AT KHALSA COLLEGE

One of the most interesting stages that life gives you is the opportunities to explore the 'college phase'. Life at college is the time when the teenage years end and we all dive deep into the ocean of new beginnings. This golden period equips you for all the challenges you will face in life and creates a strong foundation of knowledge.

My experience at Khalsa College so far has taught me one fundamental thing - life is unpredictable. It might be good, it might be bad, it might be weird and it might not interest you but expect anything to happen. It is a perfect blend of joy and hardship especially when you have a subject like Physics. You meet different people, you interact with them, and you learn about their cultures and grow as a person. You will understand how to talk to different people, how to judge their behavior, thus helping you with important life skills. I am glad to get the opportunity to study Physics from one of the best departments of Khalsa College and to get my degree from such prestigious college. We are lucky to have very talented teachers at Khalsa. They have a very friendly approach which results in more interest towards the subject, and makes us understand difficult topics in the subject with ease. I never liked practical much, because

I felt practicals are difficult but after joining Khalsa College I started liking practicals as our teachers explain the procedures so well. One needs to be a little attentive and concentrate on the subject and everything can be understood easily.

The laboratory staff is also very good; they provide us with all the equipments and help us with our experiments. Theories appear boring but our teachers try their best to make them interesting and their efforts also bring good results in that we all have started having interest in the theories. I try my best from my side and work hard so I get good marks. So just like I am proud to have such great teachers, same way I want my professors to be proud of me. In College we meet so many people, some motivate you, some put you down, but I am blessed to have such good classmates at Khalsa College. People try to advise that you need to study only through your school years and chill during the college life, but that isn't true.

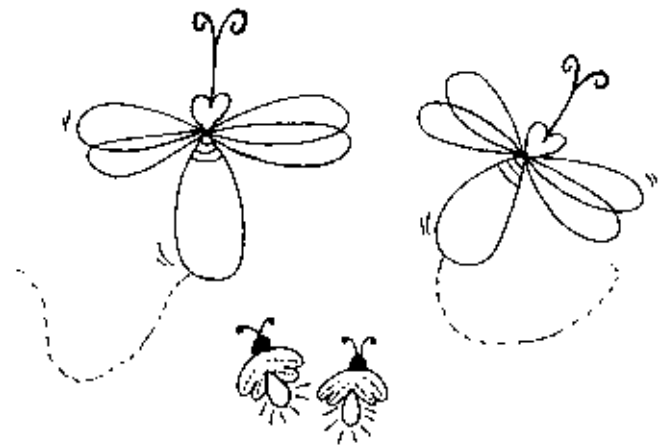
Another life lesson you will remember - that learning never ends.

Inderjeet Singh

B. Sc. Physical Sciences III year

FIREFLY PLANTS

*'An invention has to make sense in the world it finishes in,
Not in the world it started.'*

Christmas trees with their beautiful lights brighten up the streets, don't they? What if you could enjoy this mesmerising site every day. This dream has been made possible by a breakthrough discovery by the experts in Massachusetts Institute of Technology (MIT), Cambridge, United States of America. Yes! roads of the future could be lit by glowing trees instead of streetlamps. This was done when these scientists injected nanoparticles in the leaves of watercress plant which produced a dim light for around four hours. This firefly like light was enough to read a book.

A compound present in fireflies which produces its

characteristic glow called *luciferase*, was used in the experiment. In this process, luciferin is converted to oxyluciferin. During this reaction most of the energy gets efficiently converted to light. Another molecule, called co-enzyme A helps in the reaction by removing the by-product which could inhibit luciferase activity.

It is interesting to know that this was discovered when the nanoparticles were packaged and through carriers were taken to the right location. The aim of the researchers was to illuminate a workplace, entire street and low intensity indoor lightening. This could be the most innovative project in the field of science where plants would emit light by their own metabolic energy. This may even be extended to animals as well as humans. Who knows that in future, maybe organelles like chloroplast could also be added and then soon each individual whether plant or animal will be able to produce it's own food. The future generations may have a more innovative approach to challenge the 'Science of Living Organisms' and make this currently impossible process possible.

With such inventions, nothing seems beyond the bounds of possibility!

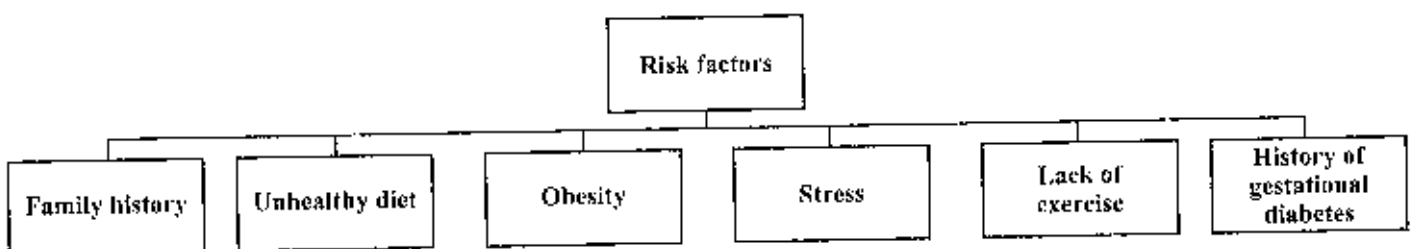
Misha Garg and Shriyanshi Agrawal
B. Sc. (Hons.) Botany III Year

Misha Garg
B.Sc. (Hons.) Botany III Year

DIABETES

Diabetes is a condition where the level of glucose in the blood is very high. Diabetes develops when our body doesn't produce enough insulin, or is unable to use it properly. Digestion of all food that we consume produces glucose that is carried to all the cells of the body, to be used as fuel. The regulation of blood glucose levels is by hormone insulin, produced in pancreas. India is the 'Diabetes capital of the World' with over 72 million diabetics in 2017, a figure expected to almost double to 134 million by 2030.

Types of diabetes:

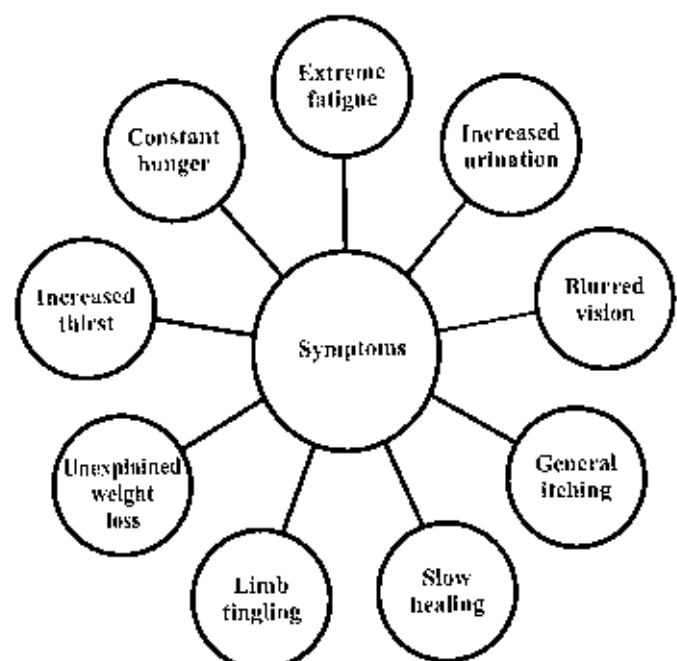
Type 1 diabetes: It is also known as juvenile diabetes and is usually diagnosed in children and young adults. The body does not produce insulin and patients require therapy for blood glucose control.

Type 2 diabetes: It is commonly diagnosed in adults. In this, either the body does not produce enough insulin or the cells cannot effectively utilize it.

Possible complications

Over time, diabetes can cause severe damage:

- **Diabetic neuropathy:** Nerve damage in the feet leading to foot ulcers and in extreme cases, limb removal.
- **Diabetic retinopathy:** Damage to small blood vessels in the retina, leading to problems in the eyesight, may result in blindness.
- **Diabetic nephropathy:** Damage to small blood vessels in the kidney, leading to kidney failure.
- **Complications of heart:** Diabetes accelerates thickening of large blood vessel walls and hardening of arteries (atherosclerosis) due to buildup of fat and cholesterol deposits. This results in coronary heart disease, peripheral arterial disease and cerebrovascular disease, causing stroke.
- **The nerves:** Damage to nerves can result in loss of sensation, pain, numbness or tingling in the hands, legs and feet. Nerve damage may affect penis, causing impotence.

Management

Diet plays a key role in the management of diabetes with medication or insulin. The amount of food intake (carbohydrates, fats and proteins) should be regulated to prevent fluctuations in blood glucose levels.

- Avoid missing meals or overeating.
- Include fibre rich foods (whole grains, raw fruits and vegetables) to control high blood glucose levels.
- Preferably take steamed, baked, boiled preparations instead of fried foods.

Prevention through simple lifestyle management

1. Get yourself reviewed every year in case your father, mother, brother/sister have diabetes.
2. Monitor blood glucose, blood pressure and blood cholesterol.
3. Eat healthy diet, restricting sugar and trans-fats.
4. Achieve and maintain healthy body weight.
5. Be physically active (walking, jogging, climbing stairs, dancing, and swimming).
6. Manage stress by exercise and meditation.
7. Avoid tobacco use - smoking increases the risk.
8. If diagnosed with diabetes, get screened and treated for retinopathy, early signs of diabetes-related kidney disease. Treatment and care for feet is essential.

Dr. (Ms.) Inderjeet Sethi
Associate Professor (Retd.)
Department of Botany

LIFE IN KHALSA

Engineering was the priority,
Physics bachelor's was an option.
That option took me on a different path,
When priority became an option,
And option took me to the Khalsa. (1)

Became a Khalsite with dreams in eyes,
That dream introduced me,
To the teachers I got,
To the fellas I met.
Some from the Jannat,
Some souls from the Maths.
Physics people always I loved,
Where teachers supported,
Like a friend! (2)

Some souls can never be forgotten,
Egoistic, I don't remember!
Some loved as heaven,
Maybe some hated like a hell.
But My love,
Always with both people I had. (3)

One thing I analysed!
For others,
The main gate opposite to Mansarovar,
But for me it was,
Where my Gursat on his throne.
Anhad gave me peace,
Gatka became my strength. (4)

Canteen was always a gossip place,
BBC was a lifeline!
For some it was the football yard,
For some it was pitch and three stumps,
Staircase I saw as a lover's point,
Where soulmates discuss their life. (5)

Whatever I got! That was heaven for me,
Writing this poem with the grace.
For thanking all Khalsites,
Because it's last year which has come to an end. (6)

Gurmeet Singh
B. Sc. (Hons.) Physics III year

INTERNET OF THINGS: WHAT'S THE BUZZ ABOUT IT?

Iron Man and IOT

Anybody who has watched Iron Man movies would love to have a virtual assistant who takes care of all your chores, from making your morning coffee to assisting you in your garage. If you are also a fan of Jarvis, Science has good news for you. Turns out, we are still exploiting what could bring a new revolution in the area of internet. Anything that can be connected will be connected. That's Internet of things for you.

IOT-Just a Concept, not Technology

Contrary to popular belief, IOT is not a new technology. It is just a new concept, an idea of every physical device being connected over internet. Just like controlling your room temperature by your phone. It's 'things talking to other things'.

Scope of IOT

We have already started seeing IOT changing the way we interact with technology. From smart watches and fitness bands to connected transport, it is all over the place. Above all, it has started the fourth industrial revolution referred to as Industry 4.0. Data exchange between different machines has been more efficient than ever, giving a boost to the current trend of automation. Smart factories have insanely increased the efficiency of production. As a result, companies are pumping all their resources to secure their domination in this field. Microsoft, for example, has launched 'FarmBeats' which integrates sensor data with Artificial Intelligence (AI) to boost agricultural productivity in regions of Central America and Asia. In a nutshell, IOT has done to the hardware what social media did to humans. When combined with AI, it opens the gates which we never thought existed.

IOT-leading to unemployment?

Before pondering over whether IOT will lead to unemployment or not, we need to keep this in mind-tech

revolutions don't kill employment, they just kill the jobs. And obviously, they favor the people with skills. Computer spreadsheets, for example, took jobs from book keepers but also created jobs for computer operators. Similar results are being anticipated by the boom of IOT. According to a new market research entitled, 'The Future of Employment' by Oxford University, academics Carl Benedikt Frey and Michael Osborne, 47% of the current jobs are going to end in ten years. However, according to another research by Markets and Markets, IOT market is going to grow from 170 bn in 2018 to 561.04 bn in 2020 with a compound annual growth rate of 26.8% leading to a huge increase in jobs in robotic maintenance, remote diagnostics and analytics expertise. This will counter the job loss by the emergence of IOT, but these jobs require high level of technical skills. As a result, while IOT brings a pool of opportunities to the skilled workers, low qualified workers are likely to suffer from the burns of 'cost cutting' as their jobs can easily be automated.

Challenges to IOT

The most significant challenge for the IOT is about security and privacy. Increasing the number of connected devices also increases the risk of exploitation of security vulnerability. Poor hardware design can leave data streams unprotected exposing user data to theft. Also, devices with voice recognizance can continuously listen to the customer's conversations and selectively send data to the cloud for processing by third parties.

Apart from this, the lack of standards and documented best practices is also limiting the potential of IOT. Without standard guidelines, developers can design devices that can operate in unexpected ways over the internet without much regard to the consequences. This, in some cases can put people's health and safety at risk.

Tarun Thakur

B. Sc. (Hons.) Electronics III Year

LIGO

We see a wide variety of things happening around us and as humans we try to understand them by categorizing them. It is our tendency to make sense out of disorder that we have come up with the basic laws of physics. With the help of these basic laws we can expand, discover and understand various natural phenomena.

One of our oldest curiosities has been about the wonders of the sky. Since early times, light has been used as a medium to study the heavenly bodies. But not so in the case of black holes. As the name suggests, these massive gravitating bodies even suck light in their vicinity making themselves completely undetectable optically. It is for the remedy of this problem that the concept of a Laser Interferometer Gravitational-wave Observatory (LIGO) was put forward. Unlike most observatories, LIGO does not collect electromagnetic radiations such as light but it gathers gravitational waves. The idea of LIGO was put forward in 1960 by Joseph Weber at the University of Maryland. He put forward the idea of using aluminium cylinders vibrating in response to the waves passing through them. But it was in 1980 that the US National Science Foundation (NSF) funded a 40 meter prototype for LIGO. In 1990, the National Science Board approved the construction of LIGO, which was finished in 1997. However, the study of black holes had a breakthrough on September 14, 2015 when LIGO detected gravitational waves emerging from two black holes circulating each other and coming closer and closer until they finally collided and merged to create an even more massive black hole.

The ability to directly detect gravitational waves which are generated by the acceleration or deceleration of massive objects in space- gives humanity the ability to see the universe in a totally new way. Until now, we've been deaf to gravitational waves. We know that studying the sky in different wavelengths of light can reveal new data about the cosmos. Researchers built instruments allowing them to study the universe using X-rays, radio waves, ultraviolet waves and gamma-rays. In the same way, gravitational waves have the potential to show scientists some entirely new features of cosmic objects. If we're ever lucky enough to have a supernova in our own galaxy, or maybe in a nearby galaxy, we will be able

to look at the actual dynamics of what goes on inside the supernova because gravitational waves come right out of the supernova boldly unimpeded. As a consequence, we find out what's going on inside these things. Other exotic objects scientists hope to study with gravitational waves are neutron stars, which are extremely dense, burned-out stellar corpses; gravitational waves could provide extremely helpful clues, because these waves would hopefully carry information about the interior of the neutron star.

Even more astonishing discoveries will follow when LIGO works with light-based telescopes and observatories. With the help of these telescopes we can 'see' the universe and with LIGO we can 'hear' it and a more coherent picture of the universe will be available for us where we can both see and hear it.

Daksh

B. Sc. (Hons.) Physics II year

Shrivanshi Agarwal
B.Sc. (Hons.) Botany III year

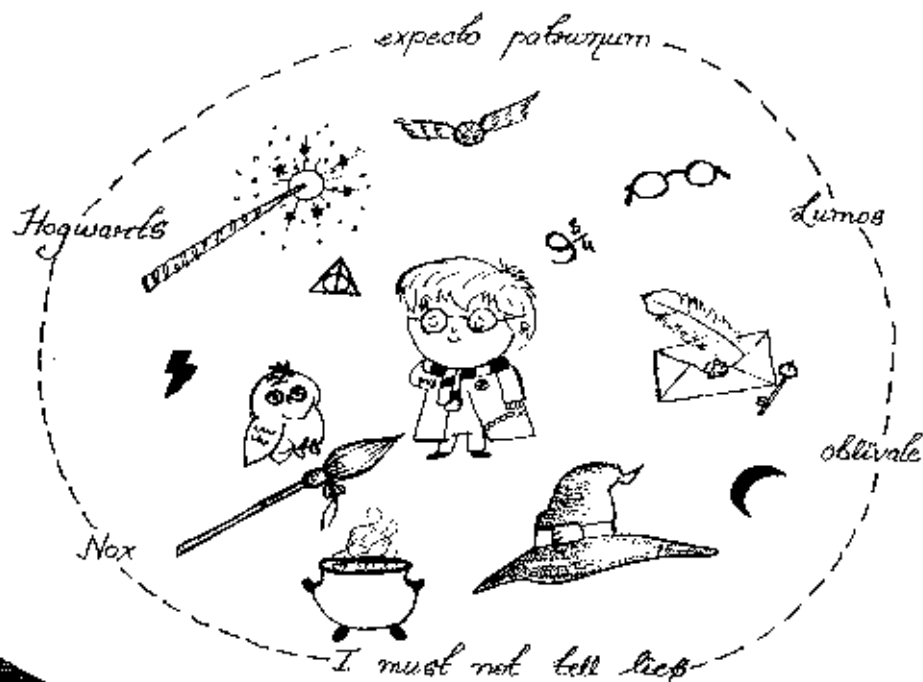
HARRY POTTER AND BOTANY

Have you ever wondered what is the reason for selecting this title, because in your mind you may have the perception that Harry Potter is interesting whereas Botany isn't? But trust me J.K.

Rowling's work is influenced by the subject, especially in case of potions classes. Professor Severus Snape, the potions master in his very first class mentions the book '*One Thousand Magical Herbs and Fungi*'. Now to give you a perspective of our course we have a full subject dedicated to **Mycology** i.e. fungal studies and we learn about all sorts of fungi ranging from harmful **Ergot of Rye (*Claviceps purpurea*)** to useful ones like **edible mushrooms (*Agaricus campestris*)**. As for herbs we have Economic Botany, a subject that tells you a lot about herbs, shrubs and trees and their economic importance to mankind. For example **Neem (*Azadirachta indica*)** is a mid-sized tree with immense medicinal importance. It helps in **fungal infections** and is a natural mosquito repellent. Have you ever wondered why is it that Neem is so unique and not every plant is? It's where **cellular biology** plays a very crucial role. **Azadirachtin**, a chemical substance, is mostly found in leaves and young stems and to understand its occurrence in the plant a study of anatomy of the plant is essential. Botany is so useful to mankind and is almost spell binding, just like magic. Another mention of Botany in Harry Potter is when during the time of Chamber of secrets, students get petrified, and the Herbology teacher Professor Sprout prepares the remedy using a magical plant **Mandrakes**. Then in Harry's sixth year Professor Horace Slughorn uses basil leaf to check the correctness of magical potions. Rowling also mentions **Sopophorus beans**, another magical plant, which induces sleep and are look-a-like of **coffee beans (*Coffea arabica*)** which actually prevents sleep. Hence, we can conclude that Harry Potter is influenced by this wonderful subject known as Botany.

Meher Gugnani

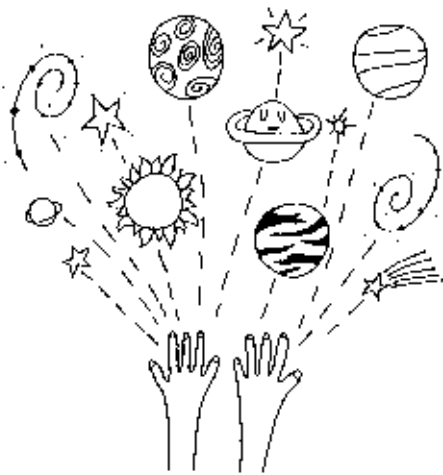
B. Sc. (Hons.) Botany II year

MULTIVERSE AND PARALLEL UNIVERSES

Understanding the difference between multiverse and parallel universe is the basic key of shaping our knowledge of universe. While many of us confuse one term with the other, in reality the latter is the subset of the former. The different universes within the multiverse are called the *parallel universes* or *other universes* or *alternative universes*. While multiverse is a concept that arises from something as basic as second law of thermodynamics, parallel universes are one of the theoretical interpretation of quantum mechanics (QM).

To understand multiverse we must first learn a little about thermodynamics. Beginning with 'entropy' i.e. the randomness or chaos of some system, Austrian physicist Ludwig Boltzmann said that entropy is the number of ways we can rearrange the number of constituents in a system that you don't notice. So, this explains the second law of thermodynamics that entropy increases in some isolated bit of universe because there many more ways to be high entropy than low entropy. This is also what explains the arrow of time i.e. why you remember past and not future because entropy in past was lower then it will be in future. But this statement that entropy increases is a 'probabilistic statement', as there may exist an isolated system where it attains a state of lower entropy or better, there may exist another universe where entropy will decrease in future. This universe is multiverse. So, one can say that multiverse are isolated, non-interacting and co-existing universes. May be there is a universe where only antimatter is found, a universe with only Hydrogen atoms, a universe with complete vacuum and many more.

Now, coming back to parallel universe and QM which destroys the concept of determinism. Let's understand this with a simple experiment. Suppose that there is a red and a blue ball inside two different boxes and you don't know which box has which ball. If you 'observe' a box, the ball inside it is both red and blue simultaneously, this is known as Quantum superposition. As you open the box, the universe splits into two different universes, one in which the ball was found to be red and in another where the ball was found to be blue. This is from where the concept of Parallel universes arises. The Hollywood movie 'Coherence' can give a better insight on this topic.

Saurabh Jain

B. Sc. (Hons.) Physics II Year

Are we evolving?

Rape, Murder, Conspiracy, Loot, Jealousy

Taranpreet Kaur

B. Sc. (Hons.) Zoology II Year

ORGANIC FARMING

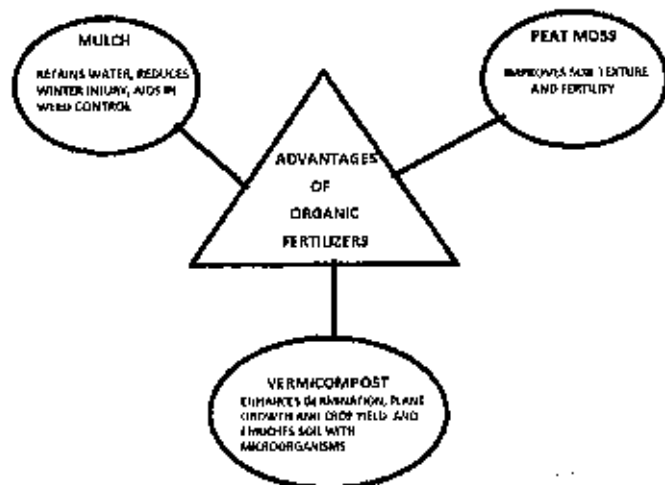
*A wise person very rightly said,
Nothing in nature lives for itself
Rivers don't drink their own water
Trees don't eat their own food
Sun doesn't give heat for itself
Flowers don't spread fragrance for themselves
Living for others is the rule of nature!*

However, humans in this era of rapid industrialization and development have lost their humanity, their essence. Where on one hand Mother Nature selflessly bestows upon man its gifts, man never fails to exploit them in return.

In the wake of population outburst, man had to work blindly to meet his needs. Whilst concentrating on quantity, quality was compromised. A classic example of this was the shift from organic to chemical farming. This decision proved to be hazardous as, though chemical farming did increase the yield significantly but it adversely affected the environment ~ soil lost their fertility, water bodies were left contaminated due to runoff from fields, more soil was eroded and biodiversity was affected badly.

Organic farming is a holistic production management system that involves growing and nurturing crops without the use of synthetic fertilizers and pesticides which thereby promotes and enhances agro-ecosystem health, including biodiversity, biological cycles and soil biological activity. It encompasses crop rotation, use of green manures, biological pest control, compost,

maintenance of crop diversity, proper soil management, weed management and livestock. Chemical-free food of degradable nature maintains soil structure and fertility thereby helping to increase soil's nutrient holding capacity and less cost along with easy local production. Organic farming proves to be a remarkable and more beneficial method of farming as it provides the following diagram representing the advantages of various organic fertilizers like mulch, peat moss and vermicompost.

On the other hand, chemical fertilizers like urea and NPK are not only harmful to the soil in the long run but also to water bodies like rivers, ponds and to the organisms residing in them. In addition to promoting the growth of crops, they also promote the growth of weeds thereby adding to the cost of herbicides and thereby to the total cost of production.

Owing to its sustainability and eco-friendly nature, organic farming is evidently and undoubtedly a wiser method of farming. Therefore, being a part of a responsible, concerned and proactive society who can foresee and understand the calamities that may befall the environment and the world as a whole, if organic farming is not favored over chemical farming, everyone should spread awareness about the need to switch to organic farming and hence look after our environment and future generations.

Pravneet Kaur

B. Sc. (Prog.) Life Sciences II year

BECAUSE PLANTS ALSO SPEAK

That beautiful colours of lilies, and their significance of peace.

That fragrance of roses, and their significance of love.

That blooming of lotus, and its significance of being strong.

All these imply that plants also speak.

Not in the same way as humans do but with some uniqueness of their presence, just sit with them for a while and feel the nature's essence.

Peace of mind, soothing of soul;
All can be found, if you speak to them,
Just allow yourself to walk into, as if it is the Garden of Eden.

This is something we all could admire;
just actually listen to them is all what they desire.

And all your inner chaos can be sneak;
Because plants also speak.

Ravdeep Kaur

B. Sc. (Hons.) Botany II year

KNOW YOUR CAMPUS: MEDICINAL VALUE OF *WITHANIA* AND *ANDROGRAPHIS*

In the Botanical Garden of our college both *Withania* and *Andrographis* plants are grown.

Withania somnifera also known as Ashwagandha, Indian ginseng has innumerable medicinal uses. It belongs to the family *Solanaceae* and is a shrub with yellow flowers. Its roots, leaves and fruits are used for medicinal purposes. It is cultivated in dry parts of subtropical states and is considered as the most important herb in ayurveda and unani system.

Ashwagandha is sedative and diuretic with rejuvenative properties. It is primarily used in neurological disorders as it is anti-anxiety, anti-stress drug. It erases insomnia and eases stress level. It boosts up memory, immunity and haemoglobin count in blood. It lowers blood pressure and cholesterol levels thus reducing the risk of heart related disorders. Its anti-cancerous effect helps to kill majority of tumor causing cells. It helps in maintaining overall reproductive health. Precautions to be taken and over dose should be avoided as it could upset stomach. It should be avoided by pregnant women.

Andrographis paniculata is commonly known as 'King of bitters' or 'Kalmegh'. The genus *Andrographis* is a member of *Acanthaceae* family. The leaves, roots and the whole plant have been used in traditional medicine. It is of great medicinal importance -

- Anti-microbial - It shows activity against bacteria, viruses, parasites, fungi and protozoa.
- It reduces symptoms of common cold including headaches, cough, fever and fatigue.
- Anti-inflammatory - It reduces inflammation of Upper respiratory tract, tonsils and pharynx
- Gut treatment - cures acute dysentery, gastroenteritis, bowel diseases and increases intestinal digestion and absorption.
- Anti-cancerous -It fights against various tumours. *Andrographolide* increases cytotoxic activity of WBCs against cancer cells.
- Arthritis - suppresses Rheumatoid arthritis factors and reduces swollen joints.
- It increases skin collagen contents, prevents ageing and also helps to prevent liver cirrhosis.

Priyamvada Katyayani and Anushka Singh

B. Sc. (Prog.) Life Sciences II year

WORLD WIDE WOOD WEB

Like human beings, plants also interact with one another. Earlier it was called fantasy, but reality of interplant communications is now becoming an accepted part of mainstream science. Although they can't move *per se*, but are able to send signals to one another thus forming a web. The overall inter-related connections i.e., between soil and roots underground form a network which is being termed as, 'THE WOOD WIDE WEB'.

Such interactions help the plant in many ways, viz. if a plant is attacked by any fungal, viral or insect, it would be able to generate certain signals which are against a particular attacker and send these signals to their neighboring plant, so that they also would be able to generate the defense mechanism. In other words it is the transport of the minerals, nutrients, and water from one plant to another. The association of fungi with the plant roots is well explained as since adult trees can share sugars with younger trees, sick trees can send their remaining resources back into the network for others, as they can communicate with each other about dangers like insect infestation. In such an association, both the participants get benefitted.

Also further studies have shown how plants harness microbes in soil to get nutrients. The process that could be exploited to boost crop growth, fight weeds and slash the use of polluting fertilizers and herbicides is known as the **Rhizophagy Cycle**.

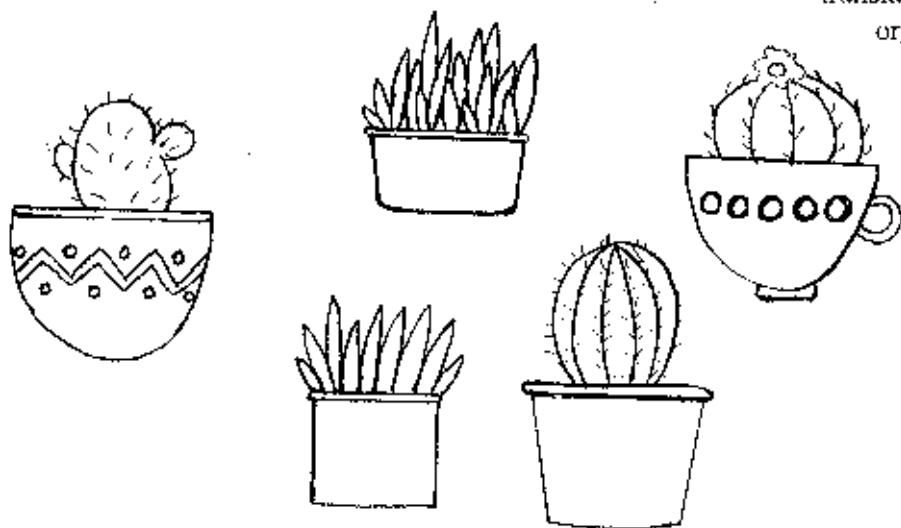
Bacteria and fungi cycle between a free-living phase in the soil and a plant-dependent phase within the cells of plant roots. Microbes obtain nutrients (nitrogen and minerals) in soil and nutrients extracted from microbes in the cells of plant roots. Researches aimed at combating *Phragmites australis*, a tall invasive reed found in wetlands in New Jersey, led to a study published in **MICROORGANISM**. According to White, plants cultivate essentially farm-microbes around root tips by secreting sugars, protein, and vitamins. The microbes grow and then enter the roots through their tips, where cells are actively dividing and possess thin walls. The microbes lose their cell walls, become trapped in plant cells and are hit by reactive oxygen (superoxide). These will breakdown some of microbial cells thereby releasing their nutrients. The surviving microbes will inhibit root hair formation, and thus plants would retain their hair at growing tips where the hair cell wall is soft and the microbes will reform their cell walls.

Underground associations are not always beneficial, some can be disadvantageous too. One such example is of walnuts trees where there is production of juglone, a toxin transported via mycelia network. In recent studies, the affect of the parasitic plant *Dodder* on the two host plants viz. *Arabidopsis* and *Lycopersicon esculentum* has shown that messenger RNA is transferred between the two species on a massive scale. Since RNA acts as a

translator of information from DNA of an organism, it is possible that a parasitic plant may be giving orders to its 'Victim', to weaken its defenses, while the host might be delivering a response.

The underground interactions need to be understood because the soil is one quarter of all the biodiversity on earth on which human survival is based.

Gagandeep Kaur and Isha Kaur
B. Sc. (Hons.) Botany III year

WHOLE NUMBERS AVENUE

REAL NUMBERS CITY

COURT NO. 1729

THE SUPREME COURT OF JUSTICE

ARREST WARRANT: ISSUED IN THE NAME OF ZERO

STUDENTS OF MATHS (HONS.)

(PETITIONER)

VERSUS

ZERO

(RESPONDENT)

DATED: 01/10/2020

FOUND GUILTY UNDER THE FOLLOWING SECTIONS DUE TO CHARGES AS MENTIONED:

1.) Section 143/XYW/89 Article No. 269 BC

Due to Prolonged conflict with DIVIDENDS (Contact No. XXXX571 := $x/0$ is not defined), Set of Real Matrices $M(2, \mathbf{R})$ cannot form a group with respect to multiplication. Therefore a new class of Matrices has been defined in **GROUP THEORY** named as $GL(2, \mathbf{R})$ which is a refined set of real matrices for which determinant of the matrix does not vanish.

2.) PERSONA NON GRATA:

HIGHER ORDER DERIVATIVES Test of MAXIMA - MINIMA fails whenever you come into picture (i.e. Test fails at zero)

3.) Section 13/IKM/55 ACT NO. AJI/44

DUAL and MISLEADING PERSONALITY in the colony of INTEGERS. Being neither positive nor negative but to the extreme contrary: you are both non negative & non positive simultaneously.

4.) INJURIA SINE DAMNO ACT:

DOUBLE CROSSING the two enemies: Mr. ADDITION ($a + 0 = a$) and Mr. SUBTRACTION ($a - 0 = a$).

5.) Allegations by MULTIPLICATION:

As you engulf whatever is multiplied with you ($a \times 0 = 0$). So under judicial consideration... the loss of assets must be compensated.

After enraging the World of MATHEMATICS you're associated with guilt state of mind. Failure to resolve this matter will leave you liable to arrest without further notice. Surrender yourself or we are forced to accept you as the most mischievous element on which the complete basis of MATHEMATICS relies.

NOTE: All the sections and articles mentioned are fictitious & hold no relevance in context of INDIAN LAW.

Jaspreet Kaur

B. Sc. (Hons.) Maths II year

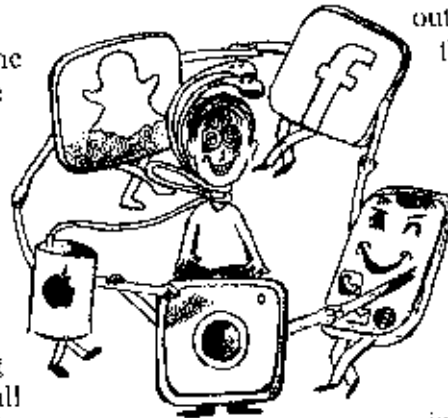
LIFE NEEDS FILTERS NOT YOUR INSTAGRAM PICTURES

We call ourselves the Millennial- the generation of advancement, progress, and modernisation. However, it is also the generation of anxiety and depression! Statistics show that second most common cause of death all round the world is suicide and these suicides are mostly due to severe depression. Despite being aware of all this, our society is not quite vocal about mental health as it should be. Mental health is a sensitive issue and there is a need to generate mass awareness about it.

Reasons of depression amongst the students of our age are infinite. We have always been overburdened with the perfectionist streak. It has always been instilled in our mind that we need to excel. We need to meet the high beauty standards of the society and amidst all this, we tend to lose ourselves. We start developing low self-esteem. We start comparing ourselves with others, we feel judged all the times. We get entangled with anxiety, depression, eating disorders and have no one to discuss all these issues.

Who is to be blamed for all this? No, it is not the social media. Scapegoating- the social media for everything is

rather an escape for everyone who is not ready to accept reality. The fault lies in our thought process. Yes, social media may pose a bad influence on people but what matters is how we see ourselves. There shouldn't be a need for acceptance by our Instagram followers when you can seek gratification in your own self. Being content in what we have, how we look and what we do is more important.

So, what's the solution for this? Filters! Filter out all the negative people and negative thoughts from your life. Focus on what makes you happy. Try to be your own policymakers. The only approval you should seek is of your own self. Look out for each other, communicate with each other. Colleges, schools, offices can organize various lectures by eminent speakers and have interactive sessions. Truth is no one is perfect and no one ever will be. There will always be a scope of improvement and that is what we should strive for.

Radhika Sehgal

B. Sc. (Hons.) Zoology II Year

BIZARRE BUG- SCORPION FLY

Does it seem to you a work of some fanatic genetic engineer who produced a sample of inter-generic reproduction, by sticking the sting of a scorpion on a wasp's body? You are learning and once again, nature is the protagonist here. Scorpion-flies or Mecoptera are rare insects with 300 species found all over the world. Their favourite residences are in humid, temperate and subtropical regions. With a diverse life cycle that includes an egg, larva, pupa, and adult stage, these flies are believed to be the forerunners of most of our modern moths and butterflies.

Now, are those stings really poisonous? To our astonishment, the answer is 'NO'. They serve the analogous purpose of assisting reproduction. Yes, they are the male genitalia and so females lack them, obviously!!

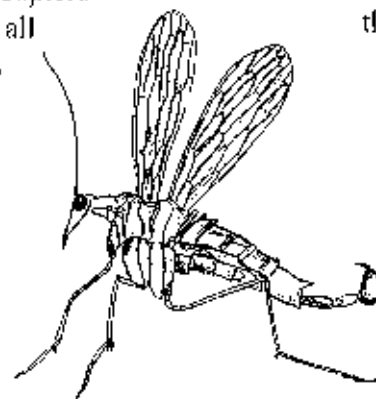
So, what's so strange about them that you are being

made to read such an article on insects? The reason lies in their weird behaviour. Snow scorpion-flies are fabulously adapted to cold conditions. You can judge their wonderful adaptation by seeing their homes which are located on snow and ice surface. Further, these flies are so sensitive to heat that they die when exposed to the minimal heat of a human hand!

Girls admire guys who bring gifts for them- it's a universal fact. This holds true for the female scorpion-flies too, who only entertain those suitors who bring prey as presents for them. And then see the tricks of these little devils- the male ones sometimes mimic females to secure a free meal! Anything for the sake of the stomach, isn't it?

Eva Shukla

B. Sc. (Hons.) Zoology II Year

ARE WE SENSELESS?

What if we never had this beautiful sense of sight? The blinds have never seen this colourful world hence their dreams also are just sound based. What if in the course of evolution the humanity had never got those photoreception organs? We would have never been able to discover these light spectrums, planets, galaxies, organisms or maybe all our discoveries would be just hearing or smell-based. Our lives would then be much like other sight-less creatures such as Star Nose Mole, olm or a Blind albino cave crab. Then, the world to us would be much tinier and limited.

Similarly, what if we are lacking a sense which is keeping us far from a whole new world? What if the aliens we are searching for do not come under the span of our senses and what if we have confronted them but were unable to sense their presence?

Biologist Edward O. Wilson says that we are senseless of the physical world around us than most people would ever know. "We live entirely within a microscopic section of the stimuli that are possible and that flood in us all the time," he notes. And indeed, when we look at the ways in which various animals

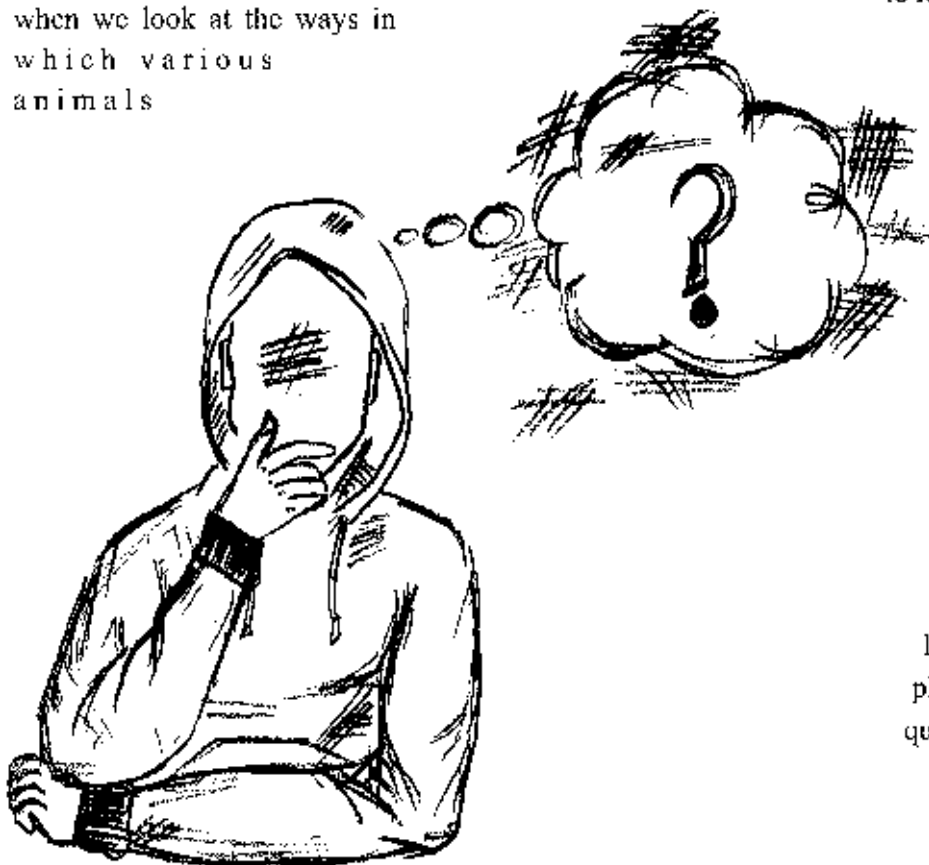
use these natural stimuli to navigate and communicate, it's really profound.

Pollinators like bees and butterflies have the ability to see the UV rays, which helps them navigate into a flower's sweet spot. Mantis shrimps facilitate signalling by circularly polarized light patterns which is invisible to every other creature on Earth, whereas we can only see the electromagnetic radiation across a remarkably tiny section of the entire spectrum. From ultra-low frequency radiation to gamma radiation – we only get a sliver of that. A number of animals such as bats, dolphins, shrews and toothed whales use echolocation or bio sonar to both navigate and hunt. Imagine if we were able to emit high-frequency sounds and use the returning echoes to form images of our environment with that accuracy!

We have got GPS but many animals use electric charges and Earth's Magnetic field for the same. Dogs use an internal magnetic compass to guide pooping orientation, salmon use it to navigate the ocean, and even cows tend

to face either magnetic north or south when grazing or resting. Sharks can detect minute differences in the electric field around it and hence skilfully leads to its prey. Bacteria, other social insects, and various mammals live in a sea of pheromones that we have little capacity to grasp.

We're just beginning to understand how the natural world works and a large part of it is that it lives in another world from the one we do. We are surrounded by a whole world of sensations that are completely unknown to us. We are lacking many more undiscovered phenomenal senses that compel us to question ourselves, "Are we senseless?"

Taranpreet Kaur

B. Sc. (Hons.) Zoology II Year

TECHNOLOGY- A SLAYER?

I don't fear technology, I fear its profusion.

Needless to say, there is an obstructive effect on society and nature due to the invention of advanced versions of mobile phones. Ever wondered where the birds have vanished? Blame it on EMR!

Recently, there has been an enormous growth in the global communication industry which has resulted in an exponential increase in the number of wireless devices towers. All mobile towers emit microwave radiations which are dangerous to birds, bees and butterflies. Research indicates that birds living near base stations do not breed well and their immune system is damaged by exposure to these radiations. The electromagnetic field is the reason behind this. You cannot see it, you cannot smell it, you cannot hear it and you cannot feel it but its effects are relentless. Cryptochrome pigments found in the eyes are also affected by EMFs. Consequently, those birds could not ascertain the position of the sun accurately and without these solar fields they completely lose their way. Further, it is believed that the microwave radiations could distort the earth magnetic field that birds use for navigation. Birds when exposed to low frequency electromagnetic radiation get disoriented and starts flying in different directions. Microwaves can interfere with their sensors and misguide them while navigating. A large number of birds like pigeons, sparrow, and swans are disappearing due to interference from the mobile phones towers.

Stricter radiation norms must be enforced by the policymakers across the globe. The solution to avoid excess radiations is to use radiation shield which absorbs 10% to 50% of radiations depending upon its placement and direction of the source of radiation. Mobile companies should not be in denial mode and accept that these radiations causes' serious health problems, only then people all over the world will carry out research and suggest solutions.

Do remember the world is not only for humans...

Decksha Manchanda

B. Sc.(Hons.) Zoology III Year

WATER AND ITS STRANGE BEHAVIOR

Water is vital for all known forms of life, even though it provides no calories or organic nutrients. It exists mainly in three forms- solid, liquid and vapor which are inter-convertible. Though, water may be one of the most plentiful compounds on Earth, it is also known to be one of the most mysterious one.

We all believe that the hotter the water is, the more time it takes to cool up and freeze.

Though, a fun fact about water that you will be flabbergasted to read is that warm water freezes faster than cold water. This may seem to be a fake fact, however, this occurs due to the **Mpemba effect**, called so after a Tanzanian student named **Erasto Mpemba** who discovered that a hot mixture of ice cream froze faster than a cold one.

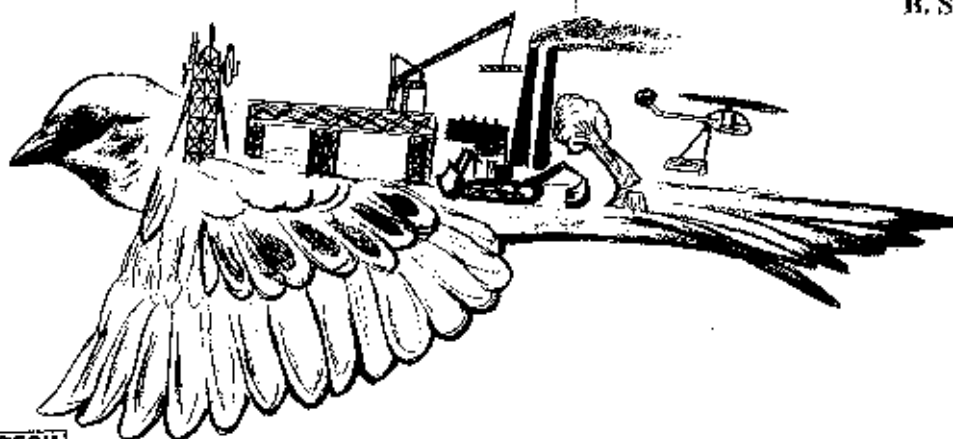
None of the presumptions behind this theory are scientifically proven yet it seems to be related to the velocities of water particles. According to research studies, the velocities of water particles have a specific disposition while they are hot which allows them to freeze more readily. If this concept is proven correct, this finding could also have applications in daily life, like cooling down electronic devices. Another research group have proposed that hot liquids make better thermal contact with a refrigerator and so conduct heat more efficiently. Hence, the water in hot containers tends to freeze faster. One more reason could be that warm water evaporates quickly and since this is an endothermic process, it cools the water making it freeze more rapidly. Yet another group of people say that the **Mpemba paradox** is the outcome of the unique properties of different bonds that hold molecules of water together.

While, none of the above explanations are entirely convincing and haven't been proven yet, another fact on similar lines that might intrigue you is that cold water heats up faster than hot water. The scientists who made this discovery named this as the inverse **Mpemba effect**.

Thus, above facts establishes mysterious nature of water. Who knows? You might just acquire the fame you have always dreamt of by having insight into colourful properties of water and solving this mystery which still gives scientists sleepless nights!!!

Aastha Kaur

B. Sc.(Hons.) Zoology III Year

Editorial Board 2018-19

Students' Union 2018-19

Kirat karo, Naam japo, Vand chako

*Contemplating god's name, one should
make a honest living and share their
wealth and income with people in need.*

Ek pita ekas ke hum barak

*He stressed on thought of one god
and equality of all the human beings.*

*He also believed in the concept of
pangat and sangat which was a
fight against caste system common
in those times.*

SRI GURU TEGH BAHADUR KHALSA COLLEGE

www.sgtbkhalsadu.ac.in